

Fatih Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Özel Hukuk Anabilim Dalı

RÖDOVANS SÖZLEŞMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Yusuf BÜYÜKAY

Hazırlayan
Hüseyin AMIKLIOĞLU

İstanbul 2016

ONAY SAYFASI

Öğrenci : Hüseyin AMIKLIOĞLU
Enstitüsü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Özel Hukuk Anabilim Dalı
Tez Konusu : Rödivans Sözleşmesi
Tez Tarihi : Haziran, 2016

Bu tezin şekil ve içerik açısından Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Yazım Kılavuzunda belirtilen kurallara uygun formatta yazıldığını onaylıyorum.

Prof. Dr. Yusuf BÜYÜKAY
Anabilim Dalı Başkanı

Özel Hukuk Anabilim Dalı 510914002 numaralı öğrencisi Hüseyin AMIKLIOĞLU tarafından hazırlanan bu tezin Yüksek Lisans Tezinde bulunması gereken yeterliliğe, kapsama ve niteliğe sahip olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Yusuf BÜYÜKAY
Tez Danışmanı

Tez Sınavı Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Yusuf BÜYÜKAY

.....

Doç. Dr. Mehmet ERDEM

.....

Yrd. Doç. Dr. Hasan Fehmi ERDOĞMUŞ

.....

Bu tezin sosyal bilimler yüksek lisans tez yazım kılavuzunda belirtilen kurallara uygun formatta yazıldığını onaylıyorum.

Prof. Dr. Mehmet KARAKUYU
Müdür

ETİK BEYANNAMESİ

Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı,
- Tezin içerdiği yenilik ve sonuçların başka bir yerden alınmadığını beyan ederim.

Hüseyin AMIKLIOĞLU

Üniversite : Fatih Üniversitesi
Enstitüsü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Özel Hukuk Anabilim Dalı
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Yusuf BÜYÜKAY
Tez Tarihi : Haziran, 2016

KISA ÖZET

RÖDOVANS SÖZLEŞMESİ

Hüseyin AMIKLIOĞLU

Bu tez madencilik sektöründe sıklıkla kullanılan bir işletim yöntemini detaylı olarak inceleme amacına yöneliktir. Söz konusu işletim sistemi rödovans sistemidir. Bu sözleşmeyi kısaca işletme ruhsatının kiralanması sözleşmesi olarak ifade etmek mümkündür. Bu sözleşmeye ürün kirası sözleşmesinin hükümleri uygulanmaktadır. Rödovans sözleşmesi inceleme konusu yapılırken öncelikle sözleşmenin unsurları, hukuki niteliği, tarihçesi gibi genel bilgiler verilmiştir. Daha sonra rödovans sözleşmesinin taraflara yüklediği hak ve borçlar ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Bu borçlar incelenirken öncelikle 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun sistematığı takip edilmiştir. Fakat ayrıca 3213 sayılı Maden Kanunu'na da bazı yerlerde değinilmiştir. Bunun sebebi ise rödovans sözleşmesine her iki kanunun hükümlerinin de yer yer uygulanmasıdır. Öncelikle ruhsat sahibinin borçları incelenmiş daha sonra ise rödovansçının borçlarına geçilmiştir. Bütün bu incelemeler yapılırken özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada olmak üzere çeşitli hukuk sistemleriyle yer yer karşılaştırmalar yapılmıştır. Tezin son kısmında ise sözleşmenin sona erme halleri inceleme konusu olmuştur. Rödovans sözleşmesini sona erdiren haller çeşitli başlıklar altında sıralanmış ve ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Sonuç olarak maden hukuku alanında bu tarz daha birçok çalışmaya ihtiyaç olduğunu iddia etmek mümkündür. Bu çalışma ile rödovans sözleşmesinin uygulamasına ışık tutulmak istenmiştir. Ancak bu konuda gerekli kanun çalışmaları da geciktirilmeden ihdas edilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Madencilik Sektörü, Rödovans Sözleşmesi, Ruhsat Sahibi, Rödovansçı, Ürün Kirası Sözleşmesi

University : Fatih University
Institute : Institute of Social Sciences
Department : Private Law
Supervisor : Prof. Dr. Yusuf BUYUKAY
Degree Awarded and Date : June, 2016

ABSTRACT

OVERRIDING ROYALTY AGREEMENTS

Hüseyin AMIKLIOĞLU

This thesis is intended to examine a frequently used way to operate the mining sites. That way of operating mining sites is called overriding royalty system. The agreement used to express and clarify this system is simply overriding royalty agreements. It is possible to claim that overriding royalty agreements are based on to rent rights arising out of mining licenses. Unfortunately there is no specific legal regulations about overriding royalty agreements in Turkish Law. Therefore renting agreement regulations is applied to overriding royalty agreements. First of all, the general informations such as history or elements of overriding royalty agreements are given. After that rights and obligations of both sides are taken into consideration in detail. While this examination, system of Turkish Obligation Code numbered 6098 is followed. Moreover, Mining Code numbered 3213 is sometimes used. Obligations of royalty owner and royalty payor are respectively explained. These examinations and explanations are sometimes done by comparing with other law systems especially USA and Canada. Final part of thesis is written to examine the ending ways of overriding royalty agreements. These ways are classified and explained in detail.

As a result, it is an undeniable fact that there has to be written many more theses and legal regulations about mining operations. This thesis is one of those works whichs will enlighten mining law.

Key Words: Mining Sector, Overriding Royalty Agreements, Royalty Owner, Royalty Payor, Renting Agreements

ÖNSÖZ

Madencilik sektörü ülkemizde her zaman temel geçim kaynaklarından birisi olmuştur. Hemen hemen her bölgemizde çeşitli maden grupları işlenmiştir. Bundan dolayı madencilik sektöründe kendisine has birçok uygulamalar oluşmuştur. Fakat kanun koyucu maalesef bu uygulamaları ve değişimleri takip edememiştir. Bunun neticesinde ise madencilik sektörü hak ettiği kanuni düzenlemelere sahip olamamıştır. Henüz detaylı kanuni düzenlemeye sahip olmayan madencilik uygulamalarından bir tanesi ise rödovans işletim sistemidir. Bu sistemde işletme ruhsatının sahibi ruhsata konu maden sahasının bir kısmının veya tamamının işletmesini periyodik bir ücret karşılığında belirli bir süreliğine üçüncü bir şahsa bırakmaktadır. Dolayısıyla maden işletim hakkı ruhsat sahibinden idarenin herhangi bir şekilde denetlemediği bir üçüncü şahsa geçmektedir. Fakat belirtmek gerekir ki bu denetim eksikliği sadece işletme hakkının verilmesi aşamasında mevcuttur. İdare madenin işletilme safhasında gerekli incelemeleri madeni işleten kim olursa olsun yapmaktadır.

Rödovans sözleşmesi ülkemizde yoğun bir şekilde icra edilmektedir. Ancak birkaç yan hüküm dışında bu konuda herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Hatta genel olarak maden hukuku alanında yeterli çalışma olduğunu iddia etmek mümkün değildir. Bundan dolayı hukuk sistemimizin bu bakir alanında çalışma fırsatını bana veren danışman hocam Sn. Prof. Dr. Yusuf BÜYÜKAY'a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca gerekli yabancı kaynaklara ulaşım açısından bana her türlü maddi imkânı sağlayan Dekanım Sn. Prof. Dr. Osman KAŞIKÇI'ya minnettarım. Son olarak tez çalışması sırasında benden desteklerini esirgemeyen çalışma arkadaşlarım Öztürk AYDIN ve Ramazan BOZAT'a teşekkür ederim.

Haziran 2016

Hüseyin AMIKLIOĞLU

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	ii
ETİK BEYANNAMESİ	iii
ABSTRACT	V
ÖNSÖZ	VI
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	xiii
GİRİŞ	1
BÖLÜM I RÖDOVANS SÖZLEŞMESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER	7
1.1 Rödovans Sözleşmesinin Tanımı, Hukuki Niteliği ve Şekli	7
1.1.1 Tanımı.....	7
1.1.2 Hukuki niteliği	8
1.1.3 Tarafları	10
1.1.4 Şekli ve şekle uyulmamasının sonuçları	11
1.1.5 Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'ndan izin alınması.....	13
1.2 Rödovans Sözleşmesinin Benzer Kavramlarla Karşılaştırılması	16
1.2.1 Devlet hakkı.....	16
1.2.2 Adi kira sözleşmesi.....	23
1.2.3 Ürün kirası sözleşmesi	26
1.2.4 İntifa hakkı.....	30
1.2.5 Lisans sözleşmesi.....	32
1.2.6 Eser sözleşmesi	34
1.2.7 Satış sözleşmesi	35
1.2.8 Vekâlet sözleşmesi.....	36
1.3 Rödovans Sözleşmesinin Tarihçesi ve Yasal Dayanakları.....	37
1.4 Rödovans Sözleşmesinin Unsurları.....	44
1.4.1 Genel olarak.....	44
1.4.2 Unsurlar	44

1.4.2.1 Ruhsat sahibinin maden alanının işletmesini devretme borcu altına girmesi.....	44
1.4.2.1.1 Maden kavramı	45
1.4.2.1.2 Maden hukukundaki hakların tespiti ve sınıflandırılması	48
1.4.2.1.2.1 Madenlerin mülkiyeti	48
1.4.2.1.2.2 Ruhsatın ruhsat sahibine verdiği hak	53
1.4.2.1.2.3 Rödovans sözleşmesinin rödovansçıya verdiği hak.....	56
1.4.2.1.2.4 Rödovans sözleşmesinin ruhsat sahibine verdiği hak.....	61
1.4.2.1.2.5 Arazi sahibinin arazi ve madenler üzerinde sahip olduğu hak	62
1.4.2.1.2.6 Rödovansçının maden çıkarılan arazi üzerinde sahip olduğu hak.....	63
1.4.2.1.3 Ruhsat alınması.....	67
1.4.1.1.3.1 İdareye başvuru	69
1.4.1.1.3.2 Arama ruhsatı verilmesi.....	69
1.4.1.1.3.3 Arama faaliyetinin başlaması	72
1.4.1.1.3.4 İşletme ruhsatı verilmesi.....	76
1.4.1.1.3.5 İşletme izni verilmesi	79
1.4.1.1.3.6 İşletme faaliyetine geçilmesi.....	80
1.4.1.2 Rödovansçının ruhsat sahibine belirli bir ödeme yapmayı taahhüt etmesi.....	82
1.4.2.3 Tarafların anlaşması.....	83
1.5 Rödovans Sözleşmesinin Sınıflandırılması	83
1.5.1 Ödemenin yapılış tarzına göre rödovans sözleşmeleri	85
1.5.1.1 Genel rödovans sözleşmesi	85
1.5.1.2 İştirakli rödovans sözleşmesi	86
1.5.1.2.1 Birim bazlı rödovans sözleşmeleri	86
1.5.1.2.2 Ad Valorem rödovans sözleşmeleri	87
1.5.1.2.2.1 Gross overriding royalty return (GORR)	88
1.5.1.2.2.2 Net smelter return (NSR)	89
1.5.1.2.2.3 Net profit interest (NPI).....	90
1.5.2 Ruhsat sahibine sağladığı hak yönünden rödovans sözleşmeleri	91
1.5.2.1 Ürünün aynı üzerinde bir aynı hak sağlayan rödovans sözleşmeleri .	91

1.5.2.2 Ürün değeri üzerinde alacak hakkı niteliğinde bir mali hak sağlayan rödovans sözleşmeleri	92
---	----

BÖLÜM II RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNDE TARAFLARIN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

93

2.1 Ruhsat Sahibinin Borçları	93
2.1.1 Sözleşme konusunu işletmeye elverişli bir biçimde teslim borcu	94
2.1.2 Sözleşme süresince kullanıma ve işletmeye uygun bir biçimde bulundurma borcu	97
2.1.3 Tutanak tutma borcu	98
2.1.4 Esaslı tamiratları yapma borcu	99
2.1.5 Ayıba karşı tekeffül borcu	100
2.1.5.1 Borcun kapsamı.....	101
2.1.5.2 Ayıba karşı tekeffülün şartları.....	104
2.1.5.2.1 Maddi şartlar	105
2.1.5.2.1.1 Kiralanan teslim edilmiş olmalıdır	105
2.1.5.2.1.2 Kiralananda ayıp olarak nitelendirilecek eksiklik ya da bozuklukların bulunmalıdır	105
2.1.5.2.1.3 Kiralananın ayıp nedeniyle sözleşmede öngörülen kullanıma elverişli olmamalıdır.....	106
2.1.5.2.1.4 Kiralanandaki ayıbın gizli olmalıdır	106
2.1.5.2.1.5 Ruhsat sahibinin sorumluluğunun sınırlandırılmamış veya kaldırılmamış olmalıdır	107
2.1.5.2.1.6 Rödovansçının ayıptan sorumlu olmamalıdır.....	108
2.1.5.2.1.7 Rödovansçının ayıptan doğan haklarından feragat etmemiş olmalıdır.....	109
2.1.5.2.2. Şekli şartlar	109
2.1.5.2.3 Ruhsat sahibinin kusuru.....	110
2.1.5.3 Ayıp durumunda rödovansçının hakları.....	111
2.1.5.3.1 Kiralanandaki ayıbın giderilmesini talep hakkı	113
2.1.5.3.2 Rödovansçının kiralanandaki ayıbı bizzat giderme hakkı	115
2.1.5.3.3 Rödovans bedelinin indirilmesini talep hakkı.....	116
2.1.5.3.4 Sözleşmeyi feshetme hakkı	117
2.1.5.3.5 Ayıp dolayısıyla uğranan zararın tazmini	118
2.1.6 Zapta karşı tekeffül borcu	119

2.1.6.1 Genel olarak.....	119
2.1.6.2 Zapttan sorumluluğun şartları.....	122
2.1.6.2.1 Maddi şartlar	122
2.1.6.2.1.1 Üçüncü kişinin üstün hak iddiası.....	122
2.1.6.2.1.2 Üstün hakkın rödovans sözleşmesinden önce var olması	123
2.1.6.2.2 Şekli şartları	123
2.1.6.3 Sonuçları	124
2.1.6.4 Üçüncü kişinin rödovans sözleşmesinin kurulmasından sonra üstün hak sahibi olması	125
2.1.7 İşletme ruhsatına ait vergi ve benzeri ödemeleri yüklenme borcu	128
2.1.8 Rekabet etmeme borcu.....	131
2.1.9 Ruhsat sahibinin maden kanunundan kaynaklanan diğer borçları.....	131
2.1.9.1 Madencilik faaliyetleri için gerekli izinleri alma borcu	133
2.1.9.2 Üretim ve sevkiyatı sevk fişi ile yapma borcu	134
2.1.9.3 Faaliyetleri işletme projesine uygun yürütme ve idareye rapor verme borcu	135
2.1.9.4 Daimi nezaretçi ve teknik eleman atama borcu	137
2.1.9.5 Mücbir sebep halinde geçici tatil için idareye başvuru yapma borcu	139
2.2 Rödovansçının Borçları	140
2.2.1 Kiralananı teslim alma borcu	141
2.2.2 İşletme ve geliştirme borcu.....	141
2.2.3 Tutanak tutma borcu	146
2.2.4 Rödovans bedelini ödeme borcu.....	146
2.2.4.1 Rödovans bedelinin tanımı ve niteliği.....	146
2.2.4.2 Rödovans bedelinin ödeme yeri	148
2.2.4.3 Rödovans bedelinin ödeme zamanı	149
2.2.4.4 Rödovans bedelinin belirlenmesi	150
2.2.4.5 Fevkalade hal durumunda rödovans bedelinden indirim yapılması. 150	
2.2.4.6 Ruhsat sahibinin hapis hakkı	155
2.2.4.7 Rödovansçının temerrüdü sonucu ruhsat sahibinin fesih hakkı.....	158
2.2.5 Rödovansçının bakım ve özen borcu	162

2.2.6 Rödovansçıya ait vergileri ve genel kullanımdan kaynaklanan giderleri ödeme borcu.....	164
2.2.7 Sözleşme konusunu alt kiraya vermeme ve sözleşmeyi devretmeme borcu	164
2.2.8 Katlanma borcu.....	168
2.2.9 İhbar borcu.....	169
2.2.10 Rödovansçının madencilik faaliyeti sonucu ortaya çıkan zararları tazmin borcu	170
2.2.10.1 Genel kural.....	170
2.2.10.2 İstisnalar	175
2.2.10.2.1 Rödovansçının maden çıkarılan araziye verdiği zararlar.....	175
2.2.10.2.2 Rödovansçının iş sağlığı ve güvenliği kapsamında vermiş olduğu zararlar	184
2.2.10.2.3 Çevre Kanunu kapsamında verilen zararlar	188

BÖLÜM III RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ VE SONA ERMENİN SONUÇLARI 191

3.1 Rödovans Sözleşmesinin Sona Ermesi.....	191
3.1.1 Sürenin dolmasıyla sona erme	192
3.1.2 Fesih bildiri ile sona erme	193
3.1.3 Süresinden önce sona erme.....	194
3.1.3.1 Önemli sebeplerden dolayı sona erme	194
3.1.3.1.1 Sözleşmeye devam katlanılamaz olmalı	195
3.1.3.1.2 Parasal sonuçların hâkim tarafından hükme bağlanması	196
3.1.3.1.3 Kanuni sürelerle uyulmalı.....	196
3.1.3.2 Taraflardan birinin iflası	199
3.1.3.3 Taraflardan birinin ölümü	200
3.2 Rödovans Sözleşmesini Sona Erdiren Diğer Sebepler	202
3.2.1 Tarafların temerrüdü sebebiyle sona erme.....	202
3.2.1.1 Rödovansçının temerrüdü	203
3.2.1.1.1 Rödovansçı rödovans bedelini zamanında ödemiş olmalıdır. 205	
3.2.1.1.2 Altmış günlük mehil verilmelidir.....	205
3.2.1.1.3 Mehil süresi içerisinde rödovans bedeli ödenmemiş olmalıdır ..	206
3.2.1.1.4 Mehilin sonunda sözleşmenin feshedileceğinin bildirilmesi gerekir	206

3.2.1.2	<i>Ruhsat sahibinin temerrüdü</i>	208
3.2.2	Ayıp nedeniyle sona erme.....	208
3.2.3	Zapt nedeniyle sona erme	209
3.2.4	Ruhsatın iptal olması sebebiyle rödovans sözleşmesinin sona ermesi ..	210
3.2.4.1	<i>Ruhsatın süresinin dolması</i>	212
3.2.4.2	<i>Ruhsat sahibinin iflası</i>	213
3.2.4.3	<i>Ruhsat sahibinin ölmesi</i>	214
3.2.4.4	<i>Ruhsat sahibinin maden kanunundan kaynaklı borçlarını yerine getirmemesi</i>	216
3.2.5	Genel sona erme sebepleri	218
3.2.5.1	<i>İfa imkânsızlığı sebebiyle sona erme</i>	218
3.2.5.2	<i>Aşırı ifa güçlüğü sebebiyle sona erme</i>	219
3.2.5.3	<i>Haklı sebeplerle sona erme</i>	220
3.3	Rödovans Sözleşmesinin Sona Ermesinin Sonuçları	221
3.3.1	Rödovansçının iade borcu.....	221
3.3.1.1	<i>İade borcunun kapsamı</i>	221
3.3.1.2	<i>Tutanak tutulması durumunda iade borcunun kapsamı</i>	225
3.3.1.3	<i>Rödovans sözleşmesine kısmen uygulanacak hükümler</i>	227
3.3.2	Sözleşmenin sona ermesi halinde ruhsat sahibinin borçları	229
	SONUÇ	231
	KAYNAKLAR	237
	ÖZGEÇMİŞ	245

KISALTMALAR

AYM: Anayasa Mahkemesi
TBK: Türk Borçlar Kanunu
TMK: Türk Medeni Kanunu
MİGEM: Maden İşleri Genel Müdürlüğü
GORR: Gross Overriding Royalty Return
NSR: Net Smelter Royalty Return
NPI: Net Profit Interest
KİBB: Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası
HTİBB: Hukuk Türk İçtihat ve Bilgi Bankası

GİRİŞ

Türkiye yer altı zenginlikleri bakımından coğrafi olarak oldukça zengin bir bölgede bulunmaktadır. Başta kömür türleri olmak üzere ülkemizde yüz yıllardır madencilik faaliyetleri yürütülmektedir. Doğal olarak her dönemde madencilik faaliyetlerini düzenlemek için çeşitli yasal düzenlemeler yapıldığı görülmektedir. Ancak madencilik sektöründe teknolojinin gelişmesiyle ihtiyaçlar tahmin edilemeyecek derecede değişmiştir. Buna bağlı olarak maden işletim sistemleri de değişmiştir¹. Maalesef kanun düzenimiz değişen bu ihtiyaçları karşılamakta aynı hızı gösterememiştir. Bunun en önemli göstergesi şu an yürürlükte olan 3213 sayılı Maden Kanunu'dur². Bu kanun yayınlandığı tarihten itibaren, sonuncusu 2015 yılında olmak üzere, birçok değişikliğe uğramıştır. Ancak yine de günümüzde sektörün ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaktır. Ayrıca kanunun düzenleniş sistematüğinde de önemli hatalar olduğu bir gerçektir. Tabi ki buna bağlı olarak alt mevzuat türlerinde de çeşitli eksiklikler mevcuttur. Madencilik sektörünü etkileyen ve Maden Kanunu'nun yayınlandığı 1985 yılından itibaren birçok kez tadil edildikten sonra 2010 yılında tamamen değiştirilen en önemli alt mevzuat metni Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliğidir³. Bu yönetmelik kanuna göre daha yeni tarihli olması sebebiyle her ne kadar güncel gelişmelere daha uyumlu olsa da yine de pek çok eksiğinin bulunduğunu iddia etmek mümkündür.

Madencilik sektöründe gerekli uluslararası kuralların ihdas edildiğini de iddia etmek mümkün değildir⁴. Bilindiği üzere yer altı kaynakları her zaman ülkeler arasında bir çatışma unsuru olmuştur. Bundan dolayı ülkeleri bağlayacak kuralların ihdas

¹ Elizabeth Bastida, "Mineral Law: New Directions?", **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, (Directions), s. 411-415; Elizabeth Bastida, "Mining Law In The Context Of Development An Overview", **International Competition For Resources: The Role Of Law, State And Markets**, Dundee University Press, 2008, (Overview), s.122-123

² R. G. Tarih/Sayı: 15.06.1985/18785, Kanun Tarihi: 04.06.1985

³ R. G. Sayısı: 27751, R. G. Tarihi: 06.11.2010

⁴ Luke J. Danielson, "Evolution Of Global Standards In The Extractive Sector: The Growing Role Of The World Bank Group", **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 199-200

edilmesi gerekmektedir. Özellikle karbonlu yakıtların atmosfere verdiği zararın göz ardı edilemez boyuta geldiği şu günlerde düzenleyici kurallara her zamandan daha çok ihtiyaç duyulmaktadır⁵. Dünyanın pek çok ülkesinde olduğu gibi Latin Amerika⁶ ve Afrika ülkelerinde⁷ de çeşitli kanun değişimleri yaşanmaktadır. Ancak tabî ki bu kuralların oluşumu zamana bağlıdır. Bu eksikliğin giderilmesi sağlıklı bir çevrede yaşanılması için elzemdir⁸.

Mevzuattaki eksiklikler uygulamada büyük problemlere yol açmaktadır. Bunlardan bir tanesi de maden işletmek üzere devletten alınmış olan ruhsatın kullanılması noktasında kendisini göstermektedir. Uygulamada çoğu zaman ruhsat başvurusu yapan bir kişi ruhsatı aldıktan sonra bundan doğan haklarını kullanmak için gerekli teşebbüsü göstermemektedir. Bunun sebebi ise ruhsat sahibinin madeni işletmek için gerekli maddi kaynağı kaybetmesi olabileceği gibi, ruhsat verilen arazinin tamamını işletmenin kendisi için ekonomik olarak mantıklı olmaması da olabilecektir. Bu tarz problemlere çok defa rastlanılmaktadır. Ruhsat sahipleri bu durumlarda ruhsattan doğan haklarını yani ruhsata konu maden işletmesini geçici bir süre için kısmen veya tamamen üçüncü kişilere devretmek istemektedir. Ruhsat sahibi yapılan bu sözleşme sonucu ise üçüncü kişiden periyodik olarak bir ödeme talep etmektedir. Taraflar arasında yapılan bu sözleşmeye *rödovans sözleşmesi*, bu sözleşmenin taraflarına ise *ruhsat sahibi* ve *rödovansçı* denilmektedir. Bu sözleşmeyi maden kirası sözleşmesi olarak Türkçeleştirmek mümkündür. Rödovans sözleşmesi uygulamada gayet yaygın olarak düzenlenmektedir. Rödovans sözleşmesini hukuk sistemimizde pozitif olarak düzenleyen herhangi bir mevzuat metni maalesef yoktur. Sadece Maden Kanunu'nda ve yönetmelikte bazı yan yükümlülükler bulunmaktadır⁹. Madencilik gibi bünyesinde yüksek riskler barındıran ve ülke ekonomisi için ciddi önem teşkil eden bir sektörde

⁵ Linda Siegele/ George Pring, "Mineral Development And The Impact Of The Climate Change Convention", **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, (Climate Change), s. 250-251

⁶Juan Luis Ossa, "Recent Developments In Latin American Mining Legislation", **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 761-763

⁷ Thierry M. Lauriol, "Recent Trends In Mining Legislation In French Speaking African Countries", **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 877-880

⁸Thomas Walde, "International Standards: A Professional Challenge For Natural Resources & Energy Lawyers", **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 221-222

⁹ Bkz. 1.3

bu kadar yaygın olarak kullanılan bir işletme yönteminin detaylarıyla ve kendisine has özellikleriyle düzenlenmemesi düşünülemez. Özellikle Soma¹⁰ ve Ermenek¹¹ gibi kazalarından sonra maden hukukunda ciddi değişiklikler yapmak zaruri olmuştur. Bundan dolayı rödovans sözleşmesini kuruluşundan sonuçlanmasına kadar düzenleyen esere olan ihtiyaç hat safhaya ulaşmıştır. Uygulamadaki bu ihtiyaçtan ve mevzuat eksikliğinden dolayı bu çalışmada rödovans sözleşmesini detaylarıyla incelemeye karar verdim. Bunu yaparken dünyada madencilik gelişmiş olduğu ülkelerin hukuk sistemlerinden yararlanmaya gayret sarf ettim. Madencilik bakımından dünyada önemli beş ülkenin bulunduğunu iddia etmek mümkündür. Bunlar Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, İngiltere, Güney Afrika Cumhuriyeti ve Avustralya'dır¹². Ancak bilindiği üzere yukarıda sayılan ülkelerin hepsi Anglosakson hukuk sistemine mensuptur. Bundan dolayı hükümlerin bire bir uyuşmasını veyahut Türk Hukukundaki her meselenin karşılığını bulmak imkânsızdır. Bu çalışmada karşılaştırma kavramların uyuştugu ölçüde yapılacaktır.

Her ne kadar rödovans sözleşmesini düzenleyen detaylı hükümler olmasa da bu sözleşmeye kıyasen uygulanacak bir sözleşme tipi mevcuttur. Yargıtay'ın istikrar bulmuş kararlarına¹³ göre rödovans sözleşmesi bir ürün kirası çeşidi olarak kabul edilmektedir. Bundan dolayı rödovans sözleşmesine ürün kirası sözleşmesinin hükümleri kıyasen uygulanacaktır¹⁴. Biz de çalışmamızda ürün kirasının sistematüğini takip edeceğiz. Ürün kirası sözleşmesi 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda¹⁵ 357 ila 378. maddeler arasında düzenlenmiştir. Ancak bu hükümler rödovans sözleşmesini doğrudan karşılamamaktadır. Rödovans sözleşmesinin ve madencilik sektörünün karakteristik özelliklerinden dolayı ürün kirasının bazı

¹⁰ https://tr.wikipedia.org/wiki/Soma_Facias%C4%B1 (E. T. 16.03.2016)

¹¹ https://tr.wikipedia.org/wiki/Ermenek_maden_kazas%C4%B1 (E. T. 16.03.2016)

¹² Melih Turhan, **Madencilikte Önemli Bazı Ülkelerde Maden Hukuku İle İlgili Mevzuat**, Türkiye Madenciler Derneği, İstanbul Mayıs 2014, (Madencilik), s. 6 vd.

¹³ YHGK, 17.06.2009, E. 2009/11-229, K. 2009/272; Y. 10. HD., 17.10.2014, E. 2014/16695, K. 2014/19906; Y. 10. HD., 25.11.2013, E. 2013/3807, K. 2013/22156; Y. 6. HD., 21.10.2013, E. 2013/1827, K. 2013/13962; Y. 14. HD., 21.10.2008, E. 2008/7969, K. 2008/12073; Y. 14. HD., 20.02.2007, E. 2007/111, K. 2007/1552; Y. 11. HD., 08.12.2005, E. 2004/12958, K. 2005/12044; akt; Alper Uyumaz/ Fatma Güngör, "Rödovans Sözleşmesi", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XIX, Y. 2015, Sa. 4, s. 146

¹⁴ P. Alpay, "Rödovans Sözleşmesinin Hâsılât Kirası ve Alt İş Verenlik Hükümleri Yönünden Değerlendirilmesi", **Maden Hukuku Bildirileri Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 251

¹⁵ R. G. Tarihi ve Sayısı: 04.02.2011/27836, Kabul tarihi: 11.01.2011

hükümlerini kıyasen uygulamak gerekirken bazı hükümlerini ise rödovans sözleşmesine uygulamak hiç mümkün değildir. Bundan dolayı çalışmanın bazı kısımlarında ürün kirasının sisteminden farklı bir yol takip edilecektir.

Çalışmamız temel olarak üç bölümden oluşacaktır. İlk bölümde rödovans sözleşmesi hakkında genel bilgiler verilecektir. Öncelikle rödovans sözleşmesinin tanımı yapılacak ve sözleşmenin hukuki niteliği belirlenecektir. Bu kısımda ayrıca 6592 sayılı kanun değişikliği ile rödovans sözleşmesine getirilen Bakanlık izninin niteliği ve rödovans sözleşmesinin hüküm doğurma sürecine etkileri tartışılacaktır. İleri de detaylı olarak açıklanacağı üzere kanaatimce 6592 sayılı kanun değişikliğine göre rödovans sözleşmesi yapmadan önce alınması gereken Bakanlık izni bir geçerlilik şartıdır.

Birinci bölümün devam eden kısımlarında ise rödovans sözleşmesi çeşitli sözleşme tipleriyle karşılaştırılacaktır. Hukuk sistemimizde rödovans sözleşmesini ait olduğu yere tam olarak oturtabilmek için bu karşılaştırmanın yapılması zaruridir. Rödovans sözleşmesinin özellikle devlet hakkı, adi kira ve ürün kirasıyla karşılaştırılması ve karakteristik özelliklerinin ortaya konulması çok önemlidir. Karşılaştırma bölümü bitirildikten sonra rödovans sözleşmesinin tarihçesine bakılacaktır. Yukarıda da değinildiği üzere rödovans sözleşmesinin tarihi gayri resmi olarak aslında gayet uzundur. Ancak biz bu çalışmada rödovans sözleşmesini değişen kanun metinleri üzerinden takip edeceğiz.

Karşılaştırma kısmı sona erdikten sonra ise rödovans sözleşmesinin unsurları inceleme konusu yapılacaktır. Söz konusu unsurlar incelenirken tezin takip eden bölümlerine ışık tutması adına Maden Hukuku'nda var olan hakların tespiti ve bunların sınıflandırılması yapılacaktır. Bu sınıflandırma her ne kadar mükemmellikten çok uzak olsa da hukuk sistemimizde ilk defa yapıldığı için önem teşkil etmektedir. Sınıflandırma bahsi bitirildikten sonra madencilik sektöründe faaliyet gösteren teşebbüs sahiplerine yol göstermek adına ruhsat alım süreci detaylarıyla anlatılacaktır.

Son olarak rödovans sözleşmesinin çeşitlerine değinilerek birinci bölüm bitirilecektir. Bu kısımda klasik manada ürün kirası sistemi terk edilecek ve farklı bir yöntem takip edilecektir. Rödovans sözleşmesi, ülkemizdeki uygulamaya da ışık tutması adına, uluslararası hukuk sistemleriyle karşılaştırmalı olarak bir

sınıflandırmaya tabi tutulacaktır. Bu sınıflandırma öncelikle rödovans bedelinin ödenme biçimine göre yapılacaktır. Daha sonra ise ikinci bir sınıflandırma ölçütü olarak sözleşmenin ruhsat sahibine kazandırdığı hak gözden geçirilecektir. Böylece birinci bölüm sona ermiş olacaktır.

Çalışmamızın ikinci bölümü ise tarafların borçlarının incelenmesine ayrılacaktır. Bu bölümde öncelikle ruhsat sahibinin borçları incelenecektir. Bu inceleme yapılırken ürün kirasına göre ruhsat sahibinin borçları bitirildikten sonra ruhsat sahibinin Maden Kanunu'ndan kaynaklanan borçlarına geçilecektir. Bu kısımda özellikle ruhsat sahibinin ayıba ve zapta karşı tekeffül borçları önem teşkil etmektedir. Hangi durumlarda hangi hükümlere başvurulacağıın tespiti zor bir konudur. Bu konu detaylarıyla incelenecektir.

Ruhsat sahibinin borçları incelendikten sonra rödovansçının borçları yine ürün kirası sistemine göre anlatılacaktır. Bu kısımda özellikle madencilik faaliyeti sonucu ortaya çıkan zararlardan sorumluluk bahsi önem teşkil etmektedir. Bilindiği üzere madencilik faaliyetlerinden çok çeşitli zararlar doğmaktadır. Bundan dolayı bu zararların hepsini aynı hukuk prensibine bağlamak mümkün değildir. Çalışmamızda bu zararlar için öncelikle bir genel kural anlatılacak daha sonra ise istisnalara değinilecektir. Madencilik faaliyetlerinden doğan zararların karşılanması için uygulanacak genel kural, kanaatimce, “*tehlike sorumluluğu ve denkleştirme*” başlıklı TBK m. 71 hükmüdür. Söz konusu hüküm ilk defa TBK ile bir genel hüküm şeklinde düzenlenmiştir. Önemli ölçüde tehlike arz eden işletmelerden doğan zararlardan işleten ve işletme sahibi bu hüküm uyarınca sorumlu olacaktır. Kanaatimce, ileride detaylı olarak açıklanacağı üzere, rödovansla işletilen bir maden sahasında rödovansçı işleten, ruhsat sahibi ise işletme sahibi olarak kabul edilmelidir. Bundan dolayı rödovansçı ve bazı durumlarda ruhsat sahibi madencilik faaliyetinden doğan zararlardan kusursuz olarak sorumlu olacaktır. Genel kuralın üç tane istisnası vardır. Bunlar; rödovansçının maden çıkarılan araziye vermiş olduğu zararlar, rödovansçının iş sağlığı ve güvenliği kapsamında vermiş olduğu zararlar ve Çevre Kanunu kapsamında verilen zararlardır. Bütün bu kurumlar incelendikten sonra ikinci bölüm sona erdirilecektir.

Tezin üçüncü ve son bölümü ise rödovans sözleşmesinin sona ermesi ve buna bağlanan sonuçların açıklanmasına bırakılacaktır. Öncelikle rödovans sözleşmesinin

ürün kirasından¹⁶ kaynaklanan sona erme halleri incelenecek daha sonra ise işletme ruhsatının sona erme hallerine bakılacaktır. Yukarıda da kısmen değinildiği üzere rödovans sözleşmesi işletme ruhsatından doğan hakların kiralınması üzerine kurulmaktadır. Bundan dolayı doğal olarak rödovans sözleşmesine konu edilen işletme ruhsatı herhangi bir şekilde sona erince rödovans sözleşmesi de sona ermelidir. Maden Kanunu ve ilgili yönetmelik incelenerek işletme ruhsatının hangi hallerde sona erdiği tespit edilecektir. Ancak burada şunu da belirtmek gerekir ki bu konuda gerek Maden Kanunu gerekse Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği oldukça yetersizdir. İşletme ruhsatının sona erme halleri ancak yan hükümlerle veyahut tamamen farklı konuları düzenleyen maddelerin içerisinde birkaç kelime ile geçirilmiştir. Buna rağmen bu çalışmada ruhsatın sona erme halleri tespit edilmeye çalışılacaktır.

Son olarak rödovans sözleşmesinin sona ermesinin sonuçları tartışılacaktır. Bu durumda incelenmesi gereken en önemli kurum rödovansçının maden alanının işletmesini iade borcu olacaktır. Bu borcun kapsamı ve ifa usulü detaylı olarak anlatılarak tez sona erdirilecektir.

Rödovans sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıklar adli yargıda çözümlenmektedir. Bundan dolayı ilgili Yargıtay kararları yeri geldikçe incelenecektir.

¹⁶ Ercüment Erdem, **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde Ürün Kirası**, Haziran 2013
<http://www.erdem-erdem.com/articles/6098-sayili-turk-borclar-kanunu-ercevesinde-urun-kirasi/>
(E.T. 19.03.2016)

BÖLÜM I

RÖDOVANS SÖZLEŞMESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1 Rödovans Sözleşmesinin Tanımı, Hukuki Niteliği ve Şekli

1.1.1 Tanımı

Rödovans kelimesi aslen Fransızca *redevance* kelimesinden gelmektedir¹⁷. *Redevance* ise kira bedeli manasına gelmektedir¹⁸. Rödovans sözleşmesi Türk hukuk sisteminde detaylı olarak düzenlenmiş bir sözleşme türü değildir. Bundan dolayı herhangi bir kanun metninde rödovans sözleşmesini tüm unsurlarıyla beraber ortaya koyan bir tanım bulunmamaktadır. 2010 yılında çıkartılan Madencilik Kanunu Uygulama Yönetmeliği'nin Tanımlar başlıklı 4. maddesinde rödovans sözleşmesi için şöyle bir tanım denemesi yapılmıştır¹⁹:

Rödovans sözleşmesi “*ruhsat sahalarındaki madenlerin üretilerek değerlendirilmesi amacıyla üçüncü kişilere veya kuruluşlara tasarruf hakkı sağlamak üzere ruhsat sahasının tamamı ya da bir kısmı için ruhsat sahiplerinin bu kişilerle yapmış oldukları sözleşmeleridir*”²⁰.

Ancak, bu ifadenin rödovans sözleşmesini tam olarak tanımladığı söylenemez. Bunun sebebi ise tanımın rödovans sözleşmesinin, ileride açıklanacak olan, unsurlarını eksiksiz olarak içermemesidir. Bu unsurların en önemlisi olan rödovans

¹⁷Gaye Baycık, “Rödovans Sözleşmesinin Hukuki Niteliği ve Tarafların İş Sağlığı ve Güvenliği Yükümlülükleri”, **Sarper Süzek’e Armağan I. Cilt**, İstanbul Ekim 2011, s. 1895; Esra Ergüzeloğlu Kilim, “**Madencilik Sektöründe Taşeronlaştırma Ve Özelleştirme Yöntemi: Rödovans**”, <http://esrakilim.blogcu.com/madencilik-sektorunde-taseronlastirma-ve-ozellestirme-yontemi-r/3306167> (E.T. 22.10.2015)

¹⁸Rahmi Uygun, **Maden İşletmelerinde Maliyet Sistemi ve Rödovanslı Sahalarda Bir Uygulama**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 297

¹⁹ Müge Erekmeççi/Gizem Süleymanoğlu, “Rödovans Sözleşmesi”, **İstanbul Barosu Dergisi**, Cilt: 90 Sayı: 1 Yıl: 2016, s. 134

²⁰ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/11/20101106-6.htm> (E.T. 22.10.2015),

Benzer tanımlar için bkz. Alpay, s. 242

bedeli bu tanımda yer almamaktadır. Bundan dolayı daha sözleşmenin kelime manasını içermeyen bir ifade tam bir tanım olarak kabul edilemez.

Bu konuda doktrinde benzer tanımlar ortaya atılmıştır. Buna göre rövovans sözleşmesi; ruhsat sahibinin arama ve işletme ruhsatlarından doğan haklarını ve ruhsatlara konu maden sahasını belirli bir kira bedeli karşılığında belirli bir süre için rövovansçıya devretme borcu altına girdiği, bunun karşılığında ise rövovansçının maden sahasını işletme ve rövovans bedelini ödemeyi üstlendiği sözleşme türüdür²¹.

1.1.2 Hukuki niteliği

Rövovans sözleşmesi tam iki tarafa borç yükleyen, ivazlı, rızai, sürekli borç doğuran, rövovansçıya kullanma ve işletme hakkı veren ve kural olarak taraflar arasında bir nisbi hak doğuran bir sözleşmedir²². Rövovans sözleşmesinin hukuki niteliğini belirlerken ürün kirası sözleşmesinin hukuki niteliği ve rövovans sözleşmesinin tanımını dikkate alınmalıdır.

Rövovans sözleşmesinde ruhsat sahibinin üstlendiği edim ile rövovansçının üstlendiği edimler tam olarak birbirlerinin karşılıkları olduğu için rövovans sözleşmesi synallagmatik yani tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir²³. Tanımda da vurgulandığı gibi ruhsat sahibinin temel borcu ruhsattan doğan hakların ve ruhsata konu maden sahasının devri iken buna karşılık rövovansçının temel borcu ise rövovans bedelini ödemektir.

İvaz karşılık manasına gelmektedir. Rövovans sözleşmesinde ise her iki taraf da üzerine düşen edimi bir karşı edim beklentisi içerisinde yapmaktadır. Diğer bir

²¹ Benzer ifadeler için bkz: Baycık, s. 1895; Osman Güven Çankaya, “Rövovans Sözleşmesi Alt İşverenlik Sözleşmesi Midir?”, **Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi**, C.13, S.3, Ankara 2014, s.1 <http://www.kamu-is.org.tr/pdf/1331.pdf> (E.T. 22.10.2015)

²²Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, Yetkin Yayınları 2. Baskı, Ankara 2015, (Özel), s.429; Hüseyin Altaş, **Hâsılat ve Şirket Kirası**, Yetkin Yayınları, Ankara 2009, s.75; Gülay Öztürk, **Teoride ve Uygulamada Hâsılat Kirası**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2010, s.49; Azra Arkan Serim, **Hâsılat Kirasında Tarafların Hak ve Borçları**, Beşir Kitabevi, İstanbul 2010, s.4

²³ Eren, Özel, s. 430

deyişle ruhsatın ve madenin kullanımının bırakılmasının karşılığı rödovans şeklinde bir bedel ödeme borcu olduğu için bu sözleşme ivazlı bir sözleşmedir²⁴.

Rödovans sözleşmesi rızai bir sözleşmedir. Bilindiği üzere borçlar hukukunda sözleşmeler rızai ve aynı (real) sözleşmeler şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Rızai sözleşme, sözleşmenin kurulması için tarafların anlaşmasının yeterli olduğu sözleşme türüdür. Buna karşılık aynı sözleşmede ise sözleşmenin kurulması için tarafların anlaşması yeterli olmayıp ayrıca sözleşme konusu malın teslimi de gerekmektedir. Bu ayrıma göre rödovans sözleşmesinin rızai olduğunu söylemek mümkündür²⁵. Sözleşmenin kurulması için tarafların anlaşması yeterlidir. Ayrıca maden sahasının terki aranmaz. Aynı sözleşmelere ise kural olarak rehin sözleşmeleri örnek verilebilir.

Rödovans sözleşmesi temel olarak bir kira sözleşmesi olduğu için bunun sürekli borç doğuran bir sözleşme olduğu söylenebilecektir. Burada süreklilik arz eden borç temel olarak ruhsat sahibinin borcudur. Ruhsat sahibi sözleşme süresince maden sahasını rödovansçının kullanımına hazır halde bulundurmak zorundadır²⁶.

Rödovans sözleşmesi kullandırma borcu doğuran bir sözleşmedir. Borçlar özel hukuku alanında sözleşmeler çok çeşitli açılardan sınıflandırılabilir. Bunlardan bir tanesi de sözleşmenin doğurduğu borcun çeşidine göre yapılan sınıflandırmadır. Bu çerçeveden bakıldığında sözleşmeler; devir borcu doğuran sözleşmeler, kullandırma borcu doğuran sözleşmeler, iş görme borcu doğuran sözleşmeler, saklama borcu doğuran sözleşmeler ve teminat borcu doğuran sözleşmeler gibi gruplara ayrılabilir. Buna göre rödovans sözleşmesi kullandırma borcu doğuran sözleşmelerden birisi olarak görmekte bir sakınca yoktur²⁷.

²⁴Fahrettin Aral/ Hasan Ayrancı, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, 11. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2015, s. 256

²⁵ Altaş, s. 75; Fikret Eren, **Borçlar Genel Hükümler**, 19. Baskı, Yetkin Yayınları, 2015 Ankara, (Genel), s. 199; Murat Hasan Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri-3**, 1. Baskı, Seçkin Yayınları, 2004 Ankara, s. 1154; Nihat Kahveci, **Alt Kira ve Kiranın Devri**, Yetkin Yayınları, 2005 Ankara, s. 6-7; Haluk Tandoğan, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt 1**, Dördüncü Basım, İstanbul 2008, (Cilt 1), s.11; M. Alper Gümüş, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler Cilt 1**, Vedat Kitapçılık, 2013, (Özel), s. 232

²⁶ Eren, Özel, s. 430

²⁷ Altaş, s. 46

1.1.3 Tarafları

Rödovans sözleşmesinin tarafları ruhsat sahibi ve rödovansçıdır. Sözleşmeye uygulanacak olan ürün kirası hükümleri gereğince bu sözleşmeyi yapmak için tam ehliyetli olmak yeterlidir. Ancak Maden Kanunu ruhsat başvurusu yapacak kişilerin bazı özelliklere sahip olması gerektiğini düzenlemiştir. Bu şartlar Maden Kanunu m. 6'da düzenlenmiştir. Ayrıca 27.10.2015 tarihli Maden Yönetmeliği Taslağı da rödovans sözleşmesine taraf olacak rödovansçının Maden Kanunu m. 6'daki şartları ve mali yeterlilik şartlarını taşıması gerektiğini düzenlemiştir²⁸. Dolayısıyla kanunun 6. maddesi incelenmelidir. Söz konusu madde şu şekildedir;

“Maden hakları, medeni hakları kullanmaya ehil T.C. vatandaşlarına, madencilik yapabileceği statüsünde yazılı Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarına göre kurulmuş tüzelkişiliği haiz şirketlere, bu hususta yetkisi bulunan kamu iktisadi teşebbüsleri ile müesseseleri, bağlı ortaklıkları ve iştirakleri ile diğer kamu kurum, kuruluş ve idarelerine verilir.

Maden hakları gerçek veya tüzel tek kişi adına verilir.

Devlet memurları, diğer kamu görevlileri, Genel Müdürlüğün merkez ve taşra teşkilatında çalışan yevmiyeli ve mukaveleli personel, arama, (...) ve işletme ruhsatı alamaz.

Maden arama veya işletme hakkını haiz iken memur olanlar memuriyete geçişlerinden itibaren 6 ay zarfında bu haklarını devretmeye mecburdurlar.

Üçüncü fıkradaki yasaklamaya tabi olup miras yoluyla kendisine maden ruhsatı intikal eden mirasçı, durumundaki mani hal ortadan kalkmadığı takdirde 5 inci maddenin 4 üncü fıkrası hükmü uygulanır.”

Görüldüğü üzere bu maddenin getirdiği tek sınırlama devlet memurları ve diğer görevliler hakkındadır. Bu grubun dışında kalan her türlü kişi, mali yeterlilik şartlarını da sağlamak kaydıyla, ruhsat sahibi olabilmektedir. Aynı kriterler rödovansçı için de uygulanacaktır.

²⁸ Madde 99/4;

“Rödovansçılar da Kanunun 6. maddesindeki maden haklarını kullanma ile ilgili şartları taşımaları ve mali yeterlilik şartları aranır.”

1.1.4 Şekli ve şekle uyulmamasının sonuçları

Rödovans sözleşmesinin geçerliliği herhangi bir şekil şartına bağlanmamıştır²⁹. Ne ürün kirasının düzenlendiği Türk Borçlar Kanunu'nda ne de Maden Kanunu'nda bir şekil şartı belirtilmiştir. Bundan dolayı taraflar rödovans sözleşmesini adi yazılı bir şekilde yapabilecekleri gibi isterlerse noterde de yapabilecektir. Burada rödovans sözleşmesi ile işletme ruhsatının devredilmediği sadece kiralandığı için rödovans sözleşmesinin resmi şekilde yapılmasının şart olmadığını belirtmek gerekmektedir. Herhangi bir şekil şartının olmaması³⁰ akıllara sözleşmenin sözlü bir şekilde de yapılabileceğini getirirse de teorik olarak mümkün görünen bu durum ile uygulamada hiçbir şekilde karşılaşılmadığını söylemek gerekmektedir. Bilindiği gibi madencilik çalışmaları ciddi yatırım gerektiren bir sektördür. Bundan dolayı bu sektördeki anlaşmaların değil sözlü olarak yapılması adi yazılı olarak dahi yapılması pratikte mümkün görünmemektedir.

Rödovans sözleşmesinin şekli ile alakalı değinilmesi gereken birkaç husus daha bulunmaktadır. Bu sözleşme ile maden sahası tamamen çıplak olarak devredilebileceği gibi sahasının üzerinde bir işletme kurulmuş halde de devredilebilecektir. Eğer maden sahasının üzerinde kurulmuş olan işletme esnaf işletmesi için öngörülen yıllık 110.000 TL ciro sınırını aşıyorsa ticari işletme olarak değerlendirilecektir. Dolayısıyla rödovans sözleşmesiyle işletme ruhsatının yanında aynı zamanda bir ticari işletme de kiralanmış olacaktır. Ticari işletmeleri bütün olarak konu alan sözleşmeler ise yazılı olarak yapılmalı ve ticaret siciline kaydedilmelidir. Bu yargıya 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 11. maddesinin 3. fıkrasından ulaşılmaktadır³¹. Söz konusu hüküm şu şekildedir;

“Ticari işletme, içerdiği malvarlığı unsurlarının devri için zorunlu tasarruf işlemlerinin ayrı ayrı yapılmasına gerek olmaksızın bir bütün hâlinde devredilebilir ve diğer hukuki işlemlere konu olabilir. Aksi öngörülmemişse, devir sözleşmesinin duran malvarlığını, işletme değerini, kiracılık hakkını, ticaret unvanı ile diğer fikri mülkiyet haklarını ve sürekli olarak işletmeye özgülenen malvarlığı unsurlarını

²⁹Doğan Şenyüz, **Borçlar Hukuku Genel ve Özel Hükümler**, 8. Baskı, Ekin Yayınları, Ocak 2016, s. 40

³⁰Erol Cansel/ Çağlar Özel, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 1**, Seçkin Yayınları, Ankara 2014 Kasım, s. 187

³¹ Kabul Tarihi: 13.01.2011, R. G. Tarihi/Sayı: 14.02.2011/27846

içerdiği kabul olunur. Bu devir sözleşmesiyle ticari işletmeyi bir bütün hâlinde konu alan diğer sözleşmeler yazılı olarak yapılır, ticaret siciline tescil ve ilan edilir.”

Dolayısıyla rövöans sözleşmesi ile aynı zamanda bir ticari işletme de devrediliyorsa, o sözleşme yazılı olarak yapılmalı ve ticaret siciline kaydedilmelidir³².

Son olarak 2014 yılında yaşanan elim maden kazalarından sonra hazırlanan ancak henüz yayınlanmayan 27.10.2015 tarihli Maden Yönetmeliği Taslağı'ndan³³ bahsedilmelidir. Bu taslak ileride³⁴ detaylı olarak incelenecek olup burada sadece şekil ile ilgili kısım açıklanacaktır. Söz konusu bu taslağın 99. maddesinin ilk 2 fıkrası şu şekildedir;

“(1) Maden işletme ruhsat sahiplerinin, ruhsat sahalarının bir kısmı veya tamamı için üçüncü kişilerle yapmış oldukları rövöans sözleşmelerinin ve bu sözleşmelerde yapılan değişikliklerin, devir ve intikal işlemlerinde, bilgilendirme amacıyla Genel Müdürlüğe verilmesi ve maden siciline şerh edilmesi zorunludur. Genel Müdürlük hiçbir şekilde rövöans sözleşmelerine taraf değildir.

(2) Rövöans sözleşmelerinde sözleşmenin bitiş tarihi, muhtemel süre uzatımları dahil gün/ay/yıl olarak belirtilir. Rövöansçı, rövöans alanında üçüncü kişilerle rövöans sözleşmesi yapamaz. Aynı alanda kot/kat farklılığı olsa dahi birden fazla rövöans sözleşmesi yapılamaz. Ancak, kamu kurum ve kuruluşları ve iştiraklerinin yer altı kömür işletmelerinde aynı alan içinde, kot/kat farklılığı olması, giriş çıkışları ve havalandırmalarının birbirinden bağımsız olması halinde birden fazla rövöans sözleşmesi yapılabilir.”

Söz konusu fıkralar incelendiği takdirde rövöans sözleşmelerinin maden siciline şerhinin zorunlu hale getirildiği fark edilecektir. Ayrıca ikinci fıkroda yapılacak olan sözleşmelerde bitiş tarihinin net olarak belirtilmesi gerektiği düzenlenmiştir. Dolayısıyla her ne kadar rövöans sözleşmesi net olarak bir şekil şartına bağlanmış

³²Mustafa Topaloğlu, “Rövöans Sözleşmelerinin Şekli ve Tescili”, **Maden Hukuku Bildirileri Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 205-221, s. 210, (Rövöans Sözleşmelerinin Şekli ve Tescili)

³³ <http://www.imib.org.tr/tr/maden-kanunu-uygulama-yonetmeliği-taslağı-yayınlandı/> (E. T. 21.04.2016)

³⁴ Bkz. 1.3

olmasa da bu taslak uygulanmaya başlandıktan sonra sözleşmelerin daha sıkı şartlara bağlanacağı şüphesizdir.

1.1.5 Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'ndan izin alınması

Son yıllarda ülkemizde meydana gelen Soma³⁵ ve Ermenek³⁶ gibi elim maden kazalarından dolayı maden kanununda çeşitli değişiklikler yapılmıştır. Söz konusu değişiklik konunun ilerleyen kısımlarında detaylı olarak incelenecek olup burada sadece kanunun konuyu ilgilendiren kısmına değinilecektir.

Değişiklik 6592 sayılı "*Maden Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*³⁷" ile yapılmıştır. Bu kanunun 22. maddesi ve geçici 23 ve 29. maddeleri rüdevans sözleşmeleri hakkında çeşitli düzenlemeler içermektedir. Kanunun 22. maddesi rüdevans sözleşmeleri açısından çeşitli sınırlamalar getirmekte olup söz konusu madde şu şekildedir;

"3213 sayılı Kanunun ek 7 nci maddesine birinci fıkrasından önce gelmek üzere aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

"Ruhsat sahipleri ile üçüncü kişiler arasında rüdevans sözleşmeleri Bakanlığın iznine tabidir. İzin alınmaksızın yapılan rüdevans sözleşmesi ile yürütülen madencilik faaliyetleri durdurulur.

Kamu kurum ve kuruluşları ile iştirakleri hariç olmak üzere yer altı kömür işletmelerinde maden ruhsat sahipleri, ruhsat sahalarının bir kısmında veya tamamında üçüncü kişiler ile üretim faaliyetlerine yönelik rüdevans sözleşmeleri yapamaz. Aksi takdirde rüdevans sözleşmesi ile yapılan madencilik faaliyetleri durdurulur³⁸."

Maddenin ilk fıkrasından da anlaşılacağı üzere bu değişikliğin yürürlüğe girmesinden sonra yapılacak olan rüdevans sözleşmeleri Bakanlığın iznine tabi kılınmıştır. Buradaki Bakanlıktan kasıt Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'dır. Ayrıca ikinci fıkra incelendiğinde yer altı kömür işletmelerinde rüdevans sözleşmesi yapma

³⁵ https://tr.wikipedia.org/wiki/Soma_Facias%C4%B1 (E.T. 27.11.2015)

³⁶ https://tr.wikipedia.org/wiki/Ermenek_maden_kazas%C4%B1 (E.T. 27.11.2015)

³⁷ Kanun No: 6592, Kabul Tarihi: 04.02.2015, R. G. Tarihi/Sayısı: 18.04.2015/29271
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/02/20150218-1.htm> (E.T. 24.10.2015)

³⁸ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/02/20150218-1.htm> (E.T. 24.10.2015)

bakımından bir kısıtlama getirildiği görülmektedir. Buna göre yer altı kömür işletmelerinde Bakanlığın izni dahi olsa bundan sonra özel hukuk kişisi olan ruhsat sahipleri rödovans sözleşmesi yapamayacaktır³⁹. Yer altı kömür işletmelerinde rödovans sözleşmesi yapma hakkı sadece ruhsat sahibi kamu kurum ve kuruluşları ile iştiraklerine verilmiştir. Bununla birlikte özel hukuk kişilerinin yer altı yöntemiyle işletilen kömür madenlerinde rödovans sözleşmesinin rödovansçı tarafında yer almalarının önünde herhangi bir engel yoktur. Yapılan bu değişikliğin amaçlarından bir tanesi de maden sahalarındaki iş güvenliğini arttırmaktır⁴⁰.

Bakanlıktan izin alınması rödovans sözleşmesi için bir geçerlilik şartıdır. Yukarıda sayılan unsurları içeren bir rödovans sözleşmesi geçerli olarak kurulmuştur. Ancak Bakanlık izni alınana kadar henüz hüküm doğurmaya başlamamıştır. Bakanlık izni alındığı zaman sözleşme, kurulma anından itibaren hükümlerini doğurmaya başlar. Bu bakımdan Bakanlık iznini rödovans sözleşmesi için bir tamamlayıcı unsur olarak görmek mümkündür. Burada dikkat edilmesi gereken tarafların anlaşması gibi sözleşmenin unsurlarından birisinin eksik olması yokluk yaptırımına⁴¹ tabi iken Bakanlıktan izin alınması gibi bir geçerlilik şartının eksik olmasının noksanlık yaptırımına tabi olmasıdır⁴². Tamamlanması resmi bir makamın fiiline bağlı sözleşmeler bu makamın fiili gerçekleşene kadar hüküm ifade etmeyecektir. Bu tarz sözleşmelerin hüküm ifade etmesi ilgili makamın fiili gerçekleşene kadar askıdadır. İhtiyaç duyulan fiil yerine getirilince sözleşme hüküm ifade etmeye başlayacaktır. Fakat eğer resmi makamın, söz konusu eylemi yerine getirmeyeceği netleşirse sözleşme kesin hükümsüz yani batıl olacaktır. Bu bakımdan noksanlık yaptırımını kesin hükümsüzlük yaptırımı ile karıştırmamak gerekmektedir. Kesin hükümsüzlük yaptırımı ancak TBK m. 27’de sayılan sayılı hâllerde mümkün olmaktadır. Buna göre bir sözleşmenin konusu kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya imkânsız olduğu takdirde kesin hükümsüzlük söz

³⁹ Sezin Öztoprak, **Kömür Ocaklarının Özel Hukuk Kişileri Tarafından İşletilmesi**, Birinci Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2015, s. 128

⁴⁰Burcu Güray/ Metin ABUT, “Maden Mevzuatındaki Son Gelişmeler Işığında İşçi Hakları ve İş Güvenliği”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 162

⁴¹ Gökhan Antalya, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I**, 2. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul Nisan 2013, s. 95; Mehmet Ayan, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 10. Baskı, Mimoza Yayıncılık, Eylül 2015, s. 105-106, (Genel); Şenyüz, s. 65

⁴² M. Kemal Oğuzman/ Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 1**, 13. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul Ekim 2015, (Cilt 1), s. 179; Hüseyin Hatemi/ Emre Gökyayla, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm**, 3. Baskı, Vedat Yayıncılık, İstanbul 2015, s. 83-84

konusu olacaktır⁴³. Sayılan bu hallerden birisinin varlığında ilgili sözleşme baştan itibaren batıl olmaktadır. Ancak noksanlık durumunda ise tamamlayıcı unsurun gerçekleşip gerçekleşmeyeceği anlaşılana kadar sözleşmenin hüküm doğurması askıdadır. Bundan sonra ya sözleşme tamamlanıp hüküm doğurmaya başlayacak ya da sözleşmenin tamamlanmayacağı anlaşılıp kesin hükümsüz hale gelecektir.

Rödovans sözleşmesi bu açıdan ve yukarıda verilen kanun hükmü gereğince değerlendirildiği takdirde şu şekilde bir sonuç ortaya çıkmaktadır. 6592 sayılı kanun ile getirilen değişiklik sayesinde rödovans sözleşmeleri Bakanlık iznine bağlanmıştır. Bu hüküm emredici bir hükümdür. Ancak Bakanlık izni henüz alınmamış olan rödovans sözleşmelerini, kanunun emredici olan bu hükmüne aykırılık sebebiyle baştan itibaren kesin hükümsüz olarak görmek yanlıştır. Yukarıda değinildiği üzere Bakanlık izni rödovans sözleşmesi için tamamlayıcı bir unsur konumundadır. Öte yandan bir sözleşmenin TBK m. 27’de geçen düzenleme gereği kesin hükümsüz olması için sözleşmenin konusunun kanunun emredici hükümlerine aykırı olması gerekmektedir. Ancak rödovans sözleşmesinde bu şekilde bir durum olmadığı için tamamlayıcı bir unsur niteliğinde olan Bakanlık izninin eksikliği noksanlık olarak görülmelidir.

Karşılaştırmalı hukuk⁴⁴ ele alındığında genellikle yabancı yatırımcı çekmek için madencilik faaliyetlerinin kolaylaştırıldığı ve teşvik edildiği görülmektedir⁴⁵. Hatta yatırımcılara çeşitli garantiler verilmekte ve bu konuda uluslararası sözleşmeler imzalanmaktadır⁴⁶. Bu bakış açısına göre rödovans sözleşmeleri için Bakanlık izni getirilmesi yabancı yatırımcıyı zora sokacaktır⁴⁷. Bununla birlikte maden sektörünün hassasiyeti düşünüldüğü takdirde bu önlem anlayışla karşılanacağı söylenebilecektir.

⁴³ Oğuzman/Öz, Cilt 1, s. 179

⁴⁴ Bonnie Campbell, “The Challenges Of Development, Mining Codes In Africa And Corporate Responsibility”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends And Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 806-807

⁴⁵ Robert Pritchard, “Safeguards For Foreign Investment In Mining”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends And Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 76

⁴⁶ Maria C. G. Dalupan, “Mining and Sustainable Development: Insights From International Law”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends And Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 160

⁴⁷ M. Köse/ M. Karadeniz, **Madencilikte Yabancı Sermaye: Peru ve Türkiye Örneği**, Türkiye 17 Uluslararası Madencilik Kongresi ve Sergisi-Tumaks 2001, s. 268

1.2 Rödovans Sözleşmesinin Benzer Kavramlarla Karşılaştırılması

1.2.1 Devlet hakkı

Devlet hakkı işletmecilere maden işletme hakkının verilmesi karşılığı olarak devlete ödenen ve üretilen madenin değeri üzerinden bir oranla hesaplanan mali bir haktır⁴⁸. Başka bir deyişle devlet hakkı mineral haklarının malikine madeni işletme izni karşılığında ödenen bir paydır. Bu hak temelini İngiltere’de kralın çıkan madenlerden topladığı paydan almaktadır⁴⁹. Ülkemizde ise bu uygulama 6309 sayılı kanundan itibaren hayattadır⁵⁰. Karşılaştırmalı hukukta devlet hakkı *royalty* olarak geçmektedir. Rödovans sözleşmesinin ise *overriding royalty* olarak anıldığı daha önce belirtilmişti. Her ne kadar Türk hukukunda devlet hakkı bir kamu hukuku kavramı⁵¹, rödovans sözleşmesi ise bir özel hukuk kavramı olarak kabul edilse de karşılaştırmalı hukukta durum hiç de bu şekilde değildir.

Dünyadaki bütün hukuk sistemlerinde her zaman madenler üzerindeki devlet tahakkümü ile özel hukuk kişilerinin hakları çatışma halinde olmuştur. II. Dünya Savaşı ile beraber devlet tahakkümü ağırlık kazanmışken, son yıllarda özel hukuk kişilerinin hakları daha önemli hale gelmiştir⁵². Karşılaştırmalı hukukta, özellikle Kuzey Amerika ülkelerinde, devlet hakkı ve rödovans sözleşmesi aynı kavramın çeşitleri olarak düzenlenmiştir. Onlar mineral malikinin ilk yaptığı kiralama işlemini *royalty agreement* (Türk Hukuku’nda devlet hakkını doğuran ruhsatlama işlemi), ikinci kiralama işlemini ise sadece onu ilk kira işlemi ile karıştırmamak için *overriding royalty agreement* (Türk Hukuku’nda rödovans sözleşmesi) olarak adlandırmıştır. Genellikle *royalty* ve *overriding royalty* aynı kanunlar tarafından düzenlenmiştir. Ancak Türk Hukuku’nda devlet hakkı Maden Kanunu’nda uzunca bir madde ile düzenlenirken rödovans sözleşmesi detaylarıyla düzenlenmemiştir.

⁴⁸ S. Üstüner, “3213 Sayılı Maden Kanununda Düzenlenen Devlet Hakkının Hukuki Niteliğinin Değerlendirilmesi”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 82

⁴⁹ Erdoğan Göğür, **Maden Hukuku**, Ankara 1979, s. 269

⁵⁰ Yücel Fındıklıgil, **Maden Hukuku**, İstanbul 1966, s. 461

⁵¹ Öztoprak, s. 113

⁵² John P. Williams, “Legal Reform In Mining: Past, Present And Future”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends And Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 39; Linda Siegele/ George Pring, “International Law and Mineral Resources Development”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends And Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, (Mineral Resources), s. 131

Öncelikle devlet hakkını düzenleyen Maden Kanunu 14. madde⁵³ verilecek daha sonra ise bu iki kavram karşılaştırılacaktır.

“Devlet hakkı ve özel idare payı

Madde 14 – (Değişik: 26.5.2004 – 5177/8 md.)

Devlet hakkı, ocaktan çıkarılan madenin ocak başındaki fiyatından alınır. (Değişik birinci fıkra: 10.6.2010-5995/8 md.)

Üretilen madenin hammadde olarak kullanılması veya satılması hâlinde, aynı pazar ortamında madenin işletmelerdeki tüvenan olarak ocak başı satışında uygulanan fiyat, ocak başı satış fiyatıdır. Madenlerden alınan Devlet hakkına esas olan emsal ocak başı satış fiyatı, bölgeler de dikkate alınarak her madene ait ayrı ayrı ve uygulandığı yıl için belirlenerek Genel Müdürlükçe ilan edilir. Ocak başı satış bedeli, ilan edilen emsal fiyattan daha düşük olamaz. Bu fıkranın uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir. (Ek fıkra: 10/6/2010-5995/8 md.; Değişik: 4/2/2015 – 6592/10 md.)

Tüvenan madenin, herhangi bir zenginleştirme işlemine tabi tutulduktan veya bir prosesten geçirildikten sonra satış fiyatının oluştuğu durumlarda, ocak başı satış fiyatı, madenin ocakta üretiminden ilk satışının yapıldığı aşamaya kadar oluşan nakliye, zenginleştirme ve varsa farklı prosese ait kullanılan tesis ve ekipmanın amortismanı dâhil giderler çıkarılarak oluşan fiyattır. (Ek fıkra: 10.6.2010-5995/8)

Devlet hakkı;

a) I. Grup (a) bendi madenlerin valilik veya il özel idaresince belirlenen ve ilan edilen boyutlandırılmış ve/veya yıkanmış piyasa satış fiyatı üzerinden %4 oranında,

b) I. Grup (b) bendi madenlerden %4 oranında,

c) II. Grup (a) ve (c) bendi madenlerden %4 (Kaba inşaat, baraj, gölet, liman gibi yapılarda kullanılan tüvenan hammadde dışında bu maddedeki Devlet hakkı boyutlandırılmış fiyat üzerinden alınır.) oranında,

ç) II. Grup (b) bendi madenlerde doğal taşın özelliklerine ve bulunduğu bölgeye göre ocakta oluşan piyasa satış fiyatı üzerinden %4 oranında,

⁵³ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3213.pdf> (E. T. 25.03.2016)

d) III. Grup kaynak tuzlarından %1 oranında, bu grubun diğer madenlerinden %5 oranında,

e) IV. Grup madenlerden; altın, gümüş, platin, bakır, kurşun, çinko, krom, alüminyum ve uranyum oksit madenlerinden ekli (3) sayılı tabloda belirtilen oranlarda, uranyum oksit dışındaki radyoaktif mineraller ve diğer radyoaktif maddelerden %8 oranında, diğerlerinden ise %2 oranında,

f) V. Grup madenlerden %4 oranında,

alınır. (Ek fıkra: 10.6.2010-5995/8 md. Değişik: 4.2.2015 – 6592/10 md.)

Ruhsat sahibi tarafından beyan edilen ocak başı satış fiyatı Bakanlık tarafından denetlenir ve eksik beyanlar tamamlattırılır. İşletme izni olan maden ruhsatlarından her yıl en az ruhsat taban bedeli kadar Devlet hakkı alınır. Ancak, kaynak tuzlarında alınacak Devlet hakkında bu şart aranmaz. (Ek fıkra: 10/6/2010-5995/8 md.; Değişik: 4/2/2015 – 6592/10 md.)

IV. Grup (c) bendi madenlerin yurt içinde ve kendi entegre tesisinde kullanılarak metal hale getirilmesi halinde ödenmesi gereken Devlet hakkının % 50'si alınmaz. (Ek fıkra: 10.6.2010-5995/8 md.)

Yeraltı işletme yöntemi ile üretim yapılması durumunda ödenmesi gereken Devlet hakkının % 50'si alınmaz. (Ek fıkra: 10.6.2010-5995/8 md.)

Altın, gümüş ve platin madenleri bu madde ile getirilen herhangi bir özel indirimden istifade edemez. Ayrıca, diğer madenlerden bu madde kapsamında belirtilen özel indirimlerden istifade edenler, bu Kanununun 9 uncu maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen teşviklerden yararlanamaz. (Ek fıkra: 10.6.2010-5995/8 md.)

Bu yerlerin Devlet ormanlarına rastlaması ve Çevre ve Orman Bakanlığınca verilen iznin beş hektarı geçmemesi halinde, fazla alınan Devlet hakkı, Orman Genel Müdürlüğüne ilgili hesabına yatırılır. Ağaçlandırma bedeli dışında başkaca bir bedel alınmaz. Sahanın rehabilite edilerek teslim edilmesinden sonra, talep edilmesi halinde teslim edilen saha kadar aynı şartlarda izin verilir.

Bir ruhsat sahasında defaten verilen iznin beş hektarı geçmesi halinde, aşan kısım için orman mevzuatı hükümlerine göre fon bedelleri hariç diğer bedeller alınır. Bu alanlardaki madencilik faaliyetlerinden birinci fıkrada öngörülen % 30 fazla Devlet hakkı alınmaz.

Ruhsatın temdit edilmesi durumunda, aynı ruhsat sahası içerisinde Çevre ve Orman Bakanlığınca izin verilen sahanın beş hektarı geçmemesi halinde Devlet hakkı ve ağaçlandırma bedeli, beş hektarı geçmesi halinde beş hektardan fazla olan alan için fon bedelleri hariç orman mevzuatı hükümlerine göre bedel alınır.

Ruhsat sahibi tarafından yatırılan Devlet hakkının % 25'i il özel idare payı olarak ruhsatın bulunduğu ilin özel idaresine, % 25'i ruhsatın bulunduğu bölgeyle sınırlı olarak altyapı yatırımlarında kullanılmak üzere, doğrudan ilgili ilçe veya ilçelerin Köylere Hizmet Götürme Birlikleri hesabına, % 50'si de Hazine hesabına yatırılır. (Değişik fıkra: 10.6.2010-5995/8 md.)

Bakanlık, Devlet hakkının, bu Kanun hükümlerine uygun ve doğru bir şekilde hesap ve beyan edilmesine ilişkin tüm hususları, ruhsat sahasının büyüklüğü, maden grubu veya türü, işletme cirosu veya işletmenin kamuya ait olup olmaması hususlarını dikkate alarak, 3568 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde yeminli mali müşavirlerin tasdikine tabi tutabilir. Yeminli mali müşavirler yaptıkları tasdik doğru olmaması halinde, tasdik kapsamı ile sınırlı olmak üzere, kaybına uğratılan Devlet hakkından ve kesilecek cezalardan ruhsat sahibi ile birlikte müştereken ve müteselsilen sorumlu olurlar. Yeminli mali müşavirlerin tasdik raporlarına ilişkin usul ve esaslar Maliye Bakanlığının uygun görüşü alınarak yönetmelikle belirlenir. (Ek fıkra: 10.6.2010-5995/8 md.)

Devlet hakkı oranlarında, madenin cinsi, üretildiği bölge ve benzeri kriterler gözetilerek Bakanlar Kurulunca en fazla % 25 oranında indirim yapılabilir.

Devlet hakkı ve özel idare payı, her yıl haziran ayının son günü mesai bitimine kadar ruhsat sahibi tarafından yatırılır.

Kamu kurum ve kuruluşlarınca yol, köprü, baraj, gölet, liman gibi projelerin inşasında kullanılacak yapı ve inşaat hammaddelerinin üretimi için Bakanlıkça ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına izin verilir. Üretim yapılacak yerlerde ruhsatlı alanlar var ise kamu yatırımının ihtiyacı olan üretim madencilik faaliyetlerine engel olmayacak ve kaynak kaybına yol açmayacak şekilde yapılır. Bu izinler çerçevesinde yapılacak üretimden Devlet hakkı alınmaz ve izinler proje süresini aşamaz. (Ek cümleler: 4/2/2015 – 6592/10 md.) 8/6/1994 tarihli ve 3996 sayılı Kanun kapsamında Yap-İşlet-Devret modeli ile yapılan kamu yatırımları için, ihale sözleşmelerinde hammadde temin sorumluluğunun görevli şirket yükümlülüğüne

birakılması hâlinde hammadde üretim izni sözleşme konusu işte kullanılmak ve proje süresiyle sınırlı olmak üzere görevli şirkete de verilir. Bu durumda kullanılan hammaddenin ocak başı satış fiyatı üzerinden ihaleyi alandan her yıl haziran ayı sonuna kadar Devlet hakkı ile aynı grupta bulunan işletme ruhsatlarından alınan ruhsat bedelinin %30'u oranında çevre ile uyum planı çalışmalarını temin etmek üzere her yıl ocak ayının sonuna kadar teminat alınır. Devlet hakkı ve teminatın eksik yatırılması veya hiç yatırılmaması hâlinde 20.000 TL idari para cezası verilir ve üç ay içinde tamamlanması istenir. Aksi hâlde üretim faaliyeti durdurulur.(1)

Bu Kanun kapsamında ruhsat sahipleri için öngörülen idari para cezaları hammadde üretim izin belgesi ile çalışılan sahalarda faaliyeti yürüten gerçek ya da tüzel kişiler için geçerlidir. (Ek fıkra: 4.2.2015 – 6592/10 md.)

Süresinde tahakkuk ettirilmeyen Devlet hakkına, tahakkuk ettirilmesi gereken ayın son gününden tahakkuk ettirildiği tarihe kadar geçen süre için 6183 sayılı Kanunun 51 inci maddesine göre hesaplanacak gecikme zammı oranında faiz uygulanır.”

Devlet hakkını düzenleyen madde daha çok bu hakkın nasıl hesaplanacağı, hangi durumlarda indirim yapılacağı, alınan bu ödemenin nasıl harcanacağını ve hangi durumda ne kadar idari para cezası⁵⁴ verileceği düzenleyen geniş bir hükümdür⁵⁵. Burada şunu da belirtmek gerekir ki devlet hakkını düzenleyen tek hüküm bu değildir. Ayrıca Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği başta 86. maddesi olmak üzere devlet hakkını düzenleyen detaylı hükümler içermektedir. Şimdi devlet hakkı ile rödovans sözleşmesinin karşılaştırılmasına geçilebilecektir.

Devlet hakkı ile rödovans sözleşmesi arasındaki ilk fark bu kurumların ait oldukları hukuk dalına ilişkindir. Rödovans sözleşmesi özel hukuka ait bir kavram olup bu konuda çıkan uyuşmazlıklar adli yargıda görülürken⁵⁶, devlet hakkı kurumu kamu hukukuna ait bir kurumdur ve bundan doğan uyuşmazlıklar idari yargıda görülür.

⁵⁴N. Özdemir, “3213 Sayılı Maden Kanunu Kapsamında İdari Para Cezalarının Değerlendirilmesi”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 556

⁵⁵ Öztoprak, s. 111-112; Mustafa Topaloğlu, **Maden Hukuku**, Birinci Baskı, Karahan Kitabevi, Adana 2011, (Maden), s. 159 vd.

⁵⁶ Mustafa Topaloğlu, “Rödovans Sözleşmesi; Hukuksal Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **Türkiye 17. Uluslararası Madencilik Kongresi ve Sergisi Kitabı**, Ankara 2001, (Rödovans), s. 249

Ancak devlet hakkının niteliği tartışmalıdır. Bazı yazarlar çeşitli sebeplerle devlet hakkının bir vergi olmadığını iddia etmektedir⁵⁷.

Devlet hakkı adlı ödemenin doğması için taraflar arasında ekstra bir anlaşmaya gerek kalmamaktadır. Aslında devlet hakkı ruhsat sahibi ile devlet arasındaki ruhsat anlaşmasından doğan bir borçtur. Başlı başına bir borç ilişkisi olarak görülmemelidir. Ancak rövovans anlaşmasında durum bundan oldukça farklıdır. Rövovans anlaşması ruhsatlandırma işleminden ayrı ancak temelde ruhsatın doğurduğu hakları konu alan yeni bir borç ilişkisidir. Bu borç ilişkisinden devlet hakkı gibi birbirinden bağımsız birden fazla borç doğmaktadır⁵⁸.

Devlet hakkının yani ruhsatlandırma işleminin tarafları devlet ve ruhsat için başvuran madencidir. Buna karşılık rövovans sözleşmesinin tarafları ise devletin ruhsat verdiği kimse ile madeni belirli bir süre işletmek isteyen bir madencidir. Ayrıca 6592 sayılı kanun ile rövovans sözleşmesinin taraflarına getirilen sınırlama ruhsatlandırma işlemini dolayısıyla devlet hakkının alacaklısı ve borçlusunu etkilememektedir⁵⁹. İleride açıklanacağı üzere⁶⁰ söz konusu değişiklik ile özel hukuk kişisi ruhsat sahiplerinin yer altı yöntemiyle çalıştırılan kömür madenlerinde rövovans sözleşmesi yapması yasaklanmıştı. Ancak bizzat bu ifadeden de anlaşılacağı üzere özel hukuk kişilerinin yer altı yöntemiyle çalıştırılan kömür madenlerini çalıştırmak için ruhsat almalarının önünde bir engel bulunmamaktadır.

Devlet hakkı kurumuna uygulanacak hükümler Maden Kanunu 14. madde ve Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliğinin ilgili maddeleridir⁶¹. Buna karşılık rövovans sözleşmesine TBK ürün kirası hükümleri uygulanmaktadır.

Devlet hakkı için daha doğrusu devlet hakkını doğuran ruhsatlandırma işlemi için bir takım belgeler toplanıp bu şekilde Maden İşleri Genel Müdürlüğü'ne (MİGEM)⁶²

⁵⁷Aydın Gülan, **Maden İdare Hukukumuzun Ana İlkeleri ve Temel Müesseseleri**, Lamure Yayınevi, İstanbul 2008, s.145

⁵⁸ Eren, Özel, s. 430

⁵⁹ Öztoprak, s. 128

⁶⁰ Bkz. 1.3

⁶¹ Topaloğlu, Maden, s. 159 vd.

⁶² “...Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki madenlerde, işletmeye elverişli ekonomik bir cevherin bulunması durumunda ruhsatların verilmesi, denetimi, projelerinin incelenmesi ile ilgili madencilik

müracaat edilmektedir. Dolayısıyla devlet hakkının ve onu doğuran ruhsatlandırma işleminin bir şekil şartına bağlandığını söylemek yanlış olmayacaktır⁶³. Buna karşılık bilindiği gibi rödovans sözleşmesinde herhangi bir şekil şartı bulunmamaktadır⁶⁴.

Yukarıda verilen maddeden de anlaşılacağı üzere devlet hakkı çıkarılan ürünün değeri üzerinden hesaplanmaktadır. Yani devlet hakkı bir mali haktır. Rödovans sözleşmesinden doğan rödovans bedeli ise anlaşmanın içeriğine göre mali bir hak olabileceği gibi aynı bir hak da olabilecektir⁶⁵.

Rödovans sözleşmesinde rödovans bedelinin hesaplanması ile alakalı çok çeşitli düzenlemeler yapılabilmektedir. Taraflar aşağıda açıklanacak olan türlerden birisini seçebileceği gibi sui generis bir ödeme biçimi de ortaya koyma imkânına sahiptir⁶⁶. Ancak devlet hakkının nasıl hesaplanacağı madde metninde detaylı olarak açıklanmıştır. Tarafların bu konuda seçim hakkı bulunmamaktadır. Hangi durumda hangi yöntemin kullanılacağı, neye göre indirim yapılacağı, hangi maden türüne hangi oranın uygulanacağı teker teker belirlenmiştir.

Devlet hakkını doğuran anlaşmanın dayandığı temel bir nevi mülkiyet hakkıdır. Devlet, ruhsat sahibinden bu ödemeyi talep ederken 1982 Anayasasının 168. maddesine dayanmaktadır. Yani bu hakkın temeli madenlerin devletin hüküm ve tasarrufu altında olmasıdır. Buna karşılık rödovans anlaşmasının temeli ruhsat sahibi ile devlet arasında yapılmış olan ruhsatlandırma anlaşmasıdır. Bu şekilde bakıldığı zaman rödovans sözleşmesinin devlet hakkına göre ikincil nitelikte bir anlaşma olduğunu iddia etmek mümkündür⁶⁷.

faaliyetleri Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı adına Maden İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir.

Madencilik faaliyetlerini düzenleyen kanunun uygulanması ile görevlendirilmiş Maden Dairesi, 9 Eylül 1993 tarih ve 21693 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 505 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Maden İşleri Genel Müdürlüğü haline dönüştürülmüştür."

<http://www.migem.gov.tr/kurumsal/tarihce.html> (E. T. : 11.10.2015)

⁶³ Necip Kocayusufpaşaoğlu/ Rona Serozan/ Hüseyin Hatemi/ Abdulkadir Arpacı, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm Birinci Cilt**, 6. Baskı, Filiz Yayınları, İstanbul 2014, s. 270

⁶⁴ Arkan Serim, s. 4

⁶⁵ Öztoprak, s. 112-113

⁶⁶ Altaş, s. 122

⁶⁷ Lawrence P. Terrell, "Overriding Royalties And Like Interests – A Review Of Nonoperating Lease Interests", **Rocky Mountain Mineral Law Foundation Specials 1993 April**, Chapter 4, Texas 1993, s.29-30

Devlet hakkı ruhsatlandırma işlemi yapıldıktan hemen sonra ve ruhsat sahasının tamamını kapsayacak şekilde hesaplanmaktadır. Rödovans sözleşmesi ise tamamen tarafların anlaşmasına bağlı olarak ruhsat alındıktan yıllar sonra dahi yapılabilecektir. Ayrıca rödovans sözleşmesi ruhsat sahasının tamamı üzerinde yapılmak zorunda değildir⁶⁸. Ruhsat sahasının sadece küçük bir parçasını kapsayacak şekilde de yapılması mümkündür. Rödovans bedeli ise yapılmış olan bu sınırlamalara bağlı olarak hesaplanmaktadır.

Devlet hakkı ile rödovans sözleşmesi arasındaki son fark ise ruhsatın devredilmesi konusudur. Devlet hakkı ruhsatın el değiştirmesinden etkilenmemektedir⁶⁹. Ruhsat sahasında üretim olduğu sürece devlete bu ödemenin yapılması gerekecektir. Ancak eğer rödovans sözleşmesi şerh edilmemişse ruhsat devirlerinde hak kayıpları yaşanması muhtemeldir.

1.2.2 Adi kira sözleşmesi

Rödovans sözleşmesi-adi kira sözleşmesi karşılaştırılması yapılırken ürün kirası sözleşmesi-adi kira sözleşmesi farkları göz önünde tutulup rödovans sözleşmesi için özellik arz eden bir durum olduğu takdirde bu durum belirtilecektir.

Adi kira ile rödovans sözleşmesini sözleşmelerin konuları bakımından ayırmak mümkündür. Adi kiranın konusu her türlü maddi mal olabilirken⁷⁰ rödovans sözleşmesinin konusu sadece ve sadece usulüne göre alınmış işletme ruhsatıdır.

Adi kira sözleşmesinde sözleşmeye konu malın ürün verme zorunluluğu yok iken, ürün kirasının özel bir türü olan rödovans sözleşmesinde işletme ruhsatının ürün verebilir ve işletilebilir durumda olması şarttır⁷¹. Konunun ilerleyen bölümlerinde de açıklanacağı üzere rödovans bedeli zaman zaman madenden elde edilen ürünün bir kısmı olarak belirlenebilmektedir.

⁶⁸ Topaloğlu, Rödovans, s. 249

⁶⁹ Topaloğlu, Maden, s. 164

⁷⁰ Altaş, s. 235; Öztürk, s. 37; Arkan Serim, s. 23; Hüseyin Murat Develioğlu, “Hâsılat Kirası Sözleşmesinden Doğan Uyuşmazlıklara Uygulanacak Hükümler”, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. Erdoğan Teziç’e Armağan, İstanbul 2007, s. 934

⁷¹ Eren, Özel, s. 431

Adi kira sözleşmesinde kiracının sözleşmeye konu malı kural olarak sadece kullanma hakkı vardır⁷². Kiracının malın semerelerinden yararlanma hakkı bulunmamaktadır. Rödovans sözleşmesinde ise sözleşmenin temel felsefesi gereği rödovansçının işletme ruhsatının ve madenin semerelerinden faydalanması gerekmektedir.

Rödovans sözleşmesinde rödovansçı TBK m. 364 gereğince⁷³ kiralananı özgülediği amaca uygun ve iyi bir biçimde işletmek ve özellikle ürün vermeye elverişli bir durumda bulundurmakla yükümlüdür⁷⁴. Ancak rödovans sözleşmesine konu olan madenler periyodik olarak ürün veren bir mal değil aksine kullandıkça tükenen bir maldır. Bundan dolayı rödovansçı sözleşme konusunu özgülediği amaca uygun ve iyi bir biçimde işlettiği sürece maden stoklarının tükenmesinden sorumlu değildir. Adi kiraya dönüldüğünde ise burada kiracının herhangi bir işletme yükümlülüğü olmadığı görülmektedir⁷⁵. Buna göre bir adi kira sözleşmesinde kiracı malı hiç kullanmasa dahi kira bedelini ödemekle yükümlü olacaktır.

Kira bedeli konusunda da adi kira ile rödovans sözleşmesi arasında çeşitli farklılıklar söz konudur. Adi kira sözleşmesinde kira bedeli genellikle sabit bir miktar para borcu olarak tayin edilmektedir⁷⁶. Rödovans sözleşmesinde ise rödovans bedeli büyük çoğunlukla ürün miktarı ile bir şekilde bağlantılıdır. Rödovans sözleşmesinde rödovans bedeli ya ürünün mali değeri üzerinden ya da aynı üzerinde çeşitli miktarlar yahut oranlar şeklinde belirlenmektedir.

Adi kira sözleşmeleri kural olarak unsurları yerine getirildiği takdirde herhangi bir geçerlilik şartına tabi olmadan hükümlerini doğurmaya başlamaktadır. Ancak rödovans sözleşmesinin hüküm doğurabilmesi için unsurların yerine getirilmesi yeterli değildir. 6592 sayılı kanun değişikliği ile Maden Kanunu ek 7. maddeye iki

⁷² Altaş, s. 237; Öztürk, s. 38; Arkan Serim, s. 22; Develioğlu, 935

73 II. Kiralananı kullanma ve işletme borcu

MADDE 364- Kiracı, kiralananı özgülediği amaca uygun ve iyi bir biçimde işletmekle, özellikle ürün vermeye elverişli bir durumda bulundurmakla yükümlüdür.

Kiracı, kiraya verenin izni olmaksızın, kiralananın işletme usulünü, kira süresinin bitiminden sonra etkisi görülebilecek biçimde değiştiremez.

⁷⁴ Haluk Tandoğan, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt 2**, Vedat Yayıncılık, 2010, (Cilt 2), s. 141; Erol Cansel, **İsviçre Hukuku, Fransız Hukuku ve Alman Medeni Kanunu ile Mukayeseli Olarak Türk Hukukunda Hâsılat Kirası**, Desen Matbaası, Ankara 1953, s. 94; Nihat Yavuz, **Yeni TBK ve HMK'ya Göre Kira Hukuku**, Adalet Yayınevi, 4. Baskı, Mayıs 2015, s. 825

⁷⁵ Altaş, s. 238; Öztürk, s. 38; Arkan Serim, s. 22; Develioğlu, 935

⁷⁶ Arkan Serim, s. 24; Develioğlu, 935; Altaş, s. 239; Öztürk, s. 38

yeni fıkra eklenmiştir. Bu fıkra⁷⁷ hükümlerine göre rödovans sözleşmelerinin hüküm doğurması ancak Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın izni ile mümkün olacaktır. Dolayısıyla Bakanlıktan izin alınmadan yapılan bir rödovans sözleşmesi kurulmuş olmakla birlikte izin alınana kadar geçersiz olup hükümlerini doğurmaya başlamamıştır⁷⁸. Bakanlıktan izin alındığı takdirde sözleşme kurucu unsurların tamamlandığı andan itibaren hükümlerini doğurmaya başlayacaktır.

Adi kira sözleşmesinde alt kira işlemi kural olarak kiralayanın izni alınmadan yapılabilecektir. TBK m. 322⁷⁹ bu konuyu düzenlemektedir. Rödovans sözleşmesinde bu konuyu ürün kirası hükümlerinden TBK m. 366 düzenlemektedir⁸⁰.

Madde metninden de anlaşılacağı üzere ürün kirasında alt kira kural olarak yasaktır⁸¹. Bu madde rödovans sözleşmesi bakımından da uygulanması mantıklı bir hükümdür. Çünkü bilindiği gibi rödovans sözleşmesinde ruhsat devredilmemekte ve devlete karşı madencilik faaliyetlerinden dolayı tek sorumlu kiralayan konumundaki ruhsat sahibi olmaktadır. Ayrıca yukarıda da değinildiği gibi rödovans sözleşmeleri artık Bakanlık iznine tabidir. Bundan dolayı bu hükmü etkisiz kılacak nitelikte bir

⁷⁷ **MADDE 22**

3213 sayılı Kanunun ek 7 nci maddesine birinci fıkrasından önce gelmek üzere aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

“Ruhsat sahipleri ile üçüncü kişiler arasında rödovans sözleşmeleri Bakanlığın iznine tabidir. İzin alınmaksızın yapılan rödovans sözleşmesi ile yürütülen madencilik faaliyetleri durdurulur.

Kamu kurum ve kuruluşları ile iştirakleri hariç olmak üzere yer altı kömür işletmelerinde maden ruhsat sahipleri, ruhsat sahalarının bir kısmında veya tamamında üçüncü kişiler ile üretim faaliyetlerine yönelik rödovans sözleşmeleri yapamaz. Aksi takdirde rödovans sözleşmesi ile yapılan madencilik faaliyetleri durdurulur.”

⁷⁸Safa Reisoğlu, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 25. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul Eylül 2014, s. 145-146

⁷⁹

II. Alt kira ve kullanım hakkının devri

MADDE 322- Kiracı, kiraya verene zarar verecek bir değişikliğe yol açmamak koşuluyla, kiralananı tamamen veya kısmen başkasına kiraya verebileceği gibi, kullanım hakkını da başkasına devredebilir.

⁸⁰ **“Alt kira ve kullanım hakkını devir yasağı**

Kiracı, kiraya verenin rızası olmaksızın kiralananı başkasına kiraya veremeyeceği gibi, kullanım ve işletme hakkını da başkasına devredemez. Ancak kiracı, kiralanda bulunan bazı yerleri, kiraya veren için zarar doğuracak bir değişikliği gerektirmemek koşuluyla kiraya verebilir.

Kiracının, başkasıyla yaptığı bu kira sözleşmelerine, alt kiraya ilişkin kurallar, kıyas yoluyla uygulanır.”

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110204-1.htm> (E. T. 03.11.2015

⁸¹ Altaş, s. 131-132

devrin yapılamaması gerekmektedir. Ancak uygulamada alt kira ve devir seçeneklerine sıklıkla başvurulduğu görülmektedir. Hatta alt kira durumunu içeren pek çok olay farklı sebeplerden dolayı Yargıtay'ın önüne gelmiş ancak Yargıtay hiç birinde rödovans sözleşmesinde alt kiranın yapılamayacağı yönünde bir karar vermemiştir⁸². Buradan Yargıtay'ın rödovans sözleşmesi gibi riskli işlerde dahi alt kira işlemine izin verdiğini söylemek mümkündür. Ancak sözü geçen kararların hepsi 6592 sayılı kanun değişikliğinden öncedir. Bilindiği gibi bu değişiklik ile rödovans sözleşmeleri Bakanlık iznine bağlanmıştır. Kanaatimce bu değişiklikten sonra rödovans sözleşmelerinde alt kira işlemlerine izin verilmemeli ya da bu işlem çok sıkı şartlara bağlanmalıdır. Aksi takdirde kanunun çıkarılış amacına aykırı bir şekilde Bakanlık izni alınmadan alt rödovans sözleşmeleri yapılacaktır.

Son olarak her iki sözleşmeyi de düzenleyen hükümleri incelemek gerekmektedir. Adi kira sözleşmesi TBK 299-338 hükümleri arasında düzenlenmektedir. Rödovans sözleşmesi ise maalesef herhangi bir kanun metninde kendine has bir biçimde düzenlenmemiştir. Bundan dolayı yukarıda da belirtildiği üzere rödovans sözleşmesine, kendine TBK 357-378 hükümleri arasında yer bulan ürün kirası hükümleri uygulanmaktadır. Ancak burada şunu da belirtmek gerekir ki bazı durumlarda rödovans sözleşmesine adi kira hükümlerinin de uygulanması mümkündür. Bu durum TBK m. 358'den⁸³ kaynaklanmaktadır. Bu maddeye göre ürün kirası maddeleri arasında gerekli özel hükümler bulunmadığı takdirde ürün kirasına dolayısıyla rödovans sözleşmesine kira sözleşmesine ilişkin genel hükümler uygulanabilecektir.

1.2.3 Ürün kirası sözleşmesi

Rödovans sözleşmesine ürün kirası sözleşmesinin hükümleri kıyasen uygulanmaktadır⁸⁴. Bununla birlikte ürün kirası hükümlerinin rödovans sözleşmesiyle tam olarak örtüşmediği de bir gerçektir. Çünkü her iki sözleşme ve bu sözleşmelerin sorunsuz bir şekilde uygulanması için gereken kurallar birbirinden

⁸² 11. HD, E. 2004/12958, K. 2005/12044; 21. HD, E. 2009/12236, K. 2010/620; 10. HD, E. 2009/17563, K. 2011/8689; <http://www.hukukturk.com/> (E. T. 06.11.2015)

⁸³ **Genel hükümlerin uygulanması**

MADDE 358- Bu ayırımada ürün kirasına ilişkin özel hüküm bulunmadıkça, kira sözleşmesine ilişkin genel hükümler uygulanır.

⁸⁴ Uyumaz/Güngör, s. 146

kısmen de olsa farklıdır. Bundan dolayı her iki sözleşme türü arasındaki farklılıklar tespit edilmeli ve ürün kirasının hükümleri rödovans sözleşmesine en iyi hizmet edecek şekilde yorumlanmalıdır.

Ürün kirası ile rödovans sözleşmesi arasındaki ilk fark sözleşmenin tarafları konusundadır. Ürün kirasının tarafları tam ehliyetli olmak kaydıyla herhangi bir kimse olabilmektedir. Ancak rödovans sözleşmesinde bu konuda çeşitli kısıtlamalar vardır. 6592 sayılı kanunla Maden Kanunu ek 7. maddeye iki yeni fıkra eklenmiştir. Bu fıkra hükümlerine göre yer altı yöntemiyle işletilen kömür madenlerinde özel hukuk kişilerinin rödovans sözleşmesi yapma hakları kısmen ortadan kaldırılmıştır⁸⁵. Bu madenlerde rödovans sözleşmesi yapma hakkı sadece kamu kurum ve kuruluşları ile iştiraklerine verilmiştir. Ancak madde metninden de anlaşılacağı gibi yapılan bu kısıtlama aslında sadece rödovans sözleşmelerinin “ruhsat sahibi” tarafı açısından geçerlidir. Yani işletilen maden bir yer altı kömür madeni dahi olsa rödovansçı özel hukuk kişisi olabilecektir.

Sözleşmelerin konuları arasında önemli farklar olduğunu söylemek mümkündür. Ürün kirasının konusu ürün getirmek kaydıyla herhangi bir şey olabilmektedir. Bunların içine maddi mallar ve haklar gibi maddi olmayan mallar girmektedir⁸⁶. Ancak rödovans sözleşmesinin konusu sadece usulüne göre alınmış olan işletme ruhsatıdır. Rödovans sözleşmesine başka bir şeyi konu etmek mümkün değildir.

Ürün kirasının konusunu periyodik olarak ürün veren mallar oluşturabileceği gibi kullandıkça tükenen mallar da bu sözleşmeye konu edilebilecektir. Ancak rödovans sözleşmesinin dolaylı olarak konusu olan madenler kullandıkça tükenen bir maldır⁸⁷.

Ürün kirası sözleşmesi tamamen özel hukuka ait bir sözleşme iken rödovans sözleşmesine hem özel hukuk hem de kamu hukuku kuralları uygulanmaktadır. Kural olarak ürün kirası sözleşmesinin kurulması, hüküm doğurur hale gelmesi, hak ve borçlarını doğurması ve sona ermesi için herhangi bir idari müdahaleye ihtiyaç duyulmamaktadır. Ancak rödovans sözleşmeleri devlet için çok önemli olan yer altı

⁸⁵ “Kamu kurum ve kuruluşları ile iştirakleri hariç olmak üzere yer altı kömür işletmelerinde maden ruhsat sahipleri, ruhsat sahalarının bir kısmında veya tamamında üçüncü kişiler ile üretim faaliyetlerine yönelik rödovans sözleşmeleri yapamaz. Aksi takdirde rödovans sözleşmesi ile yapılan madencilik faaliyetleri durdurulur”

⁸⁶ Eren, Özel, s. 431

⁸⁷ Uyumaz/Güngör, s. 158

kaynakları hakkında yapıldığından her şartta doğrudan devlete yapılan bazı ödemeler vardır. Bunlar yukarıda da açıklanmış olan devlet hakkı ve özel idare payıdır⁸⁸. Ayrıca rüdvans sözleşmelerini, 6592 sayılı kanun değişikliği sonrasında, geçerli bir şekilde yapılabilmek için Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'ndan izin almak gerekmektedir⁸⁹. Bu tarz bir geçerlilik şartı ürün kirası sözleşmelerinde mevcut değildir. Bütün bunlar rüdvans sözleşmesinin kamu hukukuna da kısmen temas ettiğinin bir göstergesidir.

Ürün kirası sözleşmeleri süreli veya süresiz olarak yapılabilirken⁹⁰ rüdvans sözleşmeleri sadece süreli olarak yapılmak zorundadır. Bunun temel sebebi ise sözleşmenin konusu olan işletme ruhsatının belirli bir süreliğine verilmiş olmasıdır. Yine süreli olarak düzenlenmiş ürün kirası sözleşmelerinde süre bitiminde eğer taraflar sessiz kalır ve edimlerini yerine getirmeye devam ederse, sözleşme bir yıl süreyle uzatılmış sayılmaktadır⁹¹. Buna zımni tecdit denmektedir. Ancak rüdvans sözleşmesinde zımni tecdit mümkün değildir. Çünkü rüdvans sözleşmelerinin kurulması için bir Bakanlık izni getirilmiştir. Dolayısıyla sözleşmenin kurulması için gerekli olan bu izin sözleşmenin uzatılması için de gerekli olmalıdır. Burada akıllara rüdvans sözleşmelerinde tarafların aralarında anlaşarak sözleşme süresini uzatıp uzatamayacakları sorusunun gelmesi muhtemeldir. Her ne kadar bu konu ileride detaylarıyla açıklanacak olsa da kısaca bunun da mümkün olmadığını ifade etmek gerekmektedir. Bunun sebebi ise tahmin edilebileceği gibi yine Bakanlık izni meselesidir. Ürün kirasında ise tarafların aralarında anlaşarak kira süresini uzatmaları pek tabii mümkündür.

Ürün kiralarda bedelin nasıl hesaplanacağı konusu oldukça çeşitlidir. Ancak uygulamada en çok görülen bedelin ürünün aynı üzerinde bir oran olarak

⁸⁸ Topaloğlu, Maden, s. 159 vd.

⁸⁹ Öztoprak, s. 127-128

⁹⁰ Altaş, s. 93

⁹¹ **Sürenin geçmesi**

MADDE 367- Belirli süreli kira sözleşmesi, sürenin bitiminde kendiliğinden sona erer.

Ancak, tarafların örtülü olarak sözleşmeyi sürdürmeleri hâlinde, aksi kararlaştırılmadıkça, kira sözleşmesi birer yıl için yenilenmiş sayılır.

Yenilenen kira sözleşmesi yasal bildirim süresine uyularak, her kira yılının sonu için feshedilebilir.

belirlenmesidir⁹². Rödovans sözleşmesinde ise aşağıda da⁹³ açıklanacağı üzere her ne kadar çok çeşitli ödeme yöntemleri olsa da genel olarak bakıldığında zaman bu ödeme denklemlerinin neredeyse tamamının ürünlerin aynı değil de değeri üzerine kurulu olduğu görülmektedir.

Ürün kiralarında alt kira konusu TBK m. 366' da düzenlenmiştir. Bu maddeden de anlaşılacağı üzere ürün kiralarında alt kira istisnaen de olsa mümkündür. Ancak bu maddeyi rödovans sözleşmelerine olduğu gibi uygulamak yanlıştır. Çünkü rödovans sözleşmeleri oldukça riskli ve yüksek ve karmaşık bilgi gerektiren bir alanda yapılmaktadır. Dolayısıyla bu işe girişenlerin yeterliliğinin sorgulanması gerekmektedir. Getirilmiş olan Bakanlık izni bu alanda atılmış önemli bir adımdır. Sonuç olarak rödovans sözleşmelerinde istisnaen de olsa gerekli izinler alınmadan bir alt rödovans sözleşmesi yapılamamalıdır.

Ürün kirası sözleşmeleri sözleşmenin taraflarına birer nisbi hak sağlamaktadır. Genel olarak incelendiğinde rödovans sözleşmeleri de bu şekildedir. Bu konuda karşılaştırmalı hukukta tartışmalar vardır. Bu tartışmalar aşağıda detaylı bir şekilde anlatılacaktır. Türk hukukunda ise Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'nin Rödovans İşlemleri başlıklı 100. maddesinin ilk fıkrası gereğince rödovans sözleşmeleri maden siciline şerh⁹⁴ etmek mümkündür. Dolayısıyla şerh edilmiş olan rödovans sözleşmeleri üçüncü kişileri de bağlamaktadır. Böylelikle rödovans sözleşmesinden doğan haklar basit bir nisbi haktan güçlendirilmiş nisbi hak seviyesine yükselmiş olacaktır.

Son olarak her iki sözleşme türüne uygulanan hükümlere bakmak gerekmektedir. Bilindiği gibi ürün kirası TBK m. 357-378 arasında düzenlenmiştir. Ayrıca m. 358 uyarınca bu ayırmada ürün kirasına özel hüküm bulunmadıkça adi kira hükümleri bu sözleşmeye uygulanmaktadır⁹⁵. Rödovans sözleşmesine ise daha önce değinilmiş olan Yargıtay kararları gereğince ürün kirası hükümleri uygulanacaktır. Ancak bu bölümde sayılmış olan farklardan da anlaşılacağı gibi ürün kirası hükümleri rödovans sözleşmesini tam olarak karşılamamaktadır. Ürün kirasının bazı hükümleri

⁹² Altaş, s. 122

⁹³ Bkz. 1.5

⁹⁴ Haluk Nomer/ Mehmet Serkan Ergüne, **Eşya Hukuku: Zilyetlik ve Tapu Sicili**, 2. Baskı, 12 Levha Yayıncılık, İstanbul 2015, s. 129

⁹⁵ Eren, Özel, s. 429

rödovans sözleşmesi için yetersiz kalırken bazı hükümleri ise rödovans sözleşmesine fazla gelmektedir. Bundan dolayı derhal rödovans sözleşmesini kuruluşundan sona ermesine kadar düzenleyen ayrı bir kanun metninin çıkarılması gerekmektedir.

1.2.4 İntifa hakkı

İntifa hakkı⁹⁶ ile ürün kirası birbirine oldukça benzeyen kurumlardır. Bundan dolayı intifa hakkı ile rödovans sözleşmesinin birbirinden ayrılması gayet zordur. Ancak yine bu iki kurumun arasında belirli farklılıklar olduğunu söylemek mümkündür.

Öncelikle intifa hakkının tanımını⁹⁷ verip ve intifa hakkı ile rödovans sözleşmesi arasındaki benzerliklere değinmek gerekmektedir. İntifa hakkı bir başkasının mülkiyetindeki bir mal veya hak üzerinde tam yararlanma hakkına sahip olmaktır⁹⁸.

Tanımdan da anlaşılacağı üzere hem rödovans sözleşmesi hem de intifa hakkı malikine sözleşme konusu mal üzerinde bir tam yararlanma hakkı vermektedir. Yani her iki hakkın maliki de hak konusu malı hem kullanıp (usus) hem de onun semerelerinden faydalanabilir (fructus). İntifa hakkı ve rödovans sözleşmesinde hak lehtarlarının hakları ve borçları birbirine oldukça yakındır. Son olarak her iki kurumda da hak konusu malın tahsis amacına uygun kullanımının lehtarların üzerinde yükümlülük olduğunu görmek mümkündür⁹⁹.

İntifa hakkı ile rödovans sözleşmesinin farklarına gelince; bu iki kurumun belli açılardan birbirlerinden ayrıldıklarını söylemek mümkündür. Her şeyden önce intifa hakkı bir sınırlı aynı hak¹⁰⁰ iken rödovans sözleşmesi rödovansçıya bir şahsi hak sağlamaktadır. Bundan dolayı intifa hakkı sadece malın malikine değil herkese karşı ileri sürülebilirken kural olarak rödovans sözleşmesinden doğan haklar sadece sözleşmenin taraflarına karşı ileri sürülebilecektir. Ancak rödovans sözleşmesinin

⁹⁶ Hasan Erman, **Eşya Hukuku Dersleri**, 6. Baskı, Der Yayınları, Ocak 2016, s. 154

⁹⁷ Mehmet Ayan, **Eşya Hukuku III (Sınırlı Aynı Haklar)**, 7. Baskı Mimoza Yayıncılık, Eylül 2015, (Sınırlı Aynı Haklar), s. 58

⁹⁸ Kemal Oğuzman/ Özer Seliçi/ Saibe Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, 18. Baskı, Filiz Kitap Evi, İstanbul Kasım 2015, s. 817; Burak Özen, **Türk Medeni Hukukunda Eşya Üzerinde İntifa Hakkı**, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2008, s. 19 vd.

⁹⁹ Altaş, s. 246; Cansel, s. 37

¹⁰⁰ Aydın Aybay/ Hüseyin Hatemi, **Eşya Hukuku**, 4. Baskı, Vedat Kitapçılık, Ekim 2014, s. 1-2

şerhi konusundaki tartışmaları unutmamak gerekmektedir¹⁰¹. Buna göre usulüne göre şerh edilmiş rödovans sözleşmesi üçüncü kişileri de bağlamalıdır.

İki kurum arasındaki ikinci fark ise bu hakların devri konusundadır. İntifa hakkı şahsa bağlı bir hak olduğu için malın malikinin izni olmadan üçüncü kişilere devredilemeyecektir. Ayrıca kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğu için de hak sahibinin mirasçılara intikal etmeyecektir¹⁰². Rödovans sözleşmesi ise uygulamada alt kira işlemlerine sık sık konu olduğu gibi bazı istisnai durumlarda sözleşmenin devri de söz konusu olabilecektir. Ayrıca Maden Kanunu 5. maddede de belirtildiği üzere maden hakları dolayısıyla rödovans sözleşmesinden doğan haklar mirasçılara geçebilmektedir¹⁰³.

İntifa hakkında malın maliki olan şahıs bu hakkın kullanılması için herhangi bir aktif sorumluluk içerisine girmemektedir. Ancak rödovans sözleşmesinde durum farklıdır. Bilindiği gibi rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibi maden sahasını işletilebilir halde bulundurmaya zorundadır. Ayrıca ruhsat sahibi rödovansçının hakkıyla bağdaşmayan

¹⁰¹ Bkz: 1.4.2.1.2.3 Rödovans Sözleşmesinin Rödovansçıya Verdiği Hak

¹⁰² Arkan Serim, s. 30; Altaş, s. 246-247; Cansel, s. 37

¹⁰³ *Hakların bölünmezliği, devir ve intikali:*

Madde 5 – Madenler üzerinde tesis olunan ilk müracaat (takaddüm),(...), arama ruhsatnamesi, buluculuk, (...) ve işletme ruhsatı haklarının hiç birisi hisselerle bölünmez. Her biri bir bütün halinde muameleye tabi tutulur. ⁽¹⁾

(Değişik fıkra: 4.2.2015-6592/3 md.) Maden ruhsatları ve buluculuk hakkı devredilebilir. Devir yapılmadan önce arama ve işletme ruhsatlarının devredildiği tarihteki ruhsat bedelinin iki katı tutarında devir bedeli alınır. Devir Bakanlık onayı ile gerçekleşir.

Durum maden siciline şerh edilir. Devir muamelesi maden siciline şerh edilmesi ile tamam olur.

Maden hak ve vecibeleri miras yolu ile intikal eder. Bu hak ve vecibeler, bütün mirasçıların vekaletini havi bir vekaletname ile 6 ncı maddede belirtilen niteliklere sahip mirasçılardan birine veya üçüncü bir şahsa devredilir. Mirasçıların ittifak edememeleri halinde mirasçılardan birinin müracaatı ile mahkeme mirasçılardan bu hakkın en ehil olana tahsisine veya bu da mümkün olmazsa ruhsatın satılmasına karar verir. Mahkeme bu hususu basit muhakeme usulü ile halleder. Eğer dava söz konusu değil ise 6 ay içerisinde intikal işlemleri tamamlanmayan ruhsatlar fesih edilir. **(Mülga son cümle: 4/2/2015-6592/3 md.)**

(Ek fıkra: 4.2.2015-6592/3 md.) Devir ve intikal işlemlerine ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir.

Madenler üzerindeki hakların devir ve intikali bu Kanun ve yönetmelikte gösterilen hükümlerin tatbikini geciktirmez.

üçüncü kişilerin hak iddialarına karşı sorumludur. Yani ruhsat sahibinin zapta karşı sorumluluğu mevcuttur¹⁰⁴.

İntifa hakkının¹⁰⁵ konusu sınırlı değildir. Her şey bu hakkın konusu olabilmektedir. Yani hak konusunun ürün veren cinsten bir mal olması şart değildir. Ancak rödovans sözleşmesinin konusu bellidir. Bu sözleşmenin konusu sadece usulüne göre alınmış olan işletme ruhsatıdır.

İntifa hakkının doğumunda, kullanılmasında ve sona ermesinde¹⁰⁶ hep Eşya Hukuku kuralları hâkimdir¹⁰⁷. Ayrıca intifa hakkı devredilemeyen bir kişisel irtifak hakkıdır¹⁰⁸. Oysa rödovans sözleşmesinin kurulması, hak ve borçlarını doğurması ve sona ermesinde Borçlar Hukuku ve Maden Hukuku kuralları etkindir.

Rödovans sözleşmesinde işletme ruhsatı devredilmemekte, sadece kiralanmaktadır. Bundan dolayı madencilik faaliyetlerinden devlete karşı hâlâ ruhsat sahibi sorumludur. Bununla birlikte intifa hakkının kullanımından doğan herhangi bir işlem için kural olarak mal malikinin herhangi bir sorumluluğu bulunmamaktadır.

1.2.5 Lisans sözleşmesi

Lisans sözleşmesi tıpkı intifa hakkı¹⁰⁹ gibi rödovans sözleşmesine en çok benzeyen sözleşme türlerinden bir tanesidir. Karşılaştırma işlemine geçmeden önce lisans sözleşmesini tanımlamak gerekmektedir. Lisans sözleşmesi bir eser üzerindeki mali hakların kullanım haklarının belirli bir bedel karşılığında belirli bir süre için devredilmesidir¹¹⁰. Dikkat edilirse burada eser üzerindeki haklar tamamen devredilmemekte sadece bu hakların kullanım hakkı bir başkasına devredilmektedir.

Öncelikle lisans sözleşmesi ve rödovans sözleşmesinin tabi olduğu hükümleri incelemek gerekmektedir. Rödovans sözleşmesi Türk Borçlar Kanunu ve Maden

¹⁰⁴ Altaş, s. 247; Karahasan, s. 816; Aral/Ayrancı, s. 285; Tandoğan, Cilt 2, s. 124; Kahveci, s. 117

¹⁰⁵ Aybay/Hatemi, s. 258

¹⁰⁶ Ayan, Sınırlı Aynı Haklar, s. 80-81

¹⁰⁷ Arkan Serim, s. 30; Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, s. 659 vd.; Jale Akipek/ Turgut Akıntürk, **Eşya Hukuku**, 1. Baskı, Beta Basım Yayın, İstanbul 2009, s. 674 vd.; Şeref Ertaş, **Eşya Hukuku**, 12. Baskı, Fakülteler Barış Kitabevi, Ekim 2015, (Eşya), s. 505 vd.; Altaş, s. 247

¹⁰⁸ Ertaş, Eşya, s. 673-674

¹⁰⁹ Turhan Esener/ Kudret Güven, **Eşya Hukuku**, 5. Baskı, Yetkin Yayınları, Kasım 2012, s. 402-403

¹¹⁰ Yunus Çelikkız, **Lisans Sözleşmeleri**, s. 2

<http://www.hukukiboyut.com/arsiv/d2010126151651.pdf> (E. T. 19.02.2016)

Kanunu'nun hükümlerine tabi iken lisans sözleşmesi kural olarak 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na¹¹¹ tabidir. Ancak atıf olması durumunda bazı Türk Borçlar Kanunu hükümleri de lisans sözleşmesine uygulanabilecektir.

Lisans sözleşmesi ile rödovans sözleşmesi arasındaki bir diğer fark sözleşmelerin konusundadır. Lisans sözleşmesinin konusu üzerinde fikri hak tesisi mümkün olan herhangi bir eser olabilirken, rödovans sözleşmesinin konusu sadece ve sadece usulüne göre alınmış işletme ruhsatıdır.

İki sözleşme arasındaki üçüncü fark ise bedel hususundadır. Rödovans sözleşmesinde bedel neredeyse her zaman madenden çıkarılan ürün ile bir şekilde bağlantılıdır. Ancak lisans sözleşmesinde bedel büyük çoğunlukla sabit bir bedeldir.

Rödovans sözleşmesinin konusu ürün veren bir mal iken, lisans sözleşmesinde böyle bir zorunluluk bulunmamaktadır.

Rödovans sözleşmesi TBK ürün kirası hükümlerine göre herhangi bir şekil şartına sahip değildir. Yani taraflar rödovans sözleşmesini istedikleri şekilde yapma imkânına sahiptir. Ancak lisans sözleşmesinde taraflara bu özgürlük tanınmamaktadır. Çünkü Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 52. maddeye göre lisans sözleşmeleri için yazılı şekil şartı getirilmiştir.

Lisans sözleşmesi iki şekilde yapılmaktadır. Bunlar basit lisans sözleşmesi ile münhasır lisans sözleşmesidir¹¹². Basit lisans sözleşmesinde eser sahibi isterse eserin kullanım haklarını bir başkasına da devredebilecektir. Lisans alanın buna engel olma şansı bulunmamaktadır. Münhasır lisans sözleşmesinde ise eserin tüm kullanım hakları bir kişiye devredilmiştir¹¹³. Rödovans sözleşmesinde ise bu tarz bir ayırım bulunmamaktadır. Ruhsat sahibi ruhsata konu alanı parçalara bölüp her parça için farklı rödovans sözleşmeleri yapabilmektedir. Ancak aynı parça için birden fazla rödovans sözleşmesi yapılması mümkün değildir.

Rödovans sözleşmesinde rödovansçının sözleşme konusunu kullanma ve işletme zorunluluğu vardır. Bu şekilde sözleşme sırasında ruhsata konu alanın atıl kalması engellenmiş olmaktadır. Lisans sözleşmesinde ise bu tarz bir kullanma zorunluluğu

¹¹¹ Kabul Tarihi: 05.12.1951, Resmi Gazete Tarihi ve Sayısı: 13.12.1951/7981

¹¹² Özge Erbek, "Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmelerinin Hukuki Niteliği", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 11 Sayı: 2, İzmir 2009, s. 43

¹¹³ Erbek, s. 48

her tip sözleşmede bulunmamaktadır. Başka bir ifade ile basit lisans sözleşmesinde kullanma zorunluluğu bulunmamakta iken münhasır lisans sözleşmesinde lisans alan bu haklarını kullanmak zorundadır.

Rödovans sözleşmesinde rödovansçı işi bizzat yapmak zorunda değildir. İşin görülmesi için yardımcı şahıs kullanabileceği gibi istisnai durumlarda alt kiralama yöntemine de gidebilmektedir¹¹⁴. Fakat bu kural lisans sözleşmesinde bire bir geçerli değildir. Basit lisans sözleşmesinde lisans alanın işi başkasına yaptırmasında herhangi bir engel yokken, münhasır lisans sözleşmesinde lisans alan işi bizzat kendisi yapmak zorundadır.

İki sözleşme arasındaki son fark ise sözleşmelerin sona ermesi ile alakalıdır. Lisans sözleşmelerinde klasik sona erme yöntemleri dışında ayrıca lisans verenin belirli şartlar dâhilinde cayma hakkı bulunmakta iken rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibinin cayma hakkı taraflar bu konuda aralarında anlaşmadığı sürece yoktur.

1.2.6 Eser sözleşmesi

Eser sözleşmesi ile rödovans sözleşmesi genel itibariyle birbirlerine çok benzemeyen sözleşmelerdir. Bundan dolayı iki sözleşme arasındaki farklılıkların tamamını burada ele almak konunun anlatımı bakımından uygun olmayacaktır. Bunun yerine iki sözleşme arasındaki temel mahiyetteki birkaç farklılığa değinilerek konu bitirilecektir.

Eser sözleşmesi; iş sahibinin ödemeyi borçlandığı bedel karşılığında yüklenicinin bir eser meydana getirip bunu sözleşme bitiminde iş sahibine teslim etmeyi borçlandığı bir sözleşmedir¹¹⁵. Görüldüğü gibi eser sözleşmesinin temeli bir eserin inşasıdır. Ancak rödovans sözleşmesinde ise usulüne göre alınmış bir işletme ruhsatının kiralanması vardır. Rödovansçının kural olarak herhangi bir şey inşa ve sonuç taahhüt yükümlülüğü bulunmamaktadır.

Eser sözleşmesinin konusu bir “eser” meydana getirilmesidir¹¹⁶. Buna göre eser kavramının içerisine pek çok şey girebilmektedir. Ancak rödovans sözleşmesinin konusu tektir. Rödovans sözleşmesine sadece usulüne göre alınmış bir işletme ruhsatı

¹¹⁴ Altaş, s. 132-133

¹¹⁵ Eren, Özel, s. 583; Yusuf Büyükay, **Eser Sözleşmesi**, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2014, s. 31, (Eser)

¹¹⁶ Büyükay, Eser, s. 32

konu edilebilmektedir. Dolayısıyla eser sözleşmesi pek çok sektörde uygulanabilirken rödovans sözleşmesi sadece madencilik sektöründe uygulanabilmektedir.

Son olarak eser sözleşmesi ve rödovans sözleşmesinin nitelikleri arasındaki farklılıkları incelemek gerekmektedir. Eser sözleşmesi genel olarak özel hukuk tabanlı bir sözleşmedir. Ancak nadiren de olsa bazı kamu hukuku kuralları eser sözleşmesine uygulanabilmektedir. Rödovans sözleşmesinde ise bilindiği gibi durum biraz daha karışıktır. Rödovans sözleşmesine genel olarak ürün kirası hükümleri uygulanmaktadır. Ancak madencilik sektöründe yapılan bu sözleşmelere kamu hukukunun birçok hükmünün sıklıkla uygulandığını söylemek mümkündür¹¹⁷.

1.2.7 Satış sözleşmesi

Satış sözleşmesi ile rödovans sözleşmesi arasında birçok farklılık olduğunu söylemek mümkündür¹¹⁸. Öncelikle bir satış sözleşmesinde alıcı satılan malın mülkiyetine sahip olurken, rödovans sözleşmesinde rödovansçı maden üzerinde sadece kullanma ve semerelerinden faydalanma hakkına sahiptir.

Satış sözleşmesinde satılan malın cinsine göre tasarruf işleminin şekli değişmektedir. Satılan mal bir taşınır ise tasarruf işlemi teslim ile taşınmaz ise tescil ile ve son olarak eğer bir alacak devrediliyorsa bu işlem temlik ile nihayete erdirilmektedir¹¹⁹. Ancak rödovans sözleşmesinde rödovansçının kullanma ve semerelerinden faydalanma hakkından yararlanabilmesi için maden sahasının rödovansçıya teslimi yeterli olup herhangi bir ek işleme gerek duyulmamaktadır.

Satış sözleşmesi kural olarak şekle bağlı bir sözleşme değildir. Ancak bazı satış türleri şekle bağlıdır. Örneğin taşınmaz satışı resmi şekil şartına tabidir. Ayrıca alacağın devri kanunda belirtilen şekilde yapılmak zorundadır¹²⁰. Bununla birlikte rödovans sözleşmesinin yapılması herhangi bir şekil şartına tabi değildir. Taraflar sözleşmeyi adi yazılı olarak yapabilecekleri gibi isterlerse sözlü olarak dahi yapabilecektir.

¹¹⁷ Topaloğlu, Rödovans, s. 249

¹¹⁸ Arkan Serim, s. 21

¹¹⁹ Altaş, s. 243

¹²⁰ Aral/Ayrancı, s. 186-187

Son olarak sözleşmelerin doğurduğu hakların cinsine değinmek gerekmektedir. Satış sözleşmesinin bir aynı hak¹²¹ olan mülkiyet hakkı doğurduğu malumdur¹²². Rödovans sözleşmesi ise kira temelli bir sözleşme olduğu için bu sözleşmeden doğan hak kural olarak bir nisbi haktır¹²³. Ancak rödovans sözleşmesi maden siciline şerh edilebilmektedir. Bu durumda rödovans sözleşmesinden doğan haklar güçlendirilmiş nisbi hak seviyesine yükselecektir.

1.2.8 Vekâlet sözleşmesi

Vekâlet sözleşmesi ile rödovans sözleşmesi karşılaştırılırken eser sözleşmesindeki sistem takip edilecektir. Yani iki sözleşme arasındaki bütün farklar sayılmayacak sadece temel mahiyetteki birkaç farka yer verilecektir.

Vekâlet sözleşmesi; vekilin vekâlet verenin bir işini görmeyi veya işlemini yapmayı üstlendiği sözleşmedir¹²⁴. Görüldüğü gibi bu sözleşmede vekil yaptığı işi vekâlet verenin menfaatine yapmaktadır. Vekilin bu işten bir menfaat sağlayıp sağlamaması sözleşmenin kurulması için önem teşkil etmemektedir. Rödovans sözleşmesi bu pencereden incelendiğinde ise her ne kadar resmi makamlar nezaretinde ruhsat sahibi hala tüm madencilik faaliyetlerinden sorumlu olarak görünse de, rödovans sözleşmesinde rödovansçı yapmış olduğu bütün madencilik faaliyetlerini kendi menfaatine yapmaktadır. Hatta bu faaliyetler sonucu ruhsat sahibine bir rödovans bedeli ödenmektedir. Fakat bilindiği gibi vekâlet sözleşmesinin ücretsiz olması asıldır. Vekilin gördüğü iş aslında vekâlet verenin menfaatinedir. Rödovans sözleşmesinde ise bir rödovans bedelinin ödenmesi tek başına rödovans yoluyla madencilik faaliyetlerinin yürütülmesinin ruhsat sahibine bir menfaat kazandırmadığının göstergesidir.

Vekâlet sözleşmesi konu bakımından sınırlandırılmamıştır. Vekil kural olarak her türlü işi görmekle mükellef tutulabilmektedir¹²⁵. Ancak rödovans sözleşmesinde sadece işletme ruhsatı mevzu bahis edilebilmektedir.

¹²¹ Mehmet Ünal/ Veysel Başpınar, **Şekli Eşya Hukuku**, 7. Baskı, Savaş Yayınevi, Ekim 2015, s. 11

¹²² Arkan Serim, s. 22

¹²³ Cansel, s.32-33

¹²⁴ Eren, Özel, s. 705; Cevdet Yavuz/ Faruk Acar/ Burak Özen, **Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, 9. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul Ocak 2014, s. 1119; Tandoğan, Cilt 1, s. 356

¹²⁵ Aral/Ayrancı, s. 444-445

Vekâlet sözleşmesi güven ilişkisinin yoğun olduğu bir sözleşmedir. Bundan dolayı vekil kural olarak işi bizzat yapmak zorundadır. Ayrıca taraflar istedikleri zaman vekâlet sözleşmesinden dönebilmektedir. Buna karşılık, rödovans sözleşmesinde de kural olarak rödovansçı işi bizzat kendisi yapmak zorundadır. Alt rödovans sözleşmesi her ne kadar kanun bakımından istisnaen mümkün olsa ve hatta uygulamada sıklıkla görülsede 6592 sayılı kanun değişikliğinden¹²⁶ sonra artık yapılamamalıdır.

Son olarak vekâlet sözleşmesi ve rödovans sözleşmesine uygulanan hükümler incelenerek konu bitirilecektir. Vekâlet sözleşmesine TBK 502 ila 519. madde hükümleri uygulanmaktadır. Ancak bu hükümlerin bir şemsiye hüküm olma özelliği bulunmaktadır¹²⁷. Yani diğer iş görme sözleşmelerinde eğer sözleşmeye uygulanacak bir hüküm bulunamazsa o iş görme sözleşmesine de vekâlet sözleşmesi hükümleri uygulanabilmektedir. Rödovans sözleşmesine ise ürün kirası hükümleri ile maden kanununun bazı hükümleri uygulanmaktadır.

1.3 Rödovans Sözleşmesinin Tarihçesi ve Yasal Dayanakları

Uygulamada maden ruhsatları genelde geniş bir alan için verilmektedir. Ruhsat sahibi maden bulmak için gerekli çalışmaları yapmakta ve çoğu zaman arazinin tamamını değerlendirmeyi ekonomik olarak verimli bulmamaktadır. Ya kazanç getirecek bir damar bulamamakta veyahut bulunan maden kendisinin ilgi alanına girmemektedir. Bu gibi durumlarda madencinin kâr edebilmesi için ruhsat sahasının atıl olan kısımlarını bir şekilde değerlendirmesi gerekmektedir. Ancak 3213 sayılı

¹²⁶ “3213 sayılı Kanunun ek 7 nci maddesine birinci fıkrasından önce gelmek üzere aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

“Ruhsat sahipleri ile üçüncü kişiler arasında rödovans sözleşmeleri Bakanlığın iznine tabidir. İzin alınmaksızın yapılan rödovans sözleşmesi ile yürütülen madencilik faaliyetleri durdurulur.

Kamu kurum ve kuruluşları ile iştirakleri hariç olmak üzere yer altı kömür işletmelerinde maden ruhsat sahipleri, ruhsat sahaslarının bir kısmında veya tamamında üçüncü kişiler ile üretim faaliyetlerine yönelik rödovans sözleşmeleri yapamaz. Aksi takdirde rödovans sözleşmesi ile yapılan madencilik faaliyetleri durdurulur”

¹²⁷ Eren, Özel, s.706; Yavuz/Acar/Özen, s. 1120

Maden Kanunu'nun 5. maddesi¹²⁸ maden haklarının bölünmesine izin vermediği için ruhsattan doğan hakların paylaşılması mümkün olmayacaktır. Bu yasağı aşmak adına uygulamada ruhsatı resmen devretmeden ruhsat alanını paylaşma adına çeşitli sözleşmeler yapılmıştır. Rödovans sözleşmesi de böyle bir ihtiyaçtan doğmuştur¹²⁹.

Doktrinde rödovans sözleşmesini Maden Kanunu 5. maddeden dolayı reddedenler olduğu gibi Maden Kanunu 28. maddeden dolayı kabul edenler de olmuştur¹³⁰. Söz konusu 28. madde işletme ruhsatının kiralanabileceğini düzenlemektedir¹³¹.

1985 yılında yürürlüğe giren Maden Kanunu için bir uygulama yönetmeliği çıkarılmıştır. Bu yönetmeliğin adı Maden Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik'tir. Bu yönetmelik sık sık değişikliğe uğramış olup en son 2010 yılında tamamen hükümden kaldırılmıştır. Bu değişiklikler izlenilerek rödovans sözleşmesinin tarihi gelişimi incelemek mümkündür. 1990 yılında yapılan bir değişiklik ile yönetmeliğin 32. maddesine bir hüküm eklenmiştir¹³². Bu hükme göre üçüncü kişi ve kuruluşların rödovans, kira, taşeron ve benzeri sözleşmelere dayanarak madencilik faaliyetinde bulunabilmeleri MİGEM'in iznine bağlanmıştır¹³³. Yapılan bu değişikliğe karşı bir iptal davası açılmıştır. Danıştay bu davada aşağıdaki ifadeleri kullanarak rödovans sözleşmesinin hukuka uygunluğunu kabul etmiştir.

“maden haklarının özel sözleşmelerle üçüncü kişilere devrine yasal yönden olanak bulunmamasına karşın, uygulamada izin sahiplerinin bedel karşılığında, maden çıkarma ve satış haklarını başka kişilere bıraktığı, yönetmelikte yapılan yeni düzenlemeyle ilgili kuruluşun, bu fiili durumdan haberdar olması ve maden işletmeleri üzerindeki gözetim hakkını kullanmasının olağan karşılanması

¹²⁸ **Madde 5** – Madenler üzerinde tesis olunan ilk müracaat (takaddüm),(...), arama ruhsatnamesi, buluculuk (...) ve işletme ruhsatı haklarının hiç birisi hisselerle bölünemez. Her biri bir bütün halinde muameleye tabi tutulur.

<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.Aspx?MevzuatKod=1.5.3213&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=&Tur=1&Tertip=5&No=3213> (E.T. 24.10.2015)

¹²⁹ Topaloğlu, Rödovans, s.249

¹³⁰ Ergüzeloğlu Kilim,

<http://esrakilim.blogcu.com/madencilik-sektorunde-taseronlastirma-ve-ozellestirme-yontemi-r/3306167> (E.T. 24.10.2015)

¹³¹ Ancak bu madde 26.5.2004 – 5177/38 kanun ile ilga edilmiştir.

¹³² R. G. Tarihi/Sayı: 06.11.1990/20687

¹³³ Topaloğlu, Rödovans, s.250

*gerekeceği, maden dairesinin, maden işletmeleri üzerindeki gözetim hakkının bu biçimde kullanılmasının, Anayasada yer alan sözleşme özgürlüğü ilkesine aykırılık teşkil etmeyeceği ve üçüncü kişilerin ruhsat sahalarında kira ve benzeri sözleşmelere dayanılarak faaliyette bulunulmasında da hukuka aykırılıktan söz edilemeyeceği...*¹³⁴”

2003 yılına gelindiğinde yapılan bir değişiklik ile yönetmeliğe rövovans sözleşmesinin tanımı eklenmiştir. Böylece rövovans ilk defa olarak bir hukuki metinde tanımlanmıştır¹³⁵.

2005 yılında¹³⁶ yönetmelik önceki değişikliklere nazaran milat niteliğinde bir değişikliğe uğramıştır¹³⁷. Bu değişiklik ile rövovans sözleşmesi üzerinde idarenin yani MİGEM’in denetim, gözetim ve görüş bildirme yetkisi kaldırılmıştır. Böylece rövovans sözleşmeleri daha rahat düzenlenebilir hale gelmiştir.

2010 ve 2015 yılında Maden Kanunu’nda önemli değişiklikler yapılmış ve buna bağlı olarak ise 2010 yılında yeni bir uygulama yönetmeliği çıkarılmıştır¹³⁸. Öncelikle kanunda yapılan değişiklikler daha sonra ise yeni çıkan yönetmeliği incelemek konunun gidişatı açısından daha mantıklı olacaktır.

2010 yılında 5995 sayılı kanun değişikliği¹³⁹ ile rövovans sözleşmesi ilk defa Maden Kanunu’na eklenmiştir. Bu değişiklik ile kanuna getirilen ek 7. madde şu şekildedir;

“Maden ruhsat sahiplerinin, ruhsat sahalarının bir kısmında veya tamamında üçüncü kişilerle yapmış oldukları rövovans sözleşmelerinde, bu alanlarda yapılacak madencilik faaliyetlerinden doğacak İş Kanunu, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili idari, mali ve hukuki sorumluluklar rövovansçıya aittir. Ancak bu durum ruhsat sahibinin Maden Kanunundan doğan sorumluluklarını ortadan kaldırmaz.”

¹³⁴ D8D,09.12.1991, 32/1924, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, akt; Baycık, s. 1896

¹³⁵ Söz konusu tanım; ruhsat sahalarındaki madenlerin üretilerek değerlendirilmesi suretiyle üçüncü kişilere veya kuruluşlara tasarruf hakkı sağlamak üzere ruhsat sahiplerinin bu kişilerle yapmış oldukları sözleşmelere rövovans sözleşmesi denir, şeklindedir.

¹³⁶ R. G. Tarihi/Sayı: 03.02.2005/25716

¹³⁷ Öztoprak, s. 127

¹³⁸ R. Kocaman/ B. Kayar/ B. Kocaman, “Rövovans Sözleşmelerine Maden Hukuku Açısından Bir Bakış”, **Maden Hukuku Bildirileri Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 227

¹³⁹ R. G. Tarihi/Sayı: 24.06.2010/27621, Kabul Tarihi: 10.6.2010

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/06/20100624-1.htm> (E.T. 24.10.2015)

Her ne kadar yapılan bu değişiklik rödovans sözleşmesinin tam bir tanımını vermese de bu madde ile rödovans sözleşmesinin hukuki bir temele oturtulduğu şüphesizdir¹⁴⁰.

2015 yılında 6592 sayılı “Maden Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile Maden Kanununda çeşitli değişiklikler yapılmıştır¹⁴¹. Bu değişiklerin en önemlileri rödovans sözleşmesinde olmuştur. Bu kanun ile 2010 yılında ihdas edilen ek 7. maddeye iki yeni fıkra eklenmiştir¹⁴². Yeni getirilen hükümlere göre rödovans sözleşmeleri Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının iznine tabi tutulmuştur. Ayrıca bu değişiklikten sonra yer altı kömür işletmelerinde rödovans sözleşmesi yapmak sadece ruhsat sahibi kamu kurum ve kuruluşları ile iştirakleri olduğu zaman mümkündür. Dolayısıyla ülkemizde ruhsat sahibi özel hukuk kişilerinin rödovans sözleşmesi yapma yetkisinin yer altı yöntemiyle iştirilen kömür madenleri açısından kaldırıldığını belirtmek gerekmektedir.

6592 sayılı kanunun getirmiş olduğu bir sınırlama daha bulunmaktadır. Bu sınırlama geçici 23. madde de¹⁴³ düzenlenmiştir. Buna göre mevcut rödovans sözleşmeleri bu kanunun yürürlüğe girdiği andan itibaren MİGEM’e bildirilmek zorundadır. Aksi takdirde rödovans sözleşmesi vasıtasıyla yürütülen madencilik faaliyetleri

¹⁴⁰ Topaloğlu, Maden, s. 46; Öztoprak, s. 27

¹⁴¹ Kanun No: 6592, Kabul Tarihi: 04.02.2015, R. G. Tarihi/Sayısı: 18.04.2015/29271
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/02/20150218-1.htm> (E.T. 24.10.2015)

¹⁴² “3213 sayılı Kanunun ek 7 nci maddesine birinci fıkrasından önce gelmek üzere aşığıdaki fıkralar eklenmiştir.

“Ruhsat sahipleri ile üçüncü kişiler arasında rödovans sözleşmeleri Bakanlığın iznine tabidir. İzin alınmaksızın yapılan rödovans sözleşmesi ile yürütülen madencilik faaliyetleri durdurulur.

Kamu kurum ve kuruluşları ile iştirakleri hariç olmak üzere yer altı kömür işletmelerinde maden ruhsat sahipleri, ruhsat sahalarının bir kısmında veya tamamında üçüncü kişiler ile üretim faaliyetlerine yönelik rödovans sözleşmeleri yapamaz. Aksi takdirde rödovans sözleşmesi ile yapılan madencilik faaliyetleri durdurulur”

¹⁴³ **Mevcut rödovans sözleşmeleri:**

Geçici Madde 23 –(Ek: 4.2.2015-6592/24 md.)

Mevcut rödovans sözleşmelerinin, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içinde Genel Müdürlüğe verilmesi zorunludur. Aksi takdirde rödovans sözleşmesi ile yapılan madencilik faaliyetleri durdurulur. Kamu kurum ve kuruluşları ile iştirakleri hariç olmak üzere, yer altı kömür madencilğine dair rödovans sözleşmeleri sona erdirilmeyen ruhsat sahalarının süre uzatım talepleri kabul edilmez.

durdurulacaktır. Ayrıca kamu kurum ve kuruluşları ile iştirakleri hariç olmak üzere yer altı kömür madenciliğine dair rüdevans sözleşmeleri sona erdirilmeyen ruhsat sahalarının süre uzatım talepleri kabul edilmeyecektir¹⁴⁴.

Doğrudan rüdevans sözleşmesini düzenlememekle birlikte dolaylı olarak madencilik sektörünü ve rüdevans sözleşmesini etkileyen bir mevzuat metni daha mevcuttur. Bu metin 16.06.2012 tarihli ve 2012/15 sayılı Başbakanlık genelgesidir¹⁴⁵. Söz konusu genelge şu şekildedir;

“Kamu kurum ve kuruluşları (Belediyeler ve il özel idareleri hariç) ile sermayesinin yüzde ellisinden fazlası kamu kurum ve kuruluşlarına ait şirketlerin, kendi mülkiyetlerinde veya tasarruflarında bulunan taşınmazlarıyla ilgili olarak; kamu kurum ve kuruluşları, vakıf, dernek veya bunların şirketlerine, gerçek veya tüzel kişilere; satış, kira, irtifak, takas, tahsis, devir vb. her türlü tasarrufa yönelik işlemleri için Başbakanlıktan izin alınacaktır.”

Görüldüğü üzere bu genelge ile kamuya ait taşınmazlar üzerinde üçüncü kişiler lehine tanınacak her türlü hak için Başbakanlık izni şart koşulmuştur¹⁴⁶. Dolayısıyla kamu arazilerinde yapılacak olan madencilik faaliyetleri de Başbakanlık iznine bağlanmış olmaktadır. Rüdevans sözleşmeleri de eğer kamu arazisi üzerinde yapılıyorsa bu kapsama girecektir.

Son olarak 5995 sayılı Maden Kanunu değişikliği sonucu çıkarılan yeni yönetmeliği incelemek gerekmektedir. Bu metnin adı Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliğidir¹⁴⁷. Bu metinde rüdevans sözleşmesi ile alakalı birçok hüküm bulmak mümkündür. Öncelikle yönetmeliğin 4. maddesinde rüdevans sözleşmesinin tanımı düzenlenmektedir. Daha sonra gelen 96, 100, 138 ve geçici 1. maddelerinde ise rüdevans sözleşmesinin uygulanmasına dair hükümler yer almıştır¹⁴⁸. 100. madde rüdevans sözleşmesinin istenirse şerh edilebileceğini ve rüdevansa konu sahalarda iş

¹⁴⁴ M. Sert/ İ. Şahverdioğlu, “Maden Kanununda Yapılan Son Değişikliklerin Sektöre Muhtemel Olumlu ve Olumsuz Etkilerinin İrdelenmesi”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 195

¹⁴⁵ <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,45972/basbakanlik-genelgesi-201215.html> (E. T. 22.04.2016)

¹⁴⁶ Erhan Egemen, “Yargı Kararları Işığında Başbakanlığın 2012/15 Sayılı Genelgesi”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 575

¹⁴⁷ R.G. Tarihi/Sayısı:06.11.2010/27751

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/11/20101106-6.htm> (E.T. 24.10.2015)

¹⁴⁸ Öztoprak, s.128

sağlığı ve güvenliği hükümlerinin nasıl uygulanacağını düzenlemektedir. Maden işletmelerinde iş kazaları sık sık meydana gelmektedir. Bundan dolayı bu kazaların engellenmesi adına çeşitli önlemler alınmalı, detaylı kanun hükümleri ihdas edilmelidir¹⁴⁹. Yukarıda değinilen madde şu şekildedir;

“ Rödovans işlemleri

MADDE 100 – (1) Maden işletme ruhsat sahiplerinin, ruhsat sahalarının bir kısmı veya tamamı için üçüncü kişilerle yapmış oldukları rödovans sözleşmeleri ve bu sözleşmelerde yapılan değişiklikler, tarafların talebi halinde devir ve intikal işlemlerinde bilgilendirme amacıyla maden siciline şerh edilir. Tarafların birlikte rödovans sözleşmesinin iptalini talep etmeleri halinde de bu kayıtlar terkin edilir. Genel Müdürlük hiçbir şekilde rödovans sözleşmelerine taraf değildir.

(2) Maden ruhsat sahiplerinin, ruhsat sahalarının bir kısmında veya tamamında üçüncü kişilerle yapmış oldukları rödovans sözleşmelerinde, bu alanlarda yapılacak madencilik faaliyetlerinden doğacak İş Kanunu, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili idari, mali ve hukuki sorumluluklar rödovansçıya aittir. Ancak bu durum ruhsat sahibinin Kanundan doğan sorumluluklarını ortadan kaldırmaz.”

100. madde ile mümkün hale gelen rödovans sözleşmesinin şerh edilmesi ile ilgili Danıştay’ın farklı tarihlerde farklı kararları mevcuttur. Danıştay 1997 yılında verdiği bir karar ile rödovans sözleşmesinin maden siciline şerh edilebileceğine karar vermiştir¹⁵⁰. 2009 yılında ise vermiş olduğu bir karar ile maden siciline tescil edilen rödovans sözleşmelerinin üçüncü kişileri bağlamayacağına hükmetmiştir¹⁵¹. Ancak aşağıda¹⁵² detaylı olarak inceleneceği üzere biz bu kararın şerhin etkisi ile alakalı olmadığını düşünüyoruz. Son olarak yönetmeliğin rödovansla alakalı olan geçici 1. maddesine¹⁵³ bakmak gerekmektedir. Bu madde gereğince MİGEM’in rödovans

¹⁴⁹E. Özkan/ M. K. Özfırat/ B. Kahraman/ Ü. Sayın, “Blok Devrilmesi İşlemi Sırasındaki Tehlikelerin Ön Tehlike Analizi İle Değerlendirilmesi”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 450

¹⁵⁰ D1D, E. 97/3, K. 97/13, KT: 31.01.1997, akt; Öztoprak, s.128

¹⁵¹ D8D, E. 08/4170, K. 09/473, KT: 31.01.2009, akt; Topaloğlu, Maden, s.50

¹⁵² Bkz. 1.4.2.1.2.3

¹⁵³ **Rödovans sözleşmeleri**

sözleşmelerinde görüş bildirme yetkisi kalmamıştır. Ayrıca bu maddeye göre rödovans sahasındaki madencilik faaliyetlerinden dolayı MİGEM'e karşı ruhsat sahibi sorumlu olmaya devam edecektir.

Rödovans sözleşmesi ile alakalı henüz taslak halinde olan yeni maden yönetmeliğinde çeşitli hükümler bulunmaktadır. Bu taslak 2014 yılındaki elim maden kazalarından sonra 27.10.2015 tarihinde yayınlanmıştır. Taslak toplam 132 maddeden oluşmaktadır. Bu taslağın m. 35/10, m.36/2, m. 80/8, m. 99, m. 122 hükümleri rödovans sözleşmesini düzenlemektedir. Söz konusu hükümler yeri geldikçe açıklanacak olup, burada bu hükümlerin uygulamada yaşanan bazı problemler dikkate alınarak ihdas edildiğini belirtmek yeterli olacaktır.

Rödovans sözleşmesinin günümüze kadar olan gelişimi bu şekildedir¹⁵⁴. Ancak görüldüğü gibi rödovans sözleşmesi konusunda tanım ve birkaç yan hüküm haricinde henüz bir düzenleme yapılmış değildir. Rödovans sözleşmeleri çok yüksek bütçeli sözleşmeler olup aynı zamanda oldukça riskli bir sektöre yönelik yapılan hukuki işlemlerdir. Bu sebepten dolayı rödovans sözleşmesini hem Medeni Hukuk yönü hem de İş Hukuku yönü ile detaylı olarak düzenleyen hükümlerin bir an önce ihdas edilmesi gerekmektedir. Şu an rödovans sözleşmelerine uygulanan ürün kirası hükümleri rödovans sözleşmesini tam manasıyla karşılamamakta ve uygulamada sorunlara yol açmaktadır. Bundan dolayı gerekirse bu konuda hukuk birikimi olan tecrübeli ülkelerin mevzuatlarından faydalanılarak söz konusu kanun hükümleri ivedilikle çıkarılmalıdır.

GEÇİCİ MADDE 1 – (1) 3.2.2005 tarihinden sonra, ruhsat sahiplerinin Kanun kapsamındaki faaliyetleri ile ilişkili olarak üçüncü kişi ya da kuruluşlarla yaptığı sözleşmelerin Genel Müdürlüğe bildirilmesi zorunlu değildir. Ancak ruhsat sahasındaki tüm faaliyetlerden Genel Müdürlüğe karşı ruhsat sahibi sorumludur.

(2) 3.2.2005 tarihine kadar yapılmış ve Genel Müdürlükçe uygun görülmüş sözleşmelerin uygulanmasında Kanun ve bu Yönetmelik hükümleri çerçevesinde çıkabilecek anlaşmazlıklarda, ruhsat sahasındaki faaliyetlerin aksamaması ve maden rezervinin en verimli biçimde işletilmesi ilkeleri gözetilerek Genel Müdürlüğün yapacağı incelemelere göre vereceği karar geçerlidir. Kanun yükümlülüklerinin yerine getirilmesinden ruhsat sahibi sorumludur. Bu sözleşmelerin yenilenmesi, sürelerinin uzatılması, hükümlerinin değiştirilmesi taleplerinde Genel Müdürlükten görüş alınmasına gerek yoktur.

¹⁵⁴ Bkz. Öztoprak, s. 125-128

1.4 Rödovans Sözleşmesinin Unsurları

1.4.1 Genel olarak

Rödovans sözleşmesinin ayrıntılı olarak herhangi bir kanun metninde düzenlenmediği daha önce ifade edilmişti. Yargıtay ise rödovans sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların adli nitelikte olduğunu ve bu uyuşmazlıklara 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu¹⁵⁵, nun 357 ila 378. maddeleri arasında düzenlenen ürün (hâsılât) kirası hükümlerinin uygulanacağını belirtmiştir¹⁵⁶. Bundan dolayı rödovans sözleşmesi incelenirken ürün kirası sözleşmesinin sistematiği dikkate alınacaktır. Ürün kirasının tanımı TBK madde 357/1'de şu şekilde yapılmıştır.

“Ürün kirası kiraya verenin, kiracıya, ürün veren bir şeyin veya hakkın kullanılmasını ve ürünlerin devşirilmesini bedel karşılığında bırakmayı üstlendiği sözleşmedir¹⁵⁷.”

Bu tanım rödovans sözleşmesine uyarlanırsa sözleşmenin unsurları; ruhsat sahibinin ruhsata konu maden sahasını ve ruhsattan doğan haklarını belirli bir süreliğine devretmesi, rödovansçının bunun karşılığında bir bedel ödemesi ve tarafların bu konuda karşılıklı anlaşma sağlamaları olarak ortaya çıkar¹⁵⁸.

1.4.2 Unsurlar

1.4.2.1 Ruhsat sahibinin maden alanının işletmesini devretme borcu altına girmesi

Rödovans sözleşmesinin oluşması için ruhsat sahibine düşen en önemli borç, usulüne göre alınmış olan işletme ruhsatının doğurduğu hakları ve ruhsata konu maden alanını belirli bir süreliğine rödovansçıya devretmektir¹⁵⁹. Ayrıca bir işletme ruhsatının rödovans sözleşmesine konu edilebilmesi için ileride açıklanacak olan işletme ruhsatının da alınmış olması gerekmektedir¹⁶⁰. Burada dikkat edilmesi gereken nokta işletme ruhsatının değil sadece ruhsattan doğan hakların devredilmesidir. Sözleşme süresince ruhsat yine orijinal sahibine ait olup devlete

¹⁵⁵ Kabul Tarihi: 11.01.2011, R. G. Sayısı/Tarihi: 27836/04.02.2011, Kanun Numarası: 6098

¹⁵⁶ Y11HD, 04.03.2002, 8457/1813, **Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası** (E. T. 26.10.2015); Y21HD, 21.06.2005, 791/6574, Y14HD, 15.01.2008, 12869/51 **Hukuk Türk İçtihat ve Bilgi Bankası** (E. T. 26.10.2015)

¹⁵⁷ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110204-1.htm> (E.T. 24.10.2015)

¹⁵⁸ Altaş, s. 76

¹⁵⁹ Topaloğlu, Rödovans, s. 250

¹⁶⁰ Kocaman/Kayar/Kocaman, s. 235

karşı ödenecek devlet hakkı dâhil her türlü vergi ve kesintilerin muhatabı ruhsat sahibi olacaktır.

Rödovans sözleşmesinin kurulması için ruhsata konu maden alanını madencilik faaliyetleri için gerekli teçhizat ile devretmek gerekmemektedir. Ruhsat sahibi isterse işletmeye tamamen hazır bir tesis devredebileceği gibi tamamen çıplak bir arazi de teslim edebilecektir. Maden alanı ile ilgili bu durum tümüyle tarafların anlaşmasına bağlıdır. Madencilik faaliyetleri için gerekli ortamın hazır olmaması sözleşmenin kurulmasına engel teşkil etmemektedir.

1.4.2.1.1 Maden kavramı

Maden kavramı Maden Kanunu'nun 2. maddesinde tanımlanmış ve tek tek sayılmıştır¹⁶¹. Buna göre; yer kabuğunda ve su kaynaklarında tabii olarak bulunan, ekonomik ve ticarî değeri olan petrol, doğal gaz, jeotermal ve su kaynakları dışında kalan her türlü madde bu Kanuna göre madendir¹⁶². Tanımdan da anlaşılacağı üzere petrol, doğal gaz gibi bazı yer altı kaynakları ekonomik önemlerinden dolayı özellikle bu kanunun kapsamından çıkarılmıştır.

Maden tanımına göre bir mineralin Maden Kanunu kapsamına girebilmesi için ekonomik ve ticari değerinin olması gerekmektedir. Ancak kanun metninde hangi andan itibaren ekonomik ve ticari değer taşımanın gerekli olduğu belirtilmemiştir. Yani acaba bir mineralin topraktan çıkarıldıktan hemen sonra daha cevher halindeyken mi ekonomik ve ticari değer taşıması gerekmektedir yoksa mineral basit bir zenginleştirme işlemine tabi tutulabilir mi? Bu konuda doktrinde genel görüş bir mineralin basit bir zenginleştirme işlemine tabi tutulması ile Maden Kanunu kapsamına alınabilmesi mümkün ise bu mineralin gerekli ekonomik ve ticari değeri taşıdığı kabul edilmesi gerektiğidir¹⁶³. Ancak bu konuda doktrinindeki genel

¹⁶¹ Melih Turhan, “Türkiye’de Maden Hukukunun Tarihi Gelişimi ve Bazı Ülkelerle Mukayesesi”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, (Tarihi Gelişim), s. 26

¹⁶² http://www.maden.org.tr/resimler/ekler/f243b16aea45ee8_ek.pdf (E. T. 01.12.2015) ; Diğer madencilik terimleri için ayrıca bkz. Kadri Yersel, **Türk Madenciliğinin Sorunları**, Ankara 1970, s. 12; Serap Telli, **İdare Hukuku ve Uluslararası Hukuk Açısından Madenler**, Ankara 1989, s. 69 vd.; Ömer Günay, “Maden Hukukunda Temel Kavramlar”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, (Temel Kavramlar), s. 77

¹⁶³ Gülan, s. 57-58

görüşün aksini iddia eden bir Danıştay kararının varlığını da belirtmek gerekmektedir¹⁶⁴.

Son olarak bu konuyu bitirmeden önce Maden Kanunu'nun örneksene yöntemi ile saydığı maden çeşitlerini paylaşmak gerekmektedir;

“Madenler:

Madde 2 – (Değişik: 26.5.2004 – 5177/1 md.)

Yer kabuğunda ve su kaynaklarında tabii olarak bulunan, ekonomik ve ticarî değeri olan petrol, doğal gaz, jeotermal ve su kaynakları dışında kalan her türlü madde bu Kanuna göre madendir. Madenler aşağıda sıralanan gruplara göre ruhsatlandırılır:

I. Grup Madenler

- a) İnşaat ile yol yapımında kullanılan ve tabiatta doğal olarak bulunan kum ve çakıl.*
- b) Tuğla-kiremit kili, Çimento kili, Marn, Puzolanik kayaç (Tras) ile çimento ve seramik sanayilerinde kullanılan ve diğer gruplarda yer almayan kayaçlar.*

II. Grup Madenler (Değişik: 10.6.2010-5995/1 md.)

- a) Kalsit, Dolomit, Kalker, Granit, Andezit, Bazalt gibi kayaçlardan agrega, hazır beton ve asfalt yapılarak kullanılan kayaçlar. (Değişik: 4.2.2015-6592/1 md.)*
- b) Mermer, Traverten, Granit, Andezit, Bazalt gibi blok olarak üretilen taşlar ile dekoratif amaçla kullanılan doğal taşlar.*
- c) Kalsit, Dolomit, Kalker, Granit, Andezit, Bazalt gibi kayaçlardan entegre çimento, kireç ve kalsit öğütme tesisinde kullanılan kayaçlar. (Ek: 4/2/2015-6592/1)*

III. Grup Madenler

Deniz, göl, kaynak suyundan elde edilecek eriyik halde bulunan tuzlar, karbondioksit (CO₂) gazı (jeotermal, doğal gaz ve petrolü alanlar hariç) Hidrojen Sülfür (7.3.1954 tarihli ve 6326 sayılı Petrol Kanunu hükümleri mahfuz kalmak kaydıyla).

IV. Grup Madenler

- a) Kaolen, Dikit, Nakrit, Halloysit, Endellit, Anaksit, Bentonit, Montmorillonit, Baydilit, Nontronit, Saponit, Hektorit, Dllit, Vermikülit, Allofan, Đmalogit, Klorit,*

¹⁶⁴ Danıştay 8. D. Esas No: 1994/445, Karar No: 1994/1645; akt; Gülan, s. 54-58

Sepiyolit, Paligorskit (Atapuljit), Loglinit ve bunların karışımı killer, Refrakter killer, Jips, Anhidrit, Alünit (Şap), Halit, Sodyum, Potasyum, Lityum, Kalsiyum, Magnezyum, Klor, Nitrat, İyot, Flor, Brom ve diğer tuzlar, Bor tuzları (Kolemanit, Uleksit, Borasit, Tinkal, Pandermit veya bünyesinde en az %10 B₂O₃ içeren diğer Bor mineralleri), Stronsiyum tuzları (Selestin, Stronsiyanit), Barit, Vollastonit, Talk, Steattit, Pirofillit, Diatomit, Olivin, Dunit, Sillimanit, Andaluzit, Dumortiorit, Disten (Kyanit), Fosfat, Apatit, Asbest (Amyant), Manyezit, Huntit, Tabiî Soda mineralleri (Trona, Nakolit, Davsonit), Zeolit, Pomza, Pekştayn, Perlit, Obsidyen, Grafit, Kükürt, Flüorit, Kriyolit, Zımpara Taşı, Korundum, Diyasporit, Kuvars, Kuvarsit ve bileşiminde en az %80 SiO₂ ihtiva eden Kuvars kumu, Feldispat (Feldispat ve Feldispatoid grubu mineraller), Mika (Biyotit, Muskovit, Serisit, Lepidolit, Flogopit), Nefelinli Siyenit, Kalsedon (Sileks, Çört).

b) Turba, Linyit, Taşkömürü, kömüre bağlı metan gazı, Antrasit, Asfaltit, Bitümlü Şist, Bitümlü Şeyl, (...) Kokolit ve Sapropel (Petrol Kanunu hükümleri mahfuz kalmak kaydıyla).

c) Altın, Gümüş, Platin, Bakır, Kurşun, Çinko, Demir, Pirit, Manganez, Krom, Civa, Antimuan, Kalay, Vanadyum, Arsenik, Molibden, Tungsten (Volframit, Şelit), Kobalt, Nikel, Kadmiyum, Bizmut, Titan (İlmenit, Rutil), Alüminyum (Boksit, Gipsit, Böhmit), Nadir toprak elementleri (Seryum Grubu, Yitriyum Grubu) ve Nadir toprak mineralleri (Bastnazit, Monazit, Ksenotim, Serit, Oyksenit, Samarskit, Fergusonit), Sezyum, Rubidyum, Berilyum, Đndiyum, Galyum, Talyum, Zirkonyum, Hafniyum, Germanyum, Niobyum, Tantalyum, Selenyum, Telluryum, Renyum.

ç) Uranyum, Toryum, Radyum gibi elementleri içeren radyoaktif mineraller ve diğer radyoaktif maddeler. (Ek: 4.2.2015-6592/1 md.)

V. Grup Madenler

Elmas, Safir, Yakut, Beril, Zümrüt, Morganit, Akuvamarin, Heliodor, Aleksandirit, Agat, Oniks, Sardoniks, Jasp, Karnolin, Heliotrop, Kantaşı, Krizopras, Opal (Đrize Opal, Kırmızı Opal, Siyah Opal, Ağaç Opal), Kuvars kristalleri (Ametist, Sitrin, Neceftaşı (Dağ kristali), Dumanlı Kuvars, Kedigözü, Avanturin, Venüstaşı, Gül Kuvars), Turmalin (Rubellit, Vardelit, Đndigolit), Topaz, Aytaşı, Turkuaz (Firuze), Spodümen, Kehribar, Lazurit (Lapislazuli), Oltutaşı, Diopsit, Amozonit, Lületaşı, Labrodorit, Epidot (Zeosit, Tanzonit), Spinel, Jadeit, Yeşim veya Jad, Rodonit,

Rodokrozit, Granat Minarelleri (Spesartin, Grosüller Hessanit, Dermontoit, Uvarovit, Pirop, Almandin), Diaspor Kristalleri, Kemererit.

VI. Grup Madenler

Bu gruplarda yer alan madenlerin özellikleri ile bu maddede yer almayan bir madenin grubunun tespitine ait esas ve usuller Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir. Bu Kanuna göre verilen ruhsatlar başka amaçla kullanılmaz¹⁶⁵.(Ek: 10/6/2010-5995/1 md.; Mülga: 4/2/2015-6592/1 md.)”

1.4.2.1.2 Maden hukukundaki hakların tespiti ve sınıflandırılması

1.4.2.1.2.1 Madenlerin mülkiyeti

Yer altı kaynaklarının özellikle madenlerin mülkiyeti konusunda dünyada çeşitli sistemler mevcuttur¹⁶⁶. Dünya ülkelerinin büyük çoğunluğu madenleri devletin hâkimiyeti altında tutmaktadır. Bunun haricinde dünya genelinde uygulanan iki sistem daha vardır. Bunların ilki arazi sahibinin maden mülkiyetine sahip olması iken diğeri ise madeni bulanın madenin mülkiyetine sahip olduğu sistemdir¹⁶⁷. Arazi sahibinin madenin mülkiyetine sahip olduğu sisteme tamamlayıcı sistem denir. Amerika Birleşik Devletlerinin birçok eyaletinde bu sistem geçerlidir. Bu eyaletlere örnek olarak Texas, New Mexico, Colorado ve Kansas verilebilir¹⁶⁸.

Ülkemizde ise bütün yer altı kaynakları devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bu konuyu 1982 Anayasasının¹⁶⁹ 168. maddesi şöyle düzenlemektedir; “*Tabii servetler ve kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir*¹⁷⁰.” Ayrıca Anayasanın bu hükmü temel alınarak ihdas edilen 3213 sayılı Maden Kanununun¹⁷¹ 4. maddesi de bu konuyu benzer

¹⁶⁵ http://www.maden.org.tr/resimler/ekler/f243b16aea45ee8_ek.pdf (E. T. 01.12.2015)

¹⁶⁶ M. Kula, “Agrega İşletmeciliğinin Türk Hukuk Sistemi İçerisindeki Yeri”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 261-262

¹⁶⁷ Demet Özdamar, “Maden Hakkı ve Maden İrtifakı”, **Prof. Dr. Mahmut Tefik BİRSEL’e Armağan**, (D.E.Ü. Yayını), İzmir 2001, s.319-335, s. 322, (Maden İrtifakı); Ömer Uçkan, **Türk Hukukunda Madencilğe İlişkin Haklar ve Bunların Ticaret Şirketlerine Sermaye Olarak Getirilmesi**, Eskişehir 1983, s. 38 vd.

¹⁶⁸ Topaloğlu, Röдовans, s. 250

¹⁶⁹ Kanun Numarası: 2709, Kabul Tarihi: 18.10.1982, R.G. Tarih/Sayı: 09.11.1982/17863

¹⁷⁰

<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.5.2709&sourceXmlSearch=&MevzuatIliski=0> (E. T. 10.10.2015)

¹⁷¹ Kabul Tarihi: 04.06.1985, R.G. Tarih/Sayı:15.06.1985/18785

ifadelerle düzenlemektedir; “Madenler devletin hüküm ve tasarrufu altında olup, içinde bulunduğu arzın mülkiyetine tabi değildir.”¹⁷² Görüldüğü gibi her iki kanun metninde de madenlerin “devletin hüküm ve tasarrufu” altında olduğu belirtilmiştir. Ancak bu ifadenin kapsamının ne olduğu ne Anayasada ne de Maden Kanununda açıklanmamıştır. Bundan dolayı bu konuda yapılan tartışmalar halen devam etmektedir. Bu konuda Anayasa Mahkemesinin vermiş olduğu bir karar dikkat çekmektedir. Anayasa Mahkemesi bu kararında “devletin hüküm ve tasarrufu” altında olmanın ne manaya geldiğini kısmen de olsa açıklamıştır¹⁷³. Söz konusu davada 4268 sayılı Kanunun 6977 sayılı Kanunla değiştirilen ve içmeye ve yıkanmaya mahsus şifalı sıcak ve soğuk maden sularına ilişkin olan 2. maddesinin 3. fıkrasının 1961 Anayasasının 130. maddesine aykırılığı tartışılmıştır. Kararın bir paragrafı “devletin hüküm ve tasarrufu” ifadesinin nasıl yorumlanması gerektiğini anlatmıştır:

“...Gorüliüyor ki Anayasa tabii servetleri ve kaynaklarını Medeni Kanun hükümlerine bağlı özel mülkiyet düzeninin kapsamı dışında bırakmakta olanlara Devletin Devlet olmak niteliği ile eli altında tuttuğu nesnelere düzeni içinde yer verilmektedir. Her iki düzen başka başka koşullara ve kurallara bağlıdır; değişik niteliktedir; aralarında birbirlerine karıştırılmalarını önliyecek bellilik ve kesinlikte sınırlar vardır. Anayasa'nın 130 uncu maddesi, tabii servetlerin ve kaynaklarının Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunduğunu açıklamakla aynı zamanda bunların mülkiyet konusu olamayacağını da hükme bağlamıştır. İçmeğe ve yıkanmağa özgü, şifalı sıcak ve soğuk maden suları, tabii servetler ve kaynakları deyiminin kapsamı içindedir. Aslında mülkiyet düzenine bağlı bulunmayan bir nesnede mülkiyetin devri de öncelikle söz konusu olamaz. Oysa iptali dâva edilen fıkra, mülkiyetin devrini Öngörmekte ve böylece Anayasa'nın 130 uncu maddesine açıkça aykırı bulunmaktadır. Bu sebeple dâvanın kabulü ve hükmün iptali gerekir...”

Görüldüğü gibi Anayasa Mahkemesi 1961 Anayasasının 130. maddesinde geçen “devletin hüküm ve tasarrufu” ifadesini madenlerin mülkiyet konusu olamayacağı

¹⁷² Topaloğlu, Maden, s. 32

¹⁷³ Resmi Gazete tarih/sayı: 22.07.1965/12055, Esas sayısı: 1963/126, Karar sayısı: 1965/7,

Karar günü: 16.02.1965 <http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/7d7182f1-58c3-41ea-bac6-6d747efa4bc8?excludeGerekce=False&wordsOnly=False> (E. T. 10.10.2015)

şeklinde yorumlamıştır¹⁷⁴. Bu ifadeden madenlerin özel mülkiyete konu olamayacağı kolaylıkla çıkarılabilecektir. Fakat acaba madenler devletin mülkiyeti altında mıdır, yani kamusal mülkiyet mümkün müdür? Bu konuda bazı yazarlar devletin madenlerin mülkiyetine sahip olmadığını “devletin hüküm ve tasarrufu” ifadesini daha geniş yorumlamak gerektiğini iddia etmiştir. Hatta yukarıda değinilen Anayasa Mahkemesi kararına Anayasa Mahkemesinin bir üyesi¹⁷⁵ benzer bir gerekçe ile muhalefet şerhi düşmüştür. Söz konusu muhalefet şerhinin bir bölümü şu şekildedir:

“Anayasa'nın 130 uncu maddesinde ise sadece madenlerin Devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu kaydedilerek Devlet hakkının arama ve işletmeğe ve bir de âmme menfaati yönünden murakabeye inhisar ettiği belirtilmektedir. Madenler millî servettir ve Devletin iktisadî, hatta siyasi ve askeri bünyesi ile yakından alâkalıdır. Bunun içindir ki madenler Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bu demek değildir ki, madenlerin veya maden sularının bulunduğu arazinin mülkiyeti de Devlete aittir¹⁷⁶.”

Bu paragraftan da anlaşılacağı üzere madenlerin mülkiyeti meselesi üzerinde kesin bir sonuca varılmış bir konu değildir. Maden kanununun çeşitli maddeleri madenlerin yer altından çıkarıldıktan sonra mülkiyete konu olacağını düzenlemektedir. 39 ve 40. maddeler bu konuya verilecek en güzel örneklerden bazılarıdır¹⁷⁷. Bu konuda bir

¹⁷⁴ Gülan, s. 137

¹⁷⁵ Hakkı KETENOĞLU

¹⁷⁶ Resmi Gazete tarih/sayı: 22.07.1965/12055, Esas sayısı: 1963/126, Karar sayısı: 1965/7,

Karar günü: 16.02.1965 <http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/7d7182f1-58c3-41ea-bac6-6d747efa4bc8?excludeGerekce=False&wordsOnly=False> (E. T. 10.10.2015)

¹⁷⁷ “Cevherlerin rehni:

Madde 39 – Madenlerden çıkarılan cevherler, arama, (...) ve işletme ruhsat sahibinin Genel Müdürlüğe yazılı müracaatları üzerine bildirildiği şahıslara kabzedilmeksizin rehnedilebilir. Bu durum maden siciline kaydedilir. ⁽¹⁾

Bu kabil cevherlerin rehin süresi içinde satışı, rehin alan şahısların yazılı muvafakatı ile mümkündür.

Rehinle ilgili sicil nasıl tutulacağı ve diğer işlemler, yönetmelikte belirtilir.
Haciz ve ihtiyati tedbir:

Madde 40 – Madenin işletilmesinde gerekli olan kuyular, ocaklar ve galeriler ile makineler, binalar, yer altında ve yer üstünde kullanılan her türlü nakil vasıtaları madenin çıkarılması, temizlenmesi, izabesi gibi cevherin kıymetlendirilmesine yarayan alet ve tesisler ve bir senelik işletme malzemesinin üzerine münferiden haciz veya ihtiyati tedbir konulamaz.

Ancak işletme hakkı ile bir bütün teşkil eden I inci fıkrada yazılı tesis, vasıta, alet ve malzemenin tamamı veya çıkarılmış cevherlerle bu cevherlerin bakiyeleri ve cürufu üzerine haciz ve ihtiyati tedbir konulabilir. Üçüncü şahsın rehin hakları saklıdır.

yazarın görüşleri kayda değerdir¹⁷⁸. Yazar maden üretiminden alınan devlet hakkının aynı değil de mali bir hak olduğundan hareketle madenlerin üzerinde kamusal bir mülkiyet söz konusu olmadığını iddia etmektedir¹⁷⁹. Madenlerin yer altından çıkarıldıktan sonra herhangi bir hukuki işleme tabi tutulmadan çıkarmanın mülkiyetine geçmesi de bu görüşü desteklemektedir.

Bu konuyu bitirmeden önce “*hüküm ve tasarruf*” ifadesinin ne anlama geldiğini bir de ormanlar¹⁸⁰ ve kıyılar¹⁸¹ açısından incelemek devletin madenler üzerindeki hâkimiyetinin niteliğini saptamak adına yardımcı olacaktır.

Öncelikle kamu mallarını gruplandırmak ve incelemeyi buna göre yapmak gerekmektedir. Kamu malları devletin medeni hukuk açısından mülkiyetinde bulunan mallar ile devletin hüküm ve tasarrufu altında olan mallar olarak ikiye ayrılmaktadır¹⁸². Madenler, bazı ormanlar ve kıyılar ise bu ikinci gruba dâhildir¹⁸³. Bunlar devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Hüküm ve tasarruf ifadesinin ne manaya geldiği hususunda tarih boyunca hep iki görüş olmuştur. Bunların ilki devletin bu mallar üzerinde mülkiyet hakkına sahip olmadığı sadece bir muhafaza ve idare etme yetkisinin olduğu görüşüdür. Bu görüşü ileri sürenlerin en önemli dayanağı mülkiyet hakkının üç önemli parçasından birisi olan *abusus* imkânının bu mallar için mevcut olmamasıdır. Fakat bu gerekçeyi haklı görmek mümkün değildir. Çünkü bilindiği üzere intifa hakkı gibi şahsa bağlı olup devredilmesi mümkün olmayan çeşitli haklarda mevcuttur. Bu hakların devredilememesi onların üzerinde mülkiyet kurulamayacağı manasına gelmeyecektir¹⁸⁴. Dolayısıyla 1800’lü yıllarda hâkim olan muhafaza görüşü daha sonradan etkisini kaybetmiştir.

Bir madenin tamamının icra yolu ile satışı 43 üncü maddede yazılı usule tabidir.”

<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.aspx?MevzuatKod=1.5.3213&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=&Tur=1&Tertip=5&No=3213> (E. T. 10.10.2015)

¹⁷⁸ Gülan, s. 138 vd.

¹⁷⁹ Gülan, s. 138

¹⁸⁰ Mehmet Ünal, **Orman Hukuku**, Yetkin Yayınları, Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara 2010, s. 74 vd.

¹⁸¹ Ümit Akın, **İdare Hukuku Açısından Kıyıların Tabi Olduğu Hukuki Rejim**, Yetkin Yayınları, Ankara 1998, s. 70

¹⁸² Ünal, s. 75

¹⁸³ Akın, s. 76

¹⁸⁴ Ünal, s. 82

Kıyılar, madenler ve bazı ormanlar gibi devletin hüküm ve tasarrufu altında olan mallar açısından ileri sürülen ikinci görüş ise kamunun bu mallar üzerinde bir mülkiyet hakkına sahip olduğudur. Ancak bu mülkiyet özel mülkiyetten yani Medeni Hukuk bağlamındaki mülkiyetten farklıdır. Doktrinde hâkim olan görüş devletin bu mallar üzerinde sahip olduğu hakkın bir idari mülkiyet hakkı olduğudur¹⁸⁵. İdari mülkiyeti ise özel mülkiyetten ayıran temel nokta bu mülkiyete tabi olan malın tahsis edildiği amaçtır. Bu amaç o kamu malının üzerinde kullanılacak yetkileri şekillendirmekte ve sınırlandırmaktadır. Buna göre devletin hüküm ve tasarrufu altında olan kıyılar, madenler ve bazı ormanlar devir ve ferağ edilemez, haczedilemez ve zaman aşımı yoluyla kazanılamaz¹⁸⁶. Bu konu hakkında Danıştay Genel Kurulunun şöyle bir kararı mevcuttur;

“İdarenin kamu malları üzerindeki yetkisinin, kolluk gücü niteliğinde bir gözetim ve denetim yetkisi olduğu anlayışı terk edilerek bunun bir idari mülkiyet hakkı olduğu görüşü çoğunlukla kabul edilmektedir¹⁸⁷.”

Görüldüğü üzere günümüzde artık kıyılar, madenler ve bazı ormanlar üzerindeki devlet hâkimiyetinin bir idari mülkiyet hakkı olduğu çoğunlukla kabul edilmektedir. İdari mülkiyet malikine özel mülkiyetin verdiği haklar dışında başka haklar ve sorumluluklar da sağlamaktadır¹⁸⁸.

Sonuç olarak konuyu şu şekilde toparlamak mümkündür. Madenler üzerindeki devletin “hüküm ve tasarrufu” ifadesinin ne manaya geldiği net bir şekilde ifade edilmemiştir. Madenler yer altındayken özel mülkiyete tabi değildir. Fakat devletin idari mülkiyet prensibine göre hâkimiyeti görüşü dikkate alınmalıdır. Ancak madenler yer üstüne çıkarıldıktan sonra özel veya kamusal mülkiyete tabi olabilecektir¹⁸⁹. Medeni Kanunlarımızın konuya yaklaşım şekli de bu görüşe destek verir niteliktedir. 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin¹⁹⁰ 632. maddesi taşınmaz olarak kabul edilen kavramları düzenlemekteydi. Maddenin içeriği incelendiğinde

¹⁸⁵ Akın, s. 77

¹⁸⁶ Akın, s. 82-83

¹⁸⁷ DaGK. 13.04.1981, E. 1981/4; K. 1981/25 (DD. 1982, Sy. 44-45, s. 63), akt; Ünal, s. 85

¹⁸⁸ Ünal, s. 89

¹⁸⁹ Gülan, s. 140-141

¹⁹⁰ Kabul Tarihi: 17.02.1926, Yayımladığı Resmi Gazete Tarihi: 04.04.1926, Yayımladığı Resmi Gazete Sayısı: 339

madenlerin de taşınmaz olarak kabul edildiği görülmekteydi. Bu durum henüz topraktan çıkarılmamış madenler üzerinde mülkiyet kurulabileceğine bir delil olarak gösteriliyordu. Bu anlayışın temelinde ise şu kabul yatmaktadır. Herhangi bir maddeyi taşınır veyahut taşınmaz olarak sınıflandırmak aslında o madde üzerinde mülkiyet kurulabileceğinin bir göstergesidir. Söz konusu bu mülkiyet kamusal bir mülkiyet olabileceği gibi özel mülkiyette olabilecektir. Ancak şu an yürürlükte olan 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun¹⁹¹ taşınmazları belirleyen hükmü olan 704. maddesinde madenler ibaresi yer almamaktadır. Bu değişiklik söz konusu görüş ile birlikte değerlendirildiği takdirde henüz topraktan çıkarılmamış olan madenler üzerinde özel mülkiyet kurulamayacağı iddiasının kuvvet kazandığını söylemek mümkündür. Bununla birlikte idari mülkiyet anlayışını da tamamen göz ardı etmemek gerekmektedir.

1.4.2.1.2.2 Ruhsatın ruhsat sahibine verdiği hak

Madencilik faaliyeti devlet tasarrufunun ve denetiminin yoğun olarak hissedildiği bir iş sahasıdır. Bu denetim öncelikle, alınması gereken ruhsatlarla sağlanmaktadır. Herhangi bir maden ocağı işletmek isteyen bir kimse öncelikle arama ruhsatı almalıdır. Bunun için MİGEM'e başvurulmalıdır. Arama ruhsatı 3213 sayılı Maden Kanununun 16, 17 ve 18. maddelerinde detaylı olarak düzenlenmiştir. Gerekli şartlar sağlandıktan sonra MİGEM başvurucuya arama ruhsatını vermektedir. Bundan sonra arama faaliyeti başlayacaktır. Arama faaliyeti 4 evreden oluşur. Bunlar; ön arama, genel arama, detay arama ve fizibilite dönemleridir¹⁹². Bu aşamalar başarı ile tamamlandıktan sonra işletme aşamasına geçilmektedir. İşletme faaliyetlerine girişebilmek için işletme ruhsatının alınması gerekmektedir. İşletme ruhsatının alınması kendisine Maden Kanununun 24. maddesinde yer bulmuştur. Maddede geçen belgeler tamamlandıktan sonra madenciye işletme ruhsatı ve sonrasında işletme izni verilmektedir.

Arama ve işletme ruhsatlarını alan madenci bunların sayesinde bazı haklara kavuşmaktadır. Bu haklar genel olarak "*maden hakkı*" şeklinde nitelendirilmektedir¹⁹³. 3213 sayılı Maden Kanunumuzun 6. maddesi bu konuyu

¹⁹¹ Kabul Tarihi: 22.11.2001, R.G. Tarih/Sayı: 08.12.2001/24607

¹⁹² Öztoprak, s. 64-65

¹⁹³ Topaloğlu, Maden, s. 60; Mustafa Kuşçu, **Maden Hukuku ve Uygulamaları**, Birinci Baskı, Isparta 2007, s.13

düzenlemektedir¹⁹⁴. Ancak bu madde maden hakkının içeriğini değil de genel olarak bu hakkın kimlere verilebileceğini düzenlemektedir. Maden hakkı kavramının tanımını Maden Kanunu ve Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'nde¹⁹⁵ bulmak mümkündür. Bu yönetmeliğin Tanımlar başlıklı 4. maddesinde maden hakkı “*madenlerin aranması, bulunması ve işletilebilmesi için verilen izinler ve maden yataklarının bulunmasına yardımcı olanlara tanınan maddi imkânlar*¹⁹⁶” şeklinde tanımlanmıştır. Bir diğer ifadeyle, maden hakkı; arama ve işletme ruhsatının verdiği haklar yanında öncelik hakkı, buluculuk hakkı ve özel hukuk kişisi lehine kurulabilecek olan irtifak hakkı ile kamulaştırma hakkını da içine alan geniş bir haklar bütünüdür¹⁹⁷. Bununla birlikte ruhsatın ruhsat sahibine madencilik yapılacak arazinin mülkiyetini devralma hakkı tanımadığını belirtmek gerekmektedir¹⁹⁸.

Madencinin sahip olduğu bu hak maden siciline tescil edilmektedir¹⁹⁹. Maden sicili aynen tapu sicili gibi alenidir. Dolayısıyla maden siciline kayıtlı bir hakkın bilinmediği iddia edilemeyecektir. Bu özellik maden hakkına aynı hak niteliği kazandırmaktadır. Fakat bilindiği üzere Türk Hukuk sisteminde aynı haklar sınırlı sayı prensibine göre düzenlenmiştir. Bundan dolayı kanunda öngörülen aynı haklar

¹⁹⁴ Maden hakkı:

Madde 6 – Maden hakları, medeni hakları kullanmaya ehil T.C. vatandaşlarına, madencilik yapabileceği statüsünde yazılı Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarına göre kurulmuş tüzelkişiliği haiz şirketlere, bu hususta yetkisi bulunan kamu iktisadi teşebbüsleri ile müesseseleri, bağlı ortaklıkları ve iştirakleri ile diğer kamu kurum, kuruluş ve idarelerine verilir.

Maden hakları gerçek veya tüzel tek kişi adına verilir.

Devlet memurları, diğer kamu görevlileri, Genel Müdürlüğün merkez ve taşra teşkilatında çalışan yevmiyeli ve mukaveleli personel, arama (...) ve işletme ruhsatı alamaz. ⁽¹⁾

Maden arama veya işletme hakkını haiz iken memur olanlar memuriyete geçişlerinden itibaren 6 ay zarfında bu haklarını devretmeye mecburdurlar.

3 üncü fıkradaki yasaklamaya tabi olup miras yoluyla kendisine maden ruhsatı intikal eden mirasçı, durumundaki mani hal ortadan kalkmadığı takdirde 5 inci maddenin 4 üncü fıkrası hükmü uygulanır.

¹⁹⁵ R.G. Tarihi/Sayısı:06.11.2010/27751

¹⁹⁶

(<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.14417&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=E. T. 13.10.2015>)

¹⁹⁷ Öztoprak, s.78

¹⁹⁸ Harun Hakan Baş, **Maden Hukuku İle İlgili İdari Yargı Kararları ve Mevzuat**, Beta Yayınevi, 1. Baskı, Ankara 2009, s. 22-23

¹⁹⁹ Demet Özdamar, “Maden Hakkının Verilmesi ve Bu Hakkın Devri”, **Prof. Dr. Turhan Tûfan YÜCE'ye Armağan**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir 2001, s. 119-148, (Maden Hakkı), s. 127

dışında yeni bir aynı hak ihdas edilemeyecektir. Bununla birlikte maden haklarının madenin bulunduğu taşınmazla sıkı bir ilişki içerisinde bulunması sebebiyle ruhsatın madenciye sağladığı bu hakların birer aynı hak olarak değerlendirilmesi gerektiği iddia edilmektedir. Bundan dolayı maden hakkını her ne kadar TMK'daki sınırlı sayı prensibinden dolayı Eşya Hukuku anlamında bir aynı hak olarak değerlendirmek mümkün görünmese de bu haklar topluluğuna aynı haklara ilişkin hükümlerin uygulanacağını kabul etmek gerekmektedir. Bu hükümlerin en önemlisi ise maden haklarını sadece anlaşmanın taraflarına değil de herkese karşı ileri sürebilmektir. Yukarıda değinildiği gibi maden haklarının maden siciline tescil edilmesi de bu eksikliği gidermektedir. Ancak maden hakkı medeni hukukta tanımlanan aynı haklardan farklıdır. Maden hakkını kendine özgü bir aynı hak olarak tanımlamak mümkündür²⁰⁰. Hatta 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi döneminde bu konuyla alakalı bir Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı mevcuttur²⁰¹. Bu kararda maden hakkının 743 sayılı Medeni kanunda düzenlenen aynı haklar gibi muamele göreceğini belirtilmiştir. Buna rağmen maden hakkının özel hukuka özgü aynı haktan çeşitli farklılıkları vardır. Bunlar; maden hakkının tesisinde yetkili bir idari makamın olması ve sicile kayıt için herhangi bir mahkeme kararına gerek olmamasıdır²⁰².

Ruhsatın ruhsat sahibine tanıdığı hakların gerektiği gibi korunması yabancı yatırımcılar için önem teşkil etmektedir²⁰³. Yatırımcılar genellikle seçim yaparken devlet müdahalesinin az olması yanında bu hususa da dikkat etmektedir. Bundan dolayı maden hakkının maden siciline tescil edilmesi ve bu hakkın korunması zaruridir.

²⁰⁰ Özdamar, Maden İrtifakı, s.320

²⁰¹ “Medeni Kanuna oranla özel bir kanun olan 6309 sayılı Maden Kanununa göre Devlet tarafından verilen imtiyaz, nitelikçe, Medeni Kanunun 632 ve 911. maddelerinde deyimini bulan bir aynı haktır.” 04.05.1966 t., E.1966/6, K. 1966/4, R.G. 01.06.1966 S.12311, akt. Özdamar, Maden İrtifakı, s.320

²⁰² Gülan, s.198

²⁰³ Barry Barton, “Title Registration In Common Law Jurisdictions”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 380-382; Cecilia Siac, “Due Diligence In Transnational Mining Projects: Mining Registries And Legal Opinion Issues”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 390-391; Hans Wabnitz, “The Power Of Perception: Is The Trust Of The Mining Industry In Title Record-Keeping Justified?”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 400-402

1.4.2.1.2.3 Rödovans sözleşmesinin rödovansçıya verdiği hak

Rödovans sözleşmesi maden hukukunda görülen ürün kirası sözleşmesidir²⁰⁴. Bu sözleşme ruhsat sahibi ile madeni işletmek isteyen kimse arasında yapılmaktadır. Böylece madeni işletme ve semerelerinden faydalanma hakkı madenciye geçmektedir. Sözleşmenin tarafları ruhsat sahibi ve rödovansçı olarak adlandırılmaktadır²⁰⁵. Rödovansçı yukarıda detaylı olarak anlatılmış olan maden hakkının tamamına ve ileride açıklanacak olan haklara sahip olmaktadır. Rödovansçının sahip olduğu bu haklar karşılaştırmalı hukukta mülkiyet hakkının bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Bundan dolayıdır ki rödovansçı çıkardığı madenlerin maliki olmaktadır.

Karşılaştırmalı hukukta rödovans sözleşmesinin (*overriding royalty agreement*) aynı bir hak²⁰⁶ mı yoksa nisbi bir hak mı doğurduğu konusunda tartışmalar vardır. Bu tartışmalara geçmeden önce Türk hukukundaki sisteme göz atmak faydalı olacaktır.

Türk hukukunda haklar; aynı haklar ve nisbi haklar olarak iki başlık altında incelenmektedir. Aynı haklar ise sağladığı yetkiye göre mülkiyet hakkı ve sınırlı aynı haklar olarak ikiye ayrılmaktadır²⁰⁷. Sınırlı aynı haklar tahdididir. Yani kanunda gösterilen tiplerin dışında yeni bir sınırlı aynı hak oluşturulamaz²⁰⁸. Türk hukukundaki rödovans sözleşmesi incelendiği zaman bunun temelde bir kira sözleşmesi olduğunu görülmektedir. Dolayısıyla kira sözleşmesi taraflarına ancak ve ancak birer nisbi hak kazandıracaktır. Bu haklar da sadece sözleşmenin taraflarına karşı ileri sürülebilmektedir. Fakat bilindiği gibi Türk hukukunda bazı nisbi haklar şerh edilebilmektedir²⁰⁹. Şerh edilmekle birlikte nisbi haklar her ne kadar bir aynı hak veya sınırlı aynı hak kadar kuvvetli hale gelmese de üçüncü kişilere karşı hak sahibi kuvvetlendirilmiş olmaktadır²¹⁰. Türk hukukunda bu tür şerh edilmiş haklara

²⁰⁴ Rödovans sözleşmesi tezimizin ana konusudur. Bundan dolayı rödovans sözleşmesinin tanımı, unsurları gibi detaylı bilgiler tezin önceki bölümlerinde anlatılmıştır.

²⁰⁵ Uyumaz/Güngör, s. 156

²⁰⁶ Rona Serozan, **Eşya Hukuku** I, 3. Baskı, Filiz Kitabevi, Ekim 2014, s. 47

²⁰⁷ Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, s. 23

²⁰⁸ Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, s. 28

²⁰⁹ Ünal/Başpınar, s. 303-304

²¹⁰ Turgut Öz, “Taşınmazda Mevcuttan Fazla Pay Satımında Satış Vaadinin Önceliği ve Bu Konudaki Yargıtay Kararının Eleştirisi”, **Prof. Dr. Kemal OĞUZMAN’ın Anısına Armağan**, İstanbul 2000, (Taşınmaz), s.727

güçlendirilmiş nisbi hak denmektedir²¹¹. Rödovans sözleşmesi de şerh edilebilen sözleşmelerden birisidir. Bu konuda Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'nin Rödovans İşlemleri başlıklı 100. maddesinin ilk fıkrası şu şekildedir:

“Maden işletme ruhsat sahiplerinin, ruhsat sahalarının bir kısmı veya tamamı için üçüncü kişilerle yapmış oldukları rödovans sözleşmeleri ve bu sözleşmelerde yapılan değişiklikler, tarafların talebi halinde devir ve intikal işlemlerinde bilgilendirme amacıyla maden siciline şerh edilir. Tarafların birlikte rödovans sözleşmesinin iptalini talep etmeleri halinde de bu kayıtlar terkin edilir. Genel Müdürlük hiçbir şekilde rödovans sözleşmelerine taraf değildir.”

Hüküm incelenmeye geçilmeden önce Maden Yönetmeliği Taslağının bir maddesine değinilmelidir. Söz konusu madde ile önceden tarafların talebine bağlı olan rödovans sözleşmesinin şerhi işlemi zorunlu kılınmıştır. 99. maddenin ilgili kısmı şu şekildedir;

“(1) Maden işletme ruhsat sahiplerinin, ruhsat sahalarının bir kısmı veya tamamı için üçüncü kişilerle yapmış oldukları rödovans sözleşmelerinin ve bu sözleşmelerde yapılan değişikliklerin, devir ve intikal işlemlerinde, bilgilendirme amacıyla Genel Müdürlüğe verilmesi ve maden siciline şerh edilmesi zorunludur. Genel Müdürlük hiçbir şekilde rödovans sözleşmelerine taraf değildir.”

Madde metinlerinden de anlaşılacağı üzere rödovans sözleşmeleri “bilgilendirme” amacıyla maden siciline şerh edilmektedir. Ancak maden sicilinin aynen tapu sicili gibi aleni olması ve bu sicilde yazan bilgilerin bilinmediğinin iddia edilememesi “bilgilendirme” sözcüğünün oluşturduğu tereddütleri ortadan kaldırmaktadır. Bu sebeple rödovans sözleşmesinden doğan hakların sözleşmenin şerh edilmesiyle birlikte güçlendirilmiş nisbi hak seviyesine yükseldiğini söylemek mümkündür. Ancak bu konuda doktrinde saygı değer bir yazar bir Danıştay kararında, Danıştay'ın maden siciline şerh edilmiş bir rödovans sözleşmesinin herhangi bir şekilde üçüncü kişileri bağlamayacağını söylediğini iddia etmiştir²¹². Söz konusu kararın ilgili kısmı şu şekildedir;

²¹¹ Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, s. 253-254

²¹² Topaloğlu, Maden, s.50

“Şirketin sahip olduğu İR:1208 sayılı maden işletme ruhsatını Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı onayı ile bir başka şirkete devretmesine rağmen, müdahil şirketin anılan ruhsata konu alanda davacı şirketle yapılmış rödovans sözleşmesi uyarınca işletme hakkı bulunduğu bahisle ruhsat devrinin iptaline ilişkin 22.02.2007 gün ve 10973 sayılı yazı ile bildirilen Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı işleminin iptali istemiyle açılan davada; müdahil şirket tarafından rödovans sözleşmesi nedeniyle öncelikli olarak devralma hakkına sahip oldukları ve davacı şirkete ruhsat devri işleminin hukuka aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de, bu özel hukuk sözleşmesinin yalnızca tarafları bağlaması 3. kişi ve kurumları bağlayıcı niteliği haiz olmaması karşısında, özel hukuk sözleşmesi uyarınca idari işlem tesisi mümkün olmadığından dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı...”²¹³”

Kararın ilgili kısmı incelendiği zaman Danıştay’ın verdiği hükmün aslında şerhin etkisi konusunu çok da ilgilendirmediği görülmektedir. Medeni hukuk anlamında şerh edilen bir nisbi hak üçüncü kişilere karşı korunacaktır²¹⁴. Ancak burada verilen şerhin hak sahibini neye karşı koruduğunu iyi anlamak gerekmektedir. Örneğin bir arsa payı karşılığı inşaat sözleşmesinin şerh edildiği varsayımında arsa sahibi arazisini bir başkasına satsa dahi müteahhit şerhten dolayı bina yapma hakkını yeni malike karşı ileri sürebilmektedir. Ancak görüldüğü gibi şerhin varlığı arsanın mülkiyetinin bir üçüncü kişiye devrine engel değildir. Aynı şekilde rödovansa konu bir işletme ruhsatı da şartları sağlanırsa bir başkasına devredilebilecektir. Bunun önünde bir engel bulunmamaktadır. Şerhin burada hak sahibine sağlayacağı imkân ise işletme ruhsatının yeni sahibine rödovans sözleşmesinden doğan haklarını ileri sürebilmesidir. İşletme ruhsatının devrine engel olmanın şerhin etkisi ile bir ilgisi yoktur. Bundan dolayı Danıştay’ın verdiği bu kararın şerh edilmiş rödovans sözleşmesinin üçüncü kişileri bağlamayacağı şeklinde yorumlanması kanaatimce yanlıştır.

Karşılaştırmalı hukuktaki tartışmalar ise halen devam etmektedir. Öncelikle Amerika Birleşik Devletlerindeki (ABD) sistem kısaca incelenecektir. ABD hukukunda bu konuda tartışmalar sürmektedir. Bazı eyaletler rödovans sözleşmesinden doğan hakları (*royalty interest*) aynı bir hak olarak kabul ederken, az sayıda da olsa bazı

²¹³ Danıştay 8. D. 30.01.2009 gün ve E. 2008/4170, K. 2009/743; akt. Topaloğlu, Maden, s.50

²¹⁴ Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, s. 253-254

eyaletler bu hakları basit birer nisbi hak olarak görmektedir²¹⁵. Rödovans sözleşmesinden doğan hakların sınıflandırılması adına bütün eyaletlere uygulanacak bir emredici kural olduğunu söylemek güçtür. Bundan dolayı bir rödovans sözleşmesinin ne tür bir hak doğurduğunu tespit edebilmek için elde bazı parametrelerin olması gerekmektedir. Bu parametrelerden bazıları; sözleşmeye uygulanacak hukuk hükümleri, rödovans hakkını doğuran anlaşmanın niteliği, rödovans hakkının kendine özgü nitelikleri ve en önemlisi tarafların sözleşmeyi hazırlarken taşıdıkları niyettir. Tarafların taşıdığı niyetin bu denli önem taşıması ABD hukukunda Türk Hukukunda olduğu gibi aynı ve sınırlı aynı hakların tahdidi olmadığını bir göstergesi olarak görülmektedir. Rödovans sözleşmesinden doğan hakların aynı hak mı yoksa nisbi hak mı olduğu pek çok açıdan önemlidir. Bunların en önemlileri; vergilendirme ve iflas durumlarında rödovans haklarının nasıl değerlendirileceği, rödovans haklarının mineral mülkiyetinin gelecekteki sahiplerine veyahut işletmecilerine geçip geçmeyeceği, rödovans haklarının herhangi bir resmi sicile kaydedilip kaydedilmeyeceğidir²¹⁶. ABD eyaletlerinin çoğu rödovans haklarını birer aynı hak olarak daha doğrusu Türk Hukuk kavramlarıyla eşyaya bağlı irtifak hakkı (*covenants running with the land*) olarak kabul ederken²¹⁷, Avustralya ve Latin Amerika ülkelerinde rödovans sözleşmesinden doğan hakların sadece sözleşmenin taraflarını bağlayan nisbi haklar doğurduğunu söylemek mümkündür²¹⁸.

Son olarak Kanada hukukuna değinmek ve birkaç örnek vermek konunun anlaşılması için önem arz etmektedir. Kanada hukukuna göre mineral hakları birer nisbi hak (*chattel interest*) olarak kabul edilmektedir. Bundan dolayı mineral haklarına bağlı bir rödovans sözleşmesinin doğurduğu haklar da nisbi hak muamelesi görecektir. Ancak bu mineral haklarının mevzu bahis edildiği bir kira anlaşmasının bir aynı hak (*real interest*) doğurduğu kabul edilmektedir. Bundan dolayı bu kira anlaşmalarından doğan rödovans hakları birer aynı hak olarak ya da Türk Hukuk sistemi tabiri ile eşyaya bağlı irtifak hakkı (*covenants running with the land*) olarak

²¹⁵ Bruce C. Kirchoff/ Karol L. Kahalley, "International Mining Royalty Issues", **Rocky Mountain Mineral Law Foundation 57. Annual**, Chapter 15, Texas 2011, s. 19

<http://www.conwaygreene.com/RmmlfDigitalLibrary/main.asp>

²¹⁶ Kirchoff/Kahalley, s. 19

²¹⁷ Stan Dempsey/ Randy L. Parcel, "The Evolution Of The Mining Royalty", **Rocky Mountain Mineral Law Foundation 53. Annual**, Chapter 30, s. 20-21

²¹⁸ Kirchoff/Kahalley, s. 20

değerlendirilmektedir. Şimdi verilecek iki örnekle Kanada hukuk sistemi incelenmeye çalışılacaktır.

İlk örnek *Saskatchewan Minerals Ltd. v Keyes (1972)* davasıdır²¹⁹. Bu davada Saskatchewan hükümeti alkali mineral haklarını Astral'a devretmiştir. Astral ise daha sonra mineral haklarını bir rödovans sözleşmesi ile Keyes' e kiralamıştır. Akabinde, Astral bütün mineral haklarını Saskatchewan Minerals şirketine satmıştır. Sonuç olarak mineral haklarının sahibi Saskatchewan Minerals şirketi, kiracısı ise Keyes'tir. Bu durumda asıl problem Saskatchewan Minerals şirketinin Keyes'in rödovans haklarını tanımak zorunda olup olmadığıdır. Rödovans haklarının tanınması sadece rödovans sözleşmesinin aynı nitelikte bir hak doğurmasına bağlıdır. Sözleşme metni mahkeme tarafından incelendiğinde tarafların yaptıkları sözleşmenin sadece bir nisbi hak doğurduğu aynı hak doğurmadığına karar verilmiştir. Mahkeme bu kararı verirken *St. Lawrence Petroleum v. Bailey Selburn Oil & Gas*²²⁰ davasına atıf yapmıştır. Yapılan atıf sözleşme yapılırken herhangi bir aynı hak transferi için bir idari onay alınıp alınmaması ile alakalıdır. Örneğimizde ise Keyes böyle bir onay almamıştır. Ayrıca bundan bağımsız olarak yargıçlar sadece rödovans (*royalty*) ifadesinin tek başına bir aynı hak doğurmaya yetmeyeceğini iddia etmiş ve Saskatchewan Minerals şirketinin Keyes'in rödovans haklarını tanımak zorunda olmadığına karar vermiştir.

İkinci örnek ise akışkan mineraller olarak adlandırabilecek petrol ve gaz piyasasındandır. Davanın adı *Bank of Montreal v. Dynex Petroleum*²²¹ dir. Bu davada mineral haklarının sahibi bu haklarını Dynex şirketine kiralamaktadır. Dynex şirketi ise bu hakları kendisi kullanmak yerine üçüncü bir kişiye bir rödovans sözleşmesi ile kiralamıştır. Bu devir işleminden belirli bir süre sonra Dynex şirketi iflas etmiştir. Olayda sorun teşkil eden nokta ise üçüncü kişiye rödovans sözleşmesi ile sağlanmış olan rödovans hakkının aynı nitelik teşkil edip etmediği ve iflas masasında herhangi

²¹⁹ Christopher G. Baldwin, "Understanding Royalty Structures", **Structuring More Effective Mining Ventures**, Canada February 17-18 2003, s. 16

<http://www.lawsonlundell.com/resources-news-353.html> (E. T. 13.10.2015)

²²⁰ <http://digitalcommons.osgoode.yorku.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=2695&context=ohlj>

(E. T. 13.10.2015)

²²¹ Nigel Bankes, "Private Royalty Issues: A Canadian Viewpoint", s. 1-68, February 2003, s.20-21,

<http://www.law.ucalgary.ca/files/law/rmli-royalty-paper-feb-2003-final.pdf> (E. T. 13.10.2015)

bir önceliğinin olup olmayacağıdır. Mahkeme açıkça taraflar eğer isterse rödovans sözleşmesinin aynı nitelik kazanabileceğini iddia etmiştir. Tarafların bu niyetini anlamak için sözleşmede kullanılan dile ve sözleşmenin şekillenmesine etki eden yan koşullara bakılması gerekmektedir. Mahkeme bu ifadesi ile aynı hakların tahdidiliği ilkesini reddetmiştir²²². Mahkeme bu sonuca varırken tarafların gerçek iradesini yakalamak adına gerekirse lâfzî yorumdan vazgeçip gai yorum yapılması gerektiğini kabul etmiş ve bu düşüncesini şu şekilde maddeleştirmiştir:

Bir rödovans sözleşmesinin ne tür bir hak tesis ettiğini tespit edebilmek için şu üç nokta dikkate alınmalıdır:

- Tarafların asıl iradelerinin (*underlying interest*) aynı hak oluşturmak olup olmadığı,
- Tarafların sözleşme metnine veyahut herhangi bir şekilde dışa yansıyan iradeleri,
- Rödovans hakkının maden işletim süresi kadar uzun sürüp sürmeyeceği.

Görüldüğü gibi mahkemeler bu konuda farklı kararlar vermeye devam etmiştir. Ancak Dynex davasından sonra taraf iradeleriyle aynı hak tesisinin mümkün olduğu fikrinin ağır bastığını iddia etmek mümkündür.

1.4.2.1.2.4 Rödovans sözleşmesinin ruhsat sahibine verdiği hak

Türk hukuk sisteminde genellikle ruhsat sahibi rödovansçının çıkardığı madenlerin “değeri” üzerinde mali yani nisbi bir hakka sahiptir²²³. Bununla birlikte tarafların aksine bir sözleşme yapmaları yani ruhsat sahibine ürünlerin aynı üzerinde bir aynı hak, mülkiyet hakkı gibi, vermeleri mümkündür. Fakat ruhsat sahibine çıkarılan madenlerin aynı üzerinde bir aynı hak²²⁴ verilmesi onun maden işletme sürecinde daha etkin olmasını gerektirebilecektir. Hatta ruhsat sahibinin haklarını etkili bir şekilde koruyabilmesi için bunun bir zorunluluk teşkil ettiğini söylemek mümkündür. Aşağıda sıralanacak sebeplerden dolayı rödovans sözleşmesinin ürünlerin aynı üzerinde bir aynı hak değil de ürünlerin değeri üzerinde bir mali hak doğurmasının ruhsat sahibi açısından daha faydalı olduğunu iddia etmek mümkündür.

²²² Baldwin, s. 18

²²³ Topaloğlu, Maden, s. 159 vd.

²²⁴ Ünal/Başpınar, s. 11

- Türk Hukuk sisteminde genellikle bir kira sözleşmesinde kiralayan kiralananın nasıl kullanıldığına karışmamaktadır. Tabi ki bu ruhsat sahibinin sözleşmeye aykırılık durumunda bundan doğan haklarını kullanmayacağı manasına gelmemektedir. Rödovans sözleşmesinin bir ürün kirası türü olduğu belirtilmişti. Dolayısıyla bu sözleşmede ruhsat sahibi ve rödovansçı iki ortak değil de daha çok kiralayan ve kiracı konumundadır. Bundan dolayı ruhsat sahibi madenin işletilmesi sürecinde daha pasif durumdadır. Dolayısıyla rödovans sözleşmesinin bir aynı hak değil de mali bir hak doğurmasının daha mantıklı olduğu söylenebilir²²⁵.

- Ürünlerin aynı üzerinde bir aynı hak tesisi durumunda ruhsat sahibi bir manada mülkiyet hakkı sahibinin potansiyel sorumluluklarını da kabul etmiş olmaktadır. Bu sorumluluğun içerisine çevreye ve araziye verilen zararlar da girmektedir. Bundan dolayı mülkiyet hakkının ruhsat sahibini uğraşmak istemeyeceği bürokratik işlemlerle baş başa bırakması mümkündür.

- Rödovansçı arama işlemleri sonucunda çıkarmaya degecek kadar bir cevher tespit ederse bunun kaçınılmaz sonucu olarak bir takım yeni anlaşmalar yapacaktır. Bu anlaşmalar genellikle maden işletme süreci için gerekli anlaşmalardır. Ruhsat sahibine aynı hak tanıyarak onu bu tarz anlaşmalarla muhatap etmek rödovans sözleşmesinin niteliğine aykırıdır²²⁶.

1.4.2.1.2.5 Arazi sahibinin arazi ve madenler üzerinde sahip olduğu hak

Türk hukuk sisteminde bir arazi sahibi arazinin sadece yüzeyine değil aynı zamanda alt ve üst kısmında olan şeylere de maliktir. Ancak 1982 Anayasasının 168. maddesi gereğince madenler devletin hüküm ve tasarrufu altındadır²²⁷. Bundan dolayı arazi sahibinin mülkiyetinin kapsamına arazide bulunan madenler girmeyecektir. Yani Türk hukuk sisteminde arazi maliki arazinin yüzey haklarına (*surface rights*) sahip iken mineral haklarına (*mineral rights*) sahip değildir²²⁸. Bundan dolayı arazi maliki arazisindeki madenler üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecektir. Madenleri tespit edebilmek ve işleyebilmek için idareden gerekli ruhsatların alınması gerekmektedir.

²²⁵ Karl J. C. Harries, “The Dilemma of Mining Royalty: Contractual or Realty Interest”, **Natural Resources Forum**, Vol. 22, No. 1, 1998, s.3

²²⁶ Harries, s.4

²²⁷ Gülan, s. 137

²²⁸ Burada kullanılan mineral hakları kavramı karşılaştırmalı hukukta kullanılan *mineral rights* kavramının karşılığıdır. B ve C şıklarında kullanılan maden hakkı kavramı ile karıştırmamalıdır.

Karşılaştırmalı hukuk incelendiği takdirde ise; daha önce de bahsedildiği gibi başta ABD ve Kanada olmak üzere bazı dünya ülkelerinde madenler arazinin mülkiyetine tabi olduğu görülmektedir. Yani arazinin sahibi kim ise madenlerin maliki de o olmaktadır. Ancak malik her zaman arazi ile maden üzerinde beraber tasarruf etmek zorunda değildir. Bu iki hak topluluğu üzerinde birbirinden bağımsız olarak tasarrufta bulunabilecektir. Söz gelimi arazi maliki arazisini satın madenlerin mülkiyetini elinde tutabileceği gibi araziye elinde tutup maden mülkiyetini de devredebilecektir. Kuzey Amerika’da bu sistemin yaygın bir şekilde kullanıldığını söylemek mümkündür²²⁹. Bu tarz satışlarda maden mülkiyetinin yüzey mülkiyetinden her zaman daha önde gelmektedir²³⁰. Yani maden mülkiyetinin sahibi yüzey mülkiyetine sahip olmasa bile mineralleri işleyebilmek adına araziye erişme hakkına sahiptir. Bu hakların niteliği ve Türk hukuk sistemindeki karşılığı bir sonraki bölümde açıklanacaktır.

1.4.2.1.2.6 Rödovansçının maden çıkarılan arazi üzerinde sahip olduğu hak

Madencilik faaliyetinin yürütüleceği alan kamuya ait bir arazi olabileceği gibi özel mülkiyete konu bir arazi de olabilecektir²³¹. Arazinin kamuya ait olması durumunda madenci araziye giriş izni için ayrıca bir çaba sarf etmek zorunda kalmayacaktır. Fakat eğer arazi özel mülkiyete konu bir yer ise o zaman madencilik faaliyeti bir miktar ertelenmesi olasıdır. Madencilik faaliyetinin yapılacağı arazinin özel mülkiyete konu olması durumunda araziye giriş izninin nasıl temin edileceği 3213 sayılı Maden Kanunu’nun 46. maddesinde şöyle düzenlenmiştir;

“İrtifak, intifa hakkı ve kamulaştırma:

Madde 46 – Maden arama dönemi içerisinde arama sahası özel mülkiyete konu gayrimenkul üzerinde kullanma amacına münhasır olmak üzere belli süreler için madenci, Bakanlığa müracaat ile irtifak ve/veya intifa hakkı tesisi isteyebilir.

İrtifak ve/veya intifa hakkı karşılığı, Kamulaştırma Kanununa uygun olarak seçilecek bilirkişiler tarafından tespit edilir.

²²⁹ Judon Fambrough, “Minerals, Surface Rights and Royalty Payments”, Texas 2009, s. 1-11, s.3 <https://assets.recenter.tamu.edu/documents/articles/840.pdf>

²³⁰ Fambrough, s. 5

²³¹ Özel mülkiyete konu olma derken sadece arazinin özel hukuk kişilerinin mülkiyetinde olması kastedilmemektedir. Ayrıca devletin özel mülkiyetinde olup Hazineye kayıtlı taşınmazlar üzerinde de aşağıda da anlatılan irtifak veya intifa hakları kurulabilir.

Arama süresi sonunda (...) ⁽²⁾ işletme talebi söz konusu olduğu takdirde tesis edilen irtifak ve/veya intifa hakkının süresi (...) ⁽²⁾ işletme süresini geçmemek kaydıyla uzatılabildiği gibi yeni irtifak ve/veya intifa hakkı talebinde de bulunulabilir. (Ek cümle: 04.02.2015 – 6592/20 md.) İşletme ruhsat sahasında ve/veya mücavirinde kurulacak tesislerde kullanılacak ve ruhsat sahası dışından getirilecek olan su, doğalgaz, elektrik ve haberleşme hatları için ruhsat sahibi Bakanlığa müracaat ederek irtifak ve/veya intifa hakkı tesisi isteyebilir. (Değişik: 15.6.2001 - 4683/4 md.)

Faaliyetler sırasında sahaya zarar verilmesi durumunda ruhsat sahibi adli merciler tarafından tespit edilecek tazminatı arazi sahibine ödemek ve sahayı kullanılabilir durumda terk etmekle yükümlüdür.

(Son fıkra İptal: Ana. Mah.'nin 22.9.1993 tarih ve E. 1993/8, K: 1993/31 sayılı Kararı ile²³²).

İşletme ruhsatı safhasında işletme faaliyetleri için gerekli olan özel mülkiyete konu taşınmaz, taraflarca anlaşma sağlanamaması ve işletme ruhsatı sahibinin talebi üzerine Bakanlıkça kamu yararı bulunduğu karar verilmesi halinde kamulaştırılır. (Ek fıkra: 26.05.2004 – 5177/20 md.)

Kamulaştırma işlemleri 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu hükümlerine göre yapılır. Bu husustaki masraflar ve kamulaştırma bedeli işletme ruhsatı sahibi tarafından ödenir. (Ek fıkra: 26.05.2004 – 5177/20 md.)

Kamulaştırılan taşınmaz, tapuya Hazine adına tescil edilip ruhsat hukuku devam ettiği sürece madencilik faaliyetlerinde kullanılmak üzere ruhsat sahibi adına tahsis edilir. (Ek fıkra: 26.05.2004 – 5177/20 md.)

Kamulaştırılan taşınmazın, maden işletme faaliyetleri için lüzum kalmadığının Bakanlıkça tespiti halinde, Kamulaştırma Kanununda öngörülen usul ve esaslara göre belirlenecek rayiç bedeli ödenmek kaydıyla kamulaştırılan yerin eski sahibine iade edileceği hususu, ruhsat sahibi ve taşınmazın eski sahibine tebliğ edilir. Eski sahibinin taşınmazı altı ay içerisinde almak istememesi durumunda taşınmaz Hazineye kalır. (Ek fıkra: 26.05.2004 – 5177/20 md.)

²³² "İşletme ruhsatı safhasında işletme sahası özel mülkiyete konu gayrimenkul, taraflarca anlaşma sağlanmaması halinde ruhsat sahibinin talebi üzerine Bakanlıkça 2942 sayılı Kanun hükümlerine göre kamulaştırılabilir."

Tapu siciline konulan şerhler Bakanlığın müracaatı üzerine ayrıca mahkeme kararına gerek kalmadan silinir. (Ek fıkra: 26.05.2004 – 5177/20 md.)

Hazinenin özel mülkiyetinde veya Devletin hüküm ve tasarrufundaki yerlerde yapılan madencilik faaliyetleri için bu Kanunun yürürlük tarihinden sonra kira, ecri misil alınmaz. (Ek fıkra: 26.05.2004 – 5177/20 md.)

I. Grup madenler ve mıcır ile kaba inşaat, baraj, gölet, liman, yol gibi yapılarda kullanılan her türlü yapı hammaddesi için kamulaştırma hükümleri uygulanmaz²³³.(Ek fıkra: 26.05.2004 – 5177/20 md.)”

Gayet detaylı bir şekilde düzenlenmiş olan madde metninden de anlaşılacağı üzere madencilik yapılması planlanan arazi özel mülkiyete konu olduğu takdirde yapılacak ilk işlem; madencinin isteği doğrultusunda arazi üzerinde madenci lehine bir intifa veya irtifak hakkı kurmaya çalışmaktır. Bu mümkün olmadığı takdirde ise kamulaştırma yoluna gidilecektir²³⁴. Bu bölümde arazi üzerinde kurulacak olan intifa/irtifak hakları incelenmeye çalışılacak ancak kamulaştırma yolu İdare Hukukunun kapsamına girdiği için burada incelenmeyecektir.

Madenci lehine kurulacak hakkın niteliği incelendiği takdirde bu hakkın madenciye sadece sınırlı bir kullanım yetkisi verdiğini görmek mümkündür. Bundan dolayı kanunda geçen intifa hakkı²³⁵ kavramının duruma tam uymadığı söylenebilir²³⁶. İrtifak/intifa hakkı ancak madenci ve arazi sahibinin aralarında anlaşamaması durumunda, madencinin talebi sonucu kurulacaktır. Bu hakkın madenciye verdiği yetki incelendiğinde bunun sınırlı bir yetki olduğu görülmektedir. Madencinin faaliyetleri ancak madencilik faaliyeti için zaruret teşkil eden durumlar ile kısıtlıdır.

Maddeye göre maden irtifakı, arama aşamasında kurulacak, gerek görülürse yani işlemeye değer bir maden yatağı bulunursa işletme dönemini aşmayacak şekilde süre uzatılacaktır. Maden irtifakı hakkının bağımsız ve sürekli bir hak yani taşınmaz olarak tapuya kaydedilip kaydedilemeyeceği tartışmalı bir konudur. Bir irtifak hakkının tapuya taşınmaz olarak kaydedilebilmesi için bu hakkın bağımsız ve sürekli

²³³

<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.Asp?MevzuatKod=1.5.3213&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=&Tur=1&Tertip=5&No=3213> (E. T. 15.10.2015)

²³⁴ Öztoprak, s. 86

²³⁵ Serozan, s. 336-337

²³⁶ Topaloğlu, Maden, s. 323; Özdamar, Maden İrtifakı, s.329

olması gerekmektedir. Bağımsızlıktan kasıt hakkın kişiye veya araziye bağlı kurulmaması yani devredilebilmesidir. Bu açıdan incelendiği zaman maden irtifakı diğer maden hakları gibi devredilebilmekte veya mirasçılara geçebilmektedir²³⁷. Süreklilik açısından bakıldığı zaman ise Maden Kanunu'nda süreklilik adına bir zaman sınırı konmadığını görülmektedir. Kıyas yapmak için 4721 sayılı Türk Medeni Kanun'un 826/3 maddesine bakılması mümkündür. Bu maddeye göre üst hakkının sürekli bir hak olarak addedilebilmesi için en azından otuz yıllık bir süre için kurulması gerekmektedir. Eğer bu ölçü maden irtifakı için de uygulanırsa maden irtifakının bağımsız ve sürekli bir hak olarak yani bir taşınmaz olarak tapuya tescili mümkün hale gelecektir. Çünkü maden irtifakı asgari 5 yıl azami 50 yıla kadar

²³⁷ 3213 sayılı Maden Kanunu 5 ve 6. maddeler;

“Madde 5 – Madenler üzerinde tesis olunan ilk müracaat (takaddüm),(...), arama ruhsatnamesi, buluculuk, (...) ve işletme ruhsatı haklarının hiç birisi hisselerine bölünemez. Her biri bir bütün halinde muameleye tabi tutulur. (1)

(Değişik fıkra: 4.2.2015-6592/3 md.) Maden ruhsatları ve buluculuk hakkı devredilebilir. Devir yapılmadan önce arama ve işletme ruhsatlarının devredildiği tarihteki ruhsat bedelinin iki katı tutarında devir bedeli alınır. Devir Bakanlık onayı ile gerçekleşir.

Durum maden siciline şerh edilir. Devir muamelesi maden siciline şerh edilmesi ile tamam olur.

Maden hak ve vecibeleri miras yolu ile intikal eder. Bu hak ve vecibeler, bütün mirasçıların vekaletini havi bir vekaletname ile 6 ncı maddede belirtilen niteliklere sahip mirasçılardan birine veya üçüncü bir şahsa devredilir. Mirasçıların ittifak edememeleri halinde mirasçılardan birinin müracaatı ile mahkeme mirasçılardan bu hakkın en ehil olana tahsisine veya bu da mümkün olmazsa ruhsatın satılmasına karar verir. Mahkeme bu hususu basit muhakeme usulü ile halleder. Eger dava söz konusu değil ise 6 ay içerisinde intikal işlemleri tamamlanmayan ruhsatlar fesh edilir. (Mülga son cümle: 4/2/2015 - 6592/3 md.)

(Ek fıkra: 4.2.2015-6592/3 md.) Devir ve intikal işlemlerine ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir.

Madenler üzerindeki hakların devir ve intikali bu Kanun ve yönetmelikte gösterilen hükümlerin tatbikini geciktirmez.

Maden hakkı:

Madde 6 – Maden hakları, medeni hakları kullanmaya ehil T.C. vatandaşlarına, madencilik yapabileceği statüsünde yazılı Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarına göre kurulmuş tüzelkişiliği haiz şirketlere, bu hususta yetkisi bulunan kamu iktisadi teşebbüsleri ile müesseseleri, bağlı ortaklıkları ve iştirakleri ile diğer kamu kurum, kuruluş ve idarelerine verilir.

Maden hakları gerçek veya tüzel tek kişi adına verilir.

Devlet memurları, diğer kamu görevlileri, Genel Müdürlüğün merkez ve taşra teşkilatında çalışan yevmiyeli ve mukaveleli personel, arama, (...) ve işletme ruhsatı alamaz. (1)

Maden arama veya işletme hakkını haiz iken memur olanlar memuriyete geçişlerinden itibaren 6 ay zarfında bu haklarını devretmeye mecburdurlar.

3 üncü fıkradaki yasaklamaya tabi olup miras yoluyla kendisine maden ruhsatı intikal eden mirasçı, durumundaki mani hal ortadan kalkmadığı takdirde 5 inci maddenin 4 üncü fıkrası hükmü uygulanır.”

verilebilen işletme ruhsatı²³⁸ dönemi sonuna kadar uzatılabilecektir. Dolayısıyla eğer 30 yıldan uzun bir süre için alınan bir işletme ruhsatı döneminde aktif olan bir maden irtifakı hakkı varsa bu hakkı taşınmaz olarak tapuya kaydetmek mümkün olacaktır.

Devletin hüküm ve tasarrufu altında olan arazilerde madencilik yapmak için ise 3213 sayılı kanunun yukarıda paylaşılan 46. maddesi gereğince herhangi bir kira bedeli ödenmemektedir²³⁹.

1.4.2.1.3 Ruhsat alınması

Maden arama ve işletme ruhsatı verilmesi ülkelerin maden politikaları ile doğrudan alakalıdır. Buna göre ruhsat alımları bazı maden türleri için kolay olabilirken bazıları için ise daha zor olmaktadır. Aşağıda da görüleceği üzere bazı grup maden ruhsatları ihale ile alınırken bazılarında ruhsat ilk başvurana verilmektedir. Ülkelerin bu politikaları genellikle uluslararası değişikliklerden ve büyük firmalardan etkilenmektedir²⁴⁰.

Ülkemizde madencilik faaliyeti yapmak isteyen bir kimse öncelikle Maden İşleri Genel Müdürlüğü'ne ruhsat başvurusu yapmalıdır²⁴¹. İlk alınması gereken ruhsat arama ruhsatıdır. Arama ruhsatı alındıktan sonra arama faaliyetlerine geçilmektedir. Maden kanununun 2. maddesinde belirtildiği üzere madenler en başta 5 gruba ayrılmaktadır. Daha sonra ise bu gruplar kendi içlerinde alt gruplara bölünmektedir. Kanun koyucu haklı olarak farklı maden türleri için farklı süreçler öngörmüştür. Bu farklılıklara kısaca değinilecek fakat asıl olarak kömür ve türevleri ile altın, gümüş

²³⁸ 6592 sayılı kanunun ilgili maddesi

“Kil ve kayaçlardan oluşan 1. grup (a) bendi madenlerin işletme ruhsat süresi 5 yıl olacak. Diğer grup madenlerin işletme ruhsat süresi, 10 yıldan az olmamak üzere projesine göre belirlenecek. 1. grup (a) bendi ve diğer gruplardaki maden işletme ruhsatlarının süresi, sürenin bitiminden önce yeni bir projeye uzatma talebinin olması ve uygun bulunması halinde uzatılacak. 1. grup (a) bendi maden işletme ruhsat süresini uzatma taleplerinde, işletme ruhsat bedelinin beş katından fazla olmamak üzere büyükşehir belediyesi olan illerde valilik, diğer illerde ise il özel idaresi tarafından belirlenen uzatma bedeli alınacak. Toplam işletme ruhsat süresi 1. grup madenlerde 30 yılı, 2. grup madenlerde 40 yılı, diğer grup madenlerde 50 yılı geçemeyecek. 1. grup madenlerde 30 yıldan, 2. grup madenlerde 40 yıldan sonraki sürenin uzatılmasına Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı, diğer grup madenlerde ise 50 yıldan sonraki sürenin uzatılmasına Bakanlar Kurulu yetkili olacak.”

²³⁹ Topaloğlu, Maden, s. 322

²⁴⁰ Olle Östenson, “Players In The Mineral Industry”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 431-432; Paulo De Sa, “Mineral Policy: A World Bank Perspective”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 495-496

²⁴¹ Öztoprak, s. 60-61

ve türevlerini içeren ve ülkemizde uygulanma sıklığı daha fazla olan IV. Grup madenlerin tabi olduğu sistem anlatılacaktır.

6592 sayılı kanun ile yapılan değişiklik sonucu değişen Maden Kanunu 16. maddeye göre; II. Grup b bendi ve IV. Grup madenler dışında kalan maden grupları ihale yoluyla verilmektedir²⁴². Dolayısıyla ülkemizde fiilen işletilen ocakların çoğunun dâhil olduğu II. Grup b bendi ve IV. Grup madenler ilk başvurana verilmektedir. Maddenin takip eden hükümlerine göre ise I. Grup, II. Grup (a) ve (c) bendi madenler için doğrudan işletme ruhsatı verilirken, II. Grup (b) bendi, III. Grup ve IV. Grup madenler arama ruhsatı, V. Grup madenler ise arama sertifikası ile aranır. Detaylı olarak inceleme konusu yapılacak olan II. Grup (b) bendi ve IV. Grup madenler için ise yapılan müracaatlarda işletme ruhsat taban bedeli ödenmesi bir zorunluluktur. Bu gruplara dâhil olan maden türlerinde ruhsatlama işlemi öncelik prensibine göre yapılmaktadır.

İhale yöntemiyle alınan arama ruhsatlarında usul Maden Kanunu 30.madde de düzenlenmiştir²⁴³. Bu usul Maden Kanunu 2. madde de sayılan maden türlerinin birçoğu için uygulanmaktadır²⁴⁴.

²⁴² İlk müracaat ve ruhsatlandırma ⁽²⁾

Madde 16 –(Değişik: 26/5/2004 – 5177/10 md.)

(Değişik fıkra: 4/2/2015 – 6592/11 md.) II. Grup (b) bendi ve IV. Grup madenler dışındaki ruhsatlar ihale ile verilir. I. Grup, II. Grup (a) ve (c) bendi madenler için doğrudan işletme ruhsatı verilir. II. Grup (b) bendi, III. Grup ve IV. Grup madenler arama ruhsatı, V. Grup madenler arama sertifikası ile aranır. II. Grup (b) bendi ve IV. Grup madenler için yapılan müracaatların işletme ruhsat taban bedeli ödenerek yapılması zorunlu olup müracaatlarda öncelik hakkı esastır.

²⁴³ İdarenin yaptığı kira sözleşmeleri ile alakalı detaylı bilgi için bkz. Fatma Ayhan, **İdarenin Taraf Olduğu Kira Sözleşmelerinin Hukuki Rejimi (Kamu Hukuku İle Özel Hukukun Bir Karşılaşma Noktasına İlişkin İnceleme)**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul Kasım 2013, s. 90-116

²⁴⁴ **İhale: Madde 30 – (Değişik: 4/2/2015 – 6592/15 md.)**

Herhangi bir sebeple hükümden düşmüş, terk edilmiş veya taksir edilmiş alanlar ile II. Grup (b) bendi ve IV. Grup madenler dışındaki yeni alanlar ihale yolu ile ruhsatlandırılır. İhale ilanı Resmî Gazete’de yayımlanır. İhale bedeli işletme ruhsat taban bedelinden az olamaz. Maden ruhsat sahasının cinsi, rezervi, bulunduğu bölge, tenörü, istihdam, yatırım, ülke ihtiyaçları ve benzeri hususlar dikkate alınarak şartnamelerde açıkça belirtmek kaydıyla ara ve uç ürün üretme şartını içeren ihaleler yapılabilir. Bu ihalelerde rezervin özellikleri dikkate alınarak ihaleye katılma şartları, taban ihale bedeli, ihale bedelini ödeme şekli ve süresi, üretim süreleri veya tesislerin yatırım süreleri ve diğer hususlar şartnameler ile belirlenebilir. Ruhsat sahaları arasında tek başına madencilik yapılamayacak büyüklükteki alanlara ruhsat verilmez. Bu alanlar bitişik ruhsat sahipleri arasında ihale edilir. İhalelik durumda olan ve madencilik yapılabilmesi için uygun büyüklükte olmayan

1.4.1.1.3.1 İdareye başvuru

İhale yöntemiyle alınmayan maden türleri için ruhsat alım süreci madencinin MİGEM'e başvurusu ile başlar. 6592 sayılı kanun değişikliğinden sonra yapılacak olan başvurunun bizzat madenci tarafından elden yapılması gerekmektedir. İnternet üzerinden başvuru süreci iptal edilmiştir.²⁴⁵ Ayrıca yine aynı kanun değişikliğine göre ruhsat başvurusu II. Grup b bendine giren madenlerde azami 100 hektar, IV. Grup madenler için azami 2000 hektar için yapılmaktadır²⁴⁶.

1.4.1.1.3.2 Arama ruhsatı verilmesi

İhale yöntemiyle ruhsat alınan maden grupları için yukarıda belirtilen yöntem dâhilinde ihale yapıldıktan sonra Maden Kanunu 16. madde de belirtilen usullere göre sonuca bağlanmaktadır²⁴⁷.

sahalar, çevresindeki ruhsatsız alanlar veya diğer ihalelik sahalarla birleştirilerek ihale edilir. Havza madenciliğini geliştirmek ve jeolojik yapıyı aydınlatmak amacıyla yeni oluşturulan alanlar ile herhangi bir sebeple hükümden düşmüş, terk edilmiş veya taksir edilmiş sahalalar, alan sınırlamasına bakılmaksızın birleştirilerek ihale edilebilir. Bu şekilde ihale edilen sahaların ruhsatlandırılmasında 16 ncı maddedeki alan sınırlaması aranmaz. Mülga 6309 sayılı Maden Kanunu hükümleri uyarınca verilmiş olan ve bu Kanuna göre ruhsat hukuku devam eden çakışmalı işletme ruhsat sahalarında yeni bir maden bulunması hâlinde, çakışmalı alandaki maden hakkı bu ruhsat sahipleri arasında ihale edilerek ruhsatlandırılır. Sahaların ihalesinden elde edilen gelirler genel bütçeye gelir kaydedilir. Bu Kanun kapsamındaki iş ve işlemler için ihtiyaç duyulan ödenekler Bakanlık bütçesinde öngörülür.

²⁴⁵ Öztoprak, s. 61

²⁴⁶ **Madde 16 –(Değişik: 26.5.2004 – 5177/10 md.)**

(Değişik fıkra: 4.2.2015 – 6592/11 md.)

I. Grup (b) bendi madenlerde 50 hektarı, II. Grup (a) ve (c) bendi madenlerde 100 hektarı geçmeyecek şekilde doğrudan işletme ruhsatı; II. Grup (b) bendi madenlerde 100 hektarı, III. Grup madenlerde 500 hektarı, IV. Grup madenlerde 2.000 hektarı geçmeyecek şekilde ve tamamı denizlerde verilen III. ve IV. Grup madenlerde 50.000 hektarı geçmeyecek şekilde arama ruhsatı düzenlenir. V. Grup madenlerde 1.000 hektarı geçmeyecek şekilde arama sertifikası düzenlenir.

²⁴⁷ **Madde 16 –(Değişik: 26.5.2004 – 5177/10 md.)**

*I. Grup (a) bendi madenler için alanlar il özel idarelerince ihale edilerek işletme ruhsatı verilir. İhale edilecek alanlar Genel Müdürlüğün uygun görüşü alınarak belirlenir. Bu madenlerin ihale bedeli büyükşehir belediyesi dışındaki illerde il özel idarelerinin hesabına yatırılır. Özel mülkiyete tâbi alanlar ihale edilemez. Mülkiyet sahibinin kendi mülkiyeti üzerinde ruhsat talep etmesi halinde bir bedel alınmaz. **(Ek cümle: 10.6.2010-5995/9 md.)** Bu madenler için, özel mülkiyete tabi alanlarda mülk sahibinin izninin alınması halinde büyükşehir belediyesi olan illerde valiliklerce, diğer illerde İl Özel İdaresi tarafından belirlenen muhammen bedelin yatırılmasını müteakip üçüncü şahıslara da ruhsat verilir. I. Grup (a) bendi maden ruhsatlarının alanları 10 hektarı geçemez.⁽³⁾*

(Değişik fıkra: 4.2.2015 – 6592/11 md.) *Denizlerdeki kum ve çakıl, S₂O₂ oranına bakılmaksızın I. Grup (a) bendi maden sayılır ve bu alanlarda 20 hektara kadar ruhsat verilir.*

I. Grup (a) bendi madenlerin ihale edilmesi, ruhsatlandırılması, işletilmesi, işletmelerin denetlenmesi ile ilgili usul ve esaslar Bakanlıkça hazırlanacak yönetmelikte belirlenir.

(Değişik fıkra: 4.2.2015 – 6592/11 md.)

II. Grup b bendi ve IV. Grup madenler için ise yine benzer bir süreç işletilmektedir. Öncelikle bu grup madenler için 1/25.000 ölçekli topografik harita koordinatları sayesinde tespit edilen noktalarla sınırlanmış alanlar için başvuru yapılmaktadır. Bu usule göre yapılmış başvurusu kabul edilen madenci idareye²⁴⁸ başvurusundan itibaren 2 ay içerisinde bazı belgeleri ibraz etmek zorundadır. Bu belgeler Madencilik Kanunu Uygulama Yönetmeliğinin 11. maddesinde tek tek sayılmıştır. Sayılan bu belgelerden en önemlileri ön inceleme raporu, arama dönemi faaliyetlerinin yerine getirilebilmesi için gerekli olan mali yeterliliği²⁴⁹ de içeren maden arama projesi ve ruhsat bedelinin yatırıldığını gösteren makbuzdur. Tüm bu belgelerin zamanında teslim edilmesi hâlinde arama ruhsatı verilmektedir²⁵⁰. Ruhsat

I. Grup (b) bendi madenlerde 50 hektarı, II. Grup (a) ve (c) bendi madenlerde 100 hektarı geçmeyecek şekilde doğrudan işletme ruhsatı; II. Grup (b) bendi madenlerde 100 hektarı, III. Grup madenlerde 500 hektarı, IV. Grup madenlerde 2.000 hektarı geçmeyecek şekilde ve tamamı denizlerde verilen III. ve IV. Grup madenlerde 50.000 hektarı geçmeyecek şekilde arama ruhsatı düzenlenir. V. Grup madenlerde 1.000 hektarı geçmeyecek şekilde arama sertifikası düzenlenir.

(Değişik fıkra: 4.2.2015 – 6592/11 md.) Ruhsatlar hak sahiplerinin işletme ruhsat taban bedeli ile müracaatta bulunmaları hâlinde birleştirilebilir. Birleştirme sonucunda ortaya çıkan alan, bu maddede belirtilen alan sınırlamasını geçemez. Ancak işletme ruhsatı safhasında görünür maden rezervinin mücavir ruhsat alanlarında bir bütünlük teşkil etmesi, ortak işletme yapılmasının zorunlu veya üretimin entegre tesisi beslemeye yönelik olması hâlinde bu alan kısıtlaması aranmaz. Mevcut işletme ruhsat alanında uygun ve yeterli yer bulunamaması hâlinde zorunlu tesis ve altyapı tesisleri için bitişik alandaki ruhsat sahası ile safhasına bakılmaksızın ve alan sınırlaması aranmaksızın birleştirme yapılarak işletme ruhsatı düzenlenir. I. ve II. Grup ruhsatlar, birleştirme sonucunda alan sınırlamasını geçemez.

(Değişik fıkra: 4.2.2015 – 6592/11 md.) İhale yolu ile hak sağlanan sahaların ihale bedelinin yatırılmasını müteakip iki ay içinde ön inceleme raporu ile arama dönemi faaliyetlerinin yerine getirilebilmesi için gerekli olan mali yeterliliği de içeren maden arama projesinin verilmesi ve ruhsat bedelinin yatırılması hâlinde arama ruhsatı verilir. Ruhsat bedelinin yatırılmaması ve bu belgelerin tamamlanmaması durumunda bu alanlar başka bir işleme gerek kalmaksızın ihalelik saha konumuna gelir.

²⁴⁸ Öztoprak, s. 62

²⁴⁹ Topaloğlu, Maden, s. 193

²⁵⁰ **Madde 16 –(Değişik: 26.5.2004 – 5177/10 md.)**

(Ek fıkra: 4.2.2015 – 6592/11 md.) II. Grup (b) bendi ve IV. Grup madenler için müracaatlar, 1/25.000 ölçekli topoğrafik harita koordinatları esas alınarak tespit edilen noktalarla sınırlandırılmış alanlar için Genel Müdürlüğe doğrudan yapılır. Talep edilen alanın müsait olan kısmı müracaat tarihinde müracaat edene bildirilir ve iki ay içinde ön inceleme raporu, arama dönemi faaliyetlerinin yerine getirilebilmesi için gerekli olan mali yeterliliği de içeren maden arama projesinin verilmesi, ruhsat bedelinin yatırılması hâlinde arama ruhsatı verilir. Ruhsat bedelinin yatırılmaması ve bu belgelerin tamamlanmaması durumunda bu alanlar başka bir işleme gerek kalmaksızın müracaatlara açık hâle gelir. II. Grup (b) bendi ve IV. Grup madenler için yapılan müracaatların değerlendirilmesi sonucunda hak sağlanan alanların ayrı alanlar şeklinde oluşması durumunda, müracaat sahibinin talebi hâlinde bu alanlardan her birine ayrı ayrı ruhsat verilir. Ruhsatı alınmayan alanlar başka bir işleme gerek kalmaksızın müracaatlara açık hâle gelir.

bedeli kavramı 6592 sayılı kanun değişikliği ile ihdas edilmiş olup önceki kanun dönemindeki ruhsat harcı ve teminat kavramlarına karşılık gelmektedir.

Kural olarak ruhsat ancak maden siciline kaydedildiği tarihten itibaren yürürlüğe girmektedir. Ayrıca bir grup için alınmış olan arama ruhsatı, ruhsat sahibine aynı sahada mevcut diğer madenler için de arama yetkisi vermemektedir. Madencinin kural olarak her maden grubu için ayrı ayrı ruhsat başvurusunda bulunması gerekmektedir. Fakat bu kuralın bir istisnası mevcuttur. Buna göre asıl ruhsata konu olan madenin üretilmesi için, diğer bir grup madenin de çıkarılması zorunlu ise MİGEM' den izin alınmak suretiyle işletim yapılabilir²⁵¹. Ancak burada şunu da belirtmek gerekir ki, eğer sunulmuş olan işletme projesine göre gerekli süre içerisinde ruhsata konu maden grubu işletilmeye başlanmaz ise ruhsat dışı olarak üretilen madenin satış tutarının iki katı kadar idari para cezası verilerek arama ruhsatı iptal edilecektir.

Son olarak bir arazi üzerinde aynı grup ruhsatların birbiri üzerine verilemeyeceğini belirtmek gerekmektedir. Ancak bununla birlikte eğer bir kimsenin kazanılmış hakkı var ise bu hak da korunmaktadır. Farklı grup ruhsatların ise bir arada verilmesi mümkündür²⁵².

Böylece arama ruhsatının verilmesi aşaması tamamlanacaktır. Fakat bilindiği gibi arama ruhsatı sahibine sadece maden arama hakkı vermektedir. Madenci işletme ruhsatı ve işletme iznini almadan bulunduğu madeni işletmeye başlayamayacaktır.

²⁵¹ Topaloğlu, Maden, s. 178 vd.

²⁵² **Madde 16 –(Değişik: 26.5.2004 – 5177/10 md.)**

Ruhsatlar, sicile kaydedildiği tarihte yürürlüğe girer.

Bir grup için verilen ruhsat, diğer gruptaki madenler için hak sağlamaz. Ancak ruhsata konu madenin üretilmesi için, işletme faaliyetinin zarurî neticesi olarak çıkarılan diğer grup madenler Genel Müdürlükten izin almak sureti ile değerlendirilebilir. İşletme projesinde belirtilen termin plânına göre belirtilen süre içinde ruhsata konu madenin ekonomik olarak işletilmemesi halinde, üretilmiş olan diğer grup madenlerin satış bedelinin iki katı tutarında idarî para cezası alınarak bu madenlerin üretimi için verilmiş izin iptal edilir.

Aynı grup ruhsatlar birbiri üzerine verilemez. Kazanılmış haklar korunmak kaydı ile aynı grup ruhsatların birbiri üzerine verilebilmesine ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir.

(Ek fıkra: 10.6.2010-5995/9 md.) *Denizlerde alınan; Kokolit, Sapropel ve Hidrojen Sülfür ruhsat sahipleri, arama ruhsat yürürlük tarihinden itibaren bir yıl içerisinde Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı veya Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına bağlı bir şirketi en az bir yönetim kurulu üyeliği ile bir denetçi üye verme ve sermaye koyma şartı aramaksızın, en az yüzde on hisse olmak kaydıyla şirketine ortak almak zorundadır.*

1.4.1.1.3.3 Arama faaliyetinin başlaması

Maden Kanununda sayılan bütün maden grupları için arama ruhsatı alındıktan sonraki aşama benzerlik göstermektedir. Bu konu Maden Kanununun 17. maddesi ile Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliğinin 17, 18 ve 19. maddelerinde düzenlenmektedir. Söz konusu madde hükümlerine göre arama faaliyeti temel olarak üç evreden oluşmaktadır. Bunlar ön arama, genel arama ve detay arama dönemleridir. Ayrıca IV. Grup b, c ve ç bentlerinde yer alan madenler için bir fizibilite dönemi mevcuttur. Fizibilite dönemi 6592 sayılı kanun değişikliği ile kanuna eklenmiştir. Bununla birlikte bu tarz bir ayrımı önceki kanun döneminde de görmek mümkündür. Fakat söz konusu kanun değişikliği ile daha detaylı hükümler getirildiğini belirtmek gerekmektedir. 6592 sayılı kanun bunun haricinde önceki kanun döneminde yer alan ön işletme evresini de ortadan kaldırarak sürecin pratikleşmesine katkıda bulunmuştur²⁵³.

Ön arama dönemi: arama ruhsatının alınmasından sonraki ilk bir yıllık dönemdir. Bu dönem Yönetmeliğin 17. maddesinde detaylı bir şekilde düzenlenmiştir. Bu dönem daha çok arama ruhsatında belirtilen maden grubunun keşfine yönelik sistematik tarama çalışmalarının yapılmasıyla geçmektedir²⁵⁴.

Madenci bir yıl olan ön arama süresi sonuna kadar, temel faaliyetleri tamamlamak ve bu faaliyetlere ilişkin yatırım harcamalarını gösteren ön arama faaliyet raporunu vermek zorundadır. Madencinin süresi içinde raporu teslim etmemesi halinde madenciye 20.000 TL idari para cezası verilmektedir. Arama ruhsatı, ön arama döneminin bitişini takiben madenciye IV. Grup madenlerde iki yıl, diğer gruplarda bir yıl olmak üzere genel arama dönemi için hak sağlamaktadır²⁵⁵.

²⁵³ Öztoprak, s. 65

²⁵⁴ Topaloğlu, Maden, s. 198

²⁵⁵ Arama faaliyeti

Madde 17 – (Değişik: 4.2.2015 – 6592/12 md.)

Arama ruhsatının düzenlenmesinden sonraki ilk bir yıl ön arama dönemidir. Ön arama süresi sonuna kadar, asgari faaliyetlerin tamamlandığını ve bu faaliyetlere ilişkin yatırım harcamalarını gösteren ön arama faaliyet raporunun verilmesi zorunludur. Bu süre içinde raporun verilmemesi hâlinde 20.000 TL idari para cezası verilir. Genel Müdürlüğe verilen raporların veya yatırım harcama kalemlerine ait belgelerin uygun bulunmaması hâlinde eksikliklerin bir ay içinde giderilmesi ruhsat sahibine yazılı olarak bildirilir. Tebliğ tarihinden itibaren eksikliklerin bu sürede tamamlanmaması veya verilen raporların ya da yatırım harcama kalemlerine ait belgelerin uygun

Genel arama dönemi: arama ruhsatı ön arama döneminden sonra genel arama dönemine geçilmesi konusunda ruhsat sahibine hak tanımaktadır. Genel arama süresi IV. Grup madenler için iki yıl diğer maden grupları için ise bir yıldır.

Genel arama döneminde arama ruhsatına konu madenin çeşitli açılardan haritalandırılması işlemi yapılmaktadır. Maden sahasının uygun ölçekli topografik haritası ile jeoloji haritası bunlardan bazılarıdır²⁵⁶.

Tıpkı ön arama döneminde olduğu gibi genel arama döneminde de bir rapor aşaması mevcuttur. Maddeye göre genel arama süresi sonuna kadar maden kaynağına ilişkin bilgilerin, yapılmış olan çalışmaların ve harcamaların gösterildiği bir genel arama faaliyet raporunun verilmesi zorunludur. Bu raporun zamanında verilmemesi sonucu madenciye 20.000 TL idari para cezası verilmektedir. Raporda kanunda gösterilen şartlardan bazılarının eksik olması halinde madenciye bu eksiklerin giderilmesi için 1 ay süre verilmektedir. Usulüne uygun olarak yazılmış bir faaliyet raporu sonucu genel arama dönemi sona ermektedir. Bu aşamadan sonra arama ruhsatı, IV. Grup madenlerde dört yıl detay arama dönemine hak sağlamaktadır. II. Grup (b) bendi, III. ve V. Grup ruhsatlarda ise genel arama dönemi sonuna kadar işletme ruhsat talebinde bulunulmaması hâlinde ruhsat iptal edilmektedir²⁵⁷.

Detay arama dönemi: arama faaliyetinin sıradaki aşaması detay arama dönemidir. Dört yıllık genel arama döneminden sonra bu aşamaya geçilmektedir. Bu aşamada önceki dönemde genel hatlarıyla belirlenen maden cevheri detayları ile incelemeye

bulunmaması hâlinde de 20.000 TL idari para cezası verilir. Arama ruhsatı, IV. Grup madenlerde iki yıl, diğer gruplarda bir yıl olmak üzere genel arama dönemine hak sağlar.

²⁵⁶ Öztoprak, s. 66

²⁵⁷ **Madde 17 – (Değişik: 4.2.2015 – 6592/12 md.)**

Genel arama dönemi süresi sonuna kadar maden arama projesinde belirtilen maden kaynağına ilişkin bilgilerin ve bu dönemde yapılan arama faaliyetlerine ilişkin yatırım harcamalarını da gösteren genel arama faaliyet raporunun verilmesi zorunludur. Bu süre içinde raporun verilmemesi hâlinde 20.000 TL idari para cezası verilir. Genel Müdürlüğe verilen raporların veya yatırım harcama kalemlerine ait belgelerin uygun bulunmaması hâlinde eksikliklerin bir ay içinde giderilmesi ruhsat sahibine yazılı olarak bildirilir. Tebliğ tarihinden itibaren eksikliklerin verilen sürede tamamlanmaması veya verilen raporların ya da yatırım harcama kalemlerine ait belgelerin uygun bulunmaması hâlinde 20.000 TL idari para cezası verilir. Arama ruhsatı, IV. Grup madenlerde dört yıl detay arama dönemine hak sağlar. II. Grup (b) bendi, III. ve V. Grup ruhsatlarda ise genel arama dönemi sonuna kadar işletme ruhsat talebinde bulunulmaması hâlinde ruhsat iptal edilir.

Arama dönemlerinin süresinden önce tamamlanması hâlinde dönem sonu beklenmeden sonraki aşamalara geçilebilir.

Arama dönemleri ile ilgili proje, arama faaliyet raporları ve diğer belgeler yetkilendirilmiş tüzel kişilerce hazırlanır.

tabi tutulmaktadır. Tıpkı önceki aşamalarda olduğu gibi detay arama aşamasında da idareye bir rapor sunulması gerekmektedir²⁵⁸. Bu raporda detay arama süresi boyunca yapılan faaliyetler ve harcamalar ile görünür maden kaynağına ilişkin bilgiler gösterilmelidir. Ancak bu raporun zamanında teslim edilmemesi veya bazı unsurların eksik olması halinde idarenin uygulayacağı yaptırımın ne olacağı kanunda belirtilmemiştir. Daha doğrusu bu konuda bir para cezası ihdas edilmemiştir. Fakat m. 17/6'da bu konuda farklı bir yaptırım öngörülmüştür;

“IV. Grup (a) bendi maden ruhsatlarında detay arama dönemi sonuna kadar diğer grup maden ruhsatlarında ise genel arama dönemi sonuna kadar Genel Müdürlüğe verilen raporların ve yatırım harcama kalemlerine ait belgelerin uygun bulunmaması hâlinde eksikliklerin bir ay içinde giderilmesi ruhsat sahibine yazılı olarak bildirilir. Tebliğ tarihinden itibaren eksikliklerin verilen sürede tamamlanmaması veya verilen raporların ve yatırım harcama kalemlerine ait belgelerin uygun bulunmaması hâlinde ya da arama ruhsat süresi sonuna kadar işletme ruhsat talebinde bulunulmaması durumunda ruhsat iptal edilir.”

Görüldüğü gibi verilen raporların gereken şartları taşımaması durumunda maden arama ruhsatının iptal edilme tehlikesi vardır.

Fizibilite dönemi: arama faaliyeti dönemlerinden fizibilite dönemi 6592 sayılı kanun değişikliği ile Maden Kanununa eklenmiştir. Buna göre fizibilite dönemi şu şekilde tanımlanmaktadır;

“Detay arama faaliyetleri sonunda belirlenen maden kaynağının ekonomik değer olarak işletilebilirliğini göstermek amacıyla yapılacak çalışmaların gerçekleştiği dönem”

Fizibilite dönemi sadece bazı maden türleri açısından mümkündür. Bunlar ise IV. Grup b, c ve ç bentlerine dâhil olan madenlerdir. Ancak bu döneme her madencilik organizasyonunda rastlamak mümkün olmayabilir. Çünkü kanun koyucu fizibilite dönemini iki şarta bağlamıştır²⁵⁹. Bunlar; fizibilite çalışmalarına ihtiyaç duyulması

²⁵⁸ **Madde 17 – (Değişik: 4.2.2015 – 6592/12 md.)**

Detay arama dönemi sonuna kadar görünür maden kaynağına ilişkin bilgilerin ve bu dönemde yapılan arama faaliyetlerine ilişkin yatırım harcamalarını gösteren detay arama faaliyet raporunun verilmesi zorunludur.

²⁵⁹ **Madde 17 – (Değişik: 4.2.2015 – 6592/12 md.)**

ve fizibilite çalışmalarına ihtiyaç duyulduğunun gerekçeleriyle MİGEM' e bildirilmesidir. Bu şartlar sağlandığı takdirde iki yıllık fizibilite dönemi başlamış olmaktadır. Bu sürenin sonuna kadar bir fizibilite raporunun teslim edilmesi gerekmektedir²⁶⁰. Bu raporun şartlara uygun bir şekilde teslim edilmemesi durumunda ise arama ruhsatı iptal edilecektir.

Maden Kanunu 17. maddenin son fıkrası ise arama döneminde madenden alınması zorunlu olan numuneleri ve bunlara uygulanacak kuralları açıklamaktadır;

“Arama döneminde teknolojik araştırma, geliştirme, pilot çalışmalar ve pazar araştırmaları yapmak üzere arama faaliyet raporu ile birlikte müracaat eden ruhsat sahibine, arama ruhsat döneminde arama faaliyetleri yapılırken zorunlu olarak çıkan madenden numune alınmasına ve sevk edilmesine izin verilebilir.”

İşletme ruhsatını ele almadan önce Maden Kanunu m. 18' e de değinmek gerekmektedir. Bu madde “aramanın sınırları” başlığını taşımaktadır. Madde arama ruhsatı sahibinin arama faaliyetleri için zaruri işlemleri yaparken komşu sahaları ne ölçüde kullanabileceğini düzenlemektedir. İlgili madde şu şekildedir²⁶¹;

“Aramanın sınırları:

Madde 18 – Arama ruhsat sahibi, arama faaliyetinin teknik gereklerini yerine getirebilmek için çevresindeki ruhsat sahalarında, saha veya işletmeye zarar vermeyecek şekilde prospeksiyon yapabilir. (Mülga ikinci cümle: 26.5.2004 – 5177/38 md.)”

Maddeden de anlaşılacağı üzere komşu sahalarla taşan prospeksiyon²⁶² faaliyetinin o sahaya ve o sahadaki işletmelere zarar vermemesi gerekmektedir.

IV. Grup (b), (c) ve (ç) bendi maden arama ruhsatlarında detay arama dönemini takiben fizibilite çalışmalarına ihtiyaç duyularak gerekçesi ile birlikte Genel Müdürlüğe müracaatta bulunmaları ve talebin uygun bulunması hâlinde, detay arama dönemi sonrasında iki yıllık bir fizibilite dönemine hak sağlar. İki yıllık süre sonuna kadar fizibilite raporunun verilmesi zorunludur. Fizibilite döneminin sonuna kadar Genel Müdürlüğe verilen fizibilite raporunun uygun bulunmaması hâlinde eksikliklerinin bir ay içinde giderilmesi ruhsat sahibine yazılı olarak bildirilir. Tebliğ tarihinden sonra eksikliklerin verilen sürede tamamlanmaması hâlinde ya da arama ruhsat süresi sonuna kadar işletme ruhsat talebinde bulunulmaması durumunda ruhsat iptal edilir. Bu dönemde detay arama dönemi ruhsat bedelinin iki katı tutarında ruhsat bedeli alınır.

²⁶⁰ Öztoprak, s. 69

²⁶¹ Topaloğlu, Maden, s. 215

²⁶² **Maden Kanunu m. 2;**

Prospeksiyon: Madencilik arama faaliyetlerine mesnet teşkil edecek ön bilgilerin toplanması işi.

1.4.1.1.3.4 İşletme ruhsatı verilmesi

Maden Kanunu 2004 yılında 5177 sayılı kanun ile önemli değişikliklere uğramıştır. Bunlardan birisi de ön işletme döneminin kaldırılmasıdır. Bu tarihten sonra arama faaliyetlerini başarı ile tamamlayan her madenci doğrudan işletme ruhsatına başvurabilecektir. İşletme ruhsatı ve madenin işletilmesi konusu Maden Kanunu'nun 24. maddesinde düzenlenmektedir²⁶³. Bu madde metni gayet uzun olup konunun akışında parça parça değinilecektir.

Arama faaliyetlerini bitiren madenci gerekli belgeleri hazırlayarak MİGEM'e başvuruda bulunmaktadır. Bu başvuru elden yapılacak olup diğer türlü başvurular geçersizdir²⁶⁴.

I. Grup (b) bendi ve II. Grup (a) ve (c) bendi madenler için ihale bedelinin yatırılmasından itibaren 2 ay içinde, geri kalan madenler için ise arama ruhsatı süresi dolana kadar işletme projesi idareye teslim edilmelidir. Bu proje bu işle yetkilendirilmiş tüzel kişiler tarafından hazırlanıp ruhsat sahibince teslim edilmektedir. Ayrıca projeye ruhsat bedelinin yatırıldığına dair makbuz belgesi ile ruhsat sahibinin maden işletmesi için gerekli olan mali yeterliliğe sahip olduğuna dair belge de eklenmektedir²⁶⁵.

Hatırlanacağı üzere madencinin gerekli belgeleri tamamlaması halinde idarenin arama ruhsatı verme konusunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır²⁶⁶. Aynı durum 6592 sayılı kanun değişikliğinden önce işletme ruhsatı için de geçerliydi²⁶⁷. Ancak yapılan kanun değişikliği sonucu işletme projesindeki teknik eksiklikler giderilse bile idare ancak *talepleri uygun görürse* işletme ruhsatı verecektir. Bu

²⁶³ Topaloğlu, Maden, s. 218

²⁶⁴ Öztoprak, s. 72

²⁶⁵ *İşletme ruhsatı ve madenin işletilmesi*

Madde 24 – (Değişik: 26.5.2004 – 5177/12 md.)

(Değişik birinci fıkra: 4.2.2015 – 6592/13 md.) I. Grup (b) bendi ve II. Grup (a) ve (c) bendi madenler için ihale bedelinin yatırılmasından itibaren iki ay içinde, diğer maden grupları için arama ruhsat süresi sonuna kadar, yetkilendirilmiş tüzel kişilerce maden mühendisinin sorumluluğunda hazırlanmış işletme projesi ruhsat sahibi tarafından Genel Müdürlüğe verilir. Proje ile birlikte projenin uygulanabilmesi için gerekli olan mali yeterliliğine ilişkin belgeler ve genel bütçeye gelir kaydedilmek üzere ilgili muhasebe birimi hesabına işletme ruhsatı taban bedelinin yatırıldığına dair belgenin Genel Müdürlüğe verilmesi zorunludur. Aksi hâlde talep reddedilir.

²⁶⁶ Bkz. 1.4.2.1.3.2

²⁶⁷ Öztoprak, s. 72

düzenlemenin yanlış olduğu ve gerekli çalışmaları yapıp işletme projesini eksiksiz hazırlayan herkese işletme ruhsatının verilmesi gerektiği ortadadır²⁶⁸.

İşletme ruhsatının süresi verildiği maden grubuna göre değişiklik arz etmektedir. 24. maddeye göre I. Grup a bendi madenlerin işletme ruhsatı süresi 5 yıldır. Diğer grup madenlerde ise kanun koyucu net bir şey söylemekten kaçınmıştır. Sadece asgari bir sınır koyup ötesini idareye bırakmıştır. Buna göre diğer grup madenlerde işletme ruhsatı proje bazlı değerlendirilecek olup en az 10 yıl için verilmektedir. Verilmiş olan bu işletme ruhsatları eğer ihtiyaç duyulursa pek tabii uzatılabilmektedir. Süre uzatım talebi işletme ruhsatının hemen hemen her döneminde yapılabilmektedir²⁶⁹. Madde metnine göre bütün grup madenlerde işletme ruhsatı sürenin bitiminden önce yeni bir projeye başvurulması ve bu başvurunun uygun bulunması halinde uzatılabilmektedir. Ancak kanun koyucu uzatma işlemi için de bir sınır koymuştur. Bu sınır I. Grup madenler için 30 yıl, II. Grup madenler için 40 yıl iken diğer grup madenler için ise 50 yıldır. I. Grup için 30, II. Grup için 40 yıldan fazlası için Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı, diğer gruplar için ise 50 yıldan fazlası için Bakanlar Kurulu yetkilidir²⁷⁰.

Arama faaliyeti sırasında arazinin maden potansiyeli tespit edilirken üç farklı kavram kullanılmaktadır. Bunlar görünür rezerv, muhtemel rezerv ve mümkün rezervedir²⁷¹.

²⁶⁸ **Madde 24 – (Değişik: 26.5.2004 – 5177/12 md.)**

(Değişik ikinci fıkra: 4.2.2015 – 6592/13 md.) Projedeki teknik eksiklikler, 6183 sayılı Kanunun 22/A maddesi kapsamında vadesi geçmiş borcun bulunmadığına ilişkin belge ve işletme ruhsat bedeli yapılan bildirimden itibaren üç ay içinde tamamlanır. Eksikliklerini verilen sürede tamamlamayanlara 20.000 TL idari para cezası uygulanarak süre üç ay daha uzatılır. Bu süre sonunda eksikliklerini tamamlamayanların talepleri kabul edilmez ve yatırılan işletme ruhsat bedeli iade edilir. Taleplerin uygun görülmesi hâlinde bir ay içinde işletme ruhsatı düzenlenir. Süre uzatım işlemlerinde birinci fıkra ve bu fıkra hükümleri uygulanır.

²⁶⁹ Topaloğlu, Maden, s.233

²⁷⁰ **Madde 24 – (Değişik: 26.5.2004 – 5177/12 md.)**

(Değişik üçüncü fıkra: 4.2.2015 – 6592/13 md.) I. Grup (a) bendi madenlerin işletme ruhsat süresi beş yıldır. Diğer grup madenlerin işletme ruhsat süresi, on yıldan az olmamak üzere projesine göre belirlenir. I. Grup (a) bendi ve diğer gruplardaki maden işletme ruhsatlarının süresi, sürenin bitiminden önce yeni bir projeye uzatma talebinin olması ve uygun bulunması hâlinde uzatılabilir. I. Grup (a) bendi maden işletme ruhsat süresini uzatma taleplerinde, işletme ruhsat bedelinin beş katından fazla olmamak üzere büyükşehir belediyesi olan illerde valilik, diğer illerde ise il özel idaresi tarafından belirlenen uzatma bedeli alınır. Toplam işletme ruhsat süresi I. Grup madenlerde otuz yıl, II. Grup madenlerde kırk yılı, diğer grup madenlerde ise elli yılı geçemez. I. Grup madenlerde otuz yıldan, II. Grup madenlerde kırk yıldan sonraki sürenin uzatılmasına Bakan, diğer grup madenlerde ise elli yıldan sonraki sürenin uzatılmasına Bakanlar Kurulu yetkilidir.

²⁷¹ **Maden Kanunu 2. Madde;**

Görünür rezerv ile muhtemel rezervin tanımı kanunda bulunurken mümkün rezervin tanımı ne kanunda ne de yönetmelikte bulunmaktadır. Ancak mümkün rezervi gerçekleşme ihtimali görünür ve muhtemel rezerve göre daha az olan maden potansiyeli olarak görmek mümkündür. 24. maddenin ilgili fıkrasına göre işletme ruhsatı görünür rezerv, muhtemel rezerv ve mümkün rezervin tamamı üzerinden verilmektedir. Ancak bir sonraki başlıkta anlatılacak olan işletme izni ancak geçici tesis alanı ve görünür rezerv üzerinden tayin edilmektedir. Mümkün rezerv alanlarının belirli bir süre içerisinde görünür rezerv haline getirilmemesi halinde madenciye verilmiş olan işletme ruhsatı taksir edilmekte yani kapsadığı alan daraltılmaktadır²⁷².

Yukarıda sayılmış olan rezerv kavramlarını bütün maden grupları için kullanmak mümkün değildir. Örneğin III. Grup madenler için kanun koyucu farklı bir kriter öngörmüştür;

“III. Grup madenlerde, projede üretilmesi öngörülen madenler için gerekli su miktarı ve gaz debisi esas alınır. Bu grup madenler, rezervuar, beslenme alanı ve havzanın tabii dengesini bozmayacak, kapasitesini aşmayacak ve işletme tesislerini kapsayacak şekilde ruhsatlandırılır.”

Bilindiği gibi tüm maden grupları işletme ruhsatı ile işletilmemektedir. Bunlardan bazıları V. Grup madenlerdir. Bu gruba giren madenler işletme sertifikası ile işletilmektedir. İşletme sertifikasının alınması işletme ruhsatının alınması ile neredeyse aynı kurallara sahiptir²⁷³.

Görünür Rezerv : (Değişik: 4.2.2015-6592/2 md.) Kaynağın üç boyutu ile belirlenmiş olan ve bu boyutlar içerisinde sürekliliği konusunda en az risk taşıyan, jeolojik, madencilik, metalürjik, ekonomik, pazarlama, hukuki, çevresel, sosyal, mali etkenlerin altında ve günün şartlarında işletilebilir kısmı.

Muhtemel Rezerv: (Ek: 4.2.2015-6592/2 md.) Sürekliliği görünür rezervde olduğu kadar tarif edilemeyen, ekonomik işletilebilirliği jeolojik, madencilik, metalürjik, ekonomik, pazarlama, hukuki, çevresel, sosyal ve mali etkenler ile ilgili belirsizlikler içeren cevher miktarı.

²⁷² **Madde 24 – (Değişik: 26.5.2004 – 5177/12 md.)**

(Değişik dördüncü fıkra: 10.6.2010-5995/11 md.) Arama ruhsatlı sahalara, geçici tesis alanı ile arama süresince belirlenen görünür, muhtemel ve mümkün rezerv alanı üzerinden işletme ruhsatı, geçici tesis alanı ve görünür rezerv alanına da işletme izni verilir. Arama ruhsatının diğer kısımları taksir edilir. **(Değişik üçüncü cümle: 4.2.2015 – 6592/13 md.)** Mümkün rezerv alanlarının IV. Grup maden işletme ruhsat sahalarında beş yıl, diğer grup maden işletme ruhsat sahalarında üç yıl içinde görünür veya muhtemel rezerv haline getirilmeyen alanlar da taksir edilir.

²⁷³ **Madde 24 – (Değişik: 26.5.2004 – 5177/12 md.)**

İşletme iznine geçmeden önce bir konu daha incelenmelidir. Bu konu aynı görünür rezervi belirlenen alanlara başka bir işletme ruhsatı verilip verilemeyeceğidir. Kanun maddesine göre aynı alan üzerinde birbirlerinin çalışmasını engelleyecek şekilde aynı grup işletme ruhsatı verilememektedir. Fakat farklı gruplara dair işletme ruhsatı verilebilmekte olup bu konuda çıkacak uyuşmazlıklarda gerekli incelemeleri Bakanlık yapmaktadır²⁷⁴.

1.4.1.1.3.5 İşletme izni verilmesi

İşletme ruhsatı tek başına sahibine madeni işletme yetkisi vermemektedir. Madenin işlenebilmesi için ayrıca işletme izninin alınması gerekmektedir. Yukarıda da anlatıldığı üzere işletme izni işletme ruhsatına konu olan alanın tamamına değil sadece görünür rezerv alanına verilmektedir. Bundan dolayı aynı işletme ruhsatına dâhil alanda teorik olarak birden fazla işletme izni alınması mümkündür²⁷⁵.

İşletme izni kanunda sayılan izinlerin alınması halinde verilmektedir. Bu izinler işletme ruhsatının alınmasından itibaren üç yıl içerisinde alınmalı ve işletme izni başvurusu yapılmalıdır. Başvuru tahmin edilebileceği gibi MİGEM'e yapılmaktadır. Süresi içerisinde başvurunun yapılmaması halinde ise işletme ruhsatının süresi uzatılmamaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken işletme ruhsatının doğrudan iptal edilmemesi ancak süre uzatım taleplerinin reddedilmesidir²⁷⁶.

V. Grup madenlerin üretimi işletme sertifikası ile yapılır. Arama sertifikası süresi sonuna kadar yapılan çalışmaları içeren arama faaliyet raporu ve ruhsat taban bedelinin ödendiğine dair belge ile müracaatta bulunulması halinde işletme sertifikası hakkı doğar.⁽¹⁾

İşletme sertifikası süresi beş yıl olup bu süre uzatılabilir.

V. Grup madenlerin üretimi arazi yüzeyinden toplanarak yapılır. Bu madenlerin işletilmesi için yarma, galeri gibi faaliyette bulunulmasının gerekmesi durumunda, yetkilendirilmiş tüzel kişilerce işletme projesi hazırlanarak Genel Müdürlükten izin alınması zorunludur.⁽²⁾

²⁷⁴**Madde 24 – (Değişik: 26.5.2004 – 5177/12 md.)**

Görünür rezervi belirlenen alanlar üzerine, maden işletmeciliğine engel olacak şekilde başka grup işletme ruhsatı verilemez. Ancak farklı gruptaki ruhsat taleplerinin aynı kişiye ait olması veya talep sahiplerinin aralarında mutabakat sağladıklarını belgelemeleri halinde bu şart aranmaz.

Aynı alanda ayrı veya aynı gruplara ait ruhsat faaliyetlerinin çakışmasından dolayı, ruhsat sahipleri arasında uyuşmazlık çıkması veya kendi aralarında mutabakat sağlayamamaları halinde, Bakanlık, projeler üzerinde ve/veya yerinde inceleme yapar. İnceleme sonucunda bu alanda, ayrı ayrı çalışma imkânının tespiti halinde, çalışma esasları Bakanlıkça belirlenir. Bu mümkün değilse öncelik hakkı esas alınarak faaliyete izin verilir.

²⁷⁵ Öztoprak, s. 73-74

²⁷⁶ **Madde 24 – (Değişik: 26.5.2004 – 5177/12 md.)**

Madde 27'ye göre²⁷⁷ işletme izninin devredilmesi mümkün değildir. Ancak işletme izni kiralanabilir. Bu hüküm şu an yürürlükte olmayan 28. maddenin gerekçesinde geçmektedir.

1.4.1.1.3.6 İşletme faaliyetine geçilmesi

Usulüne uygun bir şekilde işletme izni alındıktan sonra idareye sunulmuş olan projeye göre işletme faaliyetine geçilmektedir. Madenci işletme projesine aykırı bir davranışta bulunursa idare bu aykırılığın giderilmesi için madenciye 6 aya kadar bir süre vermektedir. Bu süre içerisinde aykırılık giderilmezse 50.000 TL idari para cezası verilerek maden üretimi durdurulmaktadır²⁷⁸.

İşletme projesinde bir değişiklik yapılması halinde bunun idareye bildirilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde yine maden faaliyeti durdurulmaktadır²⁷⁹. Ruhsat sahibi işletme süresi boyunca düzenli olarak maden faaliyetleri ile alakalı idareye rapor vermek zorundadır. Bu raporlar yetkilendirilmiş tüzel kişiler tarafından hazırlanmaktadır. Ruhsat sahibi her yıl Nisan ayı sonuna kadar bu raporu ve bu süre zarfında maden sahasında yapmış olduğu tüm diğer faaliyetleri içeren belgeleri

(Değişik on birinci fıkra: 4.2.2015 – 6592/13 md.) 7 nci maddeye göre gerekli izinlerin alınmasından itibaren işletme izni verilir. Bu iznin verildiği tarihten itibaren Devlet hakkı alınır. Ruhsat sahibince, işletme ruhsatı yürürlük tarihinden itibaren üç yıl içinde 7 nci maddeye göre alınması gerekli olan çevresel etki değerlendirme kararı, mülkiyet izni, işyeri açma ve çalışma ruhsatı ile Genel Müdürlüğün kayıtlarına işlenmiş alanlar ile ilgili izinlerin Genel Müdürlüğe verilmesini müteakip, işletme izni düzenlenir. Süresi içinde yükümlülükleri yerine getirilmeyen ruhsatlar için her yıl 50.000 TL idari para cezası verilir. İşletme ruhsat süresi sonuna kadar bu fıkarda belirtilen izinlerden dolayı işletme izninin alınmaması hâlinde ruhsat süresi uzatılmaz.

²⁷⁷ İşletme izninin devir edilemeyeceği:

Madde 27 – İşletme izni devredilemez. İşletme ruhsatı bir bütün olarak ve yönetmelikte belirtilecek esaslar çerçevesinde devredilebilir.

²⁷⁸ İşletme faaliyeti:

Madde 29 – (Değişik: 4.2.2015 – 6592/14 md.)

İşletme faaliyeti, projesine ve bu Kanunun ilgili hükümlerine göre yürütülür. İşletme projesine aykırı faaliyette bulunulduğunun tespit edilmesi hâlinde, projeye uygun faaliyette bulunulması için ruhsat sahibine altı aya kadar süre verilir. Bu süre sonunda projeye uygun faaliyette bulunulmaması hâlinde 50.000 TL idari para cezası verilerek üretim faaliyeti durdurulur. Ancak, projeye aykırı faaliyetlerin işletme açısından tehlikeli olduğunun tespit edilmesi hâlinde tehlikeli durum giderilinceye kadar üretim faaliyetleri doğrudan durdurulur.

²⁷⁹ **Madde 29 – (Değişik: 4.2.2015 – 6592/14 md.)**

İşletme projeleri ve değişikliklerinin uygulamaya konulmadan önce Genel Müdürlüğe sunulması zorunludur. Aksi takdirde üretim faaliyeti durdurulur. İşletme projeleri ve değişiklikleri ile ilgili dokümanlar ve işletmelerin faaliyetlerinin durdurulmasına dair işlemler Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Bakanlık tarafından karşılıklı olarak elektronik ortamda erişime açılır.

idareye sunmak durumundadır. Aksi takdirde yine idari para cezası ve üretim faaliyetlerinin durdurulması cezası verilebilmektedir²⁸⁰.

Birden fazla ruhsatın birbirine mücavir olduğu alanlarda rezervin verimli bir şekilde değerlendirilmesi ve can ve mal güvenliğinin sağlanması için idare gerekli önlemleri almakla yükümlüdür²⁸¹.

Son olarak 24. maddenin işletme faaliyetiyle alakalı olan iki fıkrasına değinilerek konu bitirilecektir. İlgili maddeye göre işletme ruhsatı sahibinin işletmeye geçtikten sonra mücbir sebepler ve beklenmeyen haller dışında 5 yıllık süre içerisinde mutlaka üretim yapması gerekmektedir. Aksi takdirde ruhsat sahibine idari para cezası kesilmektedir. Bu hüküm ayrıca beklenenden az ürün elde edilmesi durumunda da

²⁸⁰ **Madde 29 – (Değişik: 4.2.2015 – 6592/14 md.)**

Yetkilendirilmiş tüzel kişiler tarafından hazırlanan rapor, proje ve tüm teknik belgeler ruhsat sahibi tarafından Genel Müdürlüğe verilir.

Ruhsat sahibi, her yıl nisan ayı sonuna kadar bir önceki yıl içinde gerçekleştirdiği işletme faaliyeti ile ilgili teknik belgeleri, işletme faaliyet raporunu ve işletme sahasında arama yapmış ise arama ile ilgili bilgileri Genel Müdürlüğe vermekle yükümlüdür. Yükümlülüğün yerine getirilmemesi hâlinde 30.000 TL idari para cezası uygulanır. Yükümlülük yerine getirilinceye kadar üretim faaliyeti durdurulur.

I. Grup (a) bendi madenler için ruhsat sahibi, her yıl ocak ayı sonuna kadar bir önceki yıl içinde gerçekleştirdiği işletme faaliyeti ile ilgili işletme faaliyet raporunu, büyükşehir belediyesi olan illerde valiliklere, diğer illerde il özel idaresine vermekle yükümlüdür. Bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi hâlinde 30.000 TL idari para cezası uygulanır. Yükümlülük yerine getirilinceye kadar üretim faaliyeti durdurulur.

²⁸¹ **Madde 29 – (Değişik: 4.2.2015 – 6592/14 md.)**

Maden ruhsat sahaları ile hammadde üretim izin sahalarında rezervin verimli bir şekilde değerlendirilmesi, can ve mal güvenliği tedbirlerinin alınması amacıyla birden fazla ruhsatın birbirine mücavir olarak bulunduğu sahalarda faaliyetlerin ortak bir proje çerçevesinde yapılmasına hak sahiplerinin rızasının olması hâlinde Genel Müdürlük kararı ile, ruhsat sahiplerinin rızasının olmaması hâlinde Bakan onayı ile karar verilebilir. Bu amaçla, ortak ruhsat alanları içinde belirlenecek termin planları dikkate alınarak işletme izin alanları yeniden düzenlenebilir.

I. Grup madenler ve II. Grup (a) bendi madenler için valiliklerce yapılan ildeki planlama çerçevesinde Genel Müdürlüğün uygun görüşü alınarak maden bölgeleri oluşturulabilir. Oluşturulacak maden bölgelerinin altyapı hizmetleri valiliklerce yapılır. Kısıtlanan alandaki ruhsatlar rezerv miktarları göz önünde bulundurularak maden bölgelerine taşınarak ruhsatlandırılır. Bu tür ruhsatlandırma işlemi ihalelik sahalarda üzerine de yapılabilir. Bu fıkrada belirtilen taşıma işlemleri, ruhsat sahiplerinin de rızasının olması hâlinde Genel Müdürlük kararıyla; ruhsat sahiplerinin rızasının olmaması hâlinde 7 nci maddede belirtilen Kurul kararı ile yapılabilir. Taşıma işlemi yapılırken ruhsat sahiplerinin kazanılmış hakları korunur. Ruhsat sahasında bulunan tesislerin sökülmesi, taşınması ve yeniden inşa edilmesine ilişkin masraflar Bakanlıkça tespit ettirilir ve kısıtlama ve taşıma işlemi talep eden kamu kurum ve kuruluşu tarafından ruhsat sahibine ödenir. Tespit edilen masraflar dışında herhangi bir ödeme yapılmaz.

uygulanmaktadır. Üretim faaliyetlerinin planlanan düzeye çıkarılamaması durumunda ruhsat iptaline kadar gidilebilmektedir²⁸².

1.4.1.2 Rödovansçının ruhsat sahibine belirli bir ödeme yapmayı taahhüt etmesi

Rödovans sözleşmesinin ikinci unsuru rödovansçının, işletme hakkının devri karşılığında ruhsat sahibine belirli bir ödeme yapmayı taahhüt etmesidir²⁸³. Yapılacak ödeme üretilen maden miktarı ile orantılı olabileceği gibi sabit bir kira miktarı da belirlemek mümkündür. Ödenecek bedel üretilen madenin aynından yapılabileceği gibi sadece ürünün değeri üzerinden bir alacak hakkı olarak da tesis edilebilecektir. Ödemenin nasıl yapılacağı tamamen tarafların iradesine kalmış olup ödemenin şekli sözleşmenin kurulmasını etkilememektedir²⁸⁴.

Rödovans bedelinin net bir şekilde kararlaştırılmış olması sözleşmenin kurulması için bir şart değildir. Bu bedelinin belirlenebilir olması yeterlidir. Hatta bazı durumlarda rödovans bedeli hiç konuşulmamış olsa dahi sözleşmeyi kurulmuş kabul etmek gerekmektedir. Ürün kirasını düzenleyen TBK m. 357/2' de taraflar herhangi bir oran belirlememişse ürün kirası oranının mahalli adetlere göre belirlenebileceği ifadesi yer almaktadır²⁸⁵. Bu hükmün rödovans sözleşmesine uygulanmasının önünde

²⁸² **Madde 24 – (Değişik: 26.5.2004 – 5177/12 md.)**

(Değişik on ikinci fıkra: 4.2.2015 – 6592/13 md.) Beş yıllık sürede mücbir sebepler ve beklenmeyen hâller dışında üç yıldan fazla üretim yapmayan ruhsat sahiplerine 50.000 TL idari para cezası verilir. Bu üç yıllık süre içinde yapılan toplam üretimin projede beyan edilen bir yıllık üretim miktarının %10'undan az olması hâlinde de bu hüküm uygulanır. İdari para cezasının uygulanmasından başlamak üzere bu fıkraya aykırı fiilin tekrar tespit edilmesi hâlinde ise ruhsat iptal edilir. Ancak işletme projesinde, işletme izninin yürürlük tarihinden itibaren üç yıl içinde madene ulaşmak amacıyla galeri, kuyu ve dekapaj yapılacağı beyan edilmiş ve ruhsat sahasındaki faaliyetlerin bu beyanlara uygun olarak gerçekleştirildiği tespit edilmiş ise idari para cezası uygulanmaz ve ruhsat iptal edilmez.

(Ek fıkra: 10/6/2010-5995/11 md.) Üretilen madenin kullanıldığı entegre metalurji, seramik, çimento, kireç ve kimya tesisleri termik santral ve IV. Grup madenlerin zenginleştirme tesislerini beslemeye yönelik aynı tesis sahibine ait, kurulu tesislerinden uzaklığı, hangi tesislerin bu uygulamaya tabi olacağı ve diğer usul ve esasları yönetmelikle belirlenen ruhsatlara on ikinci fıkra hükümleri uygulanmaz. Ancak, üretim yapılamayan her bir ruhsat için, projede belirtilen üretim miktarının % 10'u üzerinden Devlet hakkı alınır.

Ereğli Kömür Havzasındaki taşkömürü ve 2840 sayılı Bor Tuzları, Trona ve Asfaltit Madenleri ile Nükleer Enerji Hammaddelerinin İşletilmesini, Linyit ve Demir Sahalarının Bazılarının İadesini Düzenleyen Kanunda sayılan bor tuzu, toryum ve uranyum madenleri için bu maddede yazılı süreler uygulanmaz.

²⁸³ Eren, Özel, s. 428-429

²⁸⁴ Altaş, s. 122 vd.

²⁸⁵ Yavuz, s. 779

hiçbir engel bulunmamaktadır. Dolayısıyla en azından rödovans bedelinin ürünün aynından tahsil edildiği durumlarda rödovans oranının belirlenmemiş olması sözleşmesinin kurulmasına engel teşkil etmemelidir.

1.4.2.3 Tarafların anlaşması

Sözleşmenin kurulması için gerekli olan en önemli unsur tarafların karşılıklı irade beyanlarının birbirine uygun olmasıdır. Taraflar sözleşmenin esaslı unsurları hakkında irade birliğini sağlamış olmalıdır. Sözleşmenin için gerekli olan bu irade uyuşması açık olabileceği gibi örtülü de olabilecektir²⁸⁶.

Sözleşmenin kurulması için tarafların sözleşme yapmaya ehliyetli olması gerekmektedir. Rödovans sözleşmesi iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olduğu için sözleşmenin her iki tarafının da tam ehliyetli olması şarttır. Tarafların Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmasına veya Türk uyruklu olmasına gerek yoktur. Bu durumun karşılaştırmalı hukukta da bu şekilde olduğunu söylemek mümkündür. Ancak bir ülkenin yer altı kaynaklarının yabancı kişiler tarafından işletilmesi gerek ülke siyaseti gerekse de o ülkenin vatandaşları tarafından her zaman sıcak karşılanmayabilecektir²⁸⁷. Bundan dolayı çeşitli dönemlerde özellikle hassas maden türleri için yerli yatırımcıların faaliyetleri ayrıca desteklenmektedir.

1.5 Rödovans Sözleşmesinin Sınıflandırılması

Uygulamada maden işletme ruhsatlarının kullandırılması adına pek sözleşme yapılmaktadır. Çalışmamızın konusunu oluşturan yani ruhsattan doğan hakların rödovans bedeli sonucu belirli bir süre devredilmesini düzenleyen rödovans sözleşmesi bunların en başta gelenidir. Bunun yanında uygulamada yine rödovans sözleşmesi olarak adlandırılan ancak teorik olarak incelendiğinde bu başlık altına girmeyecek olan iki sözleşme türü daha mevcuttur. Söz konusu sözleşmelerin ilkinde kasıt yine işletme ruhsatından doğan hakların belirli bir süre kullandırılması iken taraflar aynı zamanda ruhsat devri işlemini de gerçekleştirmektedir. Yani rödovans

²⁸⁶ Aral/Ayrancı, s. 257

²⁸⁷ George S. Akpan, "Host State Legal And Policy Responses To Resource Control Claims By Host Communities: Implications For Investment In The Natural Resources Sector", **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, (Implications), s. 286-287; George S. Akpan, "Host Community Hostility To Mining Projects: A New Generation Of Risk?", **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, (Host Community), s. 312-313

sözleşmesi boyunca işletme ruhsatı rödovansçının üzerinde görünmektedir²⁸⁸. Bu sözleşme türü her ne kadar temel felsefe itibariyle rödovans sözleşmesinin mantığına uysa da ruhsatın devredilmesi meselesini aynı şekilde görmek mümkün değildir. Uygulamada rödovans başlığı altında düzenlenen üçüncü ve son sözleşme türünde ise tarafların sözleşme yapma gayesi tamamen işletme ruhsatının devredilmesidir. Burada herhangi bir kiralama amacı bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu sözleşmeyi rödovans sözleşmesi olarak kabul etmek mümkün değildir.

Rödovans sözleşmelerini pek çok açıdan sınıflandırmak mümkündür. Ancak bunların en önemlisi ödeme çeşidine göre yapılan sınıflandırma ve sözleşmenin doğurduğu hakkın niteliğine göre yapılan sınıflandırmadır.

Ödeme şekline göre rödovans sözleşmeleri temel olarak ikiye ayrılmaktadır. Bunlar genel rödovans sözleşmesi ile iştirakli rödovans sözleşmesidir. Genel rödovans sözleşmesinde rödovans bedeli çoğunlukla sabit bir meblağ olarak ve madenden çıkarılacak ürünün miktarı hiç dikkate alınmadan belirlenmektedir. İştirakli rödovans sözleşmesinde ise bütün rödovans hesabı madenden çıkarılacak ürüne göre yapılmaktadır²⁸⁹. İştirakli rödovans sözleşmesi de kendi içerisinde bölümlere ayrılacaktır. Bunlar birim bazlı rödovans sözleşmeleri ile ad valorem rödovans sözleşmeleridir. Birim bazlı rödovans sözleşmelerinde bedel hesabı çıkarılan ürünün sayısal olarak değerine göre hesaplanmaktadır. Örneğin çıkarılacak her ton kömür için 100 \$ gibi bir ifade birim bazlı olarak belirlenmiş bir rödovans bedelidir. Ad valorem tarzı rödovans sözleşmelerinde ise rödovans bedeli çıkarılacak ürünün birim sayısına göre değil de toplam değerine göre hesaplanmaktadır. Örneğin madenden çıkarılan ürünün brüt değerinin % 5'i şeklinde belirlenmiş bir rödovans bedeli ad valorem tabanlıdır. Ad valorem rödovans sözleşmelerini kendi içerisinde alt başlıklara ayırmak mümkündür. Bu ayırım tamamen rödovans oranının uygulanacağı toplam bedelin nasıl hesaplanacağı ile alakalıdır. Bunlar GORR (gross overriding royalty), NSR (net smelter return) ve NPI (net profit interest)' dir. Bu kavramlar ileride detaylı bir şekilde açıklanacaktır.

²⁸⁸ Topaloğlu, Rödovans Sözleşmelerinin Şekli ve Tescili, s. 208-209

²⁸⁹ Altaş, s. 88-89

Ödeme türüne göre yapılacak olan sınıflandırma incelendikten sonra rödovans sözleşmesi sözleşmenin doğurduğu haklar bakımından sınıflandırılacaktır. Tarafların anlaşmasına göre, rödovans bedelleri tıpkı devlet hakkında olduğu gibi çıkarılan ürünün değeri üzerinden hesaplanan bir mali hak olarak düzenlenebileceği gibi çıkarılan ürünün aynı üzerinden hesaplanacak bir aynı hak olarak da belirlenebilecektir. Buna göre bu kısımda taraflara aynı hak²⁹⁰ sağlayan rödovans sözleşmeleri ve mali yani bir nevi nisbi hak sağlayan rödovans sözleşmeleri ele alınacaktır.

Türk hukukunda iştirakli yani ürüne katılmalı ürün kirası denildiği zaman TBK m. 357/2'den de anlaşılabilir olduğu gibi çıkarılan ürünün aynı üzerinde yapılan bir paylaşım akla gelmektedir²⁹¹. Ancak bu çalışmada iştirakli tabiri farklı bir sınıflandırmanın parçası olarak kullanılacaktır. Rödovans bedelinin ürünün aynı üzerinden belirlendiği sözleşmeler rödovans sözleşmesinin ruhsat sahibine verdiği hakka göre yapılan sınıflandırma sisteminde kendine yer bulacaktır. İştirakli tabiri ise rödovans bedelinin çıkarılan ürün miktarına bağlı olup olmamasına göre ayarlanan ve ilk olarak incelenecek olan sınıflandırma sisteminde kullanılacaktır. Bu sistemde yukarıda zikredilen ödeme sistemleri incelenecektir. Bu ödeme sistemleri ruhsat sahibine genellikle çıkarılan ürünün değeri üzerinde bir alacak hakkı sağlar. Ancak bu ödemelerin nadiren de olsa ürünün aynı üzerinde bir oran olarak belirlenmesi mümkündür.

1.5.1 Ödemenin yapılış tarzına göre rödovans sözleşmeleri

1.5.1.1 Genel rödovans sözleşmesi

Ürün kirası sözleşmesinin tanımını içeren 6098 sayılı TBK' nun 357. maddesinin ikinci fıkrası ürüne katılmalı ürün kirasını düzenlemiştir²⁹². Bu fıkranın dışında kalan yani ürüne katılmalı olarak düzenlenmeyen ürün kirası sözleşmeleri ise genel ürün

²⁹⁰ Esener/Güven, s. 402-403

²⁹¹ Tandoğan, Cilt 2, s. 14; Cansel, s. 51; Altaş, s. 88

²⁹² “Ürüne katılmalı kira, kira bedelinin devşirilecek ürünün belli bir oranı olarak kararlaştırıldığı ürün kirasıdır. Bu oran sözleşmeyle kararlaştırılmamışsa, yerel âdete göre belirlenir.”

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110204-1.htm> (E.T. 30.10.2015)

kira sözleşmeleri olarak anılmıştır²⁹³. Rödovans sözleşmesinde de ürüne katılmalı bir bedel belirlenmediği durumlarda bu akit genel rödovans sözleşmesi olarak adlandırılmalıdır. Ancak uygulamada sadece bu tarz bir ödeme içeren bir rödovans sözleşmesi örneği bulmak oldukça zordur. Genellikle üründen bağımsız sabit ödemeler ürüne bağlı bir ödeme şeklinin yan unsuru olarak düzenlenmektedir. Bu tarz sözleşmelere kısmi iştirakli rödovans sözleşmesi demek mümkündür²⁹⁴.

1.5.1.2 İştirakli rödovans sözleşmesi

Ürün kirasını tanımlayan 357. maddesinin ikinci fıkrasının iştirakli ürün kirasını düzenlediği daha önce belirtilmişti. Söz konusu hüküm şu şekildedir; “*Ürüne katılmalı kira, kira bedelinin devşirilecek ürünün belli bir oranı olarak kararlaştırıldığı ürün kirasıdır. Bu oran sözleşmeyle kararlaştırılmamışsa, yerel âdete göre belirlenir.*”

Ürün kirasının uygulamasına bakıldığı zaman bu hükmün daha çok çıkarılan ürünün aynı üzerinde kurulan bir paylaşım şekli olarak anlaşıldığı görülmektedir²⁹⁵. Ancak bu hüküm rödovans sözleşmesine uygulandığında ortaya birden fazla ihtimal çıkmaktadır. Bu kavramın rödovans sözleşmesindeki karşılığı iştirakli rödovans sözleşmeleridir. Temel felsefe rödovans bedelinin çıkarılacak ürün üzerinden hesaplanmasıdır. İştirakli rödovans sözleşmeleri kendi içerisinde iki başlık altında incelenmektedir. Bunlar birim bazlı rödovans sözleşmeleri ile ad valorem yani değer bazlı rödovans sözleşmeleridir. Bu kavramlar sırasıyla incelenecektir.

1.5.1.2.1 Birim bazlı rödovans sözleşmeleri

Tarih boyunca en sık yapılan rödovans sözleşmeleri birim bazlı rödovans sözleşmeleridir²⁹⁶. Birim bazlı rödovans sözleşmelerinde ödeme genellikle üretim miktarına endekslenmektedir²⁹⁷. Bu tarz rödovans sözleşmelerinde ölçüm genellikle ürün madenden çıkarılır çıkarılmaz yapılmaktadır. Ancak tarafların aralarında yapacakları bir anlaşma ile ölçüm zamanını değiştirmeleri mümkündür. Bu sistemde

²⁹³ Altaş, s. 86, Arkan Serim, s. 17; Eren, Özel, s. 432-433; Yavuz/Acar/Özen, s. 700

²⁹⁴ Arkan Serim, s. 19

²⁹⁵ Altaş, s. 88-89

²⁹⁶ Kirchoff/Kahalley, s. 7

²⁹⁷ “**Mineral Royalties and Statistics in NSW Guidelines for Compliance**”
http://www.dpi.nsw.gov.au/data/assets/pdf_file/0007/218482/Mining-royalties-and-statistics-in-NSW-Guidelines-for-compliance-Non-coal.pdf (E.T. 31.10.2015)

rödovans bedeli örneğin çıkarılan her ton kömür için 100 \$ olarak belirlenmektedir. Birim bazlı rödovans sözleşmeleri ruhsat sahibine sabit bir gelir sağlar, kolay kontrol edilip çabuk hesaplanabilir²⁹⁸. Bunun sebebi ruhsat sahibinin ürünün satış fiyatıyla, ürüne olan taleple ve ürünün satışa hazır hale gelmesi için yapılan masrafların hiç birisiyle uğraşmamasıdır. Ruhsat sahibi için önemli olan tek şey madenden çıkarılan ürünün doğru bir biçimde ölçülmesidir. Bütün bu faktörler ruhsat sahibi için birer avantaj iken bazı durumlarda rödovansçı için ciddi bir dezavantaj olabilmektedir. Madencilik faaliyetinin yapıldığı ülkede çıkacak herhangi bir kriz, malzeme fiyatlarının artması, ürünün satış fiyatının düşmesi durumları ruhsat sahibi ile rödovansçı arasında yapılan anlaşmanın edim dengesini önemli ölçüde bozabilecektir. Bunun sebebi ise her ne olursa olsun, rödovansçı ne kadar az kâr ederse etsin ödeyeceği rödovans bedelinin değişmemesidir. Aynı şekilde teknolojik gelişmelerin yaşanmasıyla masrafların düştüğü bir durumda rödovansçı daha çok kâr edecek ancak ruhsat sahibinin aldığı ödeme değişmeyecektir.

Birim bazlı rödovans sözleşmeleri daha çok homojen madenlerde ve katı madenlerde uygulanmaktadır. Örnek olarak, kömür, sülfür, fosfat, demir, kum, kireçtaşı madenleri verilebilecektir²⁹⁹. Ülkemizde kömür madenlerinde çoğunlukla uygulanan sistemin de bu olduğunu söylemek mümkündür.

1.5.1.2 Ad Valorem rödovans sözleşmeleri

Ad valorem yani değer bazlı rödovans sözleşmeleri karşılaştırmalı hukukta detaylı bir şekilde incelenen ve özellikle petrol ve gaz piyasasında sıklıkla uygulanan bir sistemdir. Bu sistemde rödovans bedeli kabaca, çıkarılan ürünün değerine göre hesaplanmaktadır. Ad valorem rödovans sözleşmeleri rödovans oranının uygulanacağı değer hesaplanma yöntemine göre çeşitli alt dallara ayrılmaktadır³⁰⁰. Bir türde rödovans bedeli herhangi bir masraf çıkarımı yapılmadan tamamen brüt gelir üzerinden hesaplanırken, başka bir türde bazı temel giderler brüt miktardan düşüldükten sonra rödovans bedeli hesaplanmaktadır. Bir yöntemde ise rödovans bedeli tamamen net kâr üzerinden hesaplanacaktır. Tam olarak Türkçe karşılığı

²⁹⁸ Pietro Guj/ Boubacar Bocoum/ James Limerick/ Murray Meaton/ Bryan Maybee, **How To Improve Mining Tax Administration and Collection Frameworks A Sourcebook**, The World Bank, April 2013, s. 13

²⁹⁹ Kirchoff/Kahalley, s. 7

³⁰⁰ Guj/Bocoum/Limerick/Meaton/Maybee, s. 15-16

olmayan bu kavramlar İngilizce asılları ve kısaltmaları kullanılarak incelenecektir. Aşağıda detaylı olarak incelenecek olan bu yöntemler şunlardır:

Gross Overriding Royalty Return (GORR); rövovans bedelinin en genel gelir toplamı üzerinden yani hiçbir gider düşülmeden brüt gelir üzerinden hesaplandığı yöntemdir. Net Smelter Return (NSR); net izabe geliri³⁰¹ olarak adlandırılabilir. Bu yöntemde brüt gelirden bazı izabe giderleri çıkarılıp ondan sonra rövovans bedeli bulunmaktadır. Net Profit Interest (NPI) ise rövovans bedelinin bütün giderler çıkarıldıktan sonra elde edilen net gelir üzerinden hesaplandığı yöntemdir. Hangi yöntemde hangi giderlerin düşüleceği tartışmalı bir konudur. Burada tarafların çıkarları birbirleri ile çatışmaktadır. Ruhsat sahibi rövovans oranının uygulanacağı bedeli mümkün olduğu kadar yüksek tutmaya çalışırken, rövovansçı bu bedeli daha çok masraf kalemini düşerek aşağıya çekmeye çalışmaktadır. Bundan dolayı uygulamada en çok uygulanan yöntemler düşülecek masraf kalemleri konusunda en az tartışma olan NSR ve NPI yöntemleridir.

1.5.1.2.2.1 Gross overriding royalty return (GORR)

GORR, petrol ve gaz piyasasında sık sık kullanılan bir yöntemdir. Bu ödeme biçimini brüt gelir yöntemi olarak Türkçeye çevirmek mümkündür. Bu yöntemde genellikle hiçbir gider brüt gelirden düşülmemektedir. Ancak bazı durumlarda çok temel mahiyette olan nakliye, sigorta ve teslim gibi giderleri düşmek mümkündür. Bu yöntem ruhsat sahibi ile rövovansçının madencilik faaliyetinden doğan bütün gider ve gelirleri orantılı olarak paylaşması ilkesinden doğmuştur³⁰².

GORR için kullanılacak fiyat, ürünün madenden çıktıktan sonraki değeri olabileceği gibi o ürünün borsadaki fiyatını da dikkate almak mümkündür. GORR, satılabilirliği için orijinal karakterinde ciddi değişiklik gerektirmeyen katı madenlere de uygulanacaktır. Bunlara örnek olarak kömür, çakıl ve bazı elmas türleri verilebilmektedir. Ancak altın gibi madenden çıktıktan sonra ciddi bir değışikliğe uğrayıp ancak satılabilir hale gelen mineral türlerine bu yöntemi uygulamak GORR'un temel mantığına aykırıdır³⁰³. Çünkü altın ve bu gibi madenlerde rövovans hesabı

³⁰¹ A. O. Yılmaz, **Metal Madencilğinde Metal Fiyatlarının İşletme Performansı Üzerine Etkileri**, Türkiye 19. Uluslararası Madencilik Kongresi, Haziran 2005, s.42

³⁰² Kirchoff/Kahalley, s. 8

³⁰³ Guj/Bocoum/Limerick/Meaton/Maybee, s. 15-16

yapılabilmesi için daha çok gider kaleminin brüt gelirden düşülmesi gerekmektedir. Bu sebeple bu aşamadan sonra rödovans bedelini bulmak için kurulacak denkleme GORR' dan çok NSR demek daha mantıklı olacaktır.

1.5.1.2.2.2 Net smelter return (NSR)³⁰⁴

Net izabe geliri olarak Türkçe' ye çevrilebilecek olan NSR uygulamada sıklıkla kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemin uygulandığı mineral türlerinde maden ocağından çıkarılan ürünler satılabilir hale gelmek için ekstra bir sürece ihtiyaç duymaktadır. Bundan dolayı rödovansçı çıkan ürünleri doğrudan piyasaya sürmeyip gerekli saflaştırma ve değiştirme işlemlerini yapmak üzere bir aracıya satmaktadır. Elde edilen bu gelirden aracının yapmış olduğu bazı masraflar düşülecektir³⁰⁵. Bu masraflara nakliye, sigorta, muhafaza, tazminat veya cezalar örnek verilebilecektir. Ancak burada ürünlerin madenden çıkarılması için yapılmış olan herhangi bir masraf gelirden düşülmemektedir. Bu tarz bir hesaplama işlemine Maden Kanunu'nun 14. maddesinde düzenlenen Devlet Hakkı kurumunda da rastlamak mümkündür. Yukarıda detaylı olarak açıklandığı üzere devlet hakkı madenin ocak başı fiyatı üzerinden hesaplanır. Eğer maden ocaktan çıktığı gibi satılamıyorsa devlet hakkının hesaplanacağı ocak başı fiyatı şu şekilde belirlenir;

“Tüvenan madenin, herhangi bir zenginleştirme işlemine tabi tutulduktan veya bir prosesten geçirildikten sonra satış fiyatının oluştuğu durumlarda, ocak başı satış fiyatı, madenin ocakta üretiminden ilk satışının yapıldığı aşamaya kadar oluşan nakliye, zenginleştirme ve varsa farklı prosese ait kullanılan tesis ve ekipmanın amortismanı dâhil giderler çıkarılarak oluşan fiyattır³⁰⁶.(Ek fıkra: 10.6.2010-5995/8 md.)”

Görüldüğü gibi maddenin bu kısmında düzenlenen hesaplama yöntemini aslında NSR' ın Türk hukukundaki yansıması olarak kabul etmek mümkündür.

³⁰⁴ Türk madencilik sektöründe Net İzabe Gelirinin hesaplanma yöntemi için bkz: Yılmaz, s. 39 vd. http://www.maden.org.tr/resimler/ekler/d9a6e908ed2b731_ek.pdf (E. T. 14.03.2016)

³⁰⁵ Yılmaz, s. 39 vd.

³⁰⁶ Topaloğlu, Maden, s. 159

1.5.1.2.2.3 Net profit interest (NPI)

Net profit interest yöntemini net kâr geliri olarak Türkçeye çevirmek mümkündür. Bu yöntemde rödovans hesabı yapılırken elde edilen brüt gelirden bütün giderler çıkarılıp net kâr bulunmaktadır. Rödovans bedeli ancak bundan sonra ortaya çıkmaktadır. NPI yönteminde her bir birim ürüne rödovans bedeli biçilmemektedir. Aksine maden kâr getirmediği zaman rödovansçı bedel ödeme yükümlülüğünden kurtulacaktır. Bu durumlarda rödovans bedelinin hesaplanması ancak sürecin sonunda mümkün olacaktır³⁰⁷.

İncelenen üç yönteme bakıldığında elde edilen satış gelirine uygulanacak olan oranların birbirlerinden ciddi şekilde farklı oldukları görülmektedir. Bunun sebebi oranların uygulanacağı değerlerin farklı farklı olmasıdır. Örneğin bir GORR oranı % 2, NSR oranı % 5, NPI oranı ise % 10 gibi bir noktadan başlayabilir.

Uygulamada daha çok NSR ve NPI yöntemlerine başvurulduğu belirtilmişti. Bundan dolayı bu iki yöntem arasında bir karşılaştırma yapıp hangisinin kim açısından daha verimli olduğunu incelemek gerekmektedir.

Öncelikle satış fiyatlarının artması durumunda veyahut maliyetlerin düşmesi durumunda ruhsat sahibine NPI NSR' a göre daha çok kâr getirecektir. Örnek vermek gerekirse diyelim ki ürünün satış fiyatı 370 \$, NSR için düşülecek gider 200 \$, NPI için düşülecek gider 300 \$ olsun. NSR oranı % 2 olduğu zaman rödovans bedeli 3,4 \$, NPI oranı % 10 olduğu zaman rödovans bedeli 7 \$ olarak ortaya çıkar. Ürünün satış fiyatınının 800 \$' a çıkması durumunda ise NSR bedeli % 252 artışla 12 \$' a çıkarken NPI bedeli % 614 artışla 50 \$' a çıkmaktadır. Görüldüğü gibi bu tarz bir fiyat değişikliği durumunda ruhsat sahibi için NPI NSR' a göre daha mantıklıdır³⁰⁸.

Ödeme zamanı konusuna gelindiğinde ise ruhsat sahibi açısından NSR' in daha mantıklı olduğu görülmektedir. Çünkü NSR durumunda ruhsat sahibi madenden çıkarılan ürün aracıya satılır satılmaz rödovans bedeline kavuşurken, NPI durumunda bütün sürecin bitmesi gerekmektedir³⁰⁹.

³⁰⁷ Baldwin, s. 3

³⁰⁸ Baldwin, s. 11

³⁰⁹ Guj/Bocoum/Limerick/Meaton/Maybee, s. 15-16

Madenin kâr getirip getirmeme durumuna bakıldığında ruhsat sahibi için öncelikli olan yine NSR' dir. Çünkü NSR durumunda maden herhangi bir kâr getirmese de ruhsat sahibi rödovans bedeline hak kazanırken NPI durumunda rödovans bedelinin hesaplanması için mutlaka maden kâr etmelidir³¹⁰.

Son olarak rödovansçının anlaşmayı manipüle ederek ruhsat sahibini zarara sokma imkânını değerlendirmek gerekir. Bu açıdan bakıldığında ruhsat sahibi için yine NSR tipi rödovans sözleşmeleri daha yararlıdır. Çünkü NSR tipi rödovans sözleşmelerinde NPI' ya nazaran denklemin içine daha az kalem girmektedir. Bundan dolayı, rödovansçının genellikle daha uzman olduğu kabul edilirse NPI hesabının rödovansçıya daha çok manevra ve manipülasyon imkânı verdiği bir gerçektir.

Tüm bu kriterler dikkate alındığı zaman ruhsat sahibi için NSR yönteminin daha verimli bir araç olduğunu söylemek mümkündür³¹¹.

1.5.2 Ruhsat sahibine sağladığı hak yönünden rödovans sözleşmeleri

1.5.2.1 Ürünün aynı üzerinde bir aynı hak sağlayan rödovans sözleşmeleri

Rödovans bedelinin ürünün değeri üzerinde değil de aynı üzerinde bir oran olarak belirlenmesi ülkemizde sıklıkla olmasa da uygulanan bir yöntemdir. Bilindiği gibi bu yöntem ürüne katılmalı kira olarak TBK m. 357/2' de kendisine yer de bulmuştur³¹²;

“Ürüne katılmalı kira, kira bedelinin devşirilecek ürünün belli bir oranı olarak kararlaştırıldığı ürün kirasıdır. Bu oran sözleşmeyle kararlaştırılmamışsa, yerel âdete göre belirlenir.”

Bu hükme göre rödovans oranı taraflar arasında belirlenmemişse bu oran yerel adetlere göre belirlenecektir³¹³. Ürün kirası için getirilen bu hükmü rödovans sözleşmesine de uygulamak mümkündür. Diğer bir deyişle rödovans sözleşmesinde taraflar eğer bir rödovans oranı belirlememişse bu durum sözleşmenin kurulmasına engel teşkil etmeyecektir. Rödovans oranı söz konusu madde sebebiyle mahalli adetlere bakılarak belirlenebilmektedir.

³¹⁰ Baldwin, s. 12

³¹¹ Baldwin, s. 13

³¹² Öztürk, s.149; Altaş, s. 88; Eren, Özel, s. 432-433; Yavuz/Acar/Özen, s. 700

³¹³ Cansel, s. 52

Rödovans bedelinin ürünün aynından bir parça olarak belirlenmesi genellikle hem ruhsat sahibi hem de rödovansçı için mantıklı bir seçim olmamaktadır. Çünkü rödovans sözleşmesi çoğu zaman ruhsat sahibinin madeni çeşitli sebeplerle kendisinin işletmek istemediği durumlarda kurulmaktadır. Diğer bir deyişle ruhsat sahipleri işletme faaliyetlerine dâhil olmadan kâr elde etmek istemektedir. Rödovans sözleşmesinin ürünün aynı üzerine kurulması ise genellikle ruhsat sahibinin bu düşüncesine aykırıdır. Çünkü madenden çıkarılan ürünler büyük çoğunlukla ya olduğu gibi satılamaz, ek bir işlem için bir aracıya verilmesi gerekir. Ya da madenden çıkarıldığı gibi satılabilecek olsa bile bu satım işlemi için çeşitli bağlantılar gerekir. Görüldüğü gibi bu tarz bir ödeme yöntemi ruhsat sahibi açısından mantıklı değildir. Bütün bu sebeplerden dolayı rödovans bedelinin ürünün aynı üzerinden ödenmesi rödovansçıya bir zorunluluk olarak yüklenmemelidir. Bunun yerine taraflara bu imkân bir hak olarak verilmeli ve uygun şartlar oluştuğunda bu hak kullanılmalıdır³¹⁴.

1.5.2.2 Ürün değeri üzerinde alacak hakkı niteliğinde bir mali hak sağlayan rödovans sözleşmeleri

Konunun önceki bölümlerinde de detaylı olarak anlatıldığı üzere rödovans bedeli madenden çıkarılan ürünün değeri üzerinde bir oran olarak tespit edilebilir³¹⁵. Aslına bakılırsa uygulama da sıklıkla görülen ve tarafların çıkarlarına daha iyi hizmet eden de bu yöntemdir. Bu yöntem uygulandığı zaman ruhsat sahibi sadece bir alacak hakkına sahip olacaktır. Çıkarılan ürünlerin aynı üzerinde bir hak iddia edemeyecektir. Ruhsat sahibinin buradaki hakkı aynı bir hak değil nisbi bir haktır.

Rödovans sözleşmesinin uygulamasına incelendiği takdirde ödeme biçimi bakımından karma rödovans sözleşmeleri de görmek mümkündür³¹⁶. Yani taraflar rödovans bedelinin bir kısmını çıkarılan ürünün aynından bir parça geri kalan kısmını da ürünün değeri üzerinde bir oran olarak belirleyebilecektir. Bunun önünde herhangi bir engel yoktur.

³¹⁴ Harries, s. 7

³¹⁵ Cansel, s. 41

³¹⁶ Altaş, s. 122-124

BÖLÜM II

RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNDE TARAFLARIN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

2.1 Ruhsat Sahibinin Borçları

Rödovans sözleşmesine ürün kirası sözleşmesinin hükümleri uygulanmaktadır. Bundan dolayı ruhsat sahibinin borçları belirlenirken öncelikle ürün kirasının sistematığı takip edilecektir. Ancak rödovans sözleşmesinin kamu hukuku bağından dolayı ruhsat sahibinin borçları sadece ürün kirası hükümlerinden ibaret değildir. Ayrıca Maden Kanunu'ndan doğan bir takım yükümlülükler de mevcuttur. Ancak Maden Kanunu'ndan doğan tüm yükümlülükleri buraya dâhil etmek mümkün değildir. Çünkü bilindiği gibi rödovans sözleşmesi usulüne göre alınmış bir işletme ruhsatının kiralınması işlemidir³¹⁷. Bundan dolayı işletme ruhsatı alınana kadar ruhsat sahibinin uymak zorunda olduğu kurallar burada incelenmeyecektir. Sadece işletme ruhsatı alındıktan sonraki aşamalar ve bu aşamalarda ruhsat sahibine yüklenen borçlar inceleme konusu yapılacaktır.

Ürün kirasında kiralayanın borçları TBK m. 360 ve 361' de³¹⁸ düzenlenmiştir. Ayrıca 358. maddenin kira sözleşmesinin genel hükümlerine yaptığı atıf da unutulmamalıdır. Buna göre ruhsat sahibinin TBK' dan kaynaklanan borçları şunlardır; kiralananı işletilmeye elverişli bir şekilde teslim borcu, sözleşme konusunu sözleşme süresince kullanıma ve işletmeye uygun bir biçimde bulundurma borcu,

³¹⁷ Topaloğlu, Rödovans, s. 249

³¹⁸ **D. Kiraya verenin borçları**

I. Teslim borcu

MADDE 360- Kiraya veren, birlikte kiralınmış taşınır şeyler varsa bunlar da içinde olmak üzere, kiralananı, sözleşmenin amacına uygun biçimde kullanılmaya ve işletilmeye elverişli bir durumda kiracıya teslim etmek ve sözleşme süresince bu durumda bulundurmakla yükümlüdür.

II. Esaslı onarımlar

MADDE 361- Kiraya veren, kira süresi içinde yapılması zorunlu olan esaslı onarımları, kiracı tarafından bildirilir bildirilmez, gideri kendisine ait olmak üzere yapmakla yükümlüdür.

tutanak tutma borcu, esaslı tamiratları yapma borcu, ayıba karşı tekeffül borcu, zapta karşı tekeffül borcu, işletme ruhsatına ait vergi ve benzeri ödemeleri yüklenme borcu ve rekabet etmeme borcu³¹⁹. Son olarak ruhsat sahibinin sözleşme sona erdiğinde sözleşme konusu malı teslim alma borcunun olduğunu belirtmek gerekmektedir³²⁰.

Ruhsat sahibinin Maden Kanunu'ndan kaynaklanan borçları ise şunlardır; Maden Kanunu 7. madde gereğince alınması gereken izinler, 12. madde gereğince üretim ve sevkiyat faaliyeti sırasında MİGEM' den sevk fişi alınması, 31. madde gereğince teknik ve daimi nezaretçi atanması, 37. madde gereğince mücbir sebeple geçici tatil olması için MİGEM'e başvurulması ve 46. madde gereğince madencilik yapılan arazi üzerinde irtifak hakkı kurulması³²¹.

2.1.1 Sözleşme konusunu işletmeye elverişli bir biçimde teslim borcu

Rödovans sözleşmesinin konusu usulüne uygun bir şekilde alınmış işletme ruhsatından doğan hakların geçici bir süre için kullandırılmasıdır. Bu hakların özü ise bilindiği gibi belirli bir alan üzerinde madencilik faaliyetinin yapılmasıdır. Dolayısıyla rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibinin teslim borcu maden sahasının işletilmeye elverişli bir biçimde devredilmesi üzerine yoğunlaşacaktır³²². Konuya öncelikle TBK' nun ilgili hükmünü vererek başlamak gerekmektedir;

“1. Teslim borcu

MADDE 360- Kiraya veren, birlikte kiralanmış taşınır şeyler varsa bunlar da içinde olmak üzere, kiralananı, sözleşmenin amacına uygun biçimde kullanılmaya ve işletilmeye elverişli bir durumda kiracıya teslim etmek ve sözleşme süresince bu durumda bulundurmakla yükümlüdür³²³.”

Görüldüğü üzere bu madde ürün kirasında hem sözleşme konusunun işletilmeye uygun bir biçimde teslimini hem de sözleşme süresince bu şekilde tutulmasını

³¹⁹ Altaş, s. 99

³²⁰ Andreas Von Tuhr, **Borçlar Hukukunun Umumi Kısım (Cilt I-II)**, 1983, Cevat Edege Çevirisi, s. 533 vd.

³²¹ Topaloğlu, Rödovans, s. 250

³²² Eren, Özel, s. 436

³²³ Turgut Uygur, **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi Cilt 2**, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2012, s. 1871

içermektedir³²⁴. Bu başlık altında sadece teslim konusu ele alınacak olup maddenin diğer kısmı bir sonraki başlığa bırakılacaktır.

Rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibinin teslim borcu adi kiradaki teslim borcundan farklıdır. Burada ruhsat sahibi maden sahasını işletmeye elverişli bir biçimde teslim etmekle yükümlüdür³²⁵. Ruhsat sahibi madencilik yapılması için gerekli bütün izinleri almış olmalıdır. Bu izinlerin içerisine işletme ruhsatının usulüne uygun bir şekilde alınması, madencilik yapılacak arazinin sahibinin razı edilmesi ve 6592 sayılı kanun değişikliği ile getirilen Bakanlık izninin alınması gibi konular dâhildir. Bu konuda şöyle bir Yargıtay kararı örnek verilebilir;

“...Davalı, davacının sözleşmeye göre üzerine düşen yükümlüklerini yerine getirmediğini belirterek borçlu olmadığını savunmuştur. Borçlar Kanununun 249.maddesine göre kiralayan mecuru kiracının kullanımına uygun şekilde teslim ve bulundurma yükümlülüğü altındadır. Ayrıca taraflar arasındaki sözleşmenin 8.maddesine göre ruhsat sahibinin Maden İşleri Genel Müdürlüğünden sevk fişi olarak rödovansçıya teslim edeceği, 10. maddesine göre ise ruhsat sahibinin tüm kamu kuruluşlarından (orman, çevre, özel idare, belediye... gibi) gerekli izinleri almak için gerekli olan belgeleri rödovansçıya teslim edeceği kararlaştırılmıştır. Bu durumda mahkemece tarafların tüm delillerinin ibrazı sağlanarak genel olarak Borçlar Kanununun 249. maddesine ve özel olarak da taraflar arasındaki sözleşme hükümlerine göre kiralananın kullanıma uygun şekilde teslim edilip edilmediği ve bunun sonucunda kiracının kira borcu ödeme yükümlülüğünün doğup doğmadığı üzerinde durularak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçeyle davanın reddine karar verilmesi doğru olmadığından hükmün bozulması gerekmiştir³²⁶.”

Görüldüğü gibi bu kararda ruhsat sahibi Maden Kanunu 7. madde uyarınca alması gerekli olan izinlerin tamamını almadığı için açmış olduğu dava kısmen reddedilmiştir.

³²⁴ Aral/Ayrancı, s. 271

³²⁵ Topaloğlu, Rödovans, s. 251; Öztürk, s. 170

³²⁶ Yargıtay 6. HD. E. 2012/6652, K. 2012/10092, T. 04.07.2012, **Kazancı İçtihat Bilgi Bankası**, (E. T. 08.12.2015)

<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=6hd-2012-6652.htm&kw=r%C3%B6dovans+#fm>

İşletmeye uygun bir şekilde teslim konusu değerlendirilirken örf adetler de göz önünde tutulmalıdır³²⁷. Buna göre kiracının yani rödovansçının yapmak zorunda olduğu şeylerin eksik olmasından dolayı ruhsat sahibi sorumlu tutulamayacaktır. Ruhsat sahibinin maden alanını işletmeye uygun bir biçimde teslim etmemesi durumunda sözleşmeye uygun bir teslim vuku bulmuş olmayacak ve bir ayıplı teslim söz konusu olacaktır³²⁸. Ancak burada teslim borcuna aykırılığın derecesi de önem arz etmektedir. Eğer teslim borcu önemli şekilde ihlal edilmişse, sözleşme konusu duruma göre hiç teslim edilmemiş sayılabilmektedir. Bu durumun yaptırımını ise ayıp hükümleri değil temerrüt hükümleridir. Çünkü ileride inceleneceği üzere³²⁹, ayıba karşı tekeffül hükümlerinin uygulanabilmesi için öncelikle bir teslim olması gerekmektedir.

TBK' nun yukarıda paylaşılan hükmünde teslimin yeri ve zamanı öngörülmemiştir. Bundan dolayı bu konularda TBK genel hükümlere göre hareket edilmesi gerekmektedir³³⁰. Rödovans sözleşmesinin teslim konu olan noktası bir taşınmaz olduğu için teslim ancak bu taşınmazın bulunduğu yerde yapılacaktır. Teslim zamanı konusunda ise öncelikle sözleşme hükümlerine bakılmalıdır. Sözleşmede bu konuda bir hüküm bulunmaması halinde ise genel hükümlere göre³³¹ borcun doğumu anında teslim gerçekleşmelidir³³².

Son olarak ruhsat sahibinin madencilik yapılacak arazi ile birlikte teslim ettiği taşınırlar konusuna değinilmelidir. Kural olarak ruhsat sahibi ruhsata konu alanı çıplak olarak teslim etmekle yükümlüdür. Ancak eğer arazinin üzerinde madencilik faaliyetine yönelik bir kısım taşınır mevcut ise bunlar da sözleşmeye dâhil edilmeli ve teslim buna göre yapılmalıdır³³³. Fakat ayrıca teslim edilen bu taşınırlar kayıt

³²⁷ Tandoğan, Cilt 2, s. 110-111; Cansel, s.57; Aral/Ayrancı, s. 271-272; Altaş, s.100

³²⁸ Cansel, s. 57-58; Tandoğan, Cilt 2, s. 111; Aral/Ayrancı, s. 272; Gümüş, Özel, s. 261-262

³²⁹ Bkz. 2.1.5.2.1.1

³³⁰ Arkan Serim, s. 37

³³¹ **C. İfa zamanı**

I. Süreye bağlanmamış borç

MADDE 90- İfa zamanı taraflarca kararlaştırılmadıkça veya hukuki ilişkinin özelliğinden anlaşılmadıkça her borç, doğumu anında muaccel olur.

³³² Arkan Serim, s. 38; Tandoğan, Cilt 2, s. 110

³³³ Çankaya, s. 5

altına alınmalı ve sözleşmeye ek yapılmalıdır. Bu konu ruhsat sahibinin tutanak tutma borcunda detaylı olarak anlatılacaktır.

2.1.2 Sözleşme süresince kullanıma ve işletmeye uygun bir biçimde bulundurma borcu

Ruhsat sahibi sözleşmeye konu maden alanını madencilik faaliyetine elverişli bir biçimde teslim etmekle borcun sadece bir kısmını yerine getirmiş olmaktadır. Hatırlanacağı üzere ürün kirasında teslim borcunu düzenleyen TBK m. 360' da ayrıca sözleşme konusunun sözleşme süresince kullanıma ve işletmeye müsait olarak tutulması gerektiği düzenlenmektedir³³⁴. Bundan dolayı ruhsat sahibi sözleşme süresince idari manada üzerine düşen sorumlulukları yerine getirerek rödovansçının sağlıklı bir ortamda madencilik faaliyetlerini yürütmesini sağlamalıdır³³⁵. Burada şu konuya dikkat edilmelidir. Rödovans sözleşmesinde işletme ruhsatı rödovansçıya devredilmemekte sadece ve sadece işletme ruhsatından doğan haklar belirli bir süre için kiralanmaktadır. Bundan dolayı gerek MİGEM' e gerekse madencilik faaliyetiyle ilgili diğer idari birimlere karşı resmi sorumlu orijinal ruhsat sahibidir. Yani rödovansçının madeni işlettiği süre boyunca da resmi işlemleri ruhsat sahibi yapmak zorundadır. Ancak uygulamada bu sorun ruhsat sahibinin rödovansçıya bir vekâletname vermesi ile aşılmaktadır³³⁶.

Sözleşme konusunun sözleşme süresi boyunca kullanıma ve işletmeye hazır halde bulundurulması aynı zamanda sözleşme konusu üzerinde üçüncü kişilerin hak iddialarını da kapsamaktadır. Yani rödovans konusu maden sahası üzerinde sonradan bir kimse maden faaliyetini engelleyecek herhangi bir hak iddia ederse ruhsat sahibi bu hakkı ortadan kaldırmak durumundadır³³⁷. Bu konuya şu Yargıtay kararı örnek olarak verilebilir;

“...Somut olayda da; cevherleşmenin yoğun olduğu, mülkiyeti özel kişilere ait 772 parsel maliklerinin madencilik çalışmalarına izin vermemek suretiyle çıkardıkları muarazanın işletme faaliyetlerinde imkânsızlığa sebebiyet verdiği ortadadır. Çünkü

³³⁴ Arkan Serim, s. 43, Öztürk, s. 172; Abdulkadir Arpacı, **Kira Hukuku ve Uygulaması**, İstanbul 2002, s. 168; Hüseyin Hatemi/ Rona Serozan/ Abdulkadir Arpacı, **Borçlar Hukuku Özel Bölüm**, İstanbul 1992, s. 259-260

³³⁵ Çankaya, s. 5

³³⁶ Topaloğlu, Rödovans, s. 251

³³⁷ Aral/Ayrancı; s. 272; Gümüş, Özel, s. 273; Altaş, s. 102; Cansel, s. 57

19.04.1994 tarihli rödovans sözleşmesinin taraflarına yükledikleri hak ve borç dengesi işletmeden beklediği faydayı sağlamayan kiracı aleyhine sonuç meydana getirmiştir. Borçlar Kanunu'nun 253. maddesi hükmünce sözleşmeden sonra üçüncü kişilerin ortaya çıkardıkları muarazada sorumluluk yüklenerek bu muarazayı giderme mükellefiyetini yerine getirmeyen kiralayana karşı, kiracıdan ortaya çıkan, aleyhine duruma, daha fazla katlanması beklenemez. Davacı-karşı davalı kiralayan kendi öncelikli borcunu yerine getirmediğinden, davalı-karşı davacı kiracının basiretli bir iş adamı gibi davranmadığı savunmasında da bulunulamaz.

Bütün bu açıklamalara göre alacağa yönelik kiralayan tarafından açılan asıl ve birleştirilen davaların reddi ile sözleşmenin feshine ilişkin karşı davadaki istemin hüküm altına alınması yerine somut olaya uygun düşmeyen bazı düşüncelerle istemin yazılı olduğu şekilde sonuçlandırılması doğru olmamış, kararın bozulması gerekmiştir³³⁸.”

2.1.3 Tutanak tutma borcu

Tutanak tutma borcu TBK 359. madde de “Tutanak Düzenleme” başlığı altında düzenlenmektedir. Söz konusu madde şu şekildedir;

“Kira sözleşmesi, araç ve gereçleri, hayvanları, devredilen eşyayı veya stoklanmış malları da içeriyorsa taraflar, bunların değerlerini birlikte takdir ederek iki nüsha düzenleyecekleri tutanağa geçirip imzalayarak, birbirlerine vermekle yükümlüdürler³³⁹.”

Madde metninden de anlaşılacağı üzere ruhsat sahibi maden arazisi üzerinde bırakmış olduğu her türlü taşınır veya taşınmaz malı tutanağa geçirmekle yükümlüdür. Aslında bu yükümlülük her iki tarafa da yüklenmiştir. Bunu madde metnindeki “taraflar” ve “yükümlüdürler” ifadelerinden çıkarmak mümkündür. Taraflardan birisi bu yükümlülüğünü yerine getirmekten kaçınırsa diğer taraf mahkeme marifetiyle tutanak tutma işlemini gerçekleştirebilmektedir. Mahkeme masrafları ise tutanak tutma işleminden kaçınan tarafa ait olmaktadır³⁴⁰.

³³⁸ Yargıtay 14. HD. E. 2007/8532, K. 2007/14665, T. 21.11.2007, **Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası**, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=14hd-2007-8532.htm&kw=r%C3%B6dovans+#fm> (E. T. 08.12.2015)

³³⁹ Arkan Serim, s. 41

³⁴⁰ Tandoğan, Cilt 2, s. 189; Cansel, s. 90; Arkan Serim, s. 41

Tutanak tutma yükümlülüğü sadece madencilik faaliyetleri için ruhsat sahibinin devretmek zorunda olmadığı araç gereçler için geçerlidir³⁴¹. Başka bir deyişle ruhsat sahibi, rödovans sözleşmesi gereğince devretmek zorunda olduğu eşyaları tutanağa kaydetmek zorunda değildir. Aslına bakılırsa rödovans sözleşmesinden dolayı ruhsat sahibi madencilik yapılacak araziyi sadece çıplak bir biçimde devretmekle yükümlüdür. Bundan dolayı arazi üzerindeki her şey tutanağa geçirilmeli ve iki nüsha halinde bu tutanak taraflarca muhafaza edilmelidir.

Tutanak tutma işlemi için herhangi bir resmi şekil şartı öngörülmemiştir. Bundan dolayı tarafların tutanak tutma işlemini adi yazılı şekilde yapmaları yeterlidir. Ayrıca notere gitmeye lüzum yoktur.

Tutanak tutulmasının amacı tahmin edilebileceği gibi sözleşme bitiminde, teslim edilen malların eksiksiz bir biçimde iade edilmesidir.

2.1.4 Esaslı tamiratları yapma borcu

Rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibinin esaslı tamiratları yapma borcu TBK 361. maddeye dayanmaktadır³⁴². Bu madde ürün kirasında kiralayana kira süresince kiralananın esaslı tamiratlarını yapma borcunu yüklemektedir³⁴³. Söz konusu madde şu şekilde düzenlenmiştir;

“Kiraya veren, kira süresi içinde yapılması zorunlu olan esaslı onarımları, kiracı tarafından bildirilir bildirilmez, gideri kendisine ait olmak üzere yapmakla yükümlüdür.”

Bahsi geçen madde hükmüne göre kiralayan esaslı tamirat gerektiren arızaları kiracı arızayı kendisine bildirir bildirmez gidermek zorundadır. Yapılan tüm masraflar da kiralayana ait olacaktır³⁴⁴. Esaslı tamiratları yapma borcu aslına bakılırsa kiralayanın sözleşme konusunu sözleşme süresince kullanıma ve işletmeye hazır halde bulundurma yükümlülüğünün bir parçası olarak görülebilmektedir. Çünkü kiralayanın esaslı tamiratları yapmadan sözleşme konusunu sözleşme süresince

³⁴¹ Arkan Serim, s. 41

³⁴² Yavuz, s. 813

³⁴³ Erol Türel, **Açıklamalı İçtihatlı 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Kira Sözleşmeleri Cilt 1**, 1. Baskı, Legal Yayıncılık, Şubat 2015, s. 290

³⁴⁴ Tandoğan, Cilt 2, s. 117; Cansel, s. 63; Gümüş, Özel, s. 285-286; Altaş, s. 109

kullanıma ve işletmeye elverişli bir şekilde bulundurması mümkün değildir. Buna karşılık esaslı nitelikte olmayan arızalar ise kiracı tarafından giderilecektir.

Bu hükmü rödovans sözleşmesine uyarlamak biraz sıkıntı teşkil edebilmektedir. Çünkü hatırlanacağı üzere rödovans sözleşmesinde asıl olarak kiralanan husus işletme ruhsatıdır³⁴⁵. Ancak maden alanının işletmesini de devretmek bu yükümlülüğün ayrılmaz bir parçasıdır. Bundan dolayı maden alanında meydana gelen arızalardan esaslı olanlarda ruhsat sahibinin sorumluluğuna gidilebilmelidir. Tabi ki bunun için rödovansçının tamirat gerekir gerekmez ruhsat sahibine bir bildirimde bulunması gerekmektedir.

Rödovans sözleşmesinde neyin ufak neyin esaslı tamirat gerektirdiğinin belirlenmesi önem teşkil etmektedir. Bunun için öncelikle tarafların iradelerine ve sözleşme metnine bakmak yerinde olacaktır. Daha sonra ise o iş kolundaki örf adetleri incelemek gerekmektedir. Ancak rödovans sözleşmesi için esaslı ufak tefek ayrımı yapılırken biraz daha esnek davranmak gerekmektedir³⁴⁶. Örneğin bir adi kira sözleşmesinde kiralanan yerin çatısının akması esaslı kabul edilirken, rödovans sözleşmesinde tesislerin birinde bu tarz bir sıkıntı ortaya çıkarsa bunu esaslı olarak görmemek gerekmektedir. Rödovans sözleşmesinde amaç madenden ürün elde etmek olduğu için üretim verimini ciddi şekilde etkileyen aksaklıklar esaslı tamirat gerektiren unsurlar olarak görülebilmektedir. Bu tarz bir aksaklıktan dolayı ruhsat sahibinin sorumluluğunun başlayabilmesi için rödovansçının aksaklığı derhal ruhsat sahibine bildirmesi gerekmektedir³⁴⁷.

2.1.5 Ayıba karşı tekeffül borcu

Rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibinin ayıba karşı tekeffül borcunu incelemek için TBK' nun kira sözleşmesinin genel hükümlerini düzenleyen kısmına göz atmak gerekmektedir³⁴⁸. Bunun sebebi ise kanun koyucunun ürün kirasında kiralayanın ayıba karşı tekeffül borcu için özel hüküm ihdas etmemesidir. Ancak hatırlanacağı üzere TBK 358. madde ürün kirasında özel hüküm bulunmadığı zaman kira

³⁴⁵ Topaloğlu, Rödovans, s. 249

³⁴⁶ Cansel, s. 64; Altaş, s. 110

³⁴⁷ Öztürk, s. 174

³⁴⁸ Efrail Aydemir, **Yeni Türk Borçlar Yasasına Göre Kira Hukuku**, 4. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2016, s. 109-110

sözleşmesinin genel hükümlerinin uygulanmasını düzenlemekteydi. Bundan dolayı ruhsat sahibinin ayıba karşı tekeffül borcu incelenirken TBK m. 304-308 hükümleri dikkate alınacaktır.

2.1.5.1 Borcun kapsamı

Ayıp; sözleşme konusu malın vaat edilen özel nitelikler ile dürüstlük kuralı gereğince malda bulunması gereken özelliklerden bazılarını taşınamaması veya taşınamaması gereken bazı kötü nitelikleri taşımasıdır³⁴⁹. Ayıp kavramı çok farklı şekillerde sınıflandırılabilir. Konumuz açısından en önemli ayırım; maddi ayıp, ekonomik ayıp, hukuki ayıp ayırımıdır³⁵⁰. Buna göre maddi ayıp; sözleşme konusu malın fiziki varlığında mevcut olan ayıplardır³⁵¹. Maddi ayıba örnek olarak kiralanan bir dairenin çatısının akmasını vermek mümkündür³⁵². Ekonomik ayıp ise; sözleşme konusu malın niteliğine göre getirmesi gereken gelir ve verimi getirmemesi olarak tanımlanabilmektedir³⁵³. Buna göre kiralanan bir ticari işletmenin tahmin edilenin çok altında gelir getirmesi veyahut bir ineğin verdiği günlük süt miktarının çok az olması birer ekonomik ayıp olarak görülebilmektedir. Hukuki ayıp ise sözleşme konusu şeyin düzenlendiği hukuk kurallarına aykırılık teşkil etmesidir³⁵⁴. Ancak sadece kurallara aykırı olmak durumun ayıp teşkil edebilmesi için yeterli değildir. Ayrıca bu aykırılığın kiralananın beklenen verimi ve geliri elde etmeye engel olması gerekmektedir. Açık ayıp-gizli ayıp, önemli ayıp-önemsiz ayıp³⁵⁵, başlangıçtaki ayıp-sonradan ortaya çıkan ayıp ise diğer ayıp sınıflandırma şekilleridir.

Bütün bu kuralları rödovans sözleşmesine uygulamak gerekirse ortaya şu şekilde bir tablo çıkmaktadır. Öncelikle, daha önce de tekraren belirtildiği gibi, rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibinin kiraladığı husus işletme ruhsatından doğan

³⁴⁹ Eren, Özel, s. 329; Yavuz/Acar/Özen, s. 389

³⁵⁰ Aydemir, s. 110

³⁵¹ Aral/Ayrancı, s. 273; Aydın Zevkliler/ K. Emre Gökyayla, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, 15. Bası, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara 2015, s. 261; Eren, Özel, s. 104; Arkan Serim, s. 45; Yavuz/Acar/Özen, s. 392-393

³⁵² Murat Aydoğdu/ Nalan Kahveci, **Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, 2. Baskı, Adalet Yayınları, Ankara Ekim 2014, s. 420

³⁵³ Eren, Özel, s. 105; Zevkliler/Gökyayla, s. 261; Arkan Serim, s. 45; Yavuz/Acar/Özen, s. 392-393

³⁵⁴ Eren, Özel, s. 105; Yavuz/Acar/Özen, s. 392-393

³⁵⁵ Murat İnceoğlu, **Kira Hukuku Cilt I**, 1. Baskı, 12 Levha Yayıncılık, Mart 2014, s. 121

haklardır³⁵⁶. Bu hak ise maden işletme hakkı olduğu için ruhsat sahibinin eksikliklerinden ve ayıplarından sorumlu olacağı kavramlar arasına maden de girmektedir. Bununla birlikte ruhsat sahibi, açıkça teminat vermedikçe, madende meydana gelen her türlü eksiklikten sorumlu tutulamayacaktır. Bunun sebebi ise ruhsat sahibinin madenin sahibi olmamasıdır. Ruhsat sahibi maden işletmesinde tıpkı rödovansçı gibi bir kiracıdır. Buna göre de ruhsat sahibinin sorumluluğu değişecektir.

Rödovans sözleşmesinin gerek teorisi gerekse de uygulaması incelendiği takdirde rödovans sözleşmesinde maddi ayıbın ortaya çıkma ihtimalinin çok zayıf olduğu görülmektedir. Çünkü rödovans sözleşmesi bir nevi hak kirasıdır³⁵⁷. Ruhsat sahibinin sihatini garanti ettiği şeyler arasında maddi varlığa sahip olan şeyler azınlıktadır. Bundan dolayı rödovans sözleşmesinde daha çok ekonomik ve hukuki ayıplara rastlamak mümkündür. Bu konuda bazı Yargıtay kararları örnek verilebilir.

“Davacı vekili, müvekkiline ait maden sahasının işletme hakkının rödovans bedeli karşılığında davalıya verildiğini, 1991-1999 yılları için rödovans bedelinin ödenmediği ileri sürerek, fazlası saklı kalmak kaydıyla şimdilik 30.000.000.000 TL'nin dava tarihinden itibaren sözleşmede öngörülen %120 faizi ile birlikte davalıdan tahsilini istemiştir.

Davalı vekili, maden sahasında işletilebilir rezerv olmadığından ayıplı ihbarında bulunulduğunu, 02.11.1990 tarihli ihtar ve sözleşmenin feshedildiğini, ancak davacının feshe rağmen sahayı teslim almadığını, alacağın zamanaşımına uğradığını, müvekkili aleyhine açılan men'i müdahale davasında da sahanın teslim edinmiş olması nedeniyle konusuz kaldığından red kararı verildiğini, temerrütleri oluşmadığından faiz talebinin yersiz olduğunu savunarak, davanın reddini istemiştir³⁵⁸.”

“Davacı vekili, bu ve birleştirilen ek davada, taraflar arasındaki 06.11.1993 tarihli rödovans sözleşmesiyle davalı tarafından ilgili sahada (2.736.000) Ton kömür bulunduğu taahhüt edildiğini, müvekkilininse sözleşmedeki rezerv tablosuna göre işletme projesi hazırlayıp yatırımlar yaparak üretime başladığını, ancak, sahada

³⁵⁶ Topaloğlu, Rödovals, s. 249

³⁵⁷ Uyumaz/Güngör, s. 158

³⁵⁸ 11. HD E. 2004/3222 K. 2005/1343, **Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası**, (E. T. 14.03.2016)

işletilebilir kömür kalmadığını saptandığını, rezerv tablosunda belirtilen kömürün daha önce üretildiğini bilen davalının kötü niyetli davrandığını ileri sürerek uğranılan zarar ve sebepsiz yere ödenen rödovans bedeli (192.919.784.900.-) lira'nın ticari faiziyle birlikte davalıdan tahsilini, birleşen davada ise sözleşmenin feshini talep ve dava etmiştir.

Davalı vekili cevabında, aynı konuda derdest dava bulunduğunun, sözleşmeye konu (600.000) m2'lik alanın sadece (60.000) m2'lik kısmında arama faaliyeti yapıldığını, jeolojik rezervin yeterince hazırlık galerisi ve sondaj yapılarak verimli hale getirmenin davacıya ait bir iş olduğunun ve gereken çalışmaların yapılmadığını savunarak davanın reddini istemiştir.

Mahkemece, benimsenen ve keşif sonrası düzenlenen 09.04.1997 tarihli ODTÜ öğretim üyesi bilirkişiler raporunda davacı işletmecinin 600.000 m2'lik üretim alanının sadece 1/10'luk bölümünde kömür madeni arama çalışmaları yapıldığı ve eylemle olarak faaliyet yürütülen kesimde vaat edilen miktarla orantılı işletilebilir rezerv bulunmadığı, davacının henüz çalışma yapmadığı bölümlerde de aynı sonuçla karşılaşma riski bulunduğu belirtilmiştir. Bu rapora karşı davalı vekilince 20.05.1997 tarihli dilekçe ve ekleri ile bulunulan ciddi itiraz nedenleri üzerinde durularak, mümkün olabilecek bilgi, belge ve yöntemlerle sözleşmeye konu alanın tamamındaki mevcut işletilebilir rezervin yaklaşık miktarı saptandıktan sonra davacının fesih ve zararının tazmini istemlerinin yerinde olup olmadığının saptanması gerekirken, değinilen itiraz ve istemler üzerinde durulmadan bilirkişilerin varsayıma dayalı görüşü gerçek bir veri imiş gibi kabul edilerek yazılı biçimde karar verilmesi doğru görülmemiştir³⁵⁹. ”

Rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibinin ayıba karşı tekeffül borcu, sözleşme konusunun işletilmeye ve kullanıma elverişli bir şekilde teslim ve sözleşme süresince bu şekilde tutma borcunun bir yaptırımı olarak görülebilmektedir³⁶⁰. Bu sebeple rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibinin teslim borcunu usulüne uygun yerine getirmek için yapması gereken işlemlerin eksikliği ayıp olarak değerlendirilmektedir. Ancak teslim borcu aşırı şekilde ihlal edilirse teslim hiç yapılmamış sayılacağından bu durumlarda ayıp hükümleri değil temerrüt hükümleri uygulanacaktır. TBK 304.

³⁵⁹ 11. HD, E. 2000/4237, K. 2000/7431, **Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası**, (E. T. 14.03.2016)

³⁶⁰ Eren, Özel, s. 329; Yavuz/Acar/Özen, s. 388; Tandoğan, Cilt 2, s. 114

maddenin düzenleniş şekli de bu düşünceyi desteklemektedir. Söz konusu madde şu şekildedir;

“Kiralananın önemli ayıplarla teslimi hâlinde kiracı, borçlunun temerrüdüne veya kiraya verenin kiralananın sonradan ayıplı duruma gelmesinden doğan sorumluluğuna ilişkin hükümlere başvurabilir.

Kiralananın önemli olmayan ayıplarla tesliminde ise kiracı, kiralanda sonradan ortaya çıkan ayıplardan dolayı kiraya verenin sorumluluğuna ilişkin hükümlere başvurabilir.”

Maddenin ilk fıkrası incelendiği takdirde malın önemli ayıplarla tesliminde rödovansçıya seçimlik hak tanındığı görülmektedir³⁶¹. Buna göre rödovansçı isterse borçlunun temerrüdüne³⁶² isterse kiralananın sonradan ayıplı hale gelmesi hükümlerine başvurabilecektir. Kanun koyucu kiracıyı korumak için her ne kadar teslim yapılmış kabul edilse de kiracıya daha geniş imkânlar sağlayan borçlu temerrüdüne başvurma şansı tanımıştır.

Rödovans sözleşmesi kural olarak bir ürün kirası çeşidi olduğu için kiralanan şeyin ürün getiren bir mal olması bu sözleşme için vazgeçilmez niteliktedir³⁶³. Bundan dolayı ruhsat sahibi madenin ürün vermesinden sorumlu olmaktadır. Ancak bu ifade ruhsat sahibinin ortalamanın üzerinde ürün elde etme garantisi verdiği şeklinde anlaşılmalıdır. Burada ruhsat sahibi sadece maden rezervinin varlığından ve ortalama bir gayretle çıkarılabilir olmasından sorumludur. Ancak üstün bir verimin olmamasından sorumluluk sadece ruhsat sahibinin bu konuda bir taahhüdünün olması durumunda mümkündür³⁶⁴.

2.1.5.2 Ayıba karşı tekeffülün şartları

Rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibinin ayıba karşı tekeffül borcu hakkında bir alt yapı olduğu için şimdi bu borcun şartları incelenecektir. Ayıba karşı tekeffül borcunun uygulanma şartları şunlardır; kiralananın teslim edilmiş olması, kiralanda ayıp olarak nitelendirilecek eksiklik ya da bozuklukların bulunması,

³⁶¹ Aydemir, s. 111-112

³⁶² Cansel/Özel, s. 279-280

³⁶³ Eren, Özel, s. 431

³⁶⁴ Yargıtay HGK E. 1969/4-1164 K. 21, 24.01.1973; akt; Arkan Serim, s. 45

kiralananın ayıp nedeniyle sözleşmede öngörülen kullanıma elverişli olmaması, kiralananındaki ayıbın gizli olması, ruhsat sahibinin sorumluluğunun sınırlandırılmamış ya da kaldırılmamış olması, rödovansçının muayene ve ihbar yükümlülüğü, rödovansçının ayıptan sorumlu olmaması, rödovansçının ayıptan doğan haklarından feragat etmemiş olması ve ruhsat sahibinin kusuru³⁶⁵.

2.1.5.2.1 Maddi şartlar

2.1.5.2.1.1 Kiralanan teslim edilmiş olmalıdır

Ayıba karşı tekeffül hükümlerine başvurulabilmesi için yerine getirilmesi gereken ilk şart kiralanan malın teslim edilmiş olmasıdır³⁶⁶. Bu hükme göre rödovans sözleşmesinde maden sahasının işletmeye hazır bir şekilde terk edilmesi gerekmektedir. Yapılacak olan teslim usulüne uygun şekilde yani maden alanının işletilmesi için gerekli bütün şartlar sağlanmış bir biçimde yapılmalıdır. Teslim konusu yukarıda ayrıntılı olarak anlatıldığı için burada detaylarına girilmeyecektir³⁶⁷.

2.1.5.2.1.2 Kiralananda ayıp olarak nitelendirilecek eksiklik ya da bozuklukların bulunmalıdır

Rödovans sözleşmesinde ayıba karşı tekeffül hükümlerine başvurabilmek için öncelikle teslim edilen malın dürüstlük kuralına göre taşınması gereken özellikler ile vaat edilen özelliklerden herhangi birini taşınamaması veyahut taşınamaması gereken kötü bir özellik taşınması gerekmektedir³⁶⁸. Ancak bilindiği gibi bu eksikliklerin teslimin hiç yapılmaması durumunu doğuracak kadar ciddi olmaması gerekmektedir.

Ayıp çok çeşitli şekillerde sınıflandırılabilir. Bunların en önemlisi maddi ayıp-ekonomik ayıp-hukuki ayıp ayrımıdır. Bu ayrımın detaylı açıklaması ve neden önemli olduğu yukarıda belirtildiği için burada ayrıca açıklanmayacaktır³⁶⁹.

Rödovans sözleşmesinde ayıp genellikle ruhsat sahibinin maden işletmesi için alması gereken izinleri almamış olması, madenden beklenenden veya varsa vaatten çok az

³⁶⁵ Altaş, s. 58 vd.

³⁶⁶ Eren, Özel, s. 329-330

³⁶⁷ Bkz. 2.1.1

³⁶⁸ Altaş, s. 56; Aral/Ayrancı, s. 273

³⁶⁹ Eren, Özel, s. 329-330

rezerv çıkması gibi durumlarda ortaya çıkmaktadır. Yargıtay kararlarına³⁷⁰ da yansıyan bu örnekler daha çok ekonomik ve hukuki ayıp olarak nitelendirilmektedir.

2.1.5.2.1.3 Kiralananın ayıp nedeniyle sözleşmede öngörülen kullanıma elverişli olmamalıdır

Ayıba karşı tekeffül hükümlerine başvurmanın bir diğer şartı ise ortaya çıkan ayıbın sözleşme konusunu sözleşmede belirlenen kullanım amacına aykırı hale getirmesidir³⁷¹. Kullanım amacı belirlenirken öncelikle sözleşme metnine daha sonra ise o iş kolundaki örf ve adetlere bakılmaktadır. Rödovans sözleşmesinde sözleşmenin amacı belirli bir araziden maden çıkarmaktır. Bundan dolayı maden çıkarma işlemini engelleyecek veya verimini düşürecek her türlü eksiklik bu konuya dâhildir. Bu tür eksikliklere ruhsat sahibinin gerekli izinleri almakta güçlük çıkarması, bazı işlemler için rödovansçıya vekâletname vermesi gerektiği halde bundan kaçınması ve işletme sürecinde üzerine düşen işlemleri yapmaması örnek gösterilebilmektedir.

2.1.5.2.1.4 Kiralanandaki ayıbın gizli olmalıdır

Ayıbın kural olarak rödovansçı tarafından bilinmemesi gerekmektedir. Çünkü ayıba karşı tekeffül hükümlerine gidebilmek için öncelikle rödovansçının teslimi kabul etmesi gerekmektedir. Bundan dolayı rödovansçı sözleşme konusunu teslim alırken zaten bildiği ayıpları kabul etmiş sayılmaktadır. Bunlardan dolayı ruhsat sahibinin sorumluluğuna gidilemeyecektir³⁷². Ancak rödovansçının bu ayıplar konusunda bir ihtirazi kaydı varsa ruhsat sahibinin sorumluluğu devam edecektir.

Bu konu incelenirken bir ayıp sınıflandırması olan açık ayıp-gizli ayıp konusuna da değinmek gerekmektedir. Açık ayıp; sıradan bir muayene ile fark edilebilecek olan ayıplardır. Buna karşılık gizli ayıp; ancak uzman bir kişinin detaylı bir incelemesi sonucu fark edilen veyahut muayenesi için belirli bir mevsim veya dönemin gelmesi

³⁷⁰ Yargıtay 11. HD, E. 2004/3222, K. 2005/2233; 11. HD, E. 2003/9466, K. 2003/10777; 19. HD, E. 2002/ 236, K. 2002/4877; 11. HD, E. 2000/4237, K. 2000/7431; 11. HD, E. 2000/5959, K. 2000/7092. **Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası**, (E. T. 14.03.2016)

³⁷¹ Yavuz/Acar/Özen, s. 393

³⁷² Cansel, s. 66-67; Aral/Ayrancı; s. 274; Alper Gümüş, **Yeni 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Kira Sözleşmesi**, 2. Baskı, Vedat Kitapçılık, 2012, (Kira), s. 103

gereken ayıplardır³⁷³. Örneğin; yazın teslim alınan bir dairenin çatısının akıp akmadığı ancak yoğun yağışların olduğu bir dönemde anlaşılabilir.

Açık ayıp gizli ayıp ayrımı yapıldıktan sonra asıl konu daha açık bir şekilde incelenebilecektir. Ayıba karşı tekeffülün şartlarından birisi olan kiralananındaki ayıbın gizli olmasından kasıt ayıbın rödovansçı tarafından teslim anında bilinmemesidir. Yoksa ayıbın niteliğinin bir önemi yoktur. Rödovansçının bilmediği ayıp gizli bir ayıp olabileceği gibi açık bir ayıp da olabilmektedir. Bundan dolayı açık ayıplarda ruhsat sahibinin sorumlu olmayacağını iddia etmek kesinlikle yanlıştır. Ancak açık ayıp-gizli ayıp kavramının doğurduğu bazı sonuçlar vardır. Bunlardan bir tanesi gizli ayıpların rödovansçı tarafından bilindiğinin ileri sürülebilmesidir³⁷⁴. Bir diğeri ise rödovansçıya tanınan muayene ve ihbar sürelerinin değişmesidir. Ayrıca kiralananında eklenti durumunda olan kısımlardaki ayıplardan da ruhsat sahibinin sorumluluğu vardır³⁷⁵.

2.1.5.2.1.5 Ruhsat sahibinin sorumluluğunun sınırlandırılmamış veya kaldırılmamış olmalıdır

Ruhsat sahibi ile rödovansçı sözleşme konusunda ortaya çıkacak ayıplardan ruhsat sahibinin sorumlu olmayacağına dair bir anlaşma yapma imkânına sahiptir. Ancak bazı hallerde böyle bir anlaşma yapılmış olsa dahi ruhsat sahibinin ayıba karşı tekeffül borcu devam edecektir. Satış sözleşmesinde ayıp hükümlerini düzenleyen TBK m. 221' i kıyasen bu konuya uygulamak mümkündür. İlgili maddeye göre kiralayanın ayıbın meydana gelmesinde ağır kusuru varsa veyahut ayıbı bilerek gizlemişse, kiralayanın ayıba karşı tekeffül borcu devam etmektedir. Dolayısıyla yapılan sorumsuzluk anlaşması geçersizdir³⁷⁶.

Ayıba karşı tekeffül hükümlerinin uygulanabilmesi için ruhsat sahibinin yukarıda açıklanan şekilde sorumluluğunu kaldıran veya azaltan bir anlaşmanın yapılmamış olması gerekmektedir³⁷⁷.

³⁷³ Yavuz/Acar/Özen, s. 393-394

³⁷⁴ Öztürk, s. 177

³⁷⁵ Altaş, s. 104

³⁷⁶ Öztürk, s. 178; Yavuz/Acar/Özen; s. 396; Aral/Ayrancı; s. 275

³⁷⁷ Eren, Özel, s. 332

2.1.5.2.1.6 Rödovansçının ayıptan sorumlu olmamasıdır

Ruhsat sahibinin ayıptan sorumlu olabilmesi için ortaya çıkan ayıpta rödovansçının herhangi bir kusurunun olmaması gerekmektedir. Çünkü kişi kendi sebep olduğu bir hukuka aykırılık için başkasına başvuramayacaktır. Aynı zamanda ayıbın ortaya çıkışında rödovansçının yardımcı elemanlarının da herhangi bir kusuru olmamasıdır³⁷⁸.

Önemli ayıp önemsiz ayıp ayrımının bu konu açısından ayrı bir önemi vardır. Bilindiği gibi ruhsat sahibi esaslı onarımları yapmak zorundadır³⁷⁹. Buna karşılık rödovansçı ise, ileride açıklanacağı üzere, sözleşme süresi boyunca sözleşme konusunun bakımını yapmak durumundadır. Bu konu TBK 365. madde de şu şekilde düzenlenmiştir;

“Kiracı, kiralananın bakımını gereği gibi sağlamakla yükümlüdür.

Kiracı, yerel âdete uygun olarak küçük onarımları yapmak, bozulan veya kullanılmayla yok olan düşük değerli araç ve gereçlerin yerine yenilerini koymak zorundadır.”

Madde metninden de anlaşılacağı üzere sözleşme süresince ufak tefek tamiratları yapmak rödovansçının sorumluluğundadır³⁸⁰. Bundan dolayı rödovansçının bakım borcu ruhsat sahibinin ayıba karşı tekeffül borcuyla beraber yorumlanırsa ortaya şöyle bir sonuç çıkmaktadır.

Sözleşme süresi boyunca ortaya çıkan ayıplardan dolayı ruhsat sahibinin sorumlu olması için rödovansçının kusurlu olmaması gerekmektedir. Genel kural budur. Ancak yukarıda da görüldüğü gibi bu kural sözleşme süresince ortaya çıkan ayıpların niteliğine göre değişmektedir. Yani eğer ortaya çıkan ayıp rödovansçının bakım borcu kapsamına girecek şekilde ufak tefek tamirat gerektiren bir konu ise rödovansçı kusurlu olmasa dahi bu aksaklıkları kendisi gidermek zorundadır³⁸¹. Bu tarz aksaklıklar için ruhsat sahibinin ayıba karşı tekeffül borcuna gidilemeyecektir.

³⁷⁸Eren, Özel, s. 331; Yavuz/Acar/Özen; s. 397; Aral/Ayrancı; s. 273-275

³⁷⁹ Altaş, s. 109

³⁸⁰ Altaş, s. 119

³⁸¹ Eren, Özel, s. 331; Yavuz/Acar/Özen; s. 398; Aral/Ayrancı; s. 294

Son olarak, rödovansçının bakım borcundan kaynaklanan bu istisnanın sadece sonradan ortaya çıkan ve ayıp teşkil eden ufak tefek aksaklıklar için geçerli olduğunu belirtmek gerekmektedir. Yani bu kural teslim anında var olan ve ayıp teşkil eden ufak tefek aksaklıklar için geçerli değildir. Bu tarz ayıplardan rödovansçının kusurlu olmaması halinde ruhsat sahibi sorumludur³⁸².

2.1.5.2.1.7 Rödovansçının ayıptan doğan haklarından feragat etmemiş olmalıdır

Ruhsat sahibinin ayıba karşı tekeffül borcunun doğması için rödovansçının bu haklarından feragat etmemiş olması gerekmektedir. Eğer bu tür bir feragat varsa ruhsat sahibi söz konusu ayıptan sorumlu olmayacaktır³⁸³.

Feragat açık bir şekilde olabileceği gibi örtülü bir şekilde de yapılmış olabilir. Kanun koyucu feragat için bir şekil şartı öngörmemiştir. Mesela rödovansçı sözleşme sırasında bir ayıbın ortaya çıktığını fark eder fakat ruhsat sahibine herhangi bir uyarı yapmadan malı kullanmaya devam ederse, ayıptan doğan haklarından zımnen feragat etmiş olmaktadır. Feragat bu şekilde yapılabileceği gibi daha sözleşme aşamasında da yapılabilmektedir. Ayrıca rödovansçı belirli bir ayıp için feragatte bulunabileceği gibi bütün ayıplar için de feragatte bulunabilecektir³⁸⁴.

Son olarak rödovansçının teslim anında bildiği ve kabul ettiği ayıplara değinmek gerekmektedir. Ruhsat sahibinin ayıptan sorumlu olabilmesi için kural olarak rödovansçının ayıbı bilmemesi gerekmektedir. Bundan dolayı rödovansçının bildiği ayıplardan ruhsat sahibi sorumlu olmayacağı için rödovansçı bu ayıplara karşı seçimlik haklarından feragat etmiş kabul edilmektedir³⁸⁵.

2.1.5.2.2. Şekli şartlar

Muayene ve ihbar yükümlülüğü genel olarak TBK' da düzenlenen sözleşme türlerinde ayıba karşı tekeffül hükümlerine başvurabilmenin ön şartıdır. Buna karşılık kira sözleşmesinde kiralayanın ayıba karşı tekeffül hükümlerini düzenleyen TBK m. 304-308 hükümleri arasında kiracının muayene ve ihbar yükümlülüğü yer almamıştır. İlk bakışta bu bir eksiklik olarak görülebilmektedir. Ancak bunun bir

³⁸² Yavuz, s. 84-85

³⁸³ Arkan Serim, s. 44 vd.

³⁸⁴ Yavuz/Acar/Özen; s. 393

³⁸⁵ Eren, Özel, s. 332; Yavuz/Acar/Özen; s. 393

eksiklik olarak görülmesinin iki engeli vardır. İlk engel; satış ve eser sözleşmesinin aksine kira sözleşmesinin bir sürekli edimli sözleşme olmasıdır³⁸⁶. Kira sözleşmesi bir sürekli edimli sözleşme olduğu için kiraya verenin bazı yükümlülükleri sözleşme boyunca devam etmektedir. İkinci engel ise kiracının borçlarını düzenleyen kısımda “*Ayıpları kiraya verene bildirme borcu*” başlıklı bir maddenin mevcut olmasıdır. Söz konusu 318. madde şu şekildedir;

“ Kiracı, kendisinin gidermekle yükümlü olmadığı ayıpları kiraya verene gecikmeksizin bildirmekle yükümlüdür; aksi takdirde bundan doğan zarardan sorumludur³⁸⁷. ”

Yukarıdaki madde hükmünden dolayı kira sözleşmesinde ve doğal olarak rödovans sözleşmesinde kiracının ayıp durumunda kiralayanı haberdar etmesi gerektiği kabul edilmektedir. Ancak burada madde metnine dikkat etmek gerekmektedir. Burada rödovansçı/kiracı ancak kendisi gidermekle yükümlü olmadığı ayıpları kiralayana/ruhsat sahibine bildirecektir. Diğer tür ayıpların bildirilme gereksinimi yoktur³⁸⁸.

Kanun koyucu muayene ve ihbar için net bir süre öngörmemiştir. Sadece madde metninde bildirim gecikmeksizin yapılacağı söylenmiştir. Bundan dolayı bu konuda satış sözleşmesinin ilgili hükümleri burada da uygulanmalıdır. Buna göre rödovansçı imkân bulur bulmaz sözleşme konusunu muayene etmeli ve ayıp durumunda derhal ruhsat sahibine haber vermelidir³⁸⁹. Muayene ve ihbar süreleri açık ve gizli ayıp durumlarında farklı farklı olmaktadır.

2.1.5.2.3 Ruhsat sahibinin kusuru

Ruhsat sahibinin ayıba karşı tekeffül borcunun doğması için kusurlu olması şart değildir. Başka bir deyişle, ayıp teşkil eden durumlarda, mücbir sebep olmadıkça, ruhsat sahibinin sorumluluğu ve rödovansçının seçimlik hakları devam etmektedir.

³⁸⁶ Eren, Özel, s. 333; Yavuz/Acar/Özen; s. 396

³⁸⁷ Aral/Ayrancı, s. 295; Eren, Özel, s. 358

³⁸⁸ Yavuz/Acar/Özen, s. 396

³⁸⁹ Aral/Ayrancı, s. 295

Ruhsat sahibinin kusuru sadece rödovansçının tazminat istemi durumunda gerekmektedir. Bu konuyu düzenleyen TBK 308. madde hükmü şu şekildedir³⁹⁰;

“Kiraya veren, kusuru olmadığını ispat etmedikçe, kiralananın ayıplı olmasından doğan zararları kiracıya ödemekle yükümlüdür.”

2.1.5.3 Ayıp durumunda rödovansçının hakları

Ayıp durumunda rödovansçının sahip olduğu birçok hak mevcuttur. Bu haklar TBK m. 304-308 arasında ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu maddelerde düzenlenen haklar incelenmeden önce oluşabilecek ayıp durumları derecelendirilmeli ve hangi durumda hangi hükümlerin uygulanacağı belirtilmelidir.

Hatırlanacağı üzere ruhsat sahibinin ayıptan sorumluluğu, yine ruhsat sahibinin sözleşme konusunu işletmeye elverişli şekilde teslim ve sözleşme süresince bu şekilde bulundurma borcunun yaptırımını olarak tanımlanmıştır³⁹¹. Bu tanımdan dolayı var olan ayıbın derecesi büyük önem arz etmektedir. Çünkü ayıbın derecesine göre uygulanacak olan hükümler değişecektir.

İncelenmesi gereken ilk durum kiralanda var olan ayıbın teslimin yapılmasına engel teşkil edecek derecede önemli olmasıdır. Eğer teslim anında var olan bir ayıp, teslimin yapılmadığı varsayılacak derecede önemli bir ayıp ise burada teslim hiç yapılmamış kabul edileceği için bu duruma TBK m. 112 vd. hükümleri uygulanacaktır. Diğer bir deyişle borçlunun temerrüdü hükümleri uygulama sahası bulacaktır. Ayıp hükümlerine gelince, bu durumda ayıp hükümlerinin uygulanamaması gerekmektedir. Çünkü yukarıda da açıklandığı üzere ayıp hükümlerine başvurulabilmesi için öncelikle kira konusu malın teslim edilmesi ve rödovansçının muayene ve ihbar yükümlülüğünü yerine getirmesi gerekmektedir. Teslimin hiç yapılmadığı bir durumda muayene ve ihbar yükümlülüğü de yerine getirilemeyeceği için bu tür durumlarda ayıba karşı tekeffül hükümlerine başvurulamayacaktır.

³⁹⁰ Faruk Acar, **Kira Hukuku Şerhi (TBK m. 299-312)**, 2. Baskı, Beta Basım Yayın, Ocak 2015, s. 240

³⁹¹ Eren, Özel, s. 329; Yavuz/Acar/Özen; s. 388

İkinci durum ise teslim anında ortaya çıkan önemli ayıp sorunudur. Ancak bu ayıplar teslimin yapılmasını engelleyecek derecede değildir. Kanun koyucu bu konuya TBK m. 304/1’ de şu şekilde yer vermiştir³⁹²;

“Kiralananın önemli ayıplarla teslimi hâlinde kiracı, borçlunun temerrüdüne veya kiraya verenin kiralananın sonradan ayıplı duruma gelmesinden doğan sorumluluğuna ilişkin hükümlere başvurabilir.”

Görüldüğü gibi kanun koyucu bu tür bir durumda rödovansçıya bir seçim hakkı tanımıştır³⁹³. Buna göre teslim sırasında önemli bir ayıbın var olması durumunda rödovansçı ister borçlunun temerrüdü hükümlerine³⁹⁴ isterse de kiralananın sonradan ayıplı hale gelmesine ilişkin hükümlere başvurabilecektir.

Üçüncü bir durum ise kiralananın yani rödovans sözleşmesinde maden sahasının önemli olmayan ayıplarla teslim edilmesi halidir. Bu durum ise TBK m. 304/2’ de düzenlenmiştir³⁹⁵;

“Kiralananın önemli olmayan ayıplarla tesliminde ise kiracı, kiralanda sonradan ortaya çıkan ayıplardan dolayı kiraya verenin sorumluluğuna ilişkin hükümlere başvurabilir.”

Kiralananın önemli olmayan ayıplarla teslimi halinde kanun koyucu rödovansçıya bir seçim hakkı tanımamıştır. Madde metnine göre rödovansçı kiralananın önemli olmayan ayıplarla teslimi halinde sadece kiralanda sonradan ortaya çıkan ayıplardan dolayı sorumluluğa ilişkin hükümlere başvurabilecektir³⁹⁶.

İncelenmesi gereken son durum ise doğal olarak sözleşme konusunun sonradan ayıplı hale gelmesidir. Bu sorun için kanun koyucu aşağıda incelenecek olan detaylı hükümleri ihdas etmiştir. Ayrıca kanun koyucu sonradan ortaya çıkan ayıplar için önemli-önemsiz diye bir ayırım yapmamış ve bunları aynı hüküm grubuna (TBK m. 305-308) tabi kılmıştır³⁹⁷. Fakat tabi ki bu hükümler içerisinde önemli ve önemsiz

³⁹² Yavuz, s. 84-85

³⁹³ İnceoğlu, s. 153

³⁹⁴ Pierre Tercierr/ Pascal Pichonnaz/ Murat Develioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**,

1. Baskı, 12 Levha Yayıncılık, İstanbul 2016, s. 399-401

³⁹⁵ Eren, Özel, s. 328

³⁹⁶ Yavuz/Acar/Özen; s. 400

³⁹⁷ Arkan Serim, s. 60-61

ayıpların doğurduğu farklı sonuçlar olabilmektedir. Son olarak, bu hükümler sadece kiralananın sonradan ayıplı hale gelmesi durumunda uygulanmayıp ayrıca; rödovansçının tercihi halinde kiralananın önemli ayıplarla teslimi halinde ve rödovansçının tercih hakkı olmaksızın kiralananın önemsiz ayıplarla teslimi hallerinde de uygulanacaktır.

Geniş bir öneme sahip olan kiralananın sonradan ayıplı hale gelmesi halinde rödovansçının sahip olduğu seçimlik haklar detaylı bir şekilde incelenmelidir. Söz konusu haklar şunlardır; kiralananındaki ayıbın giderilmesini talep hakkı, rödovansçının ayıbı bizzat giderme hakkı, rödovans bedelinin indirilmesini talep hakkı, sözleşmeyi feshetme hakkı ve son olarak ayıp dolayısıyla uğranılan zararın tazmini hakkı³⁹⁸.

Kira sözleşmesinin ayıba karşı tekeffül konusunu düzenleyen hükümleri arasında rödovans sözleşmesine uygulanması mümkün olmayan bazı hükümler de mevcuttur. Bunlardan ilki kiracının kira konusunun ayıpsız bir benzeri ile değiştirilmesini talep hakkıdır. Haliyle bu hakkın rödovans sözleşmelerinde uygulanması mümkün değildir. Çünkü ruhsat sahibinin rödovansçıya farklı bir maden sahası tahsis etmesi olası değildir. Yine buna bağlı olarak TBK m. 306/3'te³⁹⁹ düzenlenen hüküm gereğince kiralayanın ayıbı gidermek yerine malın ayıpsız bir benzerini teslim etme hakkı da rödovans sözleşmesine uygulanamayacaktır. Rödovans sözleşmesinin yapısına uymayan son hüküm ise TBK m. 306/4'tür. Bu fıkra kiralayanın malın ayıpsız bir benzerini hemen teslim edip ayrıca kiracının uğradığı bütün zararları tazmin ederek onun seçimlik haklarını kullanmasını engellemesini düzenlemektedir. Tabiatıyla bu hüküm de rödovans sözleşmesine uygulanamayacaktır.

2.1.5.3.1 Kiralanandaki ayıbın giderilmesini talep hakkı

Rödovansçının ayıp durumunda başvurabileceği ilk hak ayıbın giderilmesini talep olacaktır⁴⁰⁰. Rödovansçının seçimlik hakları⁴⁰¹ TBK 305. madde de genel olarak

³⁹⁸ Arkan Serim, s. 49

³⁹⁹ Yavuz, s. 118-119

⁴⁰⁰ Yavuz/Acar/Özen; s. 402; Gümüş, Kira, s. 116-117

⁴⁰¹ Sezer Çabri, **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Kiraya Verenin Ayıptan Sorumluluğu**, Adalet Yayınevi, Ankara 2013, s.195

sayılmış daha sonra diğer maddelerde her hak ayrı ayrı incelenmiştir⁴⁰². Öncelikle 305. maddeyi vermek gerekmektedir⁴⁰³;

“Kiralanan sonradan ayıplı duruma gelirse kiracı, kiraya verenden ayıpların giderilmesini veya kira bedelinden ayıpla orantılı bir indirim yapılmasını ya da zararının giderilmesini isteyebilir. Ancak, zararın giderilmesi istemi diğer seçimlik hakların kullanılmasını önlemez.

Önemli ayıp durumunda kiracının sözleşmeyi fesih hakkı saklıdır.”

Görüldüğü gibi bu madde seçimlik hakların hepsine değinmiştir. Kiralanandaki ayıbın giderilmesi hakkı ise bir sonraki madde olan 306. madde de⁴⁰⁴ detaylı bir şekilde açıklanmıştır;

“Kiracı, kiraya verenden kiralananadaki ayıbın uygun bir sürede giderilmesini isteyebilir; bu sürede ayıp giderilmezse kiracı, ayıbı kiraya veren hesabına giderebilir ve bundan doğan alacağını kira bedelinden indirebilir veya kiralananın ayıpsız bir benzeri ile değiştirilmesini isteyebilir.

Ayıbın, kiralananın öngörülen kullanıma elverişliliğini ortadan kaldırması ya da önemli ölçüde engellemesi ve verilen sürede giderilmemesi hâlinde kiracı, sözleşmeyi feshedebilir.

Kiraya veren, kiralananadaki ayıbı gidermek yerine, uygun bir süre içinde ayıpsız benzeriyle değiştirebilir.

Kiraya veren, kiracıya aynı malın ayıpsız bir benzerini hemen vererek ve uğradığı zararın tamamını gidererek, onun seçimlik haklarını kullanmasını önleyebilir⁴⁰⁵.”

Madde metninden de anlaşılacağı üzere rödovansçının ayıbın giderilmesini talep etmesi için herhangi bir ön şart bulunmamaktadır. Ruhsat sahibine ayıbın giderilmesi için makul bir süre verilmesi yeterlidir. Ancak şuna da dikkat etmek gerekir ki ayıbın giderilmesini istemek ve ruhsat sahibine belirli bir süre vermek diğer seçimlik

⁴⁰² Aydemir, s. 113

⁴⁰³ Acar, s. 191-192

⁴⁰⁴ Acar, s. 205-206

⁴⁰⁵ Yavuz, s. 118-119

hakların kullanılması için bir ön şart teşkil etmektedir⁴⁰⁶. Bu konu diğer seçimlik haklar anlatılırken açıklanacaktır.

Rödovansçının ayıbın giderilmesini talep hakkını kullanması için ayıbın niteliğinin bir önemi yoktur⁴⁰⁷. Yani rödovansçı hem önemli ayıplarda hem de önemsiz ayıplarda bu seçimlik hakkını kullanabilecektir. Son olarak bu madde her ne kadar sonradan ortaya çıkan ayıplar için düzenlenmişse de yukarıda şartları açıklandığı üzere yeri geldiğinde teslim sırasında mevcut olan önemli ve önemsiz ayıplara da uygulanabileceğini unutmamak gerekmektedir⁴⁰⁸.

2.1.5.3.2 Rödovansçının kiralanandaki ayıbı bizzat giderme hakkı

Ürün kirasını düzenleyen hükümleri incelerken ruhsat sahibinin esaslı tamiratları yapma borcu olduğu kadar rödovansçının da bakım borcu olduğu belirtilmişti. Şimdi bu iki hükmü rödovansçının kiralanandaki ayıbı bizzat giderme hakkı ile birlikte yorumlamak gerekmektedir⁴⁰⁹.

Rödovansçının kiralanandaki ayıbı bizzat giderme hakkını düzenleyen TBK m. 306 genel hüküm niteliğindedir ve ilgili kısım şu şekildedir;

“Kiracı, kiraya verenden kiralandaki ayıbın uygun bir sürede giderilmesini isteyebilir; bu sürede ayıp giderilmezse kiracı, ayıbı kiraya veren hesabına giderebilir ve bundan doğan alacağını kira bedelinden indirebilir veya kiralananın ayıpsız bir benzeri ile değiştirilmesini isteyebilir.”

Görüldüğü gibi burada rödovansçının ayıbı bizzat gidermesi için bazı ön şartlar mevcuttur⁴¹⁰. Rödovansçının öncelikle ayıbın giderilmesi için ruhsat sahibine belirli bir süre vermesi gerekmektedir. Eğer bu süre içerisinde ayıp giderilmezse ancak bu durumda rödovansçı ayıbı bizzat kendisi giderecek ve bundan doğan alacağını rödovans bedelinden indirecektir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken kira bedelinden sürekli bir indirim değil sadece tek seferlik bir indirim yapılmasıdır.

⁴⁰⁶ Aral/Ayrancı, s. 279 vd.

⁴⁰⁷ Eren, Özel, s. 334; Yavuz/Acar/Özen; s. 403

⁴⁰⁸ Tandoğan, Cilt 2, s.116; Arkan Serim, s. 50

⁴⁰⁹ Arkan Serim, s. 51

⁴¹⁰ Yavuz/Acar/Özen; s. 404-405

Rödovansçının bakım borcu dikkate alınırrsa rödovansçının bu borç kapsamına girecek olan durumlar için bu seçimlik hakkı kullanması mümkün görünmemektedir⁴¹¹. Ayrıca ruhsat sahibinin esaslı tamirat borcu kapsamına giren bir durum için rödovansçı dilerse ayıptan doğan sorumluluğa dilerse de ruhsat sahibinin esaslı tamiratları yapma borcuna başvurabilecektir.

2.1.5.3.3 Rödovans bedelinin indirilmesini talep hakkı

Rödovans sözleşmesinde ayıp halinde rödovans bedelinden iki durumda indirim yapılmaktadır⁴¹². Bunların ilki yukarıda da değinilen ve bir defaya mahsus olarak yapılan indirimdir. İkincisi ise 307. madde de düzenlenmiştir. Söz konusu madde şu şekildedir;

“Kiracı, kiralananın kullanımını etkileyen ayıpların varlığı hâlinde, bu ayıpların kiraya veren tarafından öğrenilmesinden ayıbın giderilmesine kadar geçen süre için, kira bedelinden ayıpla orantılı bir indirim yapılmasını isteyebilir⁴¹³.”

Bu maddeye göre rödovans bedelinde indirim yapılması için ayıbın kiralanan malın kullanımını etkilemesi gerekmektedir⁴¹⁴. Ayrıca bu ayıpların doğal olarak ruhsat sahibine bildirilmesi ve ruhsat sahibinden ayıpla orantılı bir indirim istenmelidir. İndirim periyodik olarak ödenen rödovans bedelinden ruhsat sahibinin ayıbı öğrendiği andan itibaren kesilmeye başlanacak ve bu kesinti ayıbın giderilme anına kadar devam edecektir.

Madde metninden indirimin ruhsat sahibi tarafından mı yapılacağı yoksa rödovansçının kendisinin de buna yetkili olup olmadığı anlaşılamamaktadır. Bu konuda genel kanı rödovansçının bildirim sonucu söz konusu indirimi ruhsat sahibinin yapacağı yolunda ise de bu indirimi rödovansçının bizzat kendisinin de yapabileceğini savunanlar da mevcuttur⁴¹⁵.

Rödovans sözleşmesinde rödovans bedelinden indirim yapmanın yukarıda anlatılan iki yöntem hariç bir yolu daha vardır. Bu yol ise ürün kirası hükümlerinden

⁴¹¹ Altaş, s. 119-120

⁴¹² Aydemir, s. 115

⁴¹³ Yavuz, s. 121

⁴¹⁴ Aral/Ayrancı, s. 284

⁴¹⁵ Eren, Özel, s. 337; Yavuz/Acar/Özen; s. 407-408

olağanüstü durumlarda kira bedelinden indirimi düzenleyen TBK 363. maddedir⁴¹⁶. Ancak bu konu ayıp kapsamında olmadığı için burada incelenmeyecek ve konunun ilerleyen bölümlerine bırakılacaktır⁴¹⁷.

2.1.5.3.4 Sözleşmeyi feshetme hakkı

Sözleşme konusunun önemli ayıplarla teslimi halinde kanun koyucunun rödovansçıya uygulanacak hüküm grupları bakımından bir takım seçmeli haklar tahsis ettiği belirtilmişti⁴¹⁸. Buna göre önemli ayıplarla teslim halinde rödovansçı isterse borçlunun temerrüdüne ilişkin hükümlere isterse kiralananın sonradan ayıplı hale gelmesine dair hükümlere başvurmakta serbesttir. Rödovansçının borçlu temerrüdüne dair hükümleri uygulamak istediği varsayıldığı takdirde, temerrütten doğan haklardan bir tanesi de rödovansçının sözleşmeden dönme hakkıdır. Ancak burada sadece kiralananın sonradan ayıplı hale gelmesinden doğan seçimlik haklar incelendiği için rödovansçının sözleşmeden dönme hakkı bu başlık altında detaylı olarak incelenmeyecektir. Burada sadece böyle bir hakkın var olduğunu belirtmek ve bu hakkın kullanılmasının borçlunun temerrüdüne ilişkin genel hükümlere bağlı olduğunu belirtmek yeterli olacaktır.

Kiralananın sonradan ayıplı hale gelmesi sonucu rödovansçının sözleşmeyi fesih hakkı ise bazı şartlara bağlıdır⁴¹⁹. Öncelikle TBK m. 305/2 incelenmelidir⁴²⁰. Bu fıkraya göre rödovansçının ayıptan dolayı sözleşmeyi feshedebilmesi için öncelikle ayıbın önemli olması gerekmektedir. Daha sonra ise m. 306/2'ye bakılmalıdır. Söz konusu hüküm şu şekildedir;

“Ayıbın, kiralananın öngörülen kullanıma elverişliliğini ortadan kaldırması ya da önemli ölçüde engellemesi ve verilen sürede giderilmemesi hâlinde kiracı, sözleşmeyi feshedebilir.”

Hükümden de anlaşılacağı üzere sözleşmenin feshedilebilmesi için öncelikle ayıbın sözleşmede öngörülen kullanıma elverişliliği ortadan kaldırması gerekmektedir. Maddenin bu kısmı bir önceki madde ile uyusmaktadır. Devam eden kısmında ise

⁴¹⁶ Yavuz, s. 818

⁴¹⁷ Bkz. 2.2.4.5

⁴¹⁸ Aydemir, s. 111-112

⁴¹⁹ Aydemir, s. 116

⁴²⁰ Yavuz, s. 118-119

ayıbın ruhsat sahibine verilen sürede giderilmemesi şartı koşulmuştur. Yani rödovansçının öncelikle ayıbın giderilmesi için ruhsat sahibine bir süre vermesi, bu süre içerisinde ayıbın giderilmemesi halinde sözleşmenin feshedilmesi mümkün hale gelmektedir⁴²¹.

Doktrinde bazı yazarlar sözleşmenin feshi için rödovansçının ruhsat sahibine ikinci bir süre daha vermesi gerektiğini savunmaktadır⁴²². Ancak madde metninde bu konuda açıkça bir hüküm bulunmadığı için kiracıya bu tarz bir ek yükümlülük getirilmemesi gerektiğini savunan yazarlar da mevcuttur⁴²³. Kanaatimce ikinci görüş daha makbuldür.

2.1.5.3.5 Ayıp dolayısıyla uğranan zararın tazmini

Rödovansçı ayıp dolayısıyla uğradığı zararların tazminini talep edebilecektir. Bu konu ile alakalı iki hüküm düzenlenmiştir. Bunların ilki m. 305/1 son cümledir. Bu fıkra da öncelikle rödovansçının uğradığı zararları tazmin ettirebileceği söylenmiş son cümlede ise zarar giderilmesi isteminin rödovansçının diğer seçimlik haklarını kullanmasını engellemeyeceği belirtilmiştir⁴²⁴. Buna göre zararın giderilmesi ile diğer seçimlik haklar bir arada talep edilebilecektir. Konu ile ilgili ikinci hüküm ise 308. maddedir. Bu madde şu şekilde düzenlenmiştir;

“Kiraya veren, kusuru olmadığını ispat etmedikçe, kiralananın ayıplı olmasından doğan zararları kiracıya ödemekle yükümlüdür⁴²⁵.”

Bu maddeye göre ruhsat sahibi kusursuzluğunu ispat etmedikçe rödovansçının ayıptan doğan zararlarını tazmin etmek zorundadır. Burada tazmin edilecek zarar hem maddi zarar hem de manevi zarar olabilecektir. Maddi zarar sözleşme ayakta tutulduğu sürece müspet zarar prensibine göre tazmin edilecektir. Ayrıca rödovansçının diğer seçimlik hakları kullanmak ile rödovans bedelinden indirim gibi bir takım kazançları olmuşsa bunlarda tazminat hesabından düşülecektir⁴²⁶.

⁴²¹ Aral/Ayrancı, s. 283

⁴²² Cansel, s. 62

⁴²³ Gümüş, Özel, s. 323-324; Arkan Serim, s. 58

⁴²⁴ Arkan Serim, s. 59

⁴²⁵ Yavuz, s. 124

⁴²⁶ Eren, Özel, s. 340; Yavuz/Acar/Özen; s. 414-415

2.1.6 Zapta karşı tekeffül borcu

2.1.6.1 Genel olarak

Rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibinin zapta karşı sorumluluğu TBK'nun ürün kirasını düzenleyen hükümleri arasında kendine yer bulamamıştır. Bundan dolayı tıpkı ayıba karşı tekeffül borcunda olduğu gibi 358. maddedeki atıf gereğince kira sözleşmesinin genel hükümlerine gidilecektir. Sonuç olarak rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibinin zapta karşı tekeffül borcuna TBK m. 309-312 hükümleri uygulanmaktadır. Genel hükümlere göre zapt; üçüncü kişilerin kiralanan üzerinde kiracının hakkıyla bağdaşmayacak şekilde bir üstün hak sahibi olmaları ve bu haklarını iddia etmeleridir⁴²⁷. Söz konusu hak kira sözleşmesinden önce doğmuşsa buna gerçek zapt, kira sözleşmesinden sonra doğmuş ise buna gerçek olmayan zapt denmektedir⁴²⁸.

Kira sözleşmesinin genel hükümlerinden kiralayanın zapta karşı tekeffül hükümlerini rödovans sözleşmesine olduğu gibi uygulamak doğru olmayacaktır. Çünkü rödovans sözleşmesinde kiralanan husus maden işletme ruhsatıdır⁴²⁹. İşletme ruhsatının rödovansçıya verdiği en büyük hak ise ruhsata konu arazide madencilik yapmaktır. Dolayısıyla konu zapt açısından incelenince teorik olarak rödovansçı için üçüncü kişilerin üzerinde hak iddia edebileceği toplam üç kavram vardır. Bunlar işletme ruhsatı, madenin bulunduğu arazi ve madendir. Zapt konusunun alt başlıklarına geçmeden önce bu üç kavramın üzerinde rödovansçının menfaatleriyle bağdaşmayan ne tür haklar ileri sürülebileceği tartışılmalıdır. Aşağıda verilecek olan örnekler zaptın diğer şartlarına uyduğu takdirde bu durumlara zapta karşı tekeffül hükümleri uygulanacaktır.

İlk olarak, rödovans sözleşmesinin asıl konusu olan işletme ruhsatı incelenmelidir. Bu ruhsat belirli bir süreliğine rödovansçıya kiralanmıştır⁴³⁰. Rödovansçı bu süreç içerisinde ruhsattan doğan hakları kullanmasını engelleyecek bir iddia ile karşılaşılırsa burada zapt hükümlerini uygulamak mümkün olabilecektir⁴³¹. Bu

⁴²⁷ Yavuz/Acar/Özen; s. 416-417; Tandoğan, Cilt 2, s. 124; Aral/Ayrancı, s. 285-286; Cansel, s. 73; Altaş, s. 105; karşı görüş için bkz; Gümüş, Özel, s. 273

⁴²⁸ Yavuz/Acar/Özen; s. 421-422; Altaş, s. 105-106

⁴²⁹ Topaloğlu, Rödovans, s. 249

⁴³⁰ Topaloğlu, Rödovans, s. 250

⁴³¹ Aydemir, s. 121

konuya örnek olarak işletme ruhsatının bir üçüncü kişiye devri, ruhsat sahibinin aynı alanda birden fazla kişi ile rödovans sözleşmesi yapması verilebilecektir.

İkinci olarak ise madencilik faaliyetinin yapıldığı alan incelenmelidir. Madenin bulunduğu arazi üzerinde rödovansçı lehine bir hak tesis edilmesi gerekmektedir. Bu hak ise rödovansçıya sadece madencilik faaliyeti için sahaya erişim izni sağlamaktadır. Bundan dolayı arazi sahibinin araziyi satması veyahut arazi üzerinde üçüncü kişilere çeşitli sınırlı aynı hak⁴³² sağlaması kural olarak mümkündür. Ancak bu haklar rödovansçının arazide madencilik yapmasını engelleyecek nitelikte olmamalıdır. Dolayısıyla madencilik yapılan arazi üzerinde rödovansçının araziye ulaşmasını engelleyecek herhangi bir hak kazanımı, zaptın aşağıda incelenecek şartlarını da sağladığı takdirde zapt teşkil edebilecektir. Bu konuya pek çok örnek verilmesi mümkündür. Fakat aynı arazi üzerinde farklı bir grup maden için ruhsat verilmesi incelenmeye değer bir durum olarak gösterilebilecektir. Bu durumda diğer madenci, rödovansçının sahaya ulaşımını kısıtlıyorsa, burada arazi üzerinden bir zapt durumunun ortaya çıktığı söylenebilecektir.

Son olarak ise henüz topraktan çıkarılmamış olan maden üzerinde üçüncü kişilerin üstün hak iddiaları incelenecektir. Yukarıda anlatıldığı gibi madenler herhangi bir mülkiyete tabi değildir. Madenler henüz toprağın altındayken devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Ancak bu madenlerin devletin mülkiyetinde olduğu manasına gelmeyecektir⁴³³. Bundan dolayı herhangi bir mülkiyet türüne tabi olmayan madenler üzerinde rödovansçının hakkını ihlal edecek bir hak kurulmasının neredeyse imkânsız olduğu söylenebilecektir. Bu konuya örnek olarak rödovansçının faaliyet gösterdiği alan ve maden grubu için ikinci bir işletme ruhsatı verilmesi gösterilebilecektir. Ancak böyle bir durumun ortaya çıkma ihtimali çok düşüktür. Bu durumda rödovans sözleşmesine konu işletme ruhsatının sahibi MİGEM'e başvurarak sonradan verilen ruhsatın iptalini isteyebilecektir.

Rödovans sözleşmesinde zapt konusuna şu Yargıtay kararı örnek olarak gösterilebilir;

“Davacı, T... İlçesi İR ... numaralı demir madeni sahasının rödovans karşılığı işletmek üzere davalıya 19.04.1994 tarihli sözleşmeyle devredildiğini, sözleşme

⁴³² Lale Sirmen, **Eşya Hukuku**, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Eylül 2015, s. 1

⁴³³ Özdamar, Maden İrtifakı, s. 321-322

süresinin 5 yıl olduğunu, 29.04.1994 tarihinde de yer teslimi yapıldığını, sözleşmeye göre rödovans bedelinin yılın Ocak, Nisan, Temmuz ve Aralık dönemlerinde ödeneceğini, ancak davalının ruhsat kapsamında kalan alanda özel şahıslardan kaynaklanan mülkiyet iddialarından ötürü işletme imkansızlığını ileri sürerek kararlaştırılan rödovans bedellerini ödemediğini, 1995 yılı 3 ve 4. dilim ödenmeyen rödovans bedeli, gecikme cezası ve KDV alacağı toplamı 3.162.50 YTL'nin 01.01.1996 tarihinden itibaren işleyecek faizi ile birlikte davalıdan tahsilini istemiştir.

Davalı; işletme sahasında özel kişilere ait alanlarda faaliyet göstermek üzere izin almak için girişimlerde bulunulduğunu fakat sonuç alınmadığını, maden işletmesinde imkânsızlık ortaya çıktığını, rödovans sözleşmesinin 20/3. maddesindeki "işletmecilik faaliyetlerinin mümkün olmaması veya ekonomiklik şartlarının ortadan kalkması" nedeninin kendilerine sözleşmesinin feshini istemek yetkisi tanıdığını, rödovans bedelinin bu nedenle ödenmediğini, açılan alacak davalarının reddini;

Aynı gerekçelerle 14.04.1994 başlangıç tarihli ve 5 yıl süreli rödovans sözleşmesinin feshine karar verilmesini karşı dava olarak istemiştir.

Mahkemece asıl ve birleşen davalardaki davacının alacak isteminin kabulüne, sözleşmenin feshine ilişkin karşı davanın reddine karar verilmiştir.

Hükmü davalı-karşı davacı temyiz etmiştir.

Burada öncelikle üzerinde durulması gereken husus; 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 7. maddesidir. Gerçekten; anılan bu hüküm uyarınca, özel kişilere ait taşınmazlar üzerinde madencilik faaliyetlerinin sürdürülebilmesi için gerekli izinlerin ruhsat sahibi tarafından sağlanması gerekir. Bu kurala hasılat kira ilişkilerinde uygulanması zorunlu Borçlar Kanunu'nun 272. maddesinde de değinilmiş, kiralayanın borçlarını düzenleyen bu hüküm ile kiralayanın kiralananı akitteki amaca uygun kullanmaya ve işletmeye hazır bir halde kiracıya teslim ile mükellef olduğu belirtilmiştir. Diğer taraftan; Yasa'nın 275. maddesinin yaptığı gönderme nedeniyle uygulanması gereken 253. maddesine göre de, üçüncü bir kişinin sözleşmenin yapılmasından önce mevcut olan aynı (mülkiyet, irtifak hakkı gibi) veya tapu siciline şerh verilmiş şahsi bir hak dolayısıyla kiracının haklarıyla bağdaştırılmayacak bir iddiada bulunması halinde kiralayan, kiracının ihbarı

üzerine husumeti deruhte etmeye ve dava sonunda kiracının kiralananan akit gereğince yararlanmasına hanel gelmiş ise, tazminat vermeye mecburdur⁴³⁴.”

Rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibinin zapta karşı tekeffül borcu hakkında bu genel bilgiler verildikten sonra şimdi zaptın şartlarına geçilebilecektir.

2.1.6.2 Zapttan sorumluluğun şartları

Zapttan sorumluluğun şartları maddi ve şekli olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Maddi şartlar; üçüncü kişinin kiralanan üzerinde üstün bir hak iddiasında bulunması ve bu hakkın rödovans sözleşmesinden önce var olması iken şekli şart ise rödovansçının üstün hak iddiasını vakit geçirmeden ruhsat sahibine bildirmesidir⁴³⁵. Burada ilk önce gerçek zapt olarak nitelendirilebilecek üstün hakkın rödovans sözleşmesinden önce var olması durumu incelenecek, daha sonra ise rödovans sözleşmesinden sonra doğan hakların ileri sürülmesine geçilecektir.

2.1.6.2.1 Maddi şartlar

2.1.6.2.1.1 Üçüncü kişinin üstün hak iddiası

Zapttan sorumluluğun ilk şartı üçüncü kişinin üstün hak iddiasıdır. Üstün haktan maksat üçüncü kişinin elinde rödovansçının madeni işletmesine engel olabilecek veyahut hareketlerini sınırlandırabilecek bazı imkânların bulunmasıdır. Üçüncü kişi rödovansçıya üstün hak olarak bir mülkiyet hakkı ileri sürebileceği gibi intifa⁴³⁶ gibi bir sınırlı aynı hak veyahut şerh edilerek kuvvetlendirilmiş önceki tarihli bir nisbi hak da ileri sürebilecektir⁴³⁷. Söz konusu bu hakların ortak noktası sahibini üçüncü kişilere karşı koruyabilmesidir. Bundan dolayıdır ki sahibini üçüncü kişilere karşı korumayan basit şahsi hakların rödovansçıya karşı ileri sürülmesi bir zapt durumu oluşturmayacaktır. Üstün hak iddiasının mutlaka dava yoluyla ileri sürülmesine gerek olup olmadığı tartışmalı bir konudur.

⁴³⁴ Yargıtay 14. HD., E. 2007/8532, K. 2007/14665, **Kazancı İçtihat Bilgi Bankası**, (E. T. 21.12.2015)

⁴³⁵ Eren, Özel, s. 342; Yavuz/Acar/Özen; s. 417

⁴³⁶ Sirmen, s. 507-508

⁴³⁷ Eren, Özel, s. 343; Arkan Serim, s. 69; Altaş, s. 106; Öztürk, s. 180; Tandoğan, Cilt 2, s. 124; Aral/Ayrancı, s. 286; Cansel, s. 78; Gümüş, Özel, s. 273

Üstün hak olarak ileri sürülen hakkın türü ne olursa olsun, önemli olan bu hakkın rödovansçının madencilik faaliyetlerine engel olmasıdır⁴³⁸. Rödovans sözleşmesinde zapta konu olabilecek üç kavram yukarıda detaylı olarak açıklanmıştı. Bundan dolayı burada sadece örnek vermek yeterli olacaktır. Örneğin madencilik yapılan arazi üzerinde rödovans sözleşmesinden önce doğmuş olup aynı zamanda tapuya şerh edilmiş olan bir arsa payı karşılığı inşaat sözleşmesi rödovansçıya karşı ileri sürüldüğünde bir zapt durumu ortaya çıkacaktır.

2.1.6.2.1.2 Üstün hakkın rödovans sözleşmesinden önce var olması

Rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibinin zapta karşı tekeffül borcuna gidebilmek için ileri sürülen üstün hakkın rödovans sözleşmesinden önce var olması gerekmektedir⁴³⁹. Ayrıca tabi ki bu hak rödovans sözleşmesi kurulduktan sonra da varlığını sürdürmelidir.

2.1.6.2.2 Şekli şartları

Zapta karşı tekeffül hükümlerine başvurabilmenin şekli şartı ise rödovansçının üçüncü kişinin üstün hak iddiasını ruhsat sahibine bildirmesidir⁴⁴⁰. Bu bildirim yükümlülüğü TBK m. 309'dan çıkmaktadır. Söz konusu madde şu şekildedir;

“Bir üçüncü kişinin kiralanananda kiracının hakkıyla bağdaşmayan bir hak ileri sürmesi durumunda kiraya veren, kiracının bildiri üzerine davayı üstlenmek ve kiracının uğradığı her türlü zararı gidermekle yükümlüdür⁴⁴¹.”

Madde metninden de anlaşılacağı üzere rödovansçının üstün hak iddiasını ruhsat sahibine bildirmesi ruhsat sahibinin davayı üstlenmesi ve rödovansçının zararlarını karşılaması için bir ön şart niteliğindedir.

Üstün hak iddiasının ileri sürülüş şekli önem arz etmektedir. Bu hak rödovansçıya bir dava yoluyla ileri sürülebileceği gibi haricen de kullanılabilir. Doktrinde,⁴⁴² ileri sürülen üstün hakkın zapt oluşturabilmesi için mutlaka dava açılması gerektiği iddia edilmiştir. Bunun sebebi olarak ise TBK m. 309'da kullanılan “dava” kelimesi

⁴³⁸ ARAL/AYRANCI, s. 285-286

⁴³⁹ Eren, Özel, s. 344; Arkan Serim, s. 70; Altaş, s. 106; Öztürk, s. 181; Yavuz/Acar/Özen; s. 417; Tandoğan, Cilt 2, s. 124; Gümüş, Kira, s. 131; Zevkliler/Gökyayla, s. 275

⁴⁴⁰ Arkan Serim, s. 70

⁴⁴¹ Yavuz, s. 127

⁴⁴² Yavuz/Acar/Özen; s. 418; Zevkliler/Gökyayla, s. 222; Gümüş, Kira, s. 132

gösterilmiştir. Buna göre üçüncü kişi üstün hak iddiasını rödovansçıya haricen yönelttiği takdirde ortada bir dava olmadığı için ruhsat sahibinin davayı üstlenmesi mümkün olmayacaktır. Sonuç olarak üstün hakkın dava dışı bir yöntemle ileri sürülmesinin zapt teşkil etmeyeceğini iddia etmek mümkündür. Fakat yine de rödovansçı gerek m. 309 gerekse m. 318'den dolayı bu tür iddiaları ruhsat sahibine bildirmekle yükümlüdür.

2.1.6.3 Sonuçları

Zaptın sonuçları olarak iki temel başlık ortaya konulabilecektir. Bunlar; ruhsat sahibinin davayı üstlenmesi ve rödovansçının bundan doğan zararlarını karşılamasıdır. Bu sonuçlar yukarıda zikredilen 309. maddeden⁴⁴³ çıkarılmaktadır⁴⁴⁴.

Öncelikle ruhsat sahibi rödovansçının bildirim durumunda üçüncü kişinin açmış olduğu davayı üstlenmek zorundadır⁴⁴⁵. Ruhsat sahibi davayı yürütmek ve sonuna kadar takip etmekle yükümlüdür. Dava sebebiyle ortaya çıkan her türlü masraf ruhsat sahibi tarafından karşılanacaktır.

Zaptın ikinci ve en önemli sonucu ise ruhsat sahibinin rödovansçının uğradığı zararları tazmin etmesidir. Ruhsat sahibi ile rödovansçı arasında bir sözleşme ilişkisi olduğu için kusur karinesi rödovansçı lehinedir. Yani tazminat işleminde rödovansçı ruhsat sahibinin kusurunu ispat etmek zorunda değil, ruhsat sahibi kusursuzluğunu ispat etmek zorundadır⁴⁴⁶.

Sözleşme konusun kısmen veyahut tamamen zapt edilmesine göre ruhsat sahibinin sorumluluğu ve tazminat hesabı değişecektir. Sözleşme konusunun tamamen zaptı halinde rödovans sözleşmesi doğrudan sona erecektir yani feshedilmiş olacaktır. Bundan dolayı burada tazminat menfi zarar ilkesine göre hesaplanacaktır. Ruhsat sahibi rödovansçının uğradığı bütün zararları tazmin etmek zorundadır. Ancak sözleşme feshedildiği ve bu fesih ileriye yönelik sonuç doğurduğu için rödovansçı geçmiş dönemlerde ödemiş olduğu rödovans bedellerini talep edemeyecektir⁴⁴⁷. Tam

⁴⁴³ Acar, s. 249

⁴⁴⁴ Yavuz, s. 127

⁴⁴⁵ Aral/Ayrancı, s. 287-288

⁴⁴⁶ Eren, Özel, s. 345

⁴⁴⁷ Yavuz/Acar/Özen, s. 703-704; Eren, Özel, s. 345

zapta örnek olarak rödovansçının maden çıkarılan arazi üzerindeki irtifak hakkının iptal edilmesi verilebilecektir.

Sözleşme konusunun kısmen zapt edilmesi durumunda ise rödovans sözleşmesi geçerliliğini devam ettirecektir. Sözleşme devam ettiğinden dolayı ise tazminat hesaplanırken kullanılan zarar prensibi müspet zarar ilkesi olacaktır⁴⁴⁸. Bu duruma örnek olarak rödovans sahasına farklı bir grup maden için işletme ruhsatı verilmesi veyahut rödovansçının araziye ulaşımının zorlaştırılması verilebilecektir.

Şimdi ise üçüncü kişilerin rödovans sözleşmesinden sonra hak kazanmaları ve bu hakların hangi durumlarda üstün hak teşkil edeceği tartışılacaktır. Bu konuda TBK m. 310⁴⁴⁹ ve 311⁴⁵⁰ hükümlerini görmek mümkündür.

2.1.6.4 Üçüncü kişinin rödovans sözleşmesinin kurulmasından sonra üstün hak sahibi olması

Üçüncü kişilerin rödovans sözleşmesinin kurulmasından sonra üstün hak sahibi olmaları gerçek olmayan zapt olarak adlandırılmaktadır⁴⁵¹. Bu konu TBK tarafından üçüncü kişinin mülkiyet hakkı kazanması ve üçüncü kişinin sınırlı aynı hak kazanması diye ikiye ayrılarak incelenmiştir⁴⁵². Üçüncü kişinin sonradan mülkiyet hakkı kazanması TBK 310. madde de düzenlenmiştir;

“Sözleşmenin kurulmasından sonra kiralanan herhangi bir sebeple el değiştirirse, yeni malik kira sözleşmesinin tarafı olur.

Kamulaştırmaya ilişkin hükümler saklıdır.”

Madde metninden de anlaşılacağı üzere kira sözleşmesi kurulduktan sonra sözleşme konusu malın maliki değişirse, yeni malik, mülkiyet kendisine geçtiği andan itibaren kira sözleşmesinin tarafı olmaktadır⁴⁵³. Bunun için ne kiracının talebine ne de yeni malikin onayına ihtiyaç vardır.

⁴⁴⁸ Altaş, s. 61-63

⁴⁴⁹ Yavuz, s. 135

⁴⁵⁰ Yavuz, s. 156

⁴⁵¹ Eren, Özel, s. 346; Arkan Serim, s. 72; Altaş, s. 106; Öztürk, s. 182

⁴⁵² Aydemir, s. 121-122

⁴⁵³ Eren, Özel, s. 347; Yavuz/Acar/Özen, s. 421

TBK m. 310 hükmünün rödovans sözleşmesine uygulaması sınırlı bir şekilde mümkün olabilecektir. Örnek olarak işletme ruhsatının devredilmesi verilebilir. Yukarıdaki hükme göre rödovans sözleşmesine konu olan işletme ruhsatının usulüne uygun bir şekilde devredilmesi sonucu işletme ruhsatının yeni sahibi aynı zamanda rödovans sözleşmesinin de tarafı olmalıdır. Söz konusu maddede kiralanan malın malikinin değişmesi konu edilmiştir. Rödovans sözleşmesinde ise kiralanan husus işletme ruhsatıdır ve ruhsat sahibi de işletme ruhsatı üzerinde mülkiyet hakkına sahiptir. Dolayısıyla işletme ruhsatının devrinde ruhsatın yani rödovans sözleşmesinde kiralanan malın maliki değişmektedir. Sonuç olarak TBK m. 310 hükmü⁴⁵⁴ rödovans sözleşmelerinde ruhsat sahibinin değişmesi durumlarına uygulanabilecektir.

Bununla birlikte bu hükmü doğrudan rödovans sözleşmesine uygulamak sorun teşkil edecektir. Bunun sebebi ise 6592 sayılı kanunla rödovans sözleşmeleri için getirilen Bakanlık iznidir. Yukarıda belirtildiği üzere bu izin bir geçerlilik şartıdır. Her rödovans sözleşmesi mutlaka Bakanlık'tan izin alınarak yapılmalıdır⁴⁵⁵. Verilen örnekte de taraf değişikliği olduğu için ortada yeni bir sözleşme mi olduğu veyahut eski sözleşmenin devam mı ettiği tartışılmalıdır. Eğer eski sözleşmenin devam ettiği kabul edilirse yeniden Bakanlık izni gerekmeyeceği için işletme ruhsatının yeni sahibi doğrudan rödovans sözleşmesinin de tarafı olacaktır. Yok, eğer taraf değişikliği ile rödovans sözleşmesinin de yenilendiği kabul edilirse yeni sözleşme için tekrar Bakanlık izni gerekecektir. Bundan dolayı işletme ruhsatının yeni sahibinin doğrudan rödovans sözleşmesinin tarafı olması mümkün olmayacaktır. Bu konuda genel görüş yeni malikin eski kira sözleşmesine taraf olduğu ve ortada yeni bir kira sözleşmesinin olmadığıdır⁴⁵⁶. Ayrıca burada şuna da değinmek gerekir ki işletme ruhsat devirleri başta MİGEM olmak üzere Bakanlık'ın denetiminde gerçekleşmektedir. Hem eski rödovans sözleşmesi devam ettiğinden hem de ruhsat devirlerindeki idari denetimden dolayı, kanaatimce, Bakanlık'ın onay verdiği bir ruhsat devir işleminden sonra ayrıca rödovans sözleşmesi için Bakanlık izninin gerekmeyeceği savunulmaya değer bir görüştür. Burada ayrıca henüz taslak halinde

⁴⁵⁴ Yavuz, s. 135

⁴⁵⁵ Öztoprak, s. 127-128

⁴⁵⁶ Yavuz/Acar/Özen, s. 424-425

olan Maden Yönetmeliği'nin bir hükmüne de değinilmelidir. Bu hüküm m. 80/8 olup şu şekildedir;

“Rödovans sözleşmesi bulunan ruhsatların devir taleplerinde devir alandan, mevcut rödovans sözleşmesinin kabul edildiğine dair taahhütname istenir, verilmemesi halinde devir işlemi gerçekleştirilmez.”

Görüldüğü üzere maddede ruhsat devri işlemlerinde devir alacak kişinin rödovans sözleşmesinin varlığını kabul etmesi gerektiği düzenlenerek yukarıdaki görüşümüz desteklenmiştir.

Üçüncü kişi rödovans sözleşmesinin kurulmasından sonra kısmi zapt gerektiren bir ayni hak sahibi olursa bu durumda olaya farklı hükümlerin uygulanması gerekmektedir. Bu konu TBK m. 311'de düzenlenmiştir⁴⁵⁷. Söz konusu hüküm şu şekildedir;

“Sözleşmenin kurulmasından sonra üçüncü bir kişi, kiralanan üzerinde kiracının hakkını etkileyen bir ayni hak sahibi olursa, kiralananın el değiştirmesiyle ilgili hükümler kıyas yoluyla uygulanır.”

Bu hükme göre üçüncü kişilerin rödovans sözleşmesi kurulduktan sonra sözleşme konusu üzerinde rödovansçının haklarını etkileyecek şekilde bir ayni hak kazanmaları durumunda kiralananın el değiştirmesiyle ilgili hükümler⁴⁵⁸ kıyasen uygulanacaktır⁴⁵⁹. Ancak burada şuna dikkat etmek gerekmektedir. Madde metninde sadece ayni hak denilmiş fakat güçlendirilmiş nisbi haklar sayılmamıştır. Örneğin işletme ruhsatının üzerinde tesis edilen şerh edilmiş bir ön alım hakkı olması durumunda sonuç ne olacaktır? Aynı şekilde maden çıkarılan arazi için rödovans sözleşmesinin kurulmasından sonra bir arsa payı karşılığı inşaat sözleşmesi yapılması ve bunun şerh edilmesi durumunda rödovansçının hangi hükümlere başvuracaktır? Kanaatime göre TBK 311. madde bu durumları da kapsayacak şekilde kiracının lehine yorumlanmalıdır. Ayrıca TBK m. 310'un kıyasen uygulanması demek 311.

⁴⁵⁷ Aydemir, s. 122-123

⁴⁵⁸ Aydoğdu/Kahveci, s. 449-450

⁴⁵⁹ Eren, Özel, s. 347; Yavuz/Acar/Özen, s. 426-427

madde kapsamına giren hak maliklerinin de rödovans sözleşmesinin tarafı olması demek oluyor ki; bu durum hükmün pratikte uygulanmasını oldukça zorlaştırmıştır.

Rödovans sözleşmesinin kurulmasından sonra elde edilen üstün hak konusuna verilebilecek diğer bir örnek ise rödovans sözleşmesine konu alan ve maden grubu için sonradan ikinci bir işletme ruhsatı verilmesidir. Bu durum bir tam zapt durumudur. Ancak bunun TBK m. 310 ve 311⁴⁶⁰ hükümleriyle zme kavuşturulması oldukça zordur. Çünkü en başta rödovans sözleşmesine konu olan işletme ruhsatı el değiştirmemiştir. Bundan dolayı TBK m. 310'un doğrudan uygulanmaması gerekmektedir. Ayrıca bu rneğin TBK m. 311'in m. 310'a yaptığı atıftan dolayı, nc kişinin sonradan sınırlı aynı hak kazanması maddesiyle de üzülmesi mümkün görünmemektedir. Bu durumda yapılacak olan rödovansçının ruhsat sahibine, ruhsat sahibinin sözleşme konusunu sözleşme süresince sözleşmede belirtilen işletme amacına elverişli bir biçimde tutma borcu kapsamında başvurmasıdır.

Son olarak rödovans sözleşmesine konu aynı alan fakat farklı bir maden grubu için verilen sonraki işletme ruhsatı incelenmelidir. Bu durumda rödovansçının hakları doğrudan ihlal edilmemektedir. Ancak sonraki işletme ruhsatı sebebiyle arazide yapılan faaliyet rödovansçının araziye erişimini engeller veya kısıtlarsa bundan dolayı TBK m. 311 hükümlerine başvurmak mmkndr⁴⁶¹. Sonuç olarak yeni işletme ruhsatı sahibinin maliki olduğu maden hakkını da TBK m. 311 kapsamında bir aynı hak olarak değerlendirmek mümkündür. Bundan dolayı teorik olarak TBK m. 311 hükümlerine başvurmanın önünde bir engel yoktur.

2.1.7 İşletme ruhsatına ait vergi ve benzeri ödemeleri yüklenme borcu

Ruhsat sahibinin bir diğer borcu ise maden işletme faaliyetinden doğan vergi ve benzeri ödemeleri ifa borcudur⁴⁶². Bu borç kira sözleşmesinin genel hükümlerinden olan TBK m. 302'den⁴⁶³ ve rödovans sözleşmesi sonucu işletme ruhsatının sahibinin

⁴⁶⁰ Acar, s. 301

⁴⁶¹ Aydemir, s. 123-124

⁴⁶² Yavuz/Acar/zen, s. 427

⁴⁶³ Arpacı, s. 170

ve dolayısıyla idareye karşı muhatap olarak görünen kimsenin değişmemesinden kaynaklanmaktadır⁴⁶⁴. Söz konusu 302. madde şu şekildedir;

“Kiralananla ilgili zorunlu sigorta, vergi ve benzeri yükümlülüklerle, aksi kararlaştırılmamış veya kanunda öngörülmemiş ise, kiraya veren katlanır.”

Bu maddeye göre kiralayanın bu kalemleri ödemesi için kiralananana malik olmasının yeterli olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle bu ödemeler mülkiyet hakkının bir sonucudur. Örnek vermek gerekirse, bu bedeller gayrimenkul vergisi, motorlu taşıt vergisi veyahut konut ve çatılı iş yerleri için zorunlu deprem sigortası gibi ödemelerdir. Ancak bu maddenin kapsamına kiralanan malın işletilmesinden dolayı ödenecek vergi vb. ödemeler girmeyecektir⁴⁶⁵. Bu kabule şöyle bir örnek vermek mümkündür. Devlet hasat edilen bütün tarım ürünlerinden % 10 vergi almaktadır. Bir tarla sahibi ise tarlasını kendisi işletmemekte ve kiraya vermektedir. Ürünler kiracı tarafından yetiştirilmekte ve toplanmaktadır. Bu durumda tarla sahibi TBK m. 302 kapsamında devlete sadece gayrı menkul vergisi ödemekle yükümlü olup tarladan elde edilen mahsul sebebiyle ödenecek olan % 10 vergi tarlayı işleten kiracı tarafından ödenecektir.

Yukarıdaki örnek ve TBK m. 302 kapsamında rödovans sözleşmesinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Maden işletme faaliyeti sebebiyle devlete ödenen başlıca vergi vb. ödemeler Maden Kanunu 14. madde de kendisine yer bulan ve yukarıda detaylı olarak anlatılan devlet hakkı ve özel idare payıdır. Burada öncelikle devlet hakkı ve özel idare payının niteliğinin belirlenmesi gerekmektedir. Devlet hakkı tam olarak vergi sayılmamakta bunun yerine devletin mülk ve teşebbüs gelirleri arasında sayılmaktadır⁴⁶⁶. Maden Kanunu 14. madde incelendiği zaman devlet hakkının sürekli olarak, işletme ruhsatının kullanılması sonucu üretilen cevherler üzerine inşa edildiği görülmektedir. Öte yandan Maden Kanunu m. 18/10 ilk cümle gereğince devlet hakkı işletme izni alındıktan sonra tahsil edilmeye başlanmaktadır. İlgili hüküm şu şekildedir;

⁴⁶⁴ Aydoğdu/Kahveci, s. 466-467

⁴⁶⁵ Şenyüz, s. 308

⁴⁶⁶ Mine Uzun, “Türkiye’de Madencilik Sektörünün Vergilendirilmesi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 16 Sayı:2 2014, İzmir 2016, s. 87

“7 nci maddeye göre gerekli izinlerin alınmasından itibaren işletme izni verilir. Bu iznin verildiği tarihten itibaren Devlet hakkı alınır.”

Bütün bunlardan dolayı sonuç olarak devlet hakkı ve özel idare payının sırf işletme ruhsatına sahip olmaktan kaynaklanan bir ödeme olmadığı aksine ruhsatın işletilip ürün alınmasından kaynaklanan bir ödeme olduğu açıktır. Dolayısıyla kanaatimce devlet hakkı ve özel idare payı TBK m. 302 kapsamında⁴⁶⁷ ruhsat sahibinin karşılamak zorunda olduğu bir ödeme değil rövansçının karşılamak zorunda olduğu bir ödemedir.

Karşılaştırmalı hukukta son yıllarda vergilendirme sisteminde değişikliğe gidildiğini iddia etmek mümkündür. Bunun en önemli sebebi ise tahmin edilebileceği gibi ekonomik ve siyasi değişikliklerdir⁴⁶⁸. Yapılan değişikliklerin başında ise yerel yönetimlere maden gelirlerinden daha çok pay vermek gelmektedir⁴⁶⁹. Dünyanın pek çok ülkesinde bu durumun böyle olduğunu söylemek mümkündür. Buna eski Sovyetler Birliği⁴⁷⁰, Birleşik Krallık⁴⁷¹ ve Latin Amerika ülkeleri de dâhildir⁴⁷². Ancak Güney Afrika Cumhuriyeti’nde durumun böyle olmadığını söylemek gerekmektedir. Burada önceden maden gelirlerinin çoğu yerel yönetimlere giderken son yapılan kanun değişikliklerinden sonra madenler üzerinde merkezi yönetimin hâkimiyeti çok daha güçlü hale getirilmiştir⁴⁷³. 3213 sayılı Maden Kanunu’nda

⁴⁶⁷ Yavuz, s. 70-71

⁴⁶⁸ Keith Brewer, “Trends and Directions In Mining Taxation In The 2000s”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 518-519

⁴⁶⁹ Allen L. Clark, “Government Decentralisation And Resource Revenue Sharing”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 552-553

⁴⁷⁰ Marla Valdez/ Serik Baimagambetov, “Comparative Mineral Law Of The Russian Federation and Central Asian Republics”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 1022

⁴⁷¹ Peter G. Morgan, “An Overview Of The Legal Regime For Mineral Development In The United Kingdom”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 1084-1085

⁴⁷² Anida Yupari, “Decentralisation And Mining: Colombia And Peru”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 785

⁴⁷³ Michael Dale, “Comparative International And African Mineral Law As Applied In The Formation Of The New South African Mineral Development Legislation”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 830

düzenlenen özel idare payı yerel idarelerin güçlendirilmesi anlayışının bir yansımasıdır.

2.1.8 Rekabet etmeme borcu

Rödovans sözleşmesinde uygulanan ürün kirası hükümleri arasında ruhsat sahibinin rekabet etmeme borcunu düzenleyen herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak doktrinde bazı yazarlar ürün kirası için bu tarz bir yükümlülüğün mevcut olduğunu iddia etmektedir⁴⁷⁴. Ürün kirasının amacı düşünüldüğü takdirde bu kabul mantıklı görünmektedir. Çünkü ürün kirasında amaç kiracının sözleşme konusunu işletip kâr etmesidir. Bundan dolayı kiralayanın rekabet etmemesi gerekebilmektedir. Ancak bu hükmü rödovans sözleşmesine olduğu gibi uygulamak mümkün değildir. Çünkü rödovans sözleşmesi işletme ruhsatının kapsadığı alanın tamamı üzerinde yapılmak zorunda değildir. Ruhsat sahibi ruhsata konu alanı parçalara ayırıp her bir parçayı farklı bir rödovans sözleşmesine konu edebileceği gibi arazinin bir parçasında da kendisi madencilik faaliyeti yürütebilmektedir. Bundan dolayı ruhsat sahibinin rekabet etmeme borcu rödovans sözleşmesi açısından ancak rödovans sözleşmesine konu alan dâhilinde vardır denilebilmektedir. İşletme ruhsatına konu diğer alanlarda bu borç mevcut değildir.

2.1.9 Ruhsat sahibinin maden kanunundan kaynaklanan diğer borçları

Ruhsat sahibinin TBK'dan kaynaklanan borçları yukarıda detaylı bir şekilde incelenmiştir. Ancak daha önce de değinildiği gibi ruhsat sahibinin rödovans sözleşmesinden doğan borçları bunlarla sınırlı değildir. Ruhsatın devredilmemesi sebebiyle madencilik faaliyetlerinden idareye karşı sorumlu yine ruhsat sahibidir⁴⁷⁵. Hem bundan hem de sözleşme konusunu işletmeye elverişli tutma borcundan dolayı madencilik faaliyeti sırasında ruhsat sahibinin Maden Kanunu'ndan doğan bazı borçları vardır.

Ruhsat alma usulü yukarıda detaylı olarak anlatılmıştı⁴⁷⁶. Kural olarak bütün bu faaliyetleri ruhsat almak için başvuran kimse yani rödovans sözleşmesinin ruhsat

⁴⁷⁴ Arkan Serim, s. 83; Altaş, s. 184-185

⁴⁷⁵ Uyumaz/Güngör, s. 145

⁴⁷⁶ Bkz. 1.4.2.1.3

sahibi yapmakla mükelleftir⁴⁷⁷. Ruhsat sahibi Maden Kanunu 16. madde gereğince arama ruhsatı için başvurmak ve gerekli işlemleri yerine getirmek zorundadır. Arama ruhsatı alındıktan sonra 17. madde gereğince arama faaliyetine girişmek ve ruhsat sahasında işletmeye değer cevher bulunup bulunmadığını tespit etmelidir. Eğer maden sahasında işletilmeye değer bir damar tespit edilirse 24. madde gereğince işletme ruhsatına başvurmak ve ruhsat alımı için gerekli belgeleri idareye teslim etmek zorundadır.

Yukarıda sayılan bütün bu faaliyetler ruhsat sahibinin rödovans sözleşmesini imzalamadan önce ifa etmekle yükümlü olduğu borçlarıdır. Ancak bilindiği üzere rödovans sözleşmesi usulüne göre alınmış bir işletme ruhsatı üzerine kurulacaktır⁴⁷⁸. Bundan dolayı ruhsat sahibinin işletme ruhsatı alınma anına kadar yaptığı faaliyetler ruhsat sahibinin rödovans sözleşmesinden doğan borçları arasında sayılmamalıdır. Ruhsat sahibinin rödovans sözleşmesinden doğan ve kaynağını Maden Kanunu'ndan alan borçları ancak ve ancak işletme ruhsatı alınma aşamasından sonra başlayacaktır. Ruhsat sahibinin Maden Kanunu'ndan kaynaklanan ve rödovans sözleşmesi kapsamında değerlendirilecek borçları incelenirken Maden Kanunu'nun maddeleri takip edilecektir. Maddeler incelenmeye geçilmeden önce şunu da belirtmek gerekir ki; her ne kadar bu borçlar ruhsat sahibine ait olsa da uygulamada bu faaliyetler genellikle ruhsat sahibinden alınan bir vekâletname ile rödovansçı tarafından yürütülmektedir. Uygulamadaki bu teamülden dolayı yeni çıkarılan mevzuat metinleri rödovanslı sahalarda idari sorumlulukları gittikçe daha çok, rödovansçıya yüklemeye başlamıştır. Yönetmelik taslağının özellikle m. 35/10 ve m. 36/2 hükümleri bu duruma bir örnektir⁴⁷⁹.

⁴⁷⁷ Altaş, s. 100; Tandoğan, Cilt 2, s. 110; Cansel, s. 57; Gümüş, Özel, s. 259-260

⁴⁷⁸ Topaloğlu, Rödovans, s. 249

⁴⁷⁹ *Madde 35/10; İşletme faaliyetlerinin projesine uygun olarak sürdürülmesi ve faaliyetlerin tehlikeli durum oluşturmayacak şekilde yürütülmesi için gerekli olan her türlü makine, ekipman ve teçhizatın temin edilmesinden ruhsat sahibi/işletmeci/rödovansçı sorumludur.*

Madde 36/2; Ruhsat sahasında yapılan tüm imalatlara ilişkin haritaların hazırlanması, bulundurulması ve muhafaza edilmesi ruhsat sahibinin, YTK'nın, varsa rödovansçının sorumluluğundadır.

2.1.9.1 Madencilik faaliyetleri için gerekli izinleri alma borcu

Maden kanununun 7. maddesi madencilik faaliyeti için alınması gereken izinleri⁴⁸⁰ düzenlemektedir. Bilindiği üzere rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibinin sözleşme konusunu işletmeye elverişli bir şekilde teslim ve sözleşme süresince bu halde tutma borcu vardır. Ruhsat sahibi bu borcunu yerine getirebilmek için 7. madde de sayılan izinleri almak zorundadır. Aslına bakılırsa alınması gereken bu izinler çoğunlukla işletme ruhsatı ve işletme izni alınması aşamasından önce görülmektedir⁴⁸¹. Fakat işletme faaliyeti sırasında söz konusu izinlerin yenilenmesi veyahut genişletilmesi gerekebileceği için bu izinlerin alınması ruhsat sahibinin rödovans sözleşmesinden doğan bir borcu olarak nitelendirilebilecektir.

Söz konusu madde metni oldukça detaylı bir şekilde düzenlenmiştir. Bundan dolayı maddeyi olduğu gibi buraya aktarmak doğru olmayacaktır. Fakat kısaca şunları söylemek mümkündür. 7. madde kapsamında alınması gereken izinler maden arazisinin konumuna göre değişmektedir. Örneğin eğer madenin çıkarılacağı arazi ormanlık bir alan ise ilgili Orman Bakanlığında, bir tarım arazisi Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığında⁴⁸² ekstra bir izin alınması gerekebilmektedir. Temel olarak bir madencilik faaliyetinde alınması gereken 3 tane izin vardır. Bunlar; Çevresel Etki Değerlendirme Raporu⁴⁸³ (ÇED), madenin çıkarılacağı arazinin malikinden alınacak izin ve işyeri açma ruhsatıdır. Arazi malikinden alınması gereken izin daha önce de değinildiği üzere Maden Kanunu 46. madde de düzenlenmiştir. Bu madde konunun farklı yerlerinde detaylı olarak incelendiği için burada tekrar incelenmeyecektir⁴⁸⁴. Sonuç olarak 7. madde de sayılan izinleri almak ve madencilik faaliyeti süresince bu izinlerin güncelliğini temin etmek ruhsat sahibinin bir borcudur⁴⁸⁵.

⁴⁸⁰N. Güngör/ B. G. Demir/ A. Akbulut/ M. Dost, “Madencilik Faaliyetlerinin ÇED Yönetmeliğindeki Yeri”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 419

⁴⁸¹ Topaloğlu, Maden, s. 73-74

⁴⁸²Mesut Anıl, “Zeytin Yasasının Maden İşletmeciliği Üzerindeki Olumsuz Etkisi”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 432

⁴⁸³E. Değerli, “Çevre Mevzuatı Uygulamasında Yeterlilik Belgesi Almış Kurum/Kuruluşlar İle Çevre Görevlisinin Rolü”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 287; E. Değerli/ M. O. Güner, “Madencilikte Çevre Mevzuatı ve ÇED Yönetmeliği Uygulamaları”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 335

⁴⁸⁴ Bkz; 1.4.2.1.2.6; 2.2.11

⁴⁸⁵ Topaloğlu, Rödovans, s. 251

2.1.9.2 Üretim ve sevkiyatı sevk fişi ile yapma borcu

Maden Kanunu'nun 12. maddesi madenin üretim ve sevkiyat işlemini düzenlemektedir. Bu maddeye göre madencilik faaliyeti sırasında yapılan her türlü işlemde idarenin bilgisinin olması gerekmektedir⁴⁸⁶. Üretilen madenin sevkiyatının yapılabilmesi için idareden bir sevk fişinin alınması gerekmektedir. Söz konusu bu işlem her ne kadar ruhsat sahibinin bir borcu ise de uygulamada bu işlem bir vekâletname aracılığıyla rödovansçı tarafından yapılmaktadır. Bu madde hükmü yürütülen faaliyetlerin usulüne uygun yapılmaması halinde ruhsat sahibine çeşitli miktarlarda ceza kesileceğini düzenlemektedir⁴⁸⁷.

⁴⁸⁶ Topaloğlu, Maden, s. 132

⁴⁸⁷ “Üretilen madenin sevk fişi ile sevkiyatı zorunludur.

Konveyör ve boru hattı ile sevkiyat, ocak ve tesis mesafesi, nakil güzergahının durumu, cevherin tüvanan, konsantre, yarı mamul ve mamul olarak taşınması göz önüne alınarak sevk fişi kullanımı ile altın, gümüş, platin gibi kıymetli metallerin entegre tesislerinde ve zenginleştirme tesisleri ile bu tesislerden elde edilen ürünlerin sevk fişi kullanımı ve denetimi ile ilgili hususlar yönetmelikle belirlenir.

(Değişik üçüncü fıkra: 10.6.2010-5995/6 md.) *Sevk fişi olmaksızın maden sevk edildiğinin, mülki idare amirlikleri veya il özel idareleri tarafından tespit edilmesi halinde, sevk edilen madene el konulur. Söz konusu madenin ocak başı satış bedelinin beş katı tutarında idari para cezası verilir. Ruhsat sahibi tarafından sevk fişi olmaksızın maden sevk edildiğinin, mülki idare amirlikleri veya il özel idareleri tarafından tespit edilmesi halinde ise söz konusu madenin ocak başı satış bedelinin beş katı tutarında idari para cezası verilir.*

Denetim ve inceleme sonucunda, yaptığı üretim ve sevkiyatı bildirmediği tespit edilen ruhsat sahiplerine, ödenmesi gereken Devlet hakkına ilaveten bildirilmeyen miktar için hesaplanacak Devlet hakkının beş katı tutarında idarî para cezası verilir.(2)

(Değişik beşinci fıkra: 10.6.2010-5995/6 md.) *Ruhsatı olmadan veya başkasına ait ruhsat alanı içerisinde üretim yapıldığının tespiti halinde faaliyetler durdurularak üretilen madene mülki idare tarafından el konulur. Bu fiili işleyenlere, bu fıkra kapsamında üretilmiş olup el konulan ve el konulma imkânı ortadan kalkmış olan tüm madenin ocak başı satış bedelinin iki katı tutarında idari para cezası uygulanır. Ruhsat alanında ruhsat grubu dışında üretim yapıldığının tespiti halinde faaliyetler durdurularak üretilen madene mülki idare amirliklerince el konulur. Bu fiili işleyen kişilere, bu fıkra kapsamında üretilmiş olup el konulan ve el konulma imkânı ortadan kalkmış olan tüm madenin, ocak başı satış bedelinin iki katı tutarında idari para cezası uygulanır. El konulan madenler, mülki idare amirliklerince satılarak bedeli il özel idaresi hesabına aktarılır.(2)*

(Ek fıkra: 10/6/2010-5995/6 md.; Değişik: 4/2/2015-6592/8 md.) *Hammaddenin üretim izni olmadan üretim yapıldığının ve hammaddenin kamuya ait projelerde kullanıldığının tespit edilmesi hâlinde faaliyetler durdurulur. Bu alanda üretilen hammadde için faaliyeti gerçekleştirene ocak başı satış bedeli kadar idari para cezası uygulanır. Herhangi bir işleme tabi tutulmadan kullanılan hammaddeler için ocak başı satış bedeli, tüvanan hammaddenin ocak başı fiyatına göre hesaplanır. Hammaddenin üretim izin alanından üretilen hammaddenin kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılan projeler dışında kullanıldığının, ticarete konu edildiğinin veya satışının yapıldığının tespit edilmesi hâlinde, faaliyeti gerçekleştirene amaç dışı kullanılan hammaddenin ocak başı satış bedelinin iki katı*

2.1.9.3 Faaliyetleri işletme projesine uygun yürütme ve idareye rapor verme borcu

Usulüne uygun bir şekilde işletme izni alındıktan sonra idareye sunulmuş olan projeye göre işletme faaliyetine geçilmektedir. Madenci işletme projesine aykırı bir davranışta bulunursa idare bu aykırılığın giderilmesi için madenciye 6 aya kadar bir süre vermektedir⁴⁸⁸. Bu süre içerisinde aykırılık giderilmezse 50.000 TL idari para cezası verilerek maden üretimi durdurulmaktadır⁴⁸⁹.

İşletme projesinde bir değişiklik yapılması halinde bunun idareye bildirilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde yine maden faaliyeti durdurulmaktadır⁴⁹⁰. Ruhsat sahibi işletme süresi boyunca düzenli olarak maden faaliyetleri ile alakalı idareye rapor vermek zorundadır⁴⁹¹. Bu raporlar yetkilendirilmiş tüzel kişiler tarafından hazırlanmaktadır. Ruhsat sahibi her yıl Nisan ayı sonuna kadar bu raporu ve bu süre zarfında maden sahasında yapmış olduğu tüm diğer faaliyetleri içeren belgeleri

tutarında idari para cezası verilir. Yapılan üretimin projede belirtilen amaç dışında kullanımının ikinci kez tespiti hâlinde hammaddenin ocak başı satış bedelinin iki katı tutarında idari para cezası uygulanarak izin iptal edilir.

(Ek fıkra: 10.6.2010-5995/6 md.) Ruhsatlı, ancak üretim veya işletme izni olmadan aynı grupta üretim yapıldığının tespiti halinde, üretim faaliyetleri durdurularak 20.000 TL idari para cezası uygulanır.

Ticari amaç taşımayan ve köylülerin kendi zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak üzere köy muhtarının yazılı izni ile üretilip sevk edilen yapı hammaddeleri için bu madde hükmü uygulanmaz. Ruhsat bedeli ve Devlet hakkı alınmaz”

⁴⁸⁸ Uyumaz/Güngör, s. 166

⁴⁸⁹ İşletme faaliyeti:

Madde 29 – (Değişik: 4.2.2015 – 6592/14 md.)

İşletme faaliyeti, projesine ve bu Kanunun ilgili hükümlerine göre yürütülür. İşletme projesine aykırı faaliyette bulunulduğunun tespit edilmesi hâlinde, projeye uygun faaliyette bulunulması için ruhsat sahibine altı aya kadar süre verilir. Bu süre sonunda projeye uygun faaliyette bulunulmaması hâlinde 50.000 TL idari para cezası verilerek üretim faaliyeti durdurulur. Ancak, projeye aykırı faaliyetlerin işletme açısından tehlikeli olduğunun tespit edilmesi hâlinde tehlikeli durum giderilinceye kadar üretim faaliyetleri doğrudan durdurulur.

⁴⁹⁰ **Madde 29 – (Değişik: 4.2.2015 – 6592/14 md.)**

İşletme projeleri ve değişikliklerinin uygulamaya konulmadan önce Genel Müdürlüğe sunulması zorunludur. Aksi takdirde üretim faaliyeti durdurulur. İşletme projeleri ve değişiklikleri ile ilgili dokümanlar ve işletmelerin faaliyetlerinin durdurulmasına dair işlemler Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Bakanlık tarafından karşılıklı olarak elektronik ortamda erişime açılır.

⁴⁹¹ Topaloğlu, Maden, s. 248

idareye sunmak durumundadır. Aksi takdirde yine idari para cezası ve üretim faaliyetlerinin durdurulması cezası verilebilmektedir⁴⁹².

Birden fazla ruhsatın birbirine mücavir olduğu alanlarda rezervin verimli bir şekilde değerlendirilmesi ve can ve mal güvenliğinin sağlanması için idare gerekli önlemleri almakla yükümlüdür⁴⁹³.

Son olarak 24. maddenin işletme faaliyetiyle alakalı olan iki fıkrasına değinilerek konu bitirilecektir. İlgili maddeye göre işletme ruhsatı sahibinin işletmeye geçtikten sonra mücbir sebepler ve beklenmeyen haller dışında 5 yıllık süre içerisinde mutlaka üretim yapması gerekmektedir. Aksi takdirde ruhsat sahibine idari para cezası kesilmektedir. Bu hüküm ayrıca beklenenden az ürün elde edilmesi durumunda da

⁴⁹² **Madde 29 – (Değişik: 4.2.2015 – 6592/14 md.)**

Yetkilendirilmiş tüzel kişiler tarafından hazırlanan rapor, proje ve tüm teknik belgeler ruhsat sahibi tarafından Genel Müdürlüğe verilir.

Ruhsat sahibi, her yıl nisan ayı sonuna kadar bir önceki yıl içinde gerçekleştirdiği işletme faaliyeti ile ilgili teknik belgeleri, işletme faaliyet raporunu ve işletme sahasında arama yapmış ise arama ile ilgili bilgileri Genel Müdürlüğe vermekle yükümlüdür. Yükümlülüğün yerine getirilmemesi hâlinde 30.000 TL idari para cezası uygulanır. Yükümlülük yerine getirilinceye kadar üretim faaliyeti durdurulur.

I. Grup (a) bendi madenler için ruhsat sahibi, her yıl ocak ayı sonuna kadar bir önceki yıl içinde gerçekleştirdiği işletme faaliyeti ile ilgili işletme faaliyet raporunu, büyükşehir belediyesi olan illerde valiliklere, diğer illerde il özel idaresine vermekle yükümlüdür. Bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi hâlinde 30.000 TL idari para cezası uygulanır. Yükümlülük yerine getirilinceye kadar üretim faaliyeti durdurulur.

⁴⁹³ **Madde 29 – (Değişik: 4.2.2015 – 6592/14 md.)**

Maden ruhsat sahaları ile hammadde üretim izin sahalarında rezervin verimli bir şekilde değerlendirilmesi, can ve mal güvenliği tedbirlerinin alınması amacıyla birden fazla ruhsatın birbirine mücavir olarak bulunduğu sahalarda faaliyetlerin ortak bir proje çerçevesinde yapılmasına hak sahiplerinin rızasının olması hâlinde Genel Müdürlük kararı ile, ruhsat sahiplerinin rızasının olmaması hâlinde Bakan onayı ile karar verilebilir. Bu amaçla, ortak ruhsat alanları içinde belirlenecek termin planları dikkate alınarak işletme izin alanları yeniden düzenlenebilir.

I. Grup madenler ve II. Grup (a) bendi madenler için valiliklerce yapılan ildeki planlama çerçevesinde Genel Müdürlüğün uygun görüşü alınarak maden bölgeleri oluşturulabilir. Oluşturulacak maden bölgelerinin altyapı hizmetleri valiliklerce yapılır. Kısıtlanan alandaki ruhsatlar rezerv miktarları göz önünde bulundurularak maden bölgelerine taşınarak ruhsatlandırılır. Bu tür ruhsatlandırma işlemi ihalelik sahalarda üzerine de yapılabilir. Bu fıkrada belirtilen taşıma işlemleri, ruhsat sahiplerinin de rızasının olması hâlinde Genel Müdürlük kararıyla; ruhsat sahiplerinin rızasının olmaması hâlinde 7 nci maddede belirtilen Kurul kararı ile yapılabilir. Taşıma işlemi yapılırken ruhsat sahiplerinin kazanılmış hakları korunur. Ruhsat sahasında bulunan tesislerin sökülmesi, taşınması ve yeniden inşa edilmesine ilişkin masraflar Bakanlıkça tespit ettirilir ve kısıtlama ve taşıma işlemi talep eden kamu kurum ve kuruluşu tarafından ruhsat sahibine ödenir. Tespit edilen masraflar dışında herhangi bir ödeme yapılmaz.

uygulanmaktadır. Üretim faaliyetlerinin planlanan düzeye çıkarılamaması durumunda ruhsat iptaline kadar gidilebilmektedir⁴⁹⁴.

2.1.9.4 Daimi nezaretçi ve teknik eleman atama borcu

Maden Kanunu'nun 31. maddesi daimi ve teknik nezaretçi atanması konusunu düzenlemektedir. Nezaretçi Maden Kanunu'nda "*teknik ve emniyet yönünden nezaretini yapan sorumlu ve yetkili maden mühendisi*" şeklinde tanımlanmıştır. 31. madde 6592 sayılı kanun ile tamamen değiştirilmiştir. Önceki kanun döneminde teknik ve daimi nezaretçi ruhsat sahibi tarafından atanıp, kontrol edilmekteydi. Bu durum maden sahası rödovans sözleşmesi ile işletilse dahi bu şekildeydi⁴⁹⁵. Fakat 6592 sayılı kanun değişikliği ile getirilen hüküm ile nezaretçi atanma konusu muallâkta bırakılmıştır. Söz konusu madde metni şu şekildedir;

"Kaynak tuzlaları hariç olmak üzere maden ruhsat sahalarındaki işletme faaliyetleri, maden mühendisi nezaretinde yapılır. Maden ruhsat sahalarındaki işletme faaliyetlerinde asgari bir maden mühendisi daimi olmak üzere, işletme tekniği, büyüklüğü ve yapısal durumu göz önüne alınarak diğer meslek disiplinlerinden mühendis istihdam edilmesi zorunludur. Daimi nezaretçi ile vardiyalı çalışan işletmelerde işletmenin büyüklüğü ve niteliği esas alınarak her vardiyada zorunlu olarak istihdam edilecek maden mühendisi ve görevlendirilecek diğer mühendislerin

⁴⁹⁴ **Madde 24 – (Değişik: 26.5.2004 – 5177/12 md.)**

(Değişik on ikinci fıkra: 4.2.2015 – 6592/13 md.) Beş yıllık sürede mücbir sebepler ve beklenmeyen hâller dışında üç yıldan fazla üretim yapmayan ruhsat sahiplerine 50.000 TL idari para cezası verilir. Bu üç yıllık süre içinde yapılan toplam üretimin projede beyan edilen bir yıllık üretim miktarının %10'undan az olması hâlinde de bu hüküm uygulanır. İdari para cezasının uygulanmasından başlamak üzere bu fıkraya aykırı fiilin tekrar tespit edilmesi hâlinde ise ruhsat iptal edilir. Ancak işletme projesinde, işletme izninin yürürlük tarihinden itibaren üç yıl içinde madene ulaşmak amacıyla galeri, kuyu ve dekapaj yapılacağı beyan edilmiş ve ruhsat sahasındaki faaliyetlerin bu beyanlara uygun olarak gerçekleştirildiği tespit edilmiş ise idari para cezası uygulanmaz ve ruhsat iptal edilmez.

(Ek fıkra: 10/6/2010-5995/11 md.) Üretilecek madenin kullanıldığı entegre metalurji, seramik, çimento, kireç ve kimya tesisleri termik santral ve IV. Grup madenlerin zenginleştirme tesislerini beslemeye yönelik aynı tesis sahibine ait, kurulu tesislerinden uzaklığı, hangi tesislerin bu uygulamaya tabi olacağı ve diğer usul ve esasları yönetmelikle belirlenen ruhsatlara on ikinci fıkra hükümleri uygulanmaz. Ancak, üretim yapılamayan her bir ruhsat için, projede belirtilen üretim miktarının % 10'u üzerinden Devlet hakkı alınır.

Ereğli Kömür Havzasındaki taşkömürü ve 2840 sayılı Bor Tuzları, Trona ve Asfaltit Madenleri ile Nükleer Enerji Hammaddelerinin İşletilmesini, Linyit ve Demir Sahalarının Bazılarının İadesini Düzenleyen Kanunda sayılan bor tuzu, toryum ve uranyum madenleri için bu maddede yazılı süreler uygulanmaz.

⁴⁹⁵ Uyumaz/Güngör, s. 167

görev, yetki ve sorumlulukları, atanma usul ve esasları, eğitimi, çalışma usul ve esasları Bakanlıkça yürürlüğe konulan yönetmelikle belirlenir.

Birinci fıkrada belirtilen istihdam şartlarını sağlamadan maden işletme faaliyetinde bulunulması hâlinde 30.000 TL idari para cezası uygulanarak maden işletme faaliyetleri durdurulur. İstihdam şartlarının sağlanması hâlinde faaliyete izin verilir.”

Görüldüğü gibi madde metninde sadece atanacak olan maden mühendisinin sayısı ve çalışma usulü düzenlenmiştir⁴⁹⁶. Ancak maden sahasının rödovansla işletilmesi durumunda nezaretçinin kimin tarafından atanacağı belirtilmemiştir. Bu konuda Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliğinin “*Teknik ve Daimi Nezaretçilik ile Teknik Eleman*” başlıklı üçüncü kısmına bakmak faydalı olacaktır. Bu yönetmeliğin 131. maddesi teknik nezaretçi atanması konusunu düzenlemektedir. Maddenin ilgili kısmı şu şekildedir;

“Ruhsat sahasında birden fazla işletme var ise her işletmeye ayrı ayrı teknik nezaretçi atanabileceği gibi teknik nezaretçi, ruhsat sahasının tamamına da atanabilir. Teknik nezaretçinin, ruhsat sahasının tamamına yapılan bir atamadan sonraki bir tarihte ruhsatta belirli bir alan ve gerekirse kot belirtilerek başka bir işletmeciye/rödovansçıya verilen bir alan için işletmeci/rödovansçı adı belirtmek suretiyle, atama ruhsat alanındaki işletmeler için yenilenebilir. Aksi takdirde sahanın tamamına atanmış olan teknik nezaretçinin görev ve sorumlulukları sahanın geneli için devam eder. Her işletme için yapılacak atamalarda teknik nezaretçi atama harcı yatırılması zorunludur.”

Madde metninden de anlaşılacağı üzere, teknik ve daimi nezaretçi atama konusu rödovans sözleşmesi ile işletilen sahalar için muallâktadır⁴⁹⁷. Fakat uygulamada nezaretçi atanmasının daha çok ruhsat sahibi tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Ancak henüz uygulamaya girmeyen Maden Yönetmeliği Taslağı’nda bu sorun çözülmüştür. Taslağın 122. maddesi bu konuyu düzenlemektedir. Maddenin ilgili kısmı şu şekildedir;

⁴⁹⁶ Topaloğlu, Maden, s. 270 vd.

⁴⁹⁷ M. Tombul/ E. Kaçmaz/ A. Akbulut, “3213 Sayılı Maden Kanununun Değişiklik Gerekçesi ve 6592 Sayılı Kanun İle Madencilik Sektörüne Yeni Bir Bakış”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 105

“Daimi nezaretçinin atanması

MADDE 122 – (1) *Daimi nezaretçi, ruhsat sahibi/vekili veya hammadde üretim izin sahibi tarafından atanır. Ruhsat sahibinin veya hammadde üretim izin sahibinin dışında işletmeci/işletmecilerin bulunması durumunda ruhsat sahibi/vekili veya hammadde üretim izin sahibi ile işletmeci/işletmecilerin birlikte onayı ile atanır. Daimi nezaretçinin atanmasında anlaşmazlığın olması ve işletme faaliyetinin projeye aykırı olarak yürütülmesi durumunda, ilgili taraflardan birinin talebi üzerine daimi nezaretçinin atanıp atanmayacağına Genel Müdürlükçe karar verilebilir.”*

Madde metninden de anlaşılacağı üzere daimi nezaretçi atama yetkisi öncelikle ruhsat sahibi/vekili veya hammadde üretim izin sahibine verilmiştir. Ancak eğer daimi nezaretçi atanacak maden sahasında rödovansçı gibi ayrı bir işletmeci de bulunuyorsa atama işlemi ruhsat sahibi/vekili veya hammadde üretim izin sahibi ve rödovansçı tarafından birlikte yapılacaktır. Eğer taraflar daimi nezaretçi atanması konusunda anlaşmazlık yaşarlarsa konu MİGEM’e intikal ettirilecektir. Görüldüğü üzere bu taslakta hem konu netleştirilmiş hem de önceki kanun dönemlerindeki haksızlıklar giderilmiştir⁴⁹⁸.

2.1.9.5 Mücbir sebep halinde geçici tatil için idareye başvuru yapma borcu

Ruhsat sahibinin Maden Kanunu’ndan kaynaklanan borçlarından burada incelenecek son konu ise mücbir sebep halinde işletme faaliyetlerinin tatil edilmesi için idareden talepte bulunma borcudur⁴⁹⁹. Ruhsat sahibi bir mücbir sebep halinde işletme faaliyetlerinin geçici veya sürekli olarak tatil edilmesi için idareden talepte bulunmalıdır. İlgili madde şu şekildedir;

“(Değişik fıkra: 4.2.2015 – 6592/19 md.) Mücbir sebep veya beklenmeyen hâller dolayısıyla işletme izni alınmış işletme ruhsat sahalarında faaliyetin geçici olarak tatiline ruhsat sahibinin müracaatı üzerine Genel Müdürlükçe karar verilebilir. Ruhsat sahibince müracaat tarihi, geçici tatilin başlama tarihi olarak kabul edilir. Geçici tatili kabul edilen işletme ruhsatlarına 24 üncü maddenin on ikinci fıkrası hükümleri uygulanmaz. Ruhsat hukukundan kaynaklanan diğer yükümlülükler devam eder.”

⁴⁹⁸ Topaloğlu, Rödovals Sözleşmelerinin Şekli ve Tescili, s. 219

⁴⁹⁹ Topaloğlu, Maden, s. 294-295

2.2 Rödovansçının Borçları

Rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibine olduğu kadar rödovansçıya da düşen bazı borçlar bulunmaktadır. Bu borçlar incelenirken öncelikle ürün kirası ve kira sözleşmesinin genel hükümleri daha sonra ise Maden Kanunu hükümleri ele alınacaktır⁵⁰⁰.

TBK' nunda kiracının yani rödovansçının borçları m. 362-365⁵⁰¹ arasında düzenlenmiştir. Ayrıca devam maddelerden de rödovansçıya bazı sorumluluklar çıkarılabilmektedir. Bu bağlamda rödovansçının TBK açısından borçları şunlardır; kiralananı teslim alma borcu, işletme ve geliştirme borcu, tutanak tutma borcu, rödovans bedelini ödeme borcu, muhafaza ve bakım borcu, rödovansçıya ait vergileri ve genel kullanımdan kaynaklanan giderleri ödeme borcu, sözleşme konusunu alt kiraya vermeme ve sözleşmeyi devretmeme borcu, katlanma borcu, ihbar borcu, sözleşme konusunu iade ve ruhsat sahibine kalacak semereler⁵⁰².

Yukarıda sayılan borçların dışında rödovansçının ayrıca Maden Kanunu'ndan kaynaklanan borçları da mevcuttur. Bu gibi borçlara şunlar örnek verilebilmektedir; rödovansçının madencilik yapılan arazi sahibine karşı sorumluluğu ve bunun sınırları ile rödovansçının madencilik faaliyetlerinden doğan İş Kanunu, iş sağlığı ve güvenliği⁵⁰³ ile ilgili idari, mali ve hukuki sonuçlara katlanması.

Bu konuyu kapatmadan önce bir noktaya daha değinmek gerekmektedir. Bilindiği gibi madencilik faaliyetinin yapılması için gereken bütün izinler ruhsat sahibi tarafından alınmaktadır. Bu izinlerin en başında ise madencilik yapılan arazinin sahibinden alınan izin gelmektedir. Dolayısıyla arazi sahibinden bu izni ruhsat sahibi alacaktır. Ancak bu durum, araziye verilecek zararlardan ruhsat sahibinin sorumlu olması anlamına gelmeyecektir. Çünkü her ne kadar arazi sahibinin muhatabı ruhsat

⁵⁰⁰ Uyumaz/Güngör, s. 146

⁵⁰¹ Yavuz, s. 815-832

⁵⁰² Altaş, s. 113

⁵⁰³ Maden Kanunu ek 7. madde;

“Maden ruhsat sahiplerinin, ruhsat sahalarının bir kısmında veya tamamında üçüncü kişilerle yapmış oldukları rödovans sözleşmelerinde, bu alanlarda yapılacak madencilik faaliyetlerinden doğacak İş Kanunu, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili idari, mali ve hukuki sorumluluklar rödovansçıya aittir. Ancak bu durum ruhsat sahibinin Maden Kanunundan doğan sorumluluklarını ortadan kaldırmaz.”

sahibi ise de araziyi işletip madencilik faaliyetini yürüten rödovansçıdır. Bundan dolayı araziye verilen her türlü zarardan da rödovansçının sorumlu olması gerekmektedir⁵⁰⁴.

2.2.1 Kiralananı teslim alma borcu

Kiralananı işletmeye hazır bir şekilde teslim ruhsat sahibinin borçlarından bir tanesi olarak sayılmıştı. Buna karşılık rödovansçının da sözleşme konusunun teslim alınması için üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi gerekmektedir. Rödovansçının bu bağlamda yapması gereken faaliyetlerden bir tanesi de tutanak tutma konusudur⁵⁰⁵. Rödovansçı maden arazisi üzerinde bulunan ve rödovans sözleşmesi gereği teslim edilmesi gerekli olmayan eşyaları ruhsat sahibi ile birlikte kayda almalı ve arazinin işletmesini devralmalıdır.

Adi kira sözleşmelerinde kiralayanın teslim etme borcuna karşılık kiracının bir teslim alma borcunun bulunmadığı kabul edilmektedir. Buna karşılık ürün kirası sözleşmelerinde kiracının işletme borcu olduğu için teslim alma borcunun da olduğunu iddia etmek yanlış olmaz⁵⁰⁶. Sonuç olarak ürün kirası hükümlerinin uygulandığı rödovans sözleşmelerinde de rödovansçının teslim alma yükümlülüğünün olduğu söylenebilir.

2.2.2 İşletme ve geliştirme borcu

Kiracının sözleşme konusunu işletme borcu TBK 364. madde de düzenlenmiştir. Bu borcun ürün kirasını ve dolayısıyla rödovans sözleşmesini diğer sözleşmelerden ayıran temel husus olduğunu söylemek mümkündür⁵⁰⁷. Bu madde şu şekildedir;

“Kiracı, kiralananı özgülendiği amaca uygun ve iyi bir biçimde işletmekle, özellikle ürün vermeye elverişli bir durumda bulundurmakla yükümlüdür.

Kiracı, kiraya verenin izni olmaksızın, kiralananın işletme usulünü, kira süresinin bitiminden sonra etkisi görülebilecek biçimde değiştiremez⁵⁰⁸.”

⁵⁰⁴ Topaloğlu, Maden, s. 321 vd.

⁵⁰⁵ Yavuz/Acar/Özen, s. 709

⁵⁰⁶ Arkan Serim, s. 84; Tandoğan, Cilt 2, s. 111

⁵⁰⁷ Altaş, s. 113; Öztürk, s. 195; Öztoprak, s. 131; Cansel, s. 94; Arkan Serim, s. 85; Topaloğlu, Rödovans, s. 251; Çankaya, s. 5

⁵⁰⁸ Türel, s. 330

Madde metninde ilk göze çarpan husus kiralanan malın özgülediği amaca uygun bir şekilde ve özenle kullanılması gerektiğidir. Daha sonraki fıkrada ise kiracının kiralayanı etkileyecek şekilde değişiklikler yapması yasaklanmıştır⁵⁰⁹.

Kanun koyucu rödovansçıya sözleşme konusu malı işletmeyi bir borç olarak yüklemiştir. Bundan dolayı rödovansçının madeni işletmemek gibi bir seçeneği bulunmamaktadır. Aksi halde bu borca aykırılıktan dolayı ruhsat sahibinin talep hakkı ortaya çıkacaktır. İlk bakışta bir madenin işletilmemesinin yani rezervlerin tüketilmemesi ruhsat sahibinin yararına gibi görünse de hem işletme boşluğundan dolayı oluşabilecek müşteri kaybı hem de açık kanun hükmü sebebiyle rödovansçının işletme borcunun olduğu tartışmasızdır⁵¹⁰.

Rödovansçı kiralanan malı özgülediği amaca uygun bir şekilde kullanmak zorundadır. Bu hükümde kanunda açıkça belirtilmiştir. Yani rödovansçı madencilik için kendisine tahsis edilen hususları başka amaçlarla kullanamayacaktır. Örneğin, rödovansçı maden çıkarılacak arazi üzerinde bir inşaat veya tarım faaliyetine girişemeyecektir. Bununla birlikte madencilik faaliyetini etkilemeyecek ve belli durumlarda madencilik faaliyetini destekleyecek kullanımlar yapılması mümkündür. Bu gibi durumlara madencilik yapılan arazi üzerine işçilerin barınması için prefabrik evler kurulması veyahut işçilere yönelik olarak bir kantin açılması örnek olarak verilebilecektir⁵¹¹.

Rödovansçı söz konusu maddenin ikinci fıkrası gereğince kiralananın işletme usulünü kira süresinin sonunda etkileri görülebilecek şekilde değiştiremeyecektir⁵¹². Ancak bu hüküm yorumlanırken yapılacak olan usul değişikliğinin niteliği de dikkate alınmalıdır. Eğer yapılması planlanan değişiklik tesisin daha verimli ve güvenli bir şekilde işlemlerini sağlayacaksa bu tarz değişiklikler için bu madde hükmü uygulanmamalıdır. Ancak madde metni bu konuda bir ayırım yapmadığı için madenin işletilmesini daha verimli hale getirecek işletme usulü değişiklikleri ikinci fıkra

⁵⁰⁹ Yavuz/Acar/Özen, s. 705

⁵¹⁰ Tandoğan, Cilt 2, s. 141; Ahmet Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 19.Baskı, Turhan Kitabevi, 2015, s. 468; Altaş, s. 115; Arkan Serim, s. 86; Ayşe Şahin, “Hâsılat Kirası Sözleşmesinin Ayırt Edici Unsurları ve Tabi Olduğu Yasa Hükümleri”, **Prof. Dr. Hüseyin HATEMİ'ye Armağan C. 2**, İstanbul 2009, s. 1425-1426

⁵¹¹ Altaş, s. 114

⁵¹² Arkan Serim, s. 86

kapsamında rödovans sözleşmesinin bitiminde etkilerini gösterecek şekilde yapılamayacaktır. Bu konuya örnek olarak şu Yargıtay kararı verilebilecektir;

“Davacı vekili dava dilekçesinde; Davacı tarafından 28.7.2010 başlangıç tarihli ve 10 yıl süreli kira sözleşmesi ile Rize ili İyidere ilçesi Hazar Mahallesi 650 parsel numarasına kayıtlı bulunan derneğe ait taş ocağının davalı şirkete kiraya verildiğini, davalı şirket tarafından sözleşme şartlarının ihlal edilerek taş ocağının başka bir şirkete devredildiğini ve taş ocağından kesme şeklinde taş alınması gerekirken devralan şirket tarafından kırma yapılarak taş çıkarıldığını ve ocağın zarara uğratıldığını, davalıya çekilen ihtara rağmen akde aykırılığın giderilmediğini belirterek akde aykırılık sebebiyle kira sözleşmesinin feshi ile kiracının kiralanan tahliesine karar verilmesini istemiştir⁵¹³.”

Rödovansçı madeni ürün vermeye elverişli halde bulundurmaktır⁵¹⁴. Ancak ürün kirası için düzenlenmiş olan bu hüküm genellikle dönemlik ürün veren şeyler dikkate alınarak ihdas edilmiştir. Rödovals sözleşmeleri ise kullandıkça tükenen bir şey üzerinde yapılmaktadır. Bundan dolayı bu hüküm rödovals sözleşmesine sıkı bir şekilde uygulanamayacaktır. Bununla birlikte rödovalsçı madeni olağan kullanım sınırları içerisinde kullanılmalı ve kendisinden sonra gelecek olan kullanıcılar için madeni ulaşılabilir halde bırakmalıdır. Aksi takdirde bu borç kapsamında ruhsat sahibine karşı sorumlu olacaktır⁵¹⁵.

Rödovansçı madencilik faaliyetleri açısından teknolojik gelişmeleri takip etmek zorundadır. Normalde yukarıda zikredilen hüküm gereği ürün kirasında kiracının sadece kiralanan malın verim kabiliyetini koruma görevi vardır. Verim kabiliyetini arttırma bir yükümlülük olarak maddede yer almamıştır. Ancak işletme ve şirket kiralaları gibi bazı ürün kirası türleri için kiracının bu tarz bir yükümlülüğünün olduğu kabul edilebilecektir⁵¹⁶. Rödovals sözleşmesi de bu kapsamdaki sözleşmelerden bir tanesidir. Buna göre rödovalsçı madencilik faaliyetini çağın gereklerine göre yapmalı ve bunun için her türlü önlemi almalıdır. Örneğin eğer mümkünse madencilik faaliyetinde insan emeği minimuma indirilmeli ve maden çıkarımı

⁵¹³ 6. HD, E. 2014/8390, K. 2014/11.033, **Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası**, (E.T. 26.12.2015)

⁵¹⁴ Karahasan, s. 819; Arkan Serim, s. 85; Cansel, s. 96; Öztürk, s. 196; Tandoğan, Cilt 2, s. 144-145; Altaş, s. 114

⁵¹⁵ Öztoprak, s. 131; Topaloğlu, Maden, s. 54-56

⁵¹⁶ Arkan Serim, s. 85

tamamen makineler üzerinden yapılmalıdır. Bu şekilde hem verim artacak hem de risk azalacaktır. Sonuç olarak rödovansçının gelişmeleri takip etme ve buna bağlı olarak verimi artırma yükümlülüğü olduğunu iddia etmek olasıdır. Ayrıca şuna da dikkat etmek gerekir ki 364. maddenin ikinci fıkrası gereğince yasak olan ve kira sözleşmesinin bitiminden sonra etkisini doğuracak şekilde yapılan işletme yöntemi değişiklikleri; rödovansçının verimi koruma ve artırma yükümlülüğü çerçevesinde caiz olarak görülmelidir.

Rödovansçı kullanımına tahsis edilen madeni işletmekle yükümlüdür. Ancak yukarıda da incelendiği üzere ruhsat sahibinin madeni sözleşme süresince işletilmeye hazır halde bulundurma borcu vardır⁵¹⁷. Bundan dolayı rödovansçı sözleşme süresince işletmeye engel herhangi bir durum olduğu takdirde ruhsat sahibine bunu derhal bildirmelidir. Bu gibi durumlara esaslı tamirat gerektiren arızalar, üçüncü kişilerin üstün hak iddiaları, madencilik için gereken herhangi bir iznin iptali gibi örnekler verilebilmektedir. Söz konusu hallerde ruhsat sahibi kendisine haber verilir verilmez bu engelleri bertaraf etmek zorundadır. Eğer ruhsat sahibi bu engelleri kaldırmazsa rödovansçıya karşı sorumlu olacaktır. Ruhsat sahibinin sorumlu olmayacağı tek durum işletmeye engel durumlara rödovansçının kusuruyla sebep olmasıdır. Bu durumlar haricinde, hatta bir görüşe göre ruhsat sahibinin kusurunun olmadığı umulmayan hallerde dahi bu sorumluluk devam edecektir⁵¹⁸. Ancak aksaklıklardan rödovansçı sorumlu ise maden hiç işletilmese dahi rödovans bedeli tamamen ödenecektir.

Son olarak rödovansçının madeni işletirken göstermesi gereken özen konusu incelenmelidir. Kanun koyucu madde metninde rödovansçının madeni iyi bir biçimde işletmekle yükümlü olduğunu düzenlemektedir. Ürün kirası ve dolayısıyla rödovans sözleşmesi için gösterilmesi gereken özenin ölçüsü doktrinde şu şekilde belirtilmiştir; rödovansçı madeni kiracı gibi değil de sanki orası kendi işletmesi gibiymiş gibi düşünerek işletmelidir⁵¹⁹.

Rödovansçı göstermesi gereken bu özenden ve yukarıda açıklanan verimi koruma yükünden dolayı sözleşme konusu mala bazı masraflar yapmak zorundadır. Bu

⁵¹⁷ Aral/Ayrancı, s. 272

⁵¹⁸ Tandoğan, Cilt 2, s. 124; Cansel, 71; Altaş, s. 116

⁵¹⁹ Cansel, s. 95; Altaş, s. 117

masraflar zorunlu masraflar ve faydalı masraflar olarak iki başlık altında incelenebilecektir. Bu masraflardan hangilerinin ne kapsamda geri istenebileceği tartışılmalıdır. Ancak bu tartışma yapılırken rödovansçının madeni iyi bir biçimde işletmekle yükümlü olduğu unutulmamalıdır⁵²⁰. Kanun koyucu bu konuda ürün kirası için ayrıca bir hüküm tahsis etmiştir. Bu hüküm sona ermenin sonuçları başlığı altında düzenlenen 372. maddedir⁵²¹. Bu rödovans sözleşmesinin sona ermesi kısmında geniş bir şekilde inceleneceği için burada kısaca değinilecektir⁵²². Madde metni şu şekildedir;

“Kira süresinin bitiminde kiracı, kiralananı, tutanağa geçirilmiş olan bütün eşyalarla birlikte ve buldukları durumda geri vermekle yükümlüdür.

Kiracı, iyi işletilme durumunda kaçınılabilecek olan değer eksiklikleri için tazminat ödemekle yükümlüdür.

Kiracı, kiralananı göstermekle yükümlü olduğu özen çerçevesinde meydana gelen değer artışları için tazminat isteyemez.”

Söz konusu madde gereğince rödovansçı yapmış olduğu zorunlu masrafları geri isteyemeyecektir⁵²³. Ayrıca rödovansçı iyi işletme kapsamına giren faydalı yatırımları da talep edemeyeceği gibi eğer bu kapsamda olup da yapılmayan bir yatırımdan dolayı sözleşme konusu değer kaybederse bu kayıpları da karşılamak zorundadır. Son olarak iyi işletme kapsamını da aşacak şekilde yapılmış olan faydalı masraflara değinilmelidir. Rödovansçı bu tarz giderleri isteyebilecektir. Ancak bu geri istemenin hangi hükümlere göre olacağı tartışmalıdır. Doktrinde bir görüş⁵²⁴ sebepsiz zenginleşme hükümlerini ileri sürerken, diğer bir görüş ise vekâletsiz iş görme hükümlerini ileri sürmektedir⁵²⁵. Sebepsiz zenginleşme görüşü taraflar arasında bir rödovans sözleşmesi var olduğu için mantıklı görünmemektedir. Bundan

⁵²⁰ Arkan Serim, s. 86

⁵²¹ Yavuz, s. 853

⁵²² Bkz. 3.3

⁵²³ Yavuz/Acar/Özen, s. 709

⁵²⁴ Cansel, s. 102-103

⁵²⁵ Altaş, s. 118

dolayı rödovansçının yapmış olduğu bu tarz masrafları vekâletsiz iş görme hükümlerine göre talep edebilecektir⁵²⁶.

2.2.3 Tutanak tutma borcu

Ruhsat sahibinin borçları kısmında detaylı olarak anlatıldığı üzere tutanak tutma borcu taraflarını her ikisine de yüklenmiş olan bir borçtur⁵²⁷. Bunu bu konunun düzenlenmiş olduğu 359. maddeden çıkarmak mümkündür. Sonuç olarak rödovansçı da tutanak tutma faaliyetine eşlik etmek ve ruhsat sahibi ihmal ettiği takdirde bu eylemi icra etmek zorundadır.

2.2.4 Rödovans bedelini ödeme borcu

2.2.4.1 Rödovans bedelinin tanımı ve niteliği

Rödovans bedeli ödemesi ürün kirasını düzenleyen hükümlerden TBK m. 362'de düzenlenmiştir. Söz konusu hüküm şu şekildedir;

“Kiracı, sözleşmede aksine bir hüküm veya yerel âdet olmadıkça, kira bedelini ve yan giderleri her kira yılının ve en geç kira süresinin sonunda ödemekle yükümlüdür.

Kiracı, kiralananın tesliminden sonra vadesi gelmiş kira bedelini veya yan giderleri ödemezse kiraya veren, kiracıya yazılı olarak en az altmış günlük bir önel verip, bu önel içinde ödememesi durumunda sözleşmeyi feshedeceğini bildirebilir⁵²⁸.”

Rödovans bedeli rödovans sözleşmesinin unsurlarından bir tanesidir. Buna göre rödovans bedelini şu şekilde tanımlamak mümkün olabilecektir. Rödovans bedeli; ruhsat sahibinin usulüne göre alınmış bir işletme ruhsatından doğan hakları belirli bir süre kullanılması ve işletilmesi için rödovansçıya bırakmasının karşılığında ruhsat sahibine ödenen bedeldir⁵²⁹.

Rödovans sözleşmesine konu olan madenler kullandıkça tüketilen eşya grubuna girdiği için ruhsat sahibine ödenen rödovans bedeli sadece sözleşme konusunun kullanılması ve işletilmesi karşılığı değil aynı zamanda rezervlerin tüketilmesi

⁵²⁶ Altaş, s. 118; Cansel, s. 100-106

⁵²⁷ Arkan Serim, s. 91

⁵²⁸ Yavuz/Acar/Özen, s. 707

⁵²⁹Tandoğan, Cilt 2, s. 14; Cansel, s. 41; Gümüş, Özel, s. 288-289; Altaş, s. 122; Arkan Serim, s. 91

karşılığında verilen bir bedeldir⁵³⁰. Bu yönüyle rödovans sözleşmesi birçok ürün kirası çeşidinden ayrılmaktadır.

Rödovans sözleşmesinin unsurlarından bir tanesi olan rödovans bedelinin sözleşmede belirlenmiş olması gerekmektedir. Ancak buradan rödovans bedelinin muğlâk olarak bırakıldığı durumlarda sözleşmenin kurulmadığı anlamı çıkarılmamalıdır. Rödovans bedelinin belirlenebilir olması rödovans sözleşmesinin kurulması için yeterlidir. Bu tarz durumlarda sözleşmenin kurulmuş olduğu iş kolundaki teamüllere bakılarak rödovans bedeli belirlenebilecektir⁵³¹.

Daha önce de değindiğimiz üzere rödovans sözleşmeleri bedel bakımından iki farklı sınıflandırmaya tabi tutulmuştu⁵³². Bunlar ödemenin yapılış tarzına göre yapılan sınıflandırma ile rödovans sözleşmesinin ruhsat sahibine sağladığı hak yönünden yapılan sınıflandırmadır. İlk sınıflandırma rödovans sözleşmesinde ödemenin yapılış tarzına göre ayarlanmıştır. Bu sınıflandırma genel rödovans sözleşmesi ve iştirakli rödovans sözleşmesi şeklinde iki başlıktan oluşmaktadır. Genel rödovans sözleşmesi bedel olarak sabit bir miktarın saptandığı rödovans sözleşmeleri iken, iştirakli rödovans sözleşmeleri ise rödovans bedelinin çıkarılan ürünün değerine endekslendiği rödovans sözleşmeleridir. Daha sonra iştirakli rödovans sözleşmeleri kendi içinde 2 alt başlığa ayrılmaktadır. Bunlar birim bazlı rödovans sözleşmeleri ile ad valorem yani değer bazlı rödovans sözleşmeleridir. Birim bazlı rödovans sözleşmeleri bedelin çıkarılan ürünün birim sayısına endekslendiği sözleşmeler iken ad valorem rödovans sözleşmelerinde ise rödovans bedeli çıkarılan ürünün değerine endekslenmiştir. Ad valorem rödovans sözleşmeleri ise hesaplama yöntemine göre kendi içerisinde üçe ayrılmaktadır. Bunların sadece isimlerini vermek yeterli olacaktır: Gross overriding royalty, net smelter return royalty ve net profit interest⁵³³. İkinci temel sınıflandırma ise az önce de değinildiği üzere, rödovans sözleşmesinin ruhsat sahibine sağladığı hak yönünden yapılan sınıflandırmadır. Bu sınıflandırma iki başlığa ayrılmaktadır. Bunlar; ruhsat sahibine ürünün aynı üzerinde bir aynı hak sağlayan rödovans sözleşmeleri ile ruhsat sahibine ürünün değeri üzerinde bir mali hak sağlayan rödovans sözleşmeleridir.

⁵³⁰ Arkan Serim, s. 91

⁵³¹ Eren, Özel, s. 441-442

⁵³² Bkz. 1.5

⁵³³ Bkz. 1.5

Ürün kirasını düzenleyen hükümler arasında kira bedelinin yabancı para cinsinden olamayacağına dair bir hüküm yoktur. Bundan dolayı rödovans bedelleri kural olarak TL üzerinden belirlenmekle birlikte herhangi bir yabancı para birimi cinsinden de belirlenebilecektir⁵³⁴.

Rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibinin sözleşme konusunu sözleşme süresince işletilmeye hazır halde bulundurma borcu vardır. Buna göre rödovans sözleşmesi herhangi bir sebeple aksar ise; aksamanın sözleşmeye etkisi ölçülüp buna göre rödovans bedelinin belirlenmesi gerekmektedir. Ancak bilindiği gibi bunun bir istisnası vardır. Bu istisna ise sözleşmenin aksamasının rödovansçıdan kaynaklanması durumudur. Bu tarz hallerde rödovansçı takdir edilen rödovans bedelinin tamamını ödemek zorundadır. Rödovans bedeli sabit bedel olarak değil de çıkarılacak ürün üzerine endekslendiyse, ruhsat sahibine ödenecek bedel rödovansçının hali hazırda ürettiği miktar üzerinden değil, aksaklık olmasaydı üretmesi gereken miktar üzerinden hesaplanmalıdır. Çünkü aksaklığın sebebi rödovansçıdır. Bunun sonuçlarına da o katlanmalıdır⁵³⁵.

2.2.4.2 Rödovans bedelinin ödeme yeri

Ürün kirasını düzenleyen hükümler arasında kiranın bedelinin ödeme yeri hakkında herhangi bir özel hüküm bulunmamaktadır. Bundan dolayı ürün kirası sözleşmesi ve dolayısıyla rödovans sözleşmelerinde rödovans bedelinin ödeme yeri tespit edilirken genel hükümlere gidilmelidir. Öncelikle tarafların yapmış oldukları sözleşmeye bakılmalı ve herhangi bir yer tayini olup olmadığı saptanmalıdır. Eğer taraflar sözleşmede bir ödeme yeri tayin etmişlerse rödovans bedeli bu yerde ödenmelidir. Yok, eğer taraflar rödovans sözleşmesine bu yönde bir hüküm koymamışlarsa ifa yeri başlıklı TBK 89. maddeye göre rödovans bedelinin ödeneceği yer tespit edilecektir⁵³⁶. Söz konusu hüküm şu şekildedir;

“Borcun ifa yeri, tarafların açık veya örtülü iradelerine göre belirlenir. Aksine bir anlaşma yoksa aşağıdaki hükümler uygulanır;

⁵³⁴ Arkan Serim, s. 92; Cansel, s. 107-108

⁵³⁵ Altaş, s. 123-124

⁵³⁶ Arkan Serim, s. 94; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, **Tekinay, Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 7. Bası, İstanbul 1993, s. 808-811; Aral/Ayrancı, s. 297-298; Gümüş, Özel, s. 290-291; Cansel, s. 109

1. Para borçları, alacaklının ödeme zamanındaki yerleşim yerinde,
 2. Parça borçları, sözleşmenin kurulduğu sırada borç konusunun bulunduğu yerde,
 3. Bunların dışındaki bütün borçlar, doğumları sırasında borçlunun yerleşim yerinde,
- ifa edilir.

Alacaklının yerleşim yerinde ifası gereken bir borcun doğumundan sonra alacaklının yerleşim yerini değiştirmesi sebebiyle ifa önemli ölçüde güçleşmişse borç, alacaklının önceki yerleşim yerinde ifa edilebilir⁵³⁷.”

Rödovans sözleşmelerinde rödovans bedeli genellikle para borcu olarak belirlendiği için eğer taraflar herhangi bir ödeme yeri tayin etmemişlerse, rödovans bedeli ruhsat sahibinin ödeme zamanındaki yerleşim yerinde ifa edilecektir. Ancak yukarıda rödovans bedelinin çeşitleri anlatılırken, rödovans bedelinin maddeden çıkarılan ürünün bir kısmı olarak belirlenebileceği söylenmişti. Bu tarz bir durumda ise rödovans bedeli cins borcu niteliğinde olduğu için 89. maddenin 3 numaralı bendi gereğince, rödovans bedeli doğduğu anda rödovansçının yerleşim yeri neresi ise orada ifa edilecektir⁵³⁸.

2.2.4.3 Rödovans bedelinin ödeme zamanı

Rödovans bedelinin ödeme zamanı tayin edilirken öncelikle tarafların yaptıkları sözleşme dikkate alınmalıdır. Eğer taraflar yapmış oldukları rödovans sözleşmesinde bir ödeme zamanı kararlaştırmışsa ifa bu zamanda yapılacaktır. Ancak eğer bu tarz bir belirleme yapılmamışsa rödovans bedelinin ödeme zamanı TBK m. 362'ye göre belirlenmelidir⁵³⁹. Buna göre maddenin ödeme zamanını ilgilendiren kısmı şu şekildedir;

“Kiracı, sözleşmede aksine bir hüküm veya yerel âdet olmadıkça, kira bedelini ve yan giderleri her kira yılının ve en geç kira süresinin sonunda ödemekle yükümlüdür.”

⁵³⁷Necip Kocayusufpaşaoğlu/ Rona Serozan/ Hüseyin Hatemi/ Abdulkadir Arpacı, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm Cilt Üç**, 6. Baskı, Filiz Yayınları, İstanbul 2014, s. 40-41

⁵³⁸ Altaş, s. 122

⁵³⁹ Arkan Serim, s. 95; Hatemi/Serozan/Arpacı, s. 262; Arpacı, s. 60; Nami Barlas, **Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar**, İstanbul 1992, s. 31

Bu hükme göre rödovans sözleşmesinde ödeme zamanını tayin etmek için öncelikle rödovans sözleşmesini incelemek gerekmektedir. Eğer burada bir hüküm mevcut ise ödeme buna göre yapılacaktır. Taraflar sözleşmede bu konuyu düzenlememişler ise yerel adetlere bakılmalıdır. Eğer yerel adetlerde ödeme zamanı hakkında bir hüküm varsa ödeme zamanı buna göre belirlenecektir. Kanun koyucu bu ikisinin de olmaması durumunda rödovans bedelinin ödenmesi için bir hüküm getirmiştir. Buna göre rödovans bedeli sözleşme süresi boyunca her yılın sonunda, en geç ise sözleşme sonunda ödenecektir. Kanun koyucunun ürün kirasının ödeme zamanı bakımından kira sözleşmesinin genel hükümlerinde düzenlenen her ay sonu ödeme kuralını burada değiştirdiği görülmektedir⁵⁴⁰.

2.2.4.4 Rödovans bedelinin belirlenmesi

Rödovans bedeli taraflarca sözleşme metninde serbestçe belirlenebilmektedir. Taraflar bu bedeli açıkça belirtebilecekleri gibi o iş kolunda geçerli olan bazı teamüllere de atıf yapabilmektedir. Ancak sonuç olarak rödovans bedelinin en azından belirlenebilir olması gerekmektedir. Aksi takdirde rödovans sözleşmesi kurulmamış sayılacaktır. Çünkü bilindiği üzere rödovans bedeli rödovans sözleşmesinin unsurlarından bir tanesidir⁵⁴¹.

Rödovansçı kural olarak maksimum ürün elde etme çabası içerisinde olmak zorundadır. Rödovansçı bunun için gerekli tedbirleri alacak ve buna göre faaliyet gösterecektir. Rödovans dönemi sonunda, ortalamadan çok az bir ürün elde edilmişse bunun sebebi araştırılmalı ve rödovans bedeli buna göre hesaplanmalıdır. Üretim düşüklüğünün sebebi eğer rödovansçının kendi eylemleri ise rödovans bedeli ortalama üretim miktarı üzerinden hesaplanmalıdır⁵⁴².

2.2.4.5 Fevkalade hal durumunda rödovans bedelinden indirim yapılması

Ürün kirasını düzenleyen hükümler arasında fevkalade hal durumunda kira bedelinin indirilmesini düzenleyen bir hüküm bulunmaktadır⁵⁴³. Ancak burada şunu da belirtmek gerekir ki, söz konusu bu hüküm olmasaydı dahi genel hüküm niteliğindeki aşırı ifa güçlüğü hükmü gereğince fevkalade hal durumunda bir

⁵⁴⁰ Eren, Özel, s. 442

⁵⁴¹ Tandoğan, Cilt 2, s. 165 vd.; Altaş, s. 122; Gümüş, Özel, s. 234; Arkan Serim, s. 97; Cansel, s. 107

⁵⁴² Altaş, s. 124; karşı. Cansel, s. 100-106

⁵⁴³ Yavuz/Acar/Özen, s. 707

uyarlama yapılması gerekli olacaktı. Burada öncelikle ürün kirası kısmında ihdas edilmiş olan 363. madde hükmü ele alınacak daha sonra ise aşırı ifa güçlüğü düzenleyen 138. maddeye geçilecektir. Ürün kirası hükümlerinden 363. madde⁵⁴⁴ şu şekildedir;

“Tarımsal bir taşınmazın her zamanki verimi, olağanüstü felaket veya doğal olaylar yüzünden önemli ölçüde azalırsa kiracı, kira bedelinden orantılı bir miktarın indirilmesini isteyebilir.

Bu haktan başlangıçta feragat, ancak kira bedelinin belirlenmesi sırasında bu gibi durumların meydana gelmesi olasılığı göz önünde tutulmuş veya doğan zarar bir sigorta ile karşılanmış ise, geçerli olur.”

Madde metni incelendiği takdirde iki fıkranın farklı konuları incelediği görülmektedir. Bundan dolayı öncelikle ilk fıkra hükmü incelenecek, daha sonra ise ikinci fıkra hükmüne geçilecektir.

İlk fıkra hükmü tarımsal taşınmazlar için düzenlenmiştir. Ancak bu maddeyi tarımsal taşınmazlara has tutmak yanlış olacaktır. Ürün kirasının diğer türlerine ve dolayısıyla rödovans sözleşmesine de bu hüküm kıyasen uygulanmalıdır⁵⁴⁵. Uygulama incelendiği takdirde rödovans sözleşmelerinde bu hükmün çok sık şekilde uygulandığı görülmektedir. Rödovansçı çoğu zaman çeşitli sebeplerle istediği kadar ürün elde edememektedir. Elde edilen ürünlerdeki noksanlığın sebebi ise bazen bu madde kapsamına girmektedir. Bundan dolayı bu maddeyi sadece tarımsal taşınmazlara hasretmek doğru olmayacaktır.

Birinci fıkranın uygulanmasının en önemli şartı olağanüstü bir felaket veya doğal bir afetin sözleşme konusundan alınacak verimin önemli bir ölçüde azalmasıdır. Burada kastedilen olağanüstü hâl umulmayan hâl kavramı ile ifade edilmektedir. Umulmayan hâl kavramı sübjektif imkânsızlık hâlleri ile mücbir sebep durumunu içeren bir üst başlıktır⁵⁴⁶. Ayrıca verimin azalmasına sebep olan bu umulmayan hâllerin herhangi bir şekilde taraflara isnat edilememesi gerekmektedir. Aksi takdirde tarafların kusuru ile ortaya çıkan bu haller farklı hükümlerin kapsamına girecektir. Bu konuda şu şekilde bir Yargıtay kararı örnek verilebilir;

⁵⁴⁴ Yavuz, s. 818

⁵⁴⁵ Cansel, s. 110; Altaş, s. 126; Tandoğan, Cilt 2, s. 173 vd.

⁵⁴⁶ Tandoğan, Cilt 2, s. 173 vd.; Altaş, s. 125; Cansel, s. 110

“Davacı, davalı ile yapılan 02.10.1995 günlü sözleşmeyle 5 numaralı sahanın işletmesinin rödovans karşılığı verildiğini, ilk 2 yıl üretim için hazırlık yaptıklarını ve davalıya sözleşme uyarınca ödenmesi gereken rödovans bedelinin ödendiğini, 3.yılın hazırlıklarının da tamamlandığını ancak 21.05.1998 tarihinde Zonguldak ve çevresinde sel felaketi meydana geldiğini, bölgenin afet bölgesi kapsamına alındığını, bu yüzden de üretimin sıfır noktasına kadar gerilediğini, aynı yıl dünyayı etkileyen ekonomik krizin kendilerini de etkilediğini, davalı idareye sözleşmenin feshi için başvuruda bulduklarını, sonuç alınmadığını ileri sürerek, sözleşmenin tazminatsız feshine karar verilmesini istemiştir⁵⁴⁷.”

“Davacı, davalının A.R.67033 ruhsat numaralı 150 hektar büyüklüğündeki maden sahasını 04.07.2004 tarihli sözleşme ile kiraladığını, maden sahasının Taş Ocakları Nizamnamesine tabi iken yapılan değişiklik ile Maden Yasası kapsamına alındığını ve işletme sahasının 50 hektara düşürüldüğünü, ayrıca Kültür ve Tabiat Varlıkları Kurulunca da 5 hektarlık bir eksiltmeye gidildiğini ileri sürerek 04.07.2004 tarihli sözleşmenin küçülme oranında uyarlanmasını ve sözleşmenin feshi halinde ödenmesi gerekli 50.000.00 YTL'nin de aynı oranda indirilmesini istemiştir⁵⁴⁸.”

Sözleşme konusunun veriminin önemli ölçüde azalmasından ne anlaşılması gerektiği kanunda açıklanmamıştır. Ancak bu madde hükmünün uygulanması için olağanüstü hal sonucu elde edilen gelirin tahmin edilen en düşük gelirden daha az olması gerekmektedir⁵⁴⁹. Aksi halde bu maddenin uygulama şartlarından birisi olan öngörülemezlik hali ortadan kalkacaktır.

Olağanüstü hal sonucu yapılacak olan indirim miktarı her olayda hâkim tarafından ayrı ayrı takdir edilecektir. Ancak madde metnine bakıldığı zaman indirim talebinin doğrudan hâkime karşı değil de ruhsat sahibine yapılması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu durumda olağanüstü bir hal ile karşılaşan rödovansçı öncelikle indirim talebini ruhsat sahibine yöneltecek, bu aşamada bir uyuşmazlık çıkarsa olay mahkemeye taşınacaktır⁵⁵⁰.

⁵⁴⁷ 14. HD, E. 2008/1158, K. 2008/4261, **Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası**, (E.T. 26.12.2015)

⁵⁴⁸ 14. HD, E. 2008/7969, K. 2008/12073, **Hukuk Türk İçtihat ve Bilgi Bankası**, (E.T. 26.12.2015)

⁵⁴⁹ Altaş, s. 126; Tandoğan, Cilt 2, s. 174; Cansel, s. 111

⁵⁵⁰ Tandoğan, Cilt 2, s. 174; Altaş, s. 126; Cansel, s. 110

TBK 363. maddenin ikinci fıkrası rödovansçının olağanüstü hal durumunda indirim talebinden feragat etmesi konusunu düzenlemektedir⁵⁵¹. Buna göre rödovansçının bu haktan feragat etmesi ancak kira bedelinin belirlenmesi sırasında bu olayların meydana gelmesi hesaba katılmış yahut ortaya çıkan zarar bir sigorta ile karşılanmış ise mümkündür. Aksi halde bu haktan başlangıçta feragat edilemeyecektir. Ancak sözleşme başladıktan sonra yapılacak olan feragat için bu tarz şartların aranmayacağını iddia etmek mümkündür⁵⁵². Bu konuda şu Yargıtay kararını örnek vermek mümkündür;

“Kuraklıktan dolayı davacı kiracının ürün elde edemediği ve kira bedelinin indirilmesini talep ettiği, kiracının olağanüstü hallerin kira bedeline etki etmeyeceği yönündeki sözleşme hükmünü kabul etmesine rağmen kiracının ihale ile bedelin çok üstünde kira ödemesi yaptığından kuraklık olan yıl için tenzile karar verilmesi gerektiği; evvelce bu haktan feragat edilmiş olmasının, BK m. 282/2 kapsamında ancak kiranın tespiti sırasında bu gibi vakaların ihtimali nazara alınmış yahut husule gelen zarar bir sigorta ile telafi edilmiş ise muteberdir⁵⁵³.”

Son olarak yukarıda da belirtildiği gibi aşırı ifa güçlüğünü düzenleyen TBK m. 138 hükmü incelenmelidir. Bu hüküm genel hüküm niteliğinde olup TBK m. 363’ e göre daha esnek şartlara sahiptir. Bundan dolayı uygulama sahası daha geniştir. Söz konusu madde şu şekilde düzenlenmiştir;

“Sözleşmenin yapıldığı sırada taraflarca öngörülmeyen ve öngörülmesi de beklenmeyen olağanüstü bir durum, borçludan kaynaklanmayan bir sebeple ortaya çıkar ve sözleşmenin yapıldığı sırada mevcut olguları, kendisinden ifanın istenmesini dürüstlük kurallarına aykırı düşecek derecede borçlu aleyhine değiştirir ve borçlu da borcunu henüz ifa etmemiş veya ifanın aşırı ölçüde güçleşmesinden doğan haklarını saklı tutarak ifa etmiş olursa borçlu, hâkimden sözleşmenin yeni koşullara uyarlanmasını isteme, bu mümkün olmadığı takdirde sözleşmeden dönme hakkına sahiptir. Sürekli edimli sözleşmelerde borçlu, kural olarak dönme hakkının yerine fesih hakkını kullanır.

Bu madde hükmü yabancı para borçlarında da uygulanır.”

⁵⁵¹ Eren, Özel, s. 442

⁵⁵² Yavuz/Acar/Özen, s. 707-708

⁵⁵³ YHGK, E. 2010/14-14, K. 2010/15; akt; Arkan Serim, s. 101

TBK 363. madde ile 138. madde birbiri ile karşılaştırıldığı takdirde arada bazı farkların olduğu görünmektedir. Öncelikle m. 363 ürün kirasına ilişkin özel bir hüküm iken, m. 138 bir genel hüküm niteliğindedir. Bundan dolayı m. 138 bütün sözleşme türlerine uygulanabilecektir. Daha sonra m. 363 sadece kiracıya bir hak tanımaktadır⁵⁵⁴. Ancak m. 138’ de borçlu tabiri kullanıldığı ve rödovans sözleşmesi iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olduğu için m. 138 gereğince ruhsat sahibi de şartların oluşması halinde uyarılama isteyebilecektir. Ancak burada m. 138’ de belirtilen bir şarta da değinmek gerekmektedir. Buna göre m. 138’ e göre uyarılama isteyebilmek için borçlunun ya edimini ifa etmemiş olması ya da ifanın aşırı ölçüde güçleşmesinden doğan haklarını saklı tutmuş olması gerekmektedir. Rödovans sözleşmesinde tarafların edimi süreklilik arz ettiği için bazı durumlarda taraflar edimlerini ifa etmeye başlayıp aynı zamanda ifanın aşırı ölçüde güçleşmesinden doğan haklarını saklı tutmamış olsalar bile m. 138’e göre uyarılama isteme hakları olacaktır. Bu madde kapsamında şu Yargıtay kararları örnek verilebilir;

“Davacılar vekili, müvekkili ile davalı arasında rödovans sözleşmesi bulunduğunu, sözleşmedeki rödovans bedelinin 1995 yılında mahkeme kararı ile yeniden düzenlendiğini, aradan geçen zaman içerisinde rödovans oranının emsallerine göre düşük kaldığını ileri sürerek, % 05 olan oranın %10 oranına yükseltilmesini, aradaki farkın davalıdan tahsilini talep ve dava etmiştir.

Davalı vekili, bir kez uyarılama yapıldığını bir daha uyarılama istenemeyeceğini, aradan geçen zamanın ve gelişmelerin müvekkili şirketi ekonomik sıkıntıya düşürdüğünü savunarak davanın reddini istemiş, karşı davasında ise rödovans bedelinin düşürülmesine karar verilmesini talep ve dava etmiştir.

Mahkemece, iddia, savunma ve dosyadaki belgelere göre, benimsenen bilirkişi raporu doğrultusunda, taraflar arasında uygulanmakta olan % 05 rödovans oranının kesinleşmesinden bu yana ekonomik göstergelerde büyük değişiklikler olduğu vakia ise de, koşulların taraflardan biri aleyhine katlanılamayacak oranda bozulduğunun kabulünün mümkün olmadığı gerekçesiyle, asıl ve karşı davanın reddine karar verilmiştir⁵⁵⁵.”

⁵⁵⁴ Arkan Serim, s. 100; Tandoğan, Cilt 2, s. 172; Cansel, s. 110; Hatemi/Serozan/Arpacı, s. 262-263; Öztürk, s. 218

⁵⁵⁵ 11. HD, E. 2004/13080, K. 2005/10548, **Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası**, (E.T. 26.12.2015)

“Davacılar vekili, müvekkillerinin murisine ait kömür sahasının, 31.8.1978 tarihli sözleşme ile davalıya devredildiğini ve üretilen kömürün beher tonu için (25) TL rödovans ücreti kararlaştırıldığını, ancak aradan geçen süre içinde bu ücretin çok düşük kaldığını ileri sürerek, sözleşmenin günün koşullarına uydurularak rödovans ücretinin 27.9.1983 tarihinden itibaren kömürün ocak çıkış fiyatının %16 sı olarak değiştirilmesini talep ve dava etmiştir.

Davalı vekili, sözleşmede yüzde ile ifade edilen bir ödeme biçimi olmadığını ve sözleşmenin ancak tarafların rızası ile değiştirilebileceğini savunarak davanın reddini istemiştir.

Mahkemenin davanın reddine dair verdiği karar davacılar vekilinin, davanın kabulü ile rödovansın 235 TL’ne yükseltilmesine dair verilen karar ise taraf vekillerinin temyizi üzerine, Dairemizin 21.10.1986 gün ve 4569-5444 sayılı ve 17.1.1995 gün ve 6215-149 sayılı ilamında yazılı gerekçelerle ve son olarak sözleşme yapıldığı tarihte kararlaştırılmış (25)TL rödovansın, kömür satış fiyatları ve masraflar dikkate alınarak bulunacak safi kara olan oranı belirlenmek ve ondan sonra dava tarihinde aynı esaslar dâhilinde bulunacak safi kara göre aynı oran dâhilinde hak ve nispet de göz önüne alınarak dava tarihinde ki rödovansın belirlenmesi gerektiğine işaret edilmek suretiyle bozulmuştur⁵⁵⁶.”

2.2.4.6 Ruhsat sahibinin hapis hakkı

Rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibinin hapis hakkı ürün kirasını düzenleyen hükümler arasında yer almamıştır. Ancak 358. madde gereğince ürün kirasında özel olarak düzenlenmeyen konularda kira sözleşmesinin genel hükümleri uygulanacağından, ürün kirası ve dolayısıyla rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibinin hapis hakkına kira sözleşmesinin genel hükümleri yani TBK 336-338 hükümleri uygulanacaktır⁵⁵⁷. Rödovans sözleşmesi açısından hapis hakkı rödovansçının rödovans bedelini ödemekte temerrüde düştüğü durumlarda ruhsat sahibinin alacağını teminat altına almak için kullanılacaktır. Öncelikle bu konuyu düzenleyen 336. maddenin paylaşılması gerekmektedir;

⁵⁵⁶ 11. HD, E. 1996/9085, K. 1997/1962, **Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası**, (E.T. 26.12.2015)

⁵⁵⁷ Eren, Özel, s. 441; Yavuz/Acar/Özen, s. 708

“Taşınmaz kiralalarında kiraya veren, işlemiş bir yıllık ve işlemekte olan altı aylık kira bedelinin güvencesi olmak üzere, kiralananda bulunan ve kiralananın döşenmesine veya kullanılmasına yarayan taşınırlar üzerinde hapis hakkına sahiptir.

Kiraya verenin hapis hakkı, alt kiracının asıl kiracıya olan kira borcunu aşmamak üzere, alt kiracının kiralanana getirdiği aynı nitelikteki taşınırları da kapsar.

Hapis hakkı, kiracının haczedilemeyen malları üzerinde kullanılamaz.”

Madde metni incelendiği vakit öncelikle maddenin taşınmaz kiralaları için düzenlenmiş olduğu görünmektedir⁵⁵⁸. Rödovans sözleşmesi de bünyesinde taşınmaz mallar içerdiği için bu madde hükmünün rödovans sözleşmesinde uygulanmasında bir beis yoktur. Ayrıca hapis hakkının sadece kiralayana/ruhsat sahibine verilmiş bir hak olduğu göze çarpmaktadır.

Hapis hakkı ruhsat sahibinin işlemiş bir yıllık ve işlemekte olan 6 aylık rödovans bedeli alacağına güvence olması için yapılacaktır. Adi kira için düzenlenmiş olan bu sürelerin ürün kirası için bir yıl artı bir yıl olacağı şeklinde görüşler mevcuttur⁵⁵⁹. Fakat bu görüşleri destekleyen herhangi bir mevzuat hükmü yoktur.

Ruhsat sahibi hapis hakkını ancak sözleşme konusu üzerine işletme faaliyetini desteklemek amacıyla getirilmiş olan menkul mallar üzerinde kullanabilecektir⁵⁶⁰. Ayrıca rödovansçının haczedilemez nitelikte olan menkul malları hapis hakkına da konu olamayacaktır. Ruhsat sahibinin hapis hakkını kullanabilmesi için rödovans sözleşmesini feshetmemiş olması gerekmektedir⁵⁶¹. Çünkü hapis hakkı rödovans sözleşmesinden doğan bir haktır. Bundan dolayı bu hakkın kullanılması için rödovans sözleşmesinin ayakta olması gerekmektedir⁵⁶².

Hapis hakkının kullanımı konusu ayrı bir madde halinde düzenlenmiştir. Bu madde şu şekildedir;

⁵⁵⁸ Aral/Ayrancı, s. 313-314

⁵⁵⁹ Tandoğan, Cilt 2, s. 179; Altaş, s. 128; Cansel, s. 113

⁵⁶⁰ Arkan Serim, s. 107; Tandoğan, Cilt 2, s. 176-177

⁵⁶¹ Altaş, s. 128; Cansel, s. 114

⁵⁶² Inceoğlu, s. 304-305

“III. Hakkın kullanılması

MADDE 338- Kiracı, taşınmak veya kiralananda bulunan taşınırları başka bir yere taşımak istediği takdirde, kiraya veren, alacağını güvence altına almasını sağlayacak miktardaki taşınırı, sulh hâkiminin veya icra müdürünün kararıyla alıkoyabilir.

Alıkoyma kararının konusu olan eşya, gizlice veya zorla götürülürse, götürülmelerinden başlayarak on gün içinde kolluk gücünün yardımıyla kiralanana geri getirilir.”

Bu hakkın kullanılması borçlu niteliğinde olan rödovansçının hapse konu olacak malları kaçırma ihtimali olduğu zaman gündeme gelecektir. Böyle bir durum olduğu vakit ruhsat sahibi sulh hâkimi yahut icra müdürü marifetiyle alacağını güvence altına almasını sağlayacak miktarda taşınırı alıkoyabilecektir⁵⁶³.

İkinci fıkrada ise hapse konu olan eşyaların gizlice veya zorla götürülmesi durumu ele alınmaktadır. Bu ihtimalde ruhsat sahibi taşınırların götürülmesinden itibaren on gün içerisinde kolluk gücünün yardımıyla eşyaları geri alma hakkına sahiptir⁵⁶⁴.

TBK m. 336/2 alt kira durumunda kiralayanın alt kiracının malları üzerindeki hapis hakkını düzenlemektedir⁵⁶⁵. Ancak hatırlanacağı üzere rödovans sözleşmesinde gerek alt kira ve kullanım hakkını devir yasağını düzenleyen TBK m. 363 gerekse de rödovans sözleşmelerinin geçerli olması için gerekli olan Bakanlık izni sebebiyle rödovans sözleşmesinde alt kiranın mümkün olmaması gerekmektedir. Bu sebeple TBK m. 336/2 hükmü burada detaylı bir şekilde incelenmeyecektir.

Ruhsat sahibinin hapis hakkı bitirilmeden önce son olarak üçüncü kişilere ait olan eşyaların hapsi konusu incelenmelidir. Bu konu TBK m. 337’de şu şekilde düzenlenmiştir⁵⁶⁶;

“Üçüncü kişilerin, kiraya verenin kiracıya ait olmadığını bildiği veya bilmesi gerektiği eşya ile çalınmış, kaybolmuş veya başka bir biçimde malikinin elinden

⁵⁶³ Gümüş, Özel, s. 297; Aral/Ayrancı, s. 314; Tandoğan, Cilt 2, s. 176; Cansel, s. 113-116;

Altaş, s. 129; Arkan Serim, s. 107

⁵⁶⁴ Eren, Özel, s. 375-376

⁵⁶⁵ İnceoğlu, s. 304-305

⁵⁶⁶ Eren, Özel, s. 372-373

iradesi dışında çıkmış eşya üzerindeki hakları, kiraya verenin hapis hakkından önce gelir.

Kiraya veren, kiracı tarafından kiralanan getirilmiş olan taşınırların kiracının mülkiyetinde olmadığını kira sözleşmesi devam ederken öğrendiği hâlde, sözleşmeyi en yakın fesih döneminin sonu için feshetmezse, bu eşya üzerindeki hapis hakkını kaybeder.”

Madde metni incelendiği zaman kural olarak ruhsat sahibinin üçüncü kişilerin malları üzerinde de hapis hakkı bulunduğunu söylemek mümkündür. Ancak bunun bazı şartları vardır. Öncelikle ruhsat sahibi bu eşyaların rödovansçıya ait olmadığını bilmesi veya bilmesi gerekmesi lazımdır. Bu gibi durumlarda ruhsat sahibinin hapis hakkı olmayacaktır⁵⁶⁷. Ruhsat sahibinin üzerinde hapis hakkı olmadığı bir diğer mal türü ise malikinin elinden rıza dışı çıkmış olan taşınır mallardır. Kanun koyucu bu konu hakkında taşınır malikinin iddiaları hapis hakkından önce gelir demektedir. Dolayısıyla eğer taşınır maliki mal üzerinde herhangi bir hak iddia etmezse ruhsat sahibinin hapis hakkı geçerli olacaktır.

İkinci fıkrada ise ruhsat sahibinin rödovans sözleşmesi sırasında taşınır malların üçüncü kişilere ait olduğunu öğrenmesi düzenlenmektedir. Bu gibi durumlarda ruhsat sahibi hapis hakkını kullanmak istiyorsa rödovans sözleşmesini en yakın fesih döneminde feshetmelidir. Aksi takdirde o mallar üzerinde fesih hakkını kaybedecektir⁵⁶⁸.

2.2.4.7 Rödovansçının temerrüdü sonucu ruhsat sahibinin fesih hakkı

Rödovans sözleşmesinde rödovansçı vadesi gelmiş rödovans bedelini veya yan giderleri ödemezse ruhsat sahibinin belirli şartlarla fesih hakkı mevcuttur. Bu konu TBK m. 362/2’ de şu şekilde düzenlenmektedir⁵⁶⁹;

“Kiracı, kiralananın tesliminden sonra vadesi gelmiş kira bedelini veya yan giderleri ödemezse kiraya veren, kiracıya yazılı olarak en az altmış günlük bir önel verip, bu önel içinde ödememesi durumunda sözleşmeyi feshedeceğini bildirebilir.”

⁵⁶⁷ Aral/Ayrancı, s. 313-314; Arkan Serim, s. 107; Tandoğan, Cilt 2, s. 177

⁵⁶⁸ Altaş, s. 130

⁵⁶⁹ Yavuz, s. 815

Maddeye göre ruhsat sahibinin sözleşmeyi feshedebilmesi için rödovansçıya yazılı bir ihtar çekerek en az 60 gün süre vermeli ve bu süre içerisinde borç ödenmediği takdirde rödovans sözleşmesini feshedeceğini bildirmelidir.

Ürün kirasında düzenlenen bu hükmün kiranın diğer çeşitleriyle kiracıya verilen süre açısından farklılıkları mevcuttur. Buna göre ürün kirasında fesih için en az 60 gün süre verilmesi gerekli iken konut ve çatılı iş yeri kiraları için bu süre 30 gün, adi kira için ise bu süre 10 gündür⁵⁷⁰.

818 sayılı kanun döneminde ürün kirasında kiracıya yapılacak olan ihtarın şekli belirtilmemiştir. Bundan dolayı bu konu ciddi problem teşkil etmekteydi. Yargıtay çeşitli kararlarında bu ihtarın yazılı olması gerektiğini söylemiştir⁵⁷¹. 6098 sayılı kanunda ise bu ihtarın yazılı olacağı açıkça belirtildiği için bu konuda herhangi bir problem kalmamıştır.

Önceki kanun dönemi ile bir diğer farklılık ise yeni kanun döneminde yan giderlerin ödenmemesi halinde de ruhsat sahibine fesih hakkı tanınmasıdır. Kanun metninde geçen “*kira bedelini veya yan giderleri ödemezse*” ifadesi bu hükmün temelidir. Sonuç olarak artık yan giderlerin ödenmemesi de bir haklı fesih sebebidir⁵⁷².

Ruhsat sahibi yazılı bir şekilde ihtar çektikten ve süre dolduktan sonra rödovans sözleşmesini feshetmekte serbesttir. Bundan sonra ise tahliye süreci başlayacaktır⁵⁷³.

Ruhsat sahibinin fesih hakkına dair şu Yargıtay kararları örnek olarak verilebilir;

“Davacı vekili, dava dilekçesinde, ruhsatı müvekkiline ait mermer ocağının işletilmesi için davalı ile 2001 yılında rödovans sözleşmesi yapıldığını yıl sonunda %1 olarak kararlaştırılan rödovans miktarının ihtarnameye rağmen ödenmediğini ileri sürerek 15.039,20 TL rödovans alacağına tahsili ile temerrüt nedeniyle kiralananın tahliyesine karar verilmesini istemiştir. Davalı vekili, davacının edimlerini yerine getirmediğini bu nedenle mermer ocağının işletilemediğini, masraf yaptıklarını belirterek davanın reddini savunmuştur. Mahkemece asıl alacak

⁵⁷⁰ Yavuz/Acar/Özen, s. 708; Karahasan, s. 992; Eren, Özel, s. 440

⁵⁷¹ YHGK, E. 6-290, K. 536, 18.09.1971; akt; Arkan Serim, s. 113

⁵⁷² Yavuz/Acar/Özen, s. 708

⁵⁷³ Eren, Özel, s. 440

miktarının sulh hukuk mahkemesinin görev sınırını aştığı gerekçesiyle davanın görev yönünden reddine karar verilmiştir.

Davada dayanılan 14.07.2001 başlangıç tarihli kira sözleşmesi ile dava konusu edilen kiralanan ruhsatı kiralayana ait olmak üzere mermer ocağı olarak işletilmek üzere davalıya rödovans sözleşmesi ile kiralananmıştır. Rödovans sözleşmeleri kendine özgü bir sözleşme tipi olmakla birlikte B.K' nun 270 ve devamı maddelerinde düzenlenen hâsılat kirası özellikleri göstermektedir. Kiralananın niteliği itibariyle taraflar arasındaki kira ilişkisi hâsılat kirasıdır. Hâsılat kirasına tabi sözleşmelerde kiracının temerrüdünden söz edilebilmesi için B.K 'nun 288. maddesi hükmü gereğince muaccel olan ve ödenmeyen kira paralarının ödenmesi konusunda kiracıya 60 günlük ödeme süresi verilmesi bu süre içinde yöntemine uygun ödeme yapılmadığı takdirde kira sözleşmesinin feshedileceğinin ve tahliye davası açılacağı bildirilmesi gerekir. Davacı, sözleşme gereği 14.07.2001- 14.10.2007 arası kira bedeli olarak nakledilen mermer bedelinin %1'i olan 50 000,00 TL'nin 60 gün içinde ödenmesi için keşide edilen Afyonkarahisar 1. Noterliği'nin 14.11.2007 tarihli ihtarnamenin davalıya 21.11.2007 tarihinde tebliğine rağmen ödenmemesi üzerine işbu davayı açmıştır⁵⁷⁴.

“Davacı ve davalının kabul edilen 04.07.2004 tarihli rödovans sözleşmesinin feshine dair hüküm bölümüne yönelik temyiz itirazlarına gelince;

Karşı davada, borçlunun temerrüdüne dayanılarak temerrüt nedeniyle sözleşmenin feshi dava edilmiştir. Gerçekten, sözleşme hükümlerine uygun düzenlenen 2005 yılı kira parasına dair 01.09.2005 tarihli fatura karşı davacı kiralayan tarafından düzenlenmiş, aynı tarihli yazı ekinde davacı ve karşı davalıya ödenmek üzere gönderilmiş, ödenmemesi üzerine de icra takibine girişilmiştir.

Taraflar arasındaki 04.07.2004 günlü sözleşmenin 6. maddesinde "rödovans ödemeleri malın sevk ve satışını müteakip (1) ay içinde yapılacaktır. Ödemeler Matkim'in vereceği fatura karşılığında olacaktır" hükmü bulunmaktadır. Görülüyor ki sözleşmede fatura karşılığı ödeme için kiracıya bir süre verileceğine dair hüküm yoktur. Ne var ki, az yukarıda sözü edildiği üzere eldeki uyuşmazlığa uygulanması zorunlu Borçlar Kanununun 288. maddesi hükmüne göre kiralayanın "kiracı, kirayı vadesi hülulünde tediye etmezse kiralayan altmış günlük bir mehil

⁵⁷⁴ 6. HD, E. 2009/11-229, K. 2009/272, **Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası**, (E.T. 26.12.2015)

tayin ederek birikmiş olan kira bu müddet zarfında verilmediği durumda mehlin hitamında akdi feshedeceğini, kiracıya ihtar etmesi" zorunludur. Kanunun öngördüğü altmış günlük bu süre taraflarca uzatılabilir ise de, hüküm borçlu yararına konulduğundan yasadaki bu sürenin sözleşmeyle kısaltılması olanaklı değildir. Davalı ve karşı davacı kiralayan, yasa hükmüne uyararak kiracıya altmış günlük süre tanımadan akdi feshedemeyeceğinden feshe ilişkin karşı davanın da reddi yerine yasa kuralı bir yana bırakılarak istem kabul edildiğinden karar bozulmalıdır⁵⁷⁵."

"Davacı vekili, davalının Ermenek İlçesi sınırları içinde kalan İR.1821 ruhsat sayılı kömür madenini rödovans karşılığında işletmesi amacıyla 08.02.2000 tarihli sözleşmenin akdedildiğini, davalının bir süre işletmeye devam etmesine rağmen, 2001 yıl Ekim ayı rödovans payını ödemediğini, alacağın 2001 yılı kesin teminatından karşılandığını, davalıya teminatını eski seviyeye çıkartmasının bildirildiğini, davalının kesin teminat noksanını tamamlamadığı gibi Kasım-Aralık 2001 aylarına ait rödovans paylarını da ödemediğini, davalının sözleşmenin 21/B maddesine dayalı olarak çalışmaya bir süre ara verilmesi talebinin müvekkiline kabul edildiğini, ancak davalının ocağı tamamen terk ederek çalışmalarını tatil ettiği, tekrar ocağa dönmesi için yapılan ihtarında sonuç vermediğini, TKİ yönetim kurulunun 12.02.2002 günlü kararı ile sözleşmenin feshedildiğini belirterek, müvekkilinin sözleşmeden doğan toplam (647.729.761.878) TL. olacağının, asıl alacaklara dava tarihinden itibaren işleyecek reeskont faizi ve KDV'ye tabi alacaklarının faizinin KDV'si ile birlikte davalıdan tahsiline karar verilmesini talep ve dava etmiştir.

Mahkemece, iddia, dosyadaki kanıtlar, bilirkişi asıl ve ek raporlarına nazaran, davalı yüklenicinin 2001 yılı Ekim ayı rödovans bedelini ödememesi üzerine alacağın teminatta tahsil edildiği, teminatın eski seviyesine çıkartılmaması nedeniyle sözleşmenin 5 nci maddesine aykırı davrandığı, Kasım-Aralık 2001 ayları rödovans bedellerini ödemeyerek sözleşmenin 11 nci maddesi hükmünü ihlal ettiği, böylece davacının sözleşmenin 25 nci maddesinde tanınan yetkisini kullanarak sözleşmeyi tek taraflı fesihte haklı olduğu⁵⁷⁶ ..."

⁵⁷⁵ 14. HD, E. 2008/7969, K. 2008/12073, **Hukuk Türk İçtihat ve Bilgi Bankası**, (E.T. 26.12.2015)

⁵⁷⁶ 11. HD, E. 2004/13286, K. 2005/12254, **Hukuk Türk İçtihat ve Bilgi Bankası**, (E.T. 26.12.2015)

2.2.5 Rödovansçının bakım ve özen borcu

Rödovansçının bakım ve özen borcu, ürün kirasında kiracının bakım borcunu düzenleyen TBK m. 365'e dayanmaktadır⁵⁷⁷. Ayrıca bu borç rödovansçının yan edimlerinden birisidir⁵⁷⁸. Kiracının bakım borcunu düzenleyen madde şu şekildedir;

“Kiracı, kiralananın bakımını gereği gibi sağlamakla yükümlüdür.

Kiracı, yerel âdete uygun olarak küçük onarımları yapmak, bozulan veya kullanılmayla yok olan düşük değerli araç ve gereçlerin yerine yenilerini koymak zorundadır.”

Madde metninden de anlaşılacağı üzere, rödovansçının bakım ve özen borcu, aslında onun sözleşme konusu malı iyi bir şekilde işletme borcunun bir uzantısıdır⁵⁷⁹. Sözleşme süresi boyunca kiralanan malda bazı yıpranmaların olması doğaldır. Bu yıpranmalara kimin katlanacağı arızanın ehemmiyetine göre değişmektedir. Hatırlanacağı üzere TBK m. 361 uyarınca esaslı tamiratları yapmak kiralayanın yani ruhsat sahibinin yükümlülüklerinden birisiydi. Dolayısıyla sözleşme süresince ortaya çıkan ve yapılması zorunlu olan esaslı onarımlar ruhsat sahibi tarafından yapılırken, kiralanan şeyin bakımı ve küçük onarımları rödovansçı tarafından yerine getirilecektir. Ayrıca bu maddenin teslim sonrasında ortaya çıkan arızalar için düzenlendiğini ifade etmekte fayda vardır. Teslim sırasında herhangi bir arıza mevcut ise bu ruhsat sahibinin sorumluluğunda olacaktır⁵⁸⁰.

Rödovansçının bu borcu aslında, kendisinin diğer bir borcu olan sözleşme konusunu iade ile de bağlantılıdır. İleride açıklanacağı üzere rödovansçı sözleşme konusu malı aldığı gibi ve tutanakta belirtilen nitelikte iade etmek zorundadır. Dolayısıyla bu borcu yerine getirebilmek için kanun koyucu rödovansçıya sözleşme süresi boyunca iyi bir şekilde bulundurma borcu yüklemiştir⁵⁸¹.

Rödovansçı TBK m. 365 gereğince kiralanan malın bakımını gereği gibi yapmakla yükümlüdür. Rödovans sözleşmesinde bakımı sağlanacak bu mal maden işletmesidir. Daha önce de belirtildiği üzere her ne kadar rödovans sözleşmesinin konusu usulüne

⁵⁷⁷ Eren, Özel, s. 443; Yavuz/Acar/Özen, s. 705; Altaş, s. 119

⁵⁷⁸ Topaloğlu, Rödovans, s. 251

⁵⁷⁹ Gümüş, Özel, s. 288; Tandoğan, Cilt 2, s. 149-150; Karahasan, s. 820; Altaş, s. 119; Cansel, s. 95

⁵⁸⁰ Arpacı, s. 175; Arkan Serim, s. 116; Hatemi/Serozan/Arpacı, s. 260

⁵⁸¹ Tandoğan, Cilt 2, s. 150; Cansel, s. 63; Altaş, s. 120

göre alınmış bir işletme ruhsatı ise de, tarafların bazı borçlarının uygulanması için, rödovans sözleşmesinin maddi varlığa sahip yansımalarından birisi olan maden işletmesi dikkate alınmaktadır⁵⁸².

Maddenin ikinci fıkrasına göre rödovansçı küçük onarımları yapmak ve bozulan veya kullandıkça yok olan ufak tefek parçaları yerine koymak zorundadır. Ancak bizzat kanundan da anlaşılacağı üzere bu onarımların esaslı olmaması gerekmektedir. Bu onarımlar genellikle sözleşme konusunun kullanımından kaynaklanan eksilmelerdir. Bundan dolayı tamiratlar sözleşme konusunu ürün verir halde tutmak için yapılmaktadır⁵⁸³. Adi kira sözleşmesinde kiracı bu tarz eksilmelerin giderilmesinden sorumlu tutulmazken, ürün kirası sözleşmesinde ve dolayısıyla rödovans sözleşmesinde sorumlu tutulacaktır⁵⁸⁴. Rödovans sözleşmesinde ufak tefek arızanın kapsamını olabildiğince geniş tutmak gerekmektedir. Çünkü sözleşme süresince ortaya çıkan bu arızalar genellikle kullanımdan kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla bu arızaların giderimi mümkünse kiracıya yüklenmelidir⁵⁸⁵.

Rödovansçı bu borcunu ihlal ettiği takdirde ruhsat sahibinin TBK m. 369 kapsamında fesih hakkı mevcuttur⁵⁸⁶. Bu konu ileride detaylarıyla anlatılacak olup bu kısımda sadece madde metninin verilmesi yeterlidir. Bahsi geçen madde şu şekildedir;

“Taraflardan biri, kira ilişkisinin devamını kendisi için çekilmez hâle getiren önemli sebeplerin varlığı durumunda, sözleşmeyi yasal fesih bildirim süresine uyarak her zaman feshedebilir.

Hâkim, durum ve koşulları göz önünde tutarak, olağanüstü fesih bildiriminin parasal sonuçlarını karara bağlar.”

⁵⁸² Topaloğlu, Rödovals, s. 249

⁵⁸³ Öztürk, s. 198

⁵⁸⁴ Tandoğan, Cilt 2, s. 188-189; Altaş, s. 121; Cansel, s. 151

⁵⁸⁵ Altaş, s. 120; Tandoğan, Cilt 2, s. 188

⁵⁸⁶ Yavuz/Acar/Özen, s. 712-713

2.2.6 Rödovansçıya ait vergileri ve genel kullanımdan kaynaklanan giderleri ödeme borcu

Ruhsat sahibinin borçları incelenirken TBK m. 302 gereğince vergi ve benzeri yükümlülükleri ödeme borcundan bahsedilmiştir⁵⁸⁷. Bu borç açıklanırken, kiracının ödemek zorunda olduğu vergilerin sözleşme konusu malın mülkiyetine sahip olmaktan kaynaklandığı belirtilmiştir. Bundan dolayı sözleşme konusunun işletilmesinden kaynaklanan ödemelerin kiracı tarafından yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Bu hükümleri rödovans sözleşmesine uygulamak gerekirse; madencilik faaliyetinden dolayı ödenen devlet hakkı ve özel idare payının, her ne kadar resmi olarak ruhsat sahibi sorumlu gibi görünse de, rödovansçı tarafından ödenmesi gerektiği belirtilmelidir.

TBK m. 302'nin yanı sıra ürün kirasına ve dolayısıyla rödovans sözleşmesine kıyasen uygulanması gereken bir hüküm daha mevcuttur⁵⁸⁸. Bu madde "*temizlik ve bakım giderlerini ödeme borcu*" başlıklı TBK m. 317 hükmüdür. Bu madde kiracının kira bedeli haricinde hangi giderleri ödemekle yükümlü olduğu konusunu düzenlemektedir. Söz konusu madde metni şu şekildedir;

"Kiracı, kiralananın olağan kullanımı için gerekli temizlik ve bakım giderlerini ödemekle yükümlüdür. Bu konuda yerel âdete de bakılır."

Aslına bakılırsa rödovansçının bu borcunu bakım ve özen borcu ile beraber değerlendirmek gerekmektedir. Rödovansçı işletmenin işletilmesinden kaynaklanan giderleri ödemekle yükümlüdür⁵⁸⁹. Bu giderlerin içerisine elektrik, su gibi genel giderler girebileceği gibi devlet hakkı gibi madencilik sektörüne özel bazı ödemeler de girebilmektedir. Bundan dolayı madenin işletilmesinden kaynaklanan genel ve özel nitelikteki bütün ödemeler rödovansçı tarafından yapılacaktır.

2.2.7 Sözleşme konusunu alt kiraya vermeme ve sözleşmeyi devretmeme borcu

Ürün kirası sözleşmesinde alt kira yasağı TBK m. 366'da düzenlenmiştir⁵⁹⁰. Bu konu geniş bir şekilde rödovans sözleşmesi-adi kira karşılaştırmasında ele alınmıştır⁵⁹¹.

⁵⁸⁷ Yavuz/Acar/Özen, s. 704

⁵⁸⁸ Arkan Serim, s. 120

⁵⁸⁹ Altaş, s. 113 vd.

⁵⁹⁰ Yavuz/Acar/Özen, s. 706; Eren, Özel, s. 444

Dolayısıyla burada konuya kısaca değinilecektir. Öncelikle madde metnini vermekte fayda vardır. TBK m. 366 şu şekilde düzenlenmiştir;

“Kiracı, kiraya verenin rızası olmaksızın kiralananı başkasına kiraya veremeyeceği gibi, kullanım ve işletme hakkını da başkasına devredemez. Ancak kiracı, kiralanda bulunan bazı yerleri, kiraya veren için zarar doğuracak bir değişikliği gerektirmemek koşuluyla kiraya verebilir.

Kiracının, başkasıyla yaptığı bu kira sözleşmelerine, alt kiraya ilişkin kurallar, kıyas yoluyla uygulanır.”

Madde metninden de anlaşılacağı üzere kiracı kiraya verenin rızasını almadan bir alt kira sözleşmesi yapamayacağı gibi kira sözleşmesini tamamen başka bir üçüncü kişiye de devredemeyecektir⁵⁹². Ancak kanun koyucu buna bir istisna getirmiştir. Buna göre kiracı, kiraya verene zararı olmayacaksa kiralananın bazı kısımlarını başkasına kiralayabilecektir⁵⁹³.

Ürün kirası için düzenlenen bu hükümleri rödovans sözleşmesine aynıyla uygulamak mümkün değildir. Bunun sebebi ise rödovans sözleşmesinin kurulması için alınması gereken Bakanlık iznidir⁵⁹⁴. Buna göre bir rödovans sözleşmesinde alt kira sözleşmesi yapmak yeni bir rödovans sözleşmesi yapmak manasına geleceği için yine Bakanlık izni gerekecektir. Bundan dolayı rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibinin izni dahi olsa alt kira mahiyetinde olan bir alt rödovans sözleşmesi yapmak mümkün değildir.

Ayrıca madde de düzenlenen istisnanın rödovans uygulamasına da değinmek gerekmektedir. Bilindiği gibi bu istisna kiralananın bazı kısımlarını, kiraya verenin zararına olmamak kaydıyla sözleşme konusu yapmayı düzenlemekteydi⁵⁹⁵. Bu hüküm rödovans sözleşmesine uygulanırken yapılacak olan alt kira sözleşmesinin niteliği önemlidir. Eğer rödovansçı, ruhsat sahibinin rızasını alarak veya almayarak, maden sahasının bir kısmını yeni bir rödovans sözleşmesine konu yaparsa, bu

⁵⁹¹ Bkz: 1.2.2

⁵⁹² Arkan Serim, s. 124

⁵⁹³ Karahasan, s. 820; Tandoğan, Cilt 2, s. 154 vd.; Aral/Ayrancı, s. 316; Cansel, s. 122; Eren, Özel, s. 444

⁵⁹⁴ Öztoprak, s. 128

⁵⁹⁵ Karahasan, s. 820; Tandoğan, Cilt 2, s. 154; Aral/Ayrancı, s. 316; Cansel, s. 122; Eren, Özel, s. 444; Altaş, s. 133

sözleşme her ne kadar ruhsat sahibine zarar vermese de geçersiz olacaktır. Bunun sebebi ise tahmin edilebileceği gibi alınması gereken Bakanlık iznidir. Bununla birlikte rödovansçının yapacağı kira sözleşmesinin türü adi kira veya normal ürün kirası olursa sonucun değişeceğini söylemek mümkündür. Yani rödovansçı maden arazisinin bir kısmını, ruhsat sahibine zarar vermemek kaydıyla, bir adi kira sözleşmesine konu edebileceği gibi bir ürün kirasına da konu edebilecektir⁵⁹⁶. Teorik olarak bunun önünde bir engel yoktur. Ancak tekrar belirtmek gerekir ki, rödovansçı arazinin bir kısmını ruhsat sahibine zarar vermese dahi yeni bir rödovans sözleşmesine konu edemeyecektir.

Maden Yönetmeliği Taslağı alt rödovans konusunda kısmi bir yasak getirmektedir. Taslağın ilgili 99. maddesinin 2. fıkrası şu şekildedir;

“Rödovans sözleşmelerinde sözleşmenin bitiş tarihi, muhtemel süre uzatımları dahil gün/ay/yıl olarak belirtilir. Rödovansçı, rödovans alanında üçüncü kişilerle rödovans sözleşmesi yapamaz. Aynı alanda kot/kat farklılığı olsa dahi birden fazla rödovans sözleşmesi yapılamaz. Ancak, kamu kurum ve kuruluşları ve iştiraklerinin yer altı kömür işletmelerinde aynı alan içinde, kot/kat farklılığı olması, giriş çıkışları ve havalandırmalarının birbirinden bağımsız olması halinde birden fazla rödovans sözleşmesi yapılabilir.”

Görüldüğü üzere kanun koyucu rödovansçının aynı alanda bir alt rödovans sözleşmesi yapmasını yasaklamıştır. Bu kısım yukarıda anlatılan genel kabul ile uyum halindedir. Ancak maddenin devamında belirli şartlar halinde yer altı kömür işletmelerinde aynı alan içerisinde birden fazla rödovans sözleşmesi yapılabileceği düzenlenmiştir. Madde metni açık olmadığı için yoruma muhtaçtır. Hükmü iki şekilde yorumlamak mümkündür.

İlk yorum aynı alan içerisinde yapılacak ikinci rödovans sözleşmesinin yine ruhsat sahibi tarafından yapılmasıdır. Bu ihtimal 6592 sayılı kanun ile getirilen değişikliklerle uyum içerisindedir. Hatırlanacağı üzere 6592 sayılı kanun değişikliği ile yer altı yöntemiyle işletilen kömür madenlerinde rödovans sözleşmesi yapma hakkı sadece ruhsat sahibi kamu kurum ve kuruluşları ile iştiraklerine tanınmış, ruhsat sahibi özel hukuk kişilerinin rödovans sözleşmesi yapması yasaklanmıştı. Yönetmelik

⁵⁹⁶ Cansel, s. 122; Eren, Özel, s. 444; Altaş, s. 133; Karahasan, s. 820; Tandoğan, Cilt 2, s. 154 vd.; Aral/Ayrancı, s. 316

maddesinin bu yorumu her ne kadar 6592 sayılı kanun ile şeklen uyum içerisinde olsa da bu yorum 6592 sayılı kanun değişikliğinin amacına aykırıdır. Şöyle ki; kanun değişikliği ile ruhsat sahibi özel hukuk kişilerinin rödovans sözleşmesi yapmasının önlenmesinin en büyük gayesi madencilik faaliyetlerinin yetkin kişiler tarafından yürütülmesini sağlamak ve bu vesileyle muhtemel maden kazalarını önlemektir. Ancak Taslağın bu maddesi ile aynı alanda birden fazla rödovans sözleşmesine izin vermek, her ne kadar kot/kat farklılığı ile giriş çıkışları ve havalandırmaları birbirinden bağımsız olsa da, maden kazalarına davetiye çıkaracaktır.

Yönetmelik taslağının ikinci yorumu ise ruhsat sahibinin kamu kurum ve kuruluşları ile iştirakleri olması halinde rödovansçının bir alt rödovans sözleşmesi yapabilmesi halidir. Görüldüğü üzere maddenin bu şekilde yorumlanması halinde madde hem kendi içerisinde çelişecek hem 6592 sayılı kanun değişikliği ile getirilen yasaklamalar bir yönetmelik hükmü ile arkadan dolanılmış olacaktır. sonuç olarak Taslağı'n bu maddesinin alt rödovans sözleşmesini tamamen yasaklayacak şekilde değiştirilmesi gerekmektedir.

Ürün kirasında alt kira yasağını düzenleyen TBK m. 366 ayrıca sözleşmenin devri konusunu da düzenlemektedir⁵⁹⁷. Buna göre kiracı ancak kiraya verenin rızasını alarak sözleşmeyi devredebilecektir. Bu konu Türk Borçlar Kanunu'nun bir genel hükmü niteliğinde olan "sözleşmenin devri" başlıklı 205. maddesi ile de uyum içerisinde. Bu hükümler rödovans sözleşmesine uygulanırken bir takım hususlara dikkat etmek gerekmektedir. Rödovans sözleşmesinin geçerli olarak kurulması için gerekli olan Bakanlık izni konusu şu şekilde düzenlenmiştir;

"Ruhsat sahipleri ile üçüncü kişiler arasında rödovans sözleşmeleri Bakanlığın iznine tabidir. İzin alınmaksızın yapılan rödovans sözleşmesi ile yürütülen madencilik faaliyetleri durdurulur."

Görüldüğü gibi bu hükümle rödovans sözleşmeleri Bakanlık iznine tabi kılınmıştır⁵⁹⁸. Ancak bu hükmün rödovans sözleşmesinin bütün aşamalarına mı yoksa sadece kuruluş aşamasına mı uygulanacağı net değildir. Acaba Bakanlık izni sadece sözleşme kurulurken mi aranır yoksa sözleşme devirlerinde de izin alınmalı mıdır? Kanun değişikliği henüz yeni olduğu ve bu maddeyi açıklayan herhangi bir alt

⁵⁹⁷ Öztürk, s. 204

⁵⁹⁸ Öztoprak, s. 128

kanun metni olmadığı için bu konuyu net olarak ifade etmek mümkün değildir. Ancak değişikliğin yapılış amacından bazı sonuçlara ulaşabilecektir. Bilindiği gibi madencilik sektörü yüksek seviyede uzmanlık gerektiren ve içinde birçok riskler barındıran bir sektördür. Bundan dolayı bu sektörde iş yürütmek isteyen kimselerin yetkinlikleri ciddi bir şekilde sorgulanmalıdır. Ruhsatlama işlemi bu kontrol ve sorgulama faaliyetini sağlamak için ihdas edilmiş bir mekanizmadır. 2015 yılında yapılan 6592 sayılı kanun değişikliğine kadar idarenin kontrol yetkisi sadece ruhsatlama ile sınırlıydı⁵⁹⁹. Bu kanun değişikliğinden sonra alt sözleşme niteliğinde olan rödovans sözleşmeleri de idarenin denetimine tabi kılınmıştır. Böylece yetkin olmayan kimselerin bu sözleşmeyi yapması engellenmek istenmiştir. Kontrolün tam olarak sağlanması ve kanun değişikliğinin bir mana ifade etmesi için Bakanlık izninin sözleşmenin hem kuruluş safhasında hem de herhangi bir taraf değişikliği sırasında alınması gerektiğini iddia etmek mümkündür. Sonuç olarak ruhsat sahibinin rızası olsa da Bakanlık izni alınmadan rödovans sözleşmesini devretmek mümkün değildir.

2.2.8 Katlanma borcu

Kiraya veren haklarını kullanırken veya borçlarını yerine getirirken kiralanan malı kullanmak zorunda kalabilmektedir. Bu gibi durumlarda kiracı makul olmak kaydıyla bu tür müdahalelere katlanmak zorundadır⁶⁰⁰. Bu duruma örnek olarak kiraya verenin esaslı tamiratları yapma borcu verilebilecektir. Kiraya veren tamirat işlemini gerçekleştirirken mecburen kiracının kiralanan üzerindeki hâkimiyetini bir miktar engelleyecektir. Bu konuya verilecek bir diğer örnek ise TBK m. 358'in atfıyla uygulanacak olan "*ayıpların giderilmesine ve kiralananın gösterilmesine katlanma borcu*" başlıklı⁶⁰¹ 319. maddedir. Bu madde şu şekildedir;

"Kiracı, kiralananın ayıplarının giderilmesine ya da zararların önlenmesine yönelik çalışmalara katlanmakla yükümlüdür.

Kiracı, bakım, satış ya da sonraki kiralama için zorunlu olduğu ölçüde, kiraya verenin ve onun belirlediği üçüncü kişinin kiralananı gezip görmesine izin vermekle yükümlüdür.

⁵⁹⁹ Bkz: 1.3

⁶⁰⁰ Şenyüz, s. 317

⁶⁰¹ Arkan Serim, s. 126

Kiraya veren, çalışmaları ve kiralananın gezilip görüleceğini uygun bir süre önce kiracıya bildirmek ve bunların yapıldığı sırada kiracının yararlarını göz önünde tutmak zorundadır.

Kiracının kira bedelinin indirilmesine ve zararının giderilmesine ilişkin hakları saklıdır⁶⁰².”

Bu hüküm kira sözleşmesinin genel hükümlerinden birisidir⁶⁰³. Dolayısıyla ürün kirasına ve rödovans sözleşmesine kıyasen uygulanacaktır. Rödovans sözleşmesinde rödovansçının katlanma yükümlülüğünün bu maddeyle sınırlı olmadığını iddia etmek mümkündür. Bu durum özellikle rödovans bedelinin çıkarılan madenin bir parçası olarak belirlendiği sözleşmelerde kendisini gösterecektir⁶⁰⁴. Bu gibi durumlarda ruhsat sahibi madenin gerektiği gibi işletilip işletilmediğine dahi müdahale etme hakkına sahip olacaktır. Bu tür sözleşmelerde ruhsat sahibi ile rödovansçı arasındaki bağ kiraya veren kiracı ilişkisinden çok ortaklık ilişkisine benzemektedir. Tabi bunda madencilik faaliyetlerinden resmi olarak hâlâ ruhsat sahibinin sorumlu olmasının da bir payı vardır. Bütün bunlardan dolayı rödovans sözleşmesinde rödovansçının katlanma yükümlülüğü adi kira ve ürün kirasına göre daha geniştir.

2.2.9 İhbar borcu

Ürün kirasında kiracının ihbar borcu doğrudan bir maddeyle düzenlenmemiştir. Bunun yerine kanun koyucu bu duruma kiraya verenin yükümlülüklerinden birisi olan esaslı tamiratları yapma borcunda dolaylı olarak değinmiştir⁶⁰⁵. TBK m. 361’de geçen “...kiracı tarafından bildirilir bildirilmez...” ifadesi ile esaslı tamirat gerektiren durumların kiraya verene bildirilmesi kiracıya bir borç olarak yüklenmiştir.

Ürün kirasında kiracının ihbar borcunu düzenleyen bir diğer hüküm ise 358. madde ile atıf yapılan TBK m. 318’dir. Bu madde şu şekilde düzenlenmiştir.

⁶⁰² Yavuz, s. 252

⁶⁰³ Aral/Ayrancı, s. 295

⁶⁰⁴ Arkan Serim, s. 127; Altaş, s. 187-188

⁶⁰⁵ Karahasan, s. 820; Tandoğan, Cilt 2, s. 150-151; Gümüş, Özel, s. 298; Eren, Özel, s. 444; Altaş, s. 121

“Kiracı, kendisinin gidermekle yükümlü olmadığı ayıpları kiraya verene gecikmeksizin bildirmekle yükümlüdür; aksi takdirde bundan doğan zarardan sorumludur.”

Görüldüğü üzere bu kanun maddesi kiracıya kendisinin gidermekle yükümlü olmadığı arızaları kiraya verene bildirme yükümlülüğü getirmiştir⁶⁰⁶. Bunun haricinde sözleşme konusu mal üzerinde üçüncü kişilerin hak iddiası olması durumunda bu iddiaları kiraya verene iletmek de kiracıya yüklenmiş bir borç olarak değerlendirilebilecektir⁶⁰⁷. Bu hükümleri rödovans sözleşmesine de kıyasen uygulamak mümkündür. Hatta tıpkı katlanma yükümlülüğünde olduğu gibi, bu konuda da rödovansçının ürün kirasına göre daha ağır bir yükümlülük altına girdiğini kabul etmek gerekmektedir. Bunun sebebi ise, tahmin edileceği gibi, rödovans sözleşmesi ile ruhsatın devredilmemesi ve dolayısıyla madencilik faaliyetlerinden resmi sorumlunun ruhsat sahibi olmasıdır. Bundan dolayı rödovansçı madencilik sürecinde önem arz eden bütün değişiklikleri ruhsat sahibine bildirmekle yükümlüdür.

2.2.10 Rödovansçının madencilik faaliyeti sonucu ortaya çıkan zararları tazmin borcu

2.2.10.1 Genel kural

Madencilik faaliyeti bünyesinde pek çok riski barındıran bir sektördür. Bundan dolayı bu faaliyetlerden çeşitli zararlar doğmaktadır. Bu zararları birçok kaleme ayırmak mümkündür. İş sağlığı ve güvenliği hükümlerine dayanan zararlar, araziye verilen zararlar ve çevreye verilen zararlar bunlardan bazılarıdır. Madencilik faaliyetinden doğan zararlar için öncelikle bir genel kural konulmalı daha sonra ise özel kanunlarda belirtilen istisnalar incelenmelidir. Bu konuda uygulanması gereken genel kural kanaatimce TBK m. 71’de düzenlenen tehlike sorumluluğudur. Bu kurala uygulamadaki ihtiyaca binaen ilk defa TBK’da yer verilmiştir⁶⁰⁸. Tehlike sorumluluğu hali incelendikten sonra sırasıyla rödovansçının maden arazisine vermiş olduğu zararlar, iş sağlığı ve güvenliği hükümleri gereğince ortaya çıkan zararlar ve çevreye verilen zararlar incelenecektir.

⁶⁰⁶Aral/Ayrancı, s. 295

⁶⁰⁷Tandoğan, Cilt 2, s. 151; Cansel, s. 65; Altaş, s. 121; Öztürk, s. 199

⁶⁰⁸Mustafa Tiftik, **Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Genel Kural İle Düzenlenmesi Sorunu**, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2005, s. 71

Alman Maden Kanunu'na incelendiği takdirde benzer ifadeleri bulmak mümkündür. Bu kanuna göre bir madencilik faaliyeti sonucu zarar gören kişi zararını ispat etmekle mükellef değildir. Kanun koyucu madencinin kusurlu olduğunu karine olarak kabul etmiştir. Dolayısıyla açılan bir tazminat davasında madenci kusursuz olduğunu ispatla mükelleftir. Görüldüğü üzere Alman Maden Kanunu'nda her ne kadar madencilik faaliyetlerinden doğan zararlardan dolayı kusursuz sorumluluk öngörülme de zarar göreni koruyucu hükümler ihdas edildiğini iddia etmek mümkündür⁶⁰⁹. Hatta zararların tazminini kolaylaştırmak adına zarar görenlere toplu dava açma hakkı da tanınmıştır⁶¹⁰.

Tehlike sorumluluğu bir kusursuz sorumluluk çeşidi olarak “*tehlike sorumluluğu ve denkleştirme*” başlığı altında TBK m. 71'de düzenlenmiştir. Bu madde önemli ölçüde tehlike arz eden işletmelerden doğan her türlü zararın karşılanması için hazırlanmıştır⁶¹¹. Bu tarz işletmelerin verdiği zararlardan işletme sahibi ve varsa işleten müteselsil olarak sorumlu tutulacaktır. Her ne kadar kanun metninde kusursuz sorumluluk ifadesi geçmese de maddenin düzenleniş yeri ve mantığı açısından ihdas edilen sorumluluğun kusursuz sorumluluk olduğuna şüphe yoktur⁶¹². Söz konusu madde şu şekilde düzenlenmiştir;

“Önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletmenin faaliyetinden zarar doğduğu takdirde, bu zarardan işletme sahibi ve varsa işleten müteselsilen sorumludur.

Bir işletmenin, mahiyeti veya faaliyette kullanılan malzeme, araçlar ya da güçler göz önünde tutulduğunda, bu işlerde uzman bir kişiden beklenen tüm özenin gösterilmesi durumunda bile sıkça veya ağır zararlar doğurmaya elverişli olduğu sonucuna varılırsa, bunun önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletme olduğu kabul edilir. Özellikle, herhangi bir kanunda benzeri tehlikeler arz eden işletmeler için özel bir tehlike sorumluluğu öngörülmüşse, bu işletme de önemli ölçüde tehlike arz eden işletme sayılır.

⁶⁰⁹ Johann-Christian Pielow, “Mining Law In Germany”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 1061

⁶¹⁰ Craig A. Haynes/ Amanda Catlin, “Special Royalty Litigation Issues: Class Actions”, **Rocky Mountain Mineral Law Foundation 2003 September Special**, Chapter 15, s. 3; John F. Shepherd, “Special Royalty Litigation Issues: Fraud, Fiduciary Relationships And Punitive Damages”, **Rocky Mountain Mineral Law Foundation 2003 September Special**, Chapter 14, s. 1

⁶¹¹ M. Kemal Oğuzman/ Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 2**, 12. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2016, (Cilt 2), s. 191

⁶¹² Oğuzman/Öz, Cilt 2, s. 191; Eren, Genel, s. 668-669

Belirli bir tehlike hâli için öngörülen özel sorumluluk hükümleri saklıdır.

Önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletmenin bu tür faaliyetine hukuk düzenince izin verilmiş olsa bile, zarar görenler, bu işletmenin faaliyetinin sebep olduğu zararlarının uygun bir bedelle denkleştirilmesini isteyebilirler.”

Bu maddenin uygulanması için işletmenin 2. fıkradaki hükümlere göre önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletme olması gerekmektedir⁶¹³. Maddeye göre bir işletmenin önemli ölçüde tehlike arz etmesi için bu işlerde uzman bir kişiden beklenen tüm özenin gösterilmesi durumunda bile sıkça veya ağır zararlar doğurmaya elverişli olmalıdır. Madencilik faaliyetinin ise bu tarz işletmelerden birisi olduğuna şüphe yoktur⁶¹⁴.

Daha sonra ise madde metninde belirtilen işletme sahibi ve işleten kavramları incelenmeli ve tanımlanmalıdır. Çünkü bilindiği gibi rödovans sözleşmesinde bir ruhsat sahibi bir de rödovansçı bulunmaktadır. Rödovans sözleşmesinde kimin işletme sahibi kimin işleten olduğunun tespiti önem arz etmektedir. Bu kavramların tanımı herhangi bir kanun metninde yapılmamıştır. Ancak doktrinde bazı tanımlar bulmak mümkündür. Özellikle Karayolları Trafik Kanunu'nun 85. maddesinden faydalanmak mümkündür⁶¹⁵. Tehlike sorumluluğu bahsine göre işletme sahibi;

“İşletme sahibi, bir işletmenin faaliyetlerine doğrudan veya dolaylı olarak katılan, işletmede ortaklığı bulunan, işletilmesinde söz sahibi olan, ondan ekonomik yarar sağlayan gerçek veya tüzel kişilerdir”⁶¹⁶.

İşleten ise şu şekilde tanımlanmaktadır;

“İşleten, işletme sahibi tarafından tam yetkili kılınan veya işletmeyi “kiralayarak” doğrudan doğruya işletme faaliyetlerini üstlenen kişidir”⁶¹⁷.

⁶¹³ Metin İkizler, “Avrupa Haksız Fiil Hukuku İlkelerinde Tehlike Sorumluluğu ve Türk Hukuku İle Kısaca Karşılaştırılması”, Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ'e Armağan Cilt III, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir 2015, s. 3251-3252

⁶¹⁴ Oğuzman/Öz, Cilt 2, s. 193; Eren, Genel, s. 667

⁶¹⁵ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 523; Ahmet Çelik Çelik, **6098 Sayılı Borçlar Kanununda Yeni Bir Düzenleme İşletme Tehlikeleri ve Tehlike Sorumluluğu**, s. 1-8, (E. T. 10.03.2016)

<http://www.tazminathukuku.com/arastirma-yazilari/6098-sayili-turk-borclar-kanunu-nda-yeni-bir-duzenleme-isletme-tehlikeleri-ve-tehlike-sorumlulugu.htm>

⁶¹⁶ Çelik, s. 4

⁶¹⁷ Çelik, s. 4

Bu kavramları rödovans sözleşmesine uygulamak sorun teşkil edecektir. Acaba ruhsat sahibi işletme sahibi olarak kabul edilebilir mi veya rdovansıyı doğrudan işletme sahibi olarak mı kabul etmelidir? Rödovans sözleşmesinin hukuki rejimi incelendiği takdirde aradaki ilişkinin temelinde bir ürün sözleşmesi yattığı grlmektedir⁶¹⁸. Normal olarak ürün sözleşmesi ilişkisinde kiraya veren kiracının sözleşme konusu malı nasıl işlettiğine doğrudan müdahil olmamaktadır. Ancak rn kirasının uygulandığı sektöre göre kiraya verenin işletim faaliyetine olan müdahalesi artabilmektedir. Bunun sebebi ise kiracının iyi işletme borcunun olması ve genellikle kira bedelinin elde edilen ürüne bir Şekilde bağlı olmasıdır⁶¹⁹. Kiraya verenin bu müdahalesi rödovans sözleşmesinde hat safhaya varmaktadır. Ruhsat sahibi madencilik faaliyetine zaman zaman doğrudan müdahale edebilmektedir. Yukarıda sayılanlar haricinde bu müdahalenin bir diğer sebebi ise rödovans sözleşmesinde işletme ruhsatının devredilmemesi ve madencilik faaliyetlerinden resmi sorumlunun halen ruhsat sahibi olmasıdır. Dolayısıyla sonuç olarak, rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibini işletme sahibi rdovansıyı ise işleten kabul etmek mantıklı olacaktır.

Ruhsat sahibi ve rödovansçı hakkında bu açıklamayı yaptıktan sonra Şu ıkarımı yapmak mümkündür. Rödovans yöntemiyle yapılan madencilik faaliyetinden doğan zararlardan ruhsat sahibi ve rödovansçı müteselsilen sorumlu olacaktır. Yukarıda da açıklandığı üzere bu sorumluluk kusursuz sorumluluktur⁶²⁰. Dolayısıyla, genel kural olarak, madencilik faaliyetinden doğan her türlü zarardan ruhsat sahibi ve rödovansçı müteselsilen ve kusursuz olarak sorumludur. Bu zararların içerisine madencilik faaliyetinden doğan bütün beden ve mal zararları girmektedir.

Bu bahsi bitirmeden önce TBK m. 71/4 incelenmelidir⁶²¹. Bu fıkraya göre önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletmenin bu tarz faaliyetlerine kanun düzenince izin verilmiş olsa bile bu işletmeden zarar göre kimselerin zararlarının denkleştirilmesini isteme hakları vardır. Ancak bu fıkrayı doğru okumak rödovans sözleşmesi için çok önemlidir. İncelemeye geçilmeden önce konunun daha rahat anlaşılması için bir ayırım yapmak gerekmektedir. Rödovansçının madencilik faaliyeti sonucu vermiş olduğu zararlar pek çok açıdan sınıflandırılabilir. Bu konu açısından önemli

⁶¹⁸ Uyumaz/Güngör, s. 146

⁶¹⁹ Bkz. 1.5

⁶²⁰ Tiftik, s. 71 vd.

⁶²¹ Oğuzman/z, Cilt 2, s. 194

olan sınıflandırma ise; kanuni mükellefiyetlere uyulması kapsamında ortaya çıkan zarar ile kanuni mükellefiyetlerin ihlal edilmesi sonucu ortaya çıkan zarar ayrıdır. Kanuni mükellefiyetlere uyulması kapsamında ortaya çıkan zararları ise yine ikiye ayırmak gerekmektedir. Bunlar ise rödovansçının karşılığında rutin bir ödeme yapmakla yükümlü olduğu zararlar ile rutin bir ödeme yapmakla yükümlü olmadığı zararlardır. Arazi sahibine ödenen irtifak bedeli ile işçilerin emekleri karşılığı onlara ödenen maaşlar rödovansçının karşılığında bir ödeme yapmakla yükümlü olduğu zararlardan bazılarıdır. Rödovansçının kanuni mükellefiyetlerini ihlal etmesi sonucu ortaya çıkan zararlara TBK m. 71/1 hükmü uygulanacak ve TBK m. 71/4 kapsamında indirimine gidilmeyecektir⁶²².

Rödovans sözleşmesinde kanun düzenince izin verilen faaliyet belirli kurallar çerçevesinde bir araziden maden çıkarmaktır⁶²³. Madeni işleten şahıs yani rödovansçı aldığı kanuni izin ile vermiş olduğu zararlara karşılık zarar görenlere zaten belirli ödemeler yapmaktadır. Bunlara arazi sahibine ödenen irtifak bedeli ve işçilerin emeğine karşılık onlara ödenen maaşlar örnek verilebilmektedir. Ancak TBK m. 71 ile kusursuz sorumluluk kapsamına alınan zararlar bunlar değildir. Çünkü gerek arazi sahibine irtifak bedeli ödenmesi gerekse işçilere maaş ödenmesi karşılığında rödovansçının onlardan talep ettiği şey kanun düzeninin kendisine tanıdığı haklardandır. Rödovansçı eğer bu haklarını kullanırken karşı tarafa makul olandan daha fazla zarar vermiş ise bu zararlar TBK m. 71/1 kapsamında değerlendirilebilecektir. Çünkü bu durumda rödovansçı madencilik faaliyetlerinin kurallara uygun olarak yürütmüyor demektir. Eğer rödovansçı kanunen izin verilen faaliyetler sonucu verdiği zarara karşılık zarar görene herhangi bir ödeme yapmakla mükellef değilse bu noktada TBK m. 71/4 uygulanmalıdır. Rödovansçı makul seviyenin üzerinde bir zarar verdiği takdirde bu zarar TBK m. 71/4 kapsamında istenmelidir.

Sonuç olarak şunu söylemek mümkündür. Rödovansçının ve müteselsil sorumluluktan dolayı ruhsat sahibinin kanuni mükellefiyetlere uymamaktan dolayı vermiş oldukları zararlardan sorumluluk TBK m. 71/1 kapsamında değerlendirilecektir. Kanuni mükellefiyetlere uyulması kapsamında ortaya çıkan

⁶²² Oğuzman/Öz, Cilt 2, s. 194

⁶²³ Uyumaz/Güngör, s. 158

zararlar ise rödovansçının zarara karşılık rutin ödeme yapmak zorunda olup olmamasına göre değerlendirilmelidir. Eğer rödovansçı rutin ödeme yapmakla yükümlü ise burada ancak makul seviyeyi aşan zararlar TBK m. 71/1 kapsamında istenebilecektir. Rödovansçının karşılığında rutin ödeme yapmakla mükellef olmadığı zararlar ise TBK m. 71/4 kapsamında incelenecektir⁶²⁴.

Genel kural mahiyetinde olan TBK m. 71 hakkında bu kadar açıklama yapıldıktan sonra şimdi istisnalar detaylı olarak anlatılacaktır. Bunlar rödovansçının maden çıkarılan araziye verdiği zararlar, rödovansçının iş sağlığı ve güvenliği hükümleri kapsamında vermiş olduğu zararlar ve evre Kanunu kapsamında verilen zararlardır.

Karşılaştırmalı hukukta ise madencilik faaliyetlerinden doğan zararlar minimize etmek için çeşitli önlemler alınmaktadır. Bu nlemler hem maden rezervini hem de madenden etkilenen diğer faktörleri korumak içindir. Örneğin maden rezervlerini korumak ve tekrar kullanılabilir halde tutmak için madencilik faaliyetleri belirli bir süre için verilen ruhsatlarla yapılmaktadır⁶²⁵. Ayrıca madencilik faaliyetlerinin toplumun sosyo-kültürel yapısına etki ettiği de bir gerektir⁶²⁶.

2.2.10.2 İstisnalar

2.2.10.2.1 Rödovansçının maden çıkarılan araziye verdiği zararlar

Madencilik faaliyetinin yürütülmesi için madencinin maden çıkarılacak araziye erişim izni olması gerekmektedir. Bu konu Maden Kanunu 46. maddede şu şekilde dzenlenmiřtir⁶²⁷;

“İrtifak, intifa hakkı ve kamulaştırma:

Madde 46 – *Maden arama dönemi içerisinde arama sahası özel mülkiyete konu gayrimenkul üzerinde kullanma amacına münhasır olmak üzere belli süreler için madenci, Bakanlığa müracaat ile irtifak ve/veya intifa hakkı tesisi isteyebilir.*

⁶²⁴ Oğuzman/z, Cilt 2, s. 194

⁶²⁵ James Otto, “Security Of Mineral Tenure: Time Limits”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends And Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 362-363

⁶²⁶ Jennifer Clark, “Socio-Cultural Due Diligence In The Mining Industry”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends And Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 334

⁶²⁷ Topaloğlu, Maden, s. 321 vd.

İrtifak ve/veya intifa hakkı karşılığı, Kamulaştırma Kanununa uygun olarak seçilecek bilirkişiler tarafından tespit edilir.

Arama süresi sonunda (...) (2) işletme talebi söz konusu olduğu takdirde tesis edilen irtifak ve/veya intifa hakkının süresi (...) (2) işletme süresini geçmemek kaydıyla uzatılabildiği gibi yeni irtifak ve/veya intifa hakkı talebinde de bulunulabilir. (Ek cümle: 4.2.2015 – 6592/20 md.) İşletme ruhsat sahasında ve/veya mücavirinde kurulacak tesislerde kullanılacak ve ruhsat sahası dışından getirilecek olan su, doğalgaz, elektrik ve haberleşme hatları için ruhsat sahibi Bakanlığa müracaat ederek irtifak ve/veya intifa hakkı tesisi isteyebilir. (Değişik: 15.6.2001 - 4683/4 md.)

Faaliyetler sırasında sahaya zarar verilmesi durumunda ruhsat sahibi adli merciler tarafından tespit edilecek tazminatı arazi sahibine ödemek ve sahayı kullanılabilir durumda terk etmekle yükümlüdür.

(Son fıkra İptal: Ana. Mah.'nin 22.9.1993 tarih ve E. 1993/8, K: 1993/31 sayılı Kararı ile⁶²⁸)

(Ek fıkra: 26.5.2004 – 5177/20 md.) İşletme ruhsatı safhasında işletme faaliyetleri için gerekli olan özel mülkiyete konu taşınmaz, taraflarca anlaşma sağlanamaması ve işletme ruhsatı sahibinin talebi üzerine Bakanlıkça kamu yararı bulunduğu karar verilmesi halinde kamulaştırılır.

(Ek fıkra: 26.5.2004 – 5177/20 md.) Kamulaştırma işlemleri 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu hükümlerine göre yapılır. Bu husustaki masraflar ve kamulaştırma bedeli işletme ruhsatı sahibi tarafından ödenir.

(Ek fıkra: 26.5.2004 – 5177/20 md.) Kamulaştırılan taşınmaz, tapuya Hazine adına tescil edilip ruhsat hukuku devam ettiği sürece madencilik faaliyetlerinde kullanılmak üzere ruhsat sahibi adına tahsis edilir.

(Ek fıkra: 26.5.2004 – 5177/20 md.) Kamulaştırılan taşınmazın, maden işletme faaliyetleri için lüzum kalmadığının Bakanlıkça tespiti halinde, Kamulaştırma Kanununda öngörülen usul ve esaslara göre belirlenecek rayiç bedeli ödenmek kaydıyla kamulaştırılan yerin eski sahibine iade edileceği hususu, ruhsat sahibi ve

⁶²⁸ "İşletme ruhsatı safhasında işletme sahası özel mülkiyete konu gayrimenkul, taraflarca anlaşma sağlanamaması halinde ruhsat sahibinin talebi üzerine Bakanlıkça 2942 sayılı Kanun hükümlerine göre kamulaştırılabilir."

taşınmazın eski sahibine tebliğ edilir. Eski sahibinin taşınmazı altı ay içerisinde almak istememesi durumunda taşınmaz Hazineye kalır.

(Ek fıkra: 26.5.2004 – 5177/20 md.) Tapu siciline konulan şerhler Bakanlığın müracaatı üzerine ayrıca mahkeme kararına gerek kalmadan silinir.

(Ek fıkra: 26.5.2004 – 5177/20 md.) Hazinesinin özel mülkiyetinde veya Devletin hüküm ve tasarrufundaki yerlerde yapılan madencilik faaliyetleri için bu Kanunun yürürlük tarihinden sonra kira, eciri misil alınmaz.

(Ek fıkra: 26.5.2004 – 5177/20 md.) I. Grup madenler ve mıcır ile kaba inşaat, baraj, gölet, liman, yol gibi yapılarda kullanılan her türlü yapı hammaddesi için kamulaştırma hükümleri uygulanmaz.”

Madde metninden de anlaşılacağı üzere öncelikle maden arama döneminde madenci lehine maden çıkarılacak arazi üzerinde bir intifa veya irtifak hakkı kurulacaktır⁶²⁹. Eğer arama çalışmaları sonucunda çıkarmaya değer bir maden yatağı keşfedilirse işletme ruhsatı alınacak ve arazi üzerinde kurulan intifa veya irtifak hakkı işletme dönemi boyunca uzatılacaktır. Dolayısıyla madenci ile arazi sahibi arasındaki ilişki, kurulan intifa veya irtifak hakkına göre şekillenecektir. Fakat konu rödovans sözleşmesi açısından düşünüldüğü zaman ortaya bir problem çıkacaktır.

Bilindiği üzere arazi üzerinde kurulacak intifa/irtifak hakkı doğal olarak ruhsat sahibi lehine tesis edilecektir. Dolayısıyla işletme ruhsatı alındığı zaman da uzatılan irtifak hakkı yine ruhsat sahibi lehine uzatılmış olacaktır⁶³⁰. Yani aslına bakılırsa rödovansçı ile arazi sahibi arasında doğrudan bir bağ kurulmuş olmayacaktır. Konu bir diğer açıdan incelenirse, arazi sahibinden madencilik için gerekli izni almak ruhsat sahibinin sözleşme konusunu işletmeye elverişli bir şekilde teslim borcunun bir parçasıdır. Bu sebeple rödovansçı ile arazi sahibi arasında bir bağ kurulmasına gerek yoktur. Bu izni almak, bu imkânı sağlamak ruhsat sahibinin bir borcudur.

Öyleyse rödovansçı madencilik faaliyetleri sonucu araziye verdiği zararlardan sorumlu olacak mıdır? Olacaksa bu zararlar hangi prensiplere göre tazmin edilecektir? Bu soruları cevaplandırmak için, kanaatimce, öncelikle rödovansçının araziye verdiği zararları; madencilik faaliyeti sonucu ortaya çıkan zararlar ve haricen

⁶²⁹ Topaloğlu, Maden, s. 323

⁶³⁰ Öztoprak, s. 86-87

ortaya çıkan zararlar diye ikiye ayırmak gerekmektedir. Rödovansçının araziye madencilik faaliyeti sonucu verdiği zararlardan arazi sahibine karşı intifa/irtifak hakkı maliki olan ruhsat sahibi sorumlu olacaktır. Çünkü hem ruhsat sahibi ile arazi sahibi arasındaki intifa/irtifak hakkı hem de ruhsat sahibi ile rödovansçı arasındaki rödovans sözleşmesi sadece birer nisbi hak ilişkisi doğurmaktadır. Bundan dolayı arazi sahibi ile rödovansçı arasında doğrudan bir bağ yoktur. Dolayısıyla ruhsat sahibi araziye verilen zarardan dolayı önce arazi sahibine bir tazminat ödeyecek daha sonra ise ödemiş olduğu tazminatı dönüp rödovansçıdan talep edecektir. Rödovansçı araziye haricen vermiş olduğu zararlardan dolayı ise şahsen sorumlu olacaktır. Bu tür zararlarda tazminat hesaplanırken kusur prensibi göz önüne alınacak ve haksız fiil kurumuna göre zarar tazmin edilecektir⁶³¹. Burada genel hüküm niteliğinde olan TBK m. 71'e de gidilemeyecektir.

Rödovansçının haricen vermiş olduğu zararların tazmin usulünü incelemeye gerek yoktur. Ancak araziye madencilik faaliyeti sonucu verilmiş olan zararların tazmin usulü belirlenmelidir⁶³². Bu zarar çeşidi incelenmeye geçilmeden önce kendi içerisinde ikiye ayrılmalıdır. Bunlar madencinin maden arazisine verdiği zararlar ile maden arazisi dışındaki taşınmazlara verilen zararlardır. Bu ayrımın yapılmasının sebebi maden arazisine verilen zararları irtifak hakkı kapsamında değerlendirmek mümkün iken, diğer arazilere verilen zararların bu kapsama girmemesidir. Burada ilk olarak madencinin madencilik faaliyeti sebebiyle maden arazisine vermiş olduğu zararlar incelenecektir. Fakat öncelikle her iki zarar çeşidi için de genel kural mahiyetinde olan meseleler zikredilmelidir.

Madenci ile arazi sahibi arasında kurulmuş olan hak bir irtifak hakkı olduğu için, bir zarar ortaya çıkması durumunda Türk Medeni Kanunu'nun ilgili hükümlerinin uygulama sahası bulacağı düşünülebilecektir. Ancak Maden Kanunu m. 46/4 bu konuda bir istisna getirerek Türk Medeni Kanunun uygulanmasını engellemiştir⁶³³. İlgili hüküm şu şekildedir;

⁶³¹ Haluk Tandoğan, **Türk Mesuliyet Hukuku**, Birinci Baskıdan Tıpkı Basım, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010, (Mesuliyet), s. 27 vd.

⁶³² Topaloğlu, Maden, s. 325; Özdamar, Maden İrtifakı, s. 330

⁶³³ Özdamar, Maden İrtifakı, s. 330; Topaloğlu, Maden, s. 325

“Faaliyetler sırasında sahaya zarar verilmesi durumunda ruhsat sahibi adli merciler tarafından tespit edilecek tazminatı arazi sahibine ödemek ve sahayı kullanılabilir durumda terk etmekle yükümlüdür.”

Görüldüğü üzere bu madde ile madencilik faaliyeti sonucu araziye verilen zararların adli merciler tarafından hesaplanacak tazminatla giderileceği belirtilmiş ancak bu hesabın usulü belirlenmemiştir. Bu kural öncelikle madencinin maden arazisine vermiş olduğu zararlara uygulanacaktır. Öncelikle madencinin araziye müdahalesi bir hak sebebiyledir⁶³⁴. Yani kural olarak hukuka uygundur. Ancak madencinin sıradan kullanımı aşan faaliyetleri sonucu ortaya çıkan zararlar karşılanmalıdır. Bu tarz zararlardan sorumluluk fedakârlığın denkleştirilmesi olarak değerlendirilecektir⁶³⁵. Bazı yazarlara göre madenci araziye verilen zararların ortaya çıkmasında kusurlu olmasa dahi sorumlu olacaktır. Ancak bu zararın önceden öngörülemeyen bir zarar olması gerekmektedir. Çünkü zararın önceden öngörülmesi demek, bu ihtimallerin irtifak hakkı karşılığında arazi sahibine ödenecek bedel belirlenirken dikkate alınması demektir. Bundan dolayı önceden öngörülen zararlar için herhangi bir tazminat ödenmeyecektir⁶³⁶. Fakat kanaatimce madencinin önceden öngörülemeyen zararlardan sorumlu tutulabilmesi için bu zararlara kusuruyla sebebiyet vermesi gerekmektedir. Bu konuda 2005 yılında verilmiş şu Yargıtay kararı örnek olarak gösterilebilecektir;

“Dava, davalının rödovans sözleşmesi ile işlettiği maden ocağından kaynaklanan yangın nedeniyle uğranılan zararın tazmini istemine ilişkindir. Yerel mahkemece davalının rödovans sözleşmesi gereği orman sahasında meydana gelecek her türlü zararı idareye karşı kabul ettiği, davalının kusursuz sorumluluğu olduğu kabul edilerek davanın kabulü yönünde karar verilmiştir. Somut olayda davalının kusursuz sorumluluğundan söz edilemez. Yerel mahkemece olay yerinde inceleme yapılarak daha önceki verilerden de yararlanılarak yangının çıkış yerinin belirlenmesi, buranın davalının sorumluluğunda bulunan alanda kalıp kalmadığının araştırılması, pasa sahası olup olmadığının da araştırılarak yangının çıkış yerinin davalıya ait sahada ise yangının çıkmaması için gereken tedbirlerin alınıp alınmadığının

⁶³⁴ Öztoprak, s. 89

⁶³⁵ Topaloğlu, Maden, s. 325; Özdamar, Maden İrtifakı, s. 331

⁶³⁶ Özdamar, Maden İrtifakı, s. 331; Topaloğlu, Maden, s. 325

incelenmesi, eğer saha davalıya teslim edilen saha değilse davalı tarafından fiilen kullanılıp kullanılmadığı da ayrıntılıca incelenerek varılacak sonuca göre karar vermek gerekirken eksik inceleme ile davanın kabulü usul ve yasaya aykırı olduğundan kararın bozulması gerekmiştir⁶³⁷.”

Kararda da görüldüğü üzere Yargıtay maden sahasında madencilik faaliyeti dolayısıyla çıkan yangından madenciye kusursuz olarak sorumlu tutmamıştır. Bunun yerine yangının neden kaynaklandığını, madencinin bu konuda bir ihmali olup olmadığını ve gerekli önlemlerin alınıp alınmadığının sorgulanması gerektiğini kaydetmiştir. Yani madencinin ancak kusuru varsa sorumlu tutulabileceğini iddia etmiştir. Fakat tabii ki bu karar bir içtihadı birleştirme kararı olmadığı için herhangi bir bağlayıcılığı yoktur. Bununla birlikte uygulamaya yön göstermesi açısından kanaatimce isabetli bir karar olduğu söylenebilecektir.

Madencinin maden faaliyeti sonucu vermiş olduğu bir diğer zarar ise maden arazisi dışındaki taşınmazlara vermiş olduğu zararlardır⁶³⁸. Bu zararlara pekâlâ maden şirketi için çalışan kamyonların birinin yaptığı bir kaza sonucu maddi zarar ortaya çıkarması veyahut madencilik faaliyeti için açılan yatay-dikey kuyuların komşu arazilerde çöküntüye sebep olması verilebilecektir. Ortaya çıkan bu tarz durumlarda madencinin sorumluluğu olayın şartlarına göre belirlenecektir. Bu sorumluluk kamyon örneğinde olduğu gibi adam çalıştırmanın sorumluluğu olabileceği gibi kuyu örneğinde olduğu gibi yapı ve eser malikinin sorumluluğuna da girebilecektir. Ancak madencilik faaliyetinden doğan zararların karşılanması için genel kural olarak zikredilen TBK m. 71 hükmü de unutulmamalıdır⁶³⁹. Olayın şartlarına göre eğer özel olarak uygulanacak (TBK m. 66 ve 69 gibi) bir kusursuz sorumluluk hali yoksa⁶⁴⁰ olaya TBK m. 71 gereğince tehlike sorumluluğu prensibi doğrudan uygulanacaktır. Eğer olaya TBK m. 71 haricinde TBK m. 66 veya 69’da uygulanabiliyorsa bu hükümlerin yarışacağı kabul edilmelidir. Zarar gören hangi sorumluluk sistemini daha mantıklı görüyorsa onu seçebilmelidir. Bu konuda Yargıtay’ın 1966 yılında

⁶³⁷ 4. HD, E. 2005/10800, K. 2005/9718, T. 22.09.2005, **Kazancı İctihat ve Bilgi Bankası**, (E.T. 15.02.2016)

⁶³⁸ Özdamar, Maden İrtifakı, s. 331

⁶³⁹ Oğuzman/Öz, Cilt 2, s. 191

⁶⁴⁰ Özdamar, Maden İrtifakı, s. 331

vermiş olduğu bir içtihadı birleştirme kararı bu görüşü desteklemektedir. Bu karar kısaca şu şekildedir;

“Bu konunun tartışılması sırasında her ne kadar Borçlar Kanununun 58. maddesinin Medeni Kanunun 656, 661 ve 662. maddelerine göre daha genel nitelikte bir hüküm olup özel hükmün olup özel hükmün öncelikle uygulanması gerektiği, 58. maddenin yapı sahibini aynı veya kişisel olsun bütün hak sahiplerine karşı sorumlu tutmak amacını güttüğü, oysaki Medeni Kanunun 662. maddesinin hem taşıdığı unsurlar bakımından olaya uyduğu hem de birbirine bitişik ve alanları yönünden tedahül eden iki aynı hak sahibinin müesses haklarını kullanmalarından doğan zararı öngördüğü, bu hükmün de kusursuz sorumluluk esaslarına dayanıp, komşusunun haklarını koruyucu tedbirleri almayan imtiyaz hakkı sahibini meydana gelen zararı tazmine zorladığı ileri sürülmüş ise de bu görüş, çoğunluk tarafından benimsenmemiştir. Bununla beraber işin Medeni Kanunun 662. maddesi uyarınca çözülmesi görüşünde bulunanlar dahi işletme sahibinin kusursuz sorumluluğu noktasında çoğunluğun görüşleriyle birleşmişlerdir. Çoğunluğun görüşüne gelince: İmtiyaz, işletme sahibine zeminin altındaki cevheri çıkartma için hak sağladığına göre; bu hakkın kullanılması için yerin altında yapılacak her türlü tesisin, üzerindeki yapılara ve arsalara zarar vermeyecek bir düzen ve sağlamlıkta yapılması ve böylece korunması zorunluluğunu da yükler. Aksi halde kusurlu şekilde, mukavemetsiz yapmış veya yaptığını elverişli şekilde bulundurmamış olmaktan doğan zararı, imtiyaz sahibi, ödemekle yükümlü olur. Gerçekten imtiyaz sahibinin yer altında kurduğu tesisler, nitelikçe, Borçlar Kanununun 58. maddesinin yer alan (yapı veya yapılan herhangi bir şeyden) ibaret, toprağa sağlam bir şekilde bağlı, yapıya kuvvetle benzerlik gösteren şeylerdendir. İmtiyaz sahibi, bunların kusurlu, dayanıksız, çatısındaki toprağın mukavemetini azaltıcı veya tamamen yok eder şekilde yapılmış olmasından veya onun gereği gibi bakılmaması sonunda bu sonucu doğuracak niteliği alıp zarar vermesinden, bu hüküm uyarınca ve kusursuz sorumluluk esaslarına göre sorumlu olur⁶⁴¹.”

Son olarak yukarıda bahsedilen zarar kalemlerine sebep olan olayların sürekli olması durumunda zamanaşımının başlamayacağını söylemek mümkündür⁶⁴². Bu konuda

⁶⁴¹ YİBK, E. 1966/6, K. 1966/4, T. 04.05.1966, **Hukuk Türk İçtihat ve Bilgi Bankası**, (E.T. 15.02.2016)

⁶⁴² Topaloğlu, Maden, s. 326

Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun vermiş olduğu şöyle bir karar örnek gösterilebilecektir;

“Dosyadaki kanıtlara göre zararın maden arama ve çıkarma eylemi sonucu meydana geldiği iddia edilmektedir. Tüm dosya kapsamından anlaşılacağı üzere maden çıkarma faaliyeti, 1950’li yıllarda başlamış ve o tarihten bu yana devam etmektedir. Şu durumda davalının zarar doğumuna neden olan eylemi devam ettiğine göre zamanaşımından söz edilemez.

Mahkemece hükme esas alınan fabrikanın izabe hane bölümününün 1993 yılında durdurulmuş olması, bu tarihten itibaren bir yıldan fazla süre geçtiğine dair davalı savunmasına, zararın sadece bu bölümden çıkan gazlardan kaynaklanmadığı, fabrikanın çalışması ile de bitkilerin uzun zaman içerisinde yok olduğu, bunun nedeni olarak erozyonun başladığı ayrıca maden çıkarmak için başvuru adımlardan dolayı da sarsıntıların oluştuğu, bunların bir anda değil yer yer ve halen de devam ettiğinin anlaşılması bulunmasına göre davalının bu yöne ilişkin olan savunmasına itibar edilemez. Bu nedenle de davanın zamanaşımına uğramış olduğundan söz edilemez. Davanın bundan dolayı reddi doğru değildir⁶⁴³.”

Karşılaştırmalı hukukta madencinin arazi sahibine karşı sorumluluğu daha detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Özellikle ABD’de bu konuda ihdas edilmiş birçok prensip bulunmaktadır. Bu prensiplerin anlatmaya geçmeden önce karşılaştırmalı hukukta yaygın olarak kullanılan ancak Türk Hukuk sistemine yabancı olan birkaç husustan bahsetmek gerekmektedir.

Bilindiği üzere Türk Hukuk sisteminde madenler devletin hüküm ve tasarrufu altındadır⁶⁴⁴. Ancak başta ABD olmak üzere birçok ülkede arazi sahibi arazide bulunan madenin de sahibi olmaktadır. Dolayısıyla bir arazinin sahibi hem o arazinin altına hem de yüzeyine sahip olmaktadır. Arazi sahibi isterse hem arazi üzerinde hem de madenler üzerinde serbestçe tasarruf edebilmektedir. Ancak arazi ve madenler üzerinde aynı anda tasarrufta bulunmak çoğu zaman mantıklı olmayacağı için arazinin üzerindeki mülkiyet sistemi ikiye ayrılmıştır. Bunlar yüzey mülkiyeti (*surface rights*) ve maden mülkiyeti (*mineral rights*) dir. Arazi sahibi kural olarak

⁶⁴³ YHGK, E. 1999/4-940, K. 1999/937, T. 10.11.1999 **Hukuk Türk İctihat ve Bilgi Bankası**, (E.T. 15.02.2016)

⁶⁴⁴ Topaloğlu, Rödovans, s. 250

bunların her ikisine de sahiptir. İsteddiği mülkiyet çeşidi üzerinde istediği gibi tasarruf edebilmektedir. Genellikle uygulamada arazi sahiplerinin mülkiyetin birisini devrettiğini ancak diğer mülkiyeti elinde tuttuğu görülmektedir. Tahmin edilebileceği gibi arazi sahipleri genellikle yüzey mülkiyetini devredip maden mülkiyetini muhafaza etmektedir. Ancak bu durumun aksi de mümkündür. Bir arazi sahibinden maden mülkiyetini devralan veya kiralayan kimsenin madenin olduğu araziye erişmek için ayrıca arazi sahibinden izin almasına gerek yoktur⁶⁴⁵.

Maden mülkiyetine sahip olan ancak yüzey mülkiyetine sahip olmayan bir madencinin maden arazisine istediği gibi erişim hakkı olduğu söylenmişti. Maden mülkiyeti sahibi, araziye madencilik ile sınırlı olmak kaydı ile istediği gibi kullanabilecektir. Sıradan kullanımlar ve bunların sonunda meydana gelen zararlar için herhangi bir tazminat ödemeyecektir⁶⁴⁶.

Maden malikinin arazi kullanımını makul kullanım, gereklilik ve özen ile sınırlıdır⁶⁴⁷. Yani bir maden maliki makul ve gerekli olmayan bir davranışı ile veyahut makul ve gerekli bir işlemi özensiz bir şekilde icra ederek araziye zarar verirse bundan dolayı tazminat ödemek zorunda kalacaktır. Fakat hangi davranışlar makul ve gerekli iken hangileri değildir? Hangi davranışlar özen kapsamında iken hangileri ihmal kapsamında değerlendirilecektir? Teksas mahkemeleri bu konuları detaylı olarak incelemiş ve bazı örnekler tespit etmiştir. Buna göre aşağıda sayılacak faaliyetler makul ve gerekli kullanım kapsamına girecektir;

- Yüzeyde sismik testler gibi jeofiziksel araştırmalar yapmak
- En iyi kuyu pozisyonlarını seçmek
- Yüzey üzerinde kuyu ve benzeri madencilik tesisleri açmak
- Madencilik faaliyetleri için gerekli yol, köprü, kanal gibi yapılar inşa etmek
- Çalışanlar için kalacak yerler inşa etmek
- Araziye kurulması zorunlu depo, makine gibi şeyler monte etmek
- Gerekirse arazinin yüzeyinde veya altında bulunan su kaynaklarını kullanmak
- Kullanılmayan kuyuları kapatmak

⁶⁴⁵ Fambrough, s. 1

⁶⁴⁶ Özdamar, Maden İrtifakı, s. 331

⁶⁴⁷ Öztoprak, s. 88-89

Yukarıda sayılan faaliyetler maden malikinin yapabileceği faaliyetlerin bazılarıdır. Aşağıda ise maden malikinin yapmaması gereken ve tazminat sonucu doğuracak faaliyetler sayılmıştır⁶⁴⁸.

- Madencilik faaliyeti bittikten sonra araziye eski haline getirememek
- Madenden çıkan ve çevreye zararlı olan maddelerin yayılımını engelleyememek
- Arazi sahibinin içme ve kullanım suyunu oluşturan su kaynaklarını tamamen tüketmek
- Madencilik faaliyetleri için bilinmeyen yöntemler uygulayarak araziye zarar vermek

Bahsi geçen bu faaliyetler maden malikinin ihlal oluşturan davranışlarından sadece birkaçıdır. Dolayısıyla burada sayılmayan bazı davranışlar da ihlal oluşturabilecektir.

2.2.10.2.2 Rödovansçının iş sağlığı ve güvenliği kapsamında vermiş olduğu zararlar

2010 yılında 5995 sayılı kanun ile Maden Kanunu'nda önemli değişiklikler yapılmıştır. Yapılan değişikliklerden bir tanesi ise ek 7. maddeye yapılan şu eklemelerdir;

“Maden ruhsat sahiplerinin, ruhsat sahalarının bir kısmında veya tamamında üçüncü kişilerle yapmış oldukları rödovans sözleşmelerinde, bu alanlarda yapılacak madencilik faaliyetlerinden doğacak İş Kanunu, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili idari, mali ve hukuki sorumluluklar rödovansçıya aittir. Ancak bu durum ruhsat sahibinin Maden Kanunundan doğan sorumluluklarını ortadan kaldırmaz⁶⁴⁹.”

Söz konusu bu değişiklik aynı ifadelerle yine 2010 yılında yayınlanan Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliğine de yansımıştır. Madde metnine göre rödovans sözleşmesi ile işletilen maden sahalarında her türlü iş sağlığı ve güvenliği işlemlerinden rödovansçı sorumlu olacaktır⁶⁵⁰. Bu değişiklikten sonra maden sahalarında meydana gelmesi muhtemel, özellikle maden tozlarının⁶⁵¹ ortaya

⁶⁴⁸ Fambrough, s. 2

⁶⁴⁹ Öztoprak, s. 127-128

⁶⁵⁰ H. Yılmaz, “Maden İşyerlerinde Meydana Gelen Kazalarından Dolayı İşverenin Hukuksal Sorumluluğu”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 667

⁶⁵¹ A. E. Arıtan/ C. Şensöğüt/ M. F. Can, “Hukuki Açıdan Madencilikte Toz İle Mücadele”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 617

çıkardığı hastalıklar başta olmak üzere, her türlü kazadan tek başına rödovansçı sorumlu olacaktır⁶⁵². Ancak yine madde metnine göre ruhsat sahibinin Maden Kanunundan kaynaklanan sorumluluklarını kaldırmayacaktır. Ruhsat sahibinin Maden Kanunundan kaynaklanan sorumlulukları yukarıda detaylı olarak anlatıldığı için burada tekrar bu konuya değinilmeyecektir⁶⁵³.

Sonuç olarak yapılan bu değişikliğin rödovans sözleşmesinin genel mantığı açısından doğru bir değişiklik olduğunu söylemek mümkündür. Her ne kadar Yargıtay bazı kararlarından rödovans ilişkisini alt işverenlik ilişkisine benzetse de rödovans sözleşmelerinin genel olarak ürün kirası olarak değerlendirildiği bir gerçektir⁶⁵⁴. Bundan dolayı rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibi rödovansçının yürüttüğü maden işletmesinin iş sağlığı ve güvenliği hükümlerinden sorumlu olmamalıdır. Bu konuda şu Yargıtay kararları örnek olarak gösterilebilir;

“Davacı, maden işçisi olarak davalılardan TTK Genel Müdürlüğünün asıl işveren, diğer davalının alt işveren olarak faaliyette bulunduğu işyerinde 15.01.2008'den itibaren çalıştığını, iş akdinin işveren tarafından 26.02.2013'de haksız ve önelsiz feshedildiğini iddia ederek kıdem tazminatı, ihbar tazminatı, ücret, izin ücreti ve ulusal bayramı, genel tatil ücretinden kaynaklanan alacaklarının ödetilmesini istemiştir.

Davalı TTK Genel Müdürlüğü cevabında, diğer davalı ile 27.01.2004 tarihli rödovans sözleşmesi yapıldığından sorumluluğun sahayı fiilen işleten şirkette olduğunu, kurumun sorumluluğunun bulunmadığını savunarak davanın reddini istemiştir.

Davalı şirket cevabında, davaya konu alacakların miktarının belirlenebilir olmasından dolayı kısmi dava açılmayacağını, davacının kendilerinden herhangi bir alacağı bulunmadığını bildirmiştir.

Mahkemece davalılar arasında rödovans sözleşmesi bulunup sahanın tamamen davalı şirkete terk edildiğinden, sahada TTK Genel Müdürlüğünce yürütülen bir

⁶⁵² Uyumaz/Güngör, s. 169; Topaloğlu, Maden, s. 257; Baycık, s. 1927 vd.; Fethi Kılıç/ Ümmügülsüm Kılıç, “Maden Kazalarında Sorumluluk ve Önleyici Tedbirler”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 737

⁶⁵³ Bkz. 2.1.9

⁶⁵⁴ Uyumaz/Güngör, s. 146

faaliyet bulunmadığından alt işveren-üst işveren ilişkisi bulunmadığı gerekçesiyle davanın TTK Genel Müdürlüğü yönünden husumet sebebiyle reddine, diğer davalı yönünden davanın kabulüne karar verilmiştir.

Dosya kapsamına göre davacı 15.01.2008-04.03.2013 tarihleri arasında davalı işyerinde çalışmıştır. Davalılar arasından yapılan rödovans sözleşmesinin "Kontrol ve Denetleme" başlıklı 20. maddesinde "TTK veya yetkili kılınacak müessese müdürlüğü işletmecinin sahadaki çalışmalarını işletme projesine uygun yapıp yapmadığını kontrol etmeye yetkilidir" şeklindeki düzenleme mevcuttur.

Her ne kadar 3213 Sayılı Maden Kanunu'na 10.06.2010 tarihinde 5995 Sayılı Kanunun [17.](#)maddesiyle eklenen Ek 7. maddesinde "... maden ruhsat sahiplerinin, ruhsat sahalarının bir kısmında veya tamamında üçüncü kişilerle yapmış oldukları rödovans sözleşmelerinde, bu alanlarda yapılacak madencilik faaliyetlerinden doğacak İş Kanunu, İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili idari, mali ve hukuki sorumluluklar rödovansçıya aittir. Ancak bu durum ruhsat sahibinin Maden Kanunundan doğan sorumluluklarını ortadan kaldırmaz." hükmünü öngörmüş ise de davacının çalışma süresi gözetildiğinde 15.01.2008'den maden Kanunundaki değişiklik tarihi olan 10.06.2010 tarihine kadar olan işçilik alacaklarından davalı TTK Genel Müdürlüğü'nün rödovans sözleşmesindeki hükümler gereği kontrol yetkisi olduğundan asıl işveren olarak sorumlu tutulması gerekir. Mahkemece davacının Maden Kanunundaki değişiklik sonrası olan 10.06.2010-04.03.2013 tarihleri arasındaki işçilik alacakları yönünden TTK Genel Müdürlüğü'nün sorumlu olmadığını ve husumetin bu dönem için anılan davalıya düşmediğinin kabulü doğru ise de Maden Kanunundaki değişiklik öncesi çalışma dönemindeki işçilik alacakları yönünden davanın davalı TTK Genel Müdürlüğü yönünden reddi doğru değildir. Kararın bu sebeple bozulması gerekmiştir⁶⁵⁵."

"Davalılardan 07.05.2003 tarihinde, S... İşletmeleri AŞ'nin rödovans sözleşmesiyle T... Turizm Madencilik Yatırım AŞ'ne verdiği belirtilen yeraltı kömür işletmesinde, taşeron Y... Kömür Nak San Tic Ltd Şti işçisinin davalı F. P.'nin yaptığı ateşleme sonucu sürekli iş göremezliğe uğradığı, hükme esas kusur raporunda; asıl işveren T... Turizm Madencilik Yatırım AŞ'nin % 25, taşeron Y... Kömür Nak San Tic Ltd Şti'nin % 25, F. P.'nin % 25, sigortalının % 25 kusurlu bulunduğu, S... İşletmeleri

⁶⁵⁵ 7. HD, E. 2014/10321, K. 2014/20357, **Kazancı İçtihat Bilgi Bankası**, (E.T. 04.03.2016)

AŞ'ne ise ruhsat sahibi olduğundan kusur atfedilemeyeceğinin belirtildiği anlaşılmaktadır.

...

Rödovansçının sorumluluğu konusunda 24.06.2010 tarih 27621 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 5995 sayılı Kanununun 17. maddesi ile Maden Kanununa eklenen Ek 7. maddesi ile yeni düzenleme yapılmıştır. Anılan madde de; maden ruhsat sahiplerinin, ruhsat sahalarının bir kısmında veya tamamında üçüncü kişilerle yapmış oldukları rödovans sözleşmelerinde, bu alanlarda yapılacak madencilik faaliyetlerinden doğacak İş Kanunu, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili idari, mali ve hukuki sorumluluklarının rödovansçıya ait olacağı, ancak bu durumun ruhsat sahibinin Maden Kanunundan doğan sorumluluklarını ortadan kaldırmayacağı belirtilmiştir

Mahkemece; yukarıda açıklanan bu hukuki düzenlemeler gözetilerek, davalılar arasındaki sözleşmenin yapılış tarihi itibariyle usulüne uygun olup olmadığı irdelenerek, Maden Kanunu Ek 7. maddesinin somut olayda uygulama yerinin bulunup bulunmadığı değerlendirilerek, taraflar arasındaki hukuki ilişkinin niteliği, bir başka ifade ile, asıl işveren-taşeron ilişkisi olup olmadığı saptanarak hasıl olacak sonuca göre karar verilmelidir.

O halde, davacı ile davalılardan F. P.'nin, bu yönleri amaçlayan temyiz itirazları kabul edilmeli ve hüküm bozulmalıdır⁶⁵⁶.”

Son olarak bir konuya daha değinmekte fayda vardır. Dünya genelinde işçilerin haklarını korumak, muhtemel iş kazalarını önlemek⁶⁵⁷ ve çalışma koşullarını düzeltmek adına kurulmuş birçok organizasyon vardır. Bunlardan bir tanesi de Uluslararası Çalışma Örgütü olarak tercüme edilen ILO (International Labour Organization) dur⁶⁵⁸. Bu örgüt işçi haklarını korumak adına birçok çerçeve sözleşme yayınlamaktadır. Bunlardan en önemlileri 2014 yılında yayınlanan ve Türkiye'nin de taraf olduğu 167 ve 176 sayılı ILO sözleşmeleridir. Bu sözleşmeler işverene iş

⁶⁵⁶ 10. HD, E. 2014/16695, K. 2014/19906, **Kazancı İçtihat Bilgi Bankası**, (E.T. 04.03.2016)

⁶⁵⁷ N. A. Akçın, “Maden İş Kazalarına Genel Bir Bakış”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 52

⁶⁵⁸ https://tr.wikipedia.org/wiki/Uluslararası%C4%B1_%C3%87a%C4%B1%C5%9Fma_%C3%96rg%C3%BCt%C3%BC (E. T. 16.03.2016)

güvenliğini⁶⁵⁹ sağlamak için çeşitli borçlar yüklemiştir. Buna göre rödovansçının borçları da değişecektir⁶⁶⁰.

2.2.10.2.3 Çevre Kanunu kapsamında verilen zararlar

Madencilik faaliyeti genellikle çevreye büyük zararlar vermektedir. Bu zararlılardan bazıları makul olarak değerlendirilirken bazıları ise bu sınırı aşmaktadır. Bundan dolayı bu zararların tazmini gerekmektedir. Çevre Kanunu'na göre sorumluluk için bazı şartlar bulunmaktadır. Bunlar; çevreyi kirleten veya çevreye zarar verenlerin olması, çevrenin kirlenmesi, bunun hukuka aykırı olması, çevre kirliliğinden bir zarar doğması ve zarar ile fiil arasında uygun illiyet bağının olmasıdır⁶⁶¹. Bunun için Çevre Kanunu'nda⁶⁶² özel bir hüküm düzenlenmiştir. Bu madde ile ortaya konan sorumluluk türünü net bir esasa dayandırmak mümkün görünmemektedir⁶⁶³. Söz konusu hüküm şu şekildedir;

“Kirletenin sorumluluğu

Madde 28

(Değişik: 3.3.1988 - 3416/8. md.) Çevreyi kirletenler ve çevreye zarar verenler sebep oldukları kirlenme ve bozulmadan doğan zararlardan dolayı kusur şartı aranmaksızın sorumludurlar.

Kirletenin, meydana gelen zararlardan ötürü genel hükümlere göre de tazminat sorumluluğu saklıdır.

⁶⁵⁹ A. Sarıışık/ G. Çoşkun, “Mermerlerin Kullanıldığı Ortamlarda Kayma Potansiyelinden Kaynaklanan Tehlikelerin Güvenlik Analizi ve Sağlık Sigortası Hukuki Süreci”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 513; Huriye Kubilay/ Pınar Akdemir, “Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortası Taraflarının Yükümlülükleri”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 633

⁶⁶⁰ Bu konuda detaylı bilgi için bkz: İbrahim Aydın, “Maden ve İnşaat Sektöründe 167 ve 176 Sayılı ILO Sözleşmelerinin Getirdiği Sorumluluk Esasları ve 6331 Sayılı Kanunla Olan Uyum”, **KTO Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:1 Sayı:1, Konya Ocak 2016, s. 29-44

⁶⁶¹ H. Güzin Üçışık/ H. Fehim Üçışık, **Çevre Hukuku**, Ötüken Yayınları, İstanbul Ocak 2013, s. 311; Burhan Kuzu, **Sağlıklı ve Dengeli Bir Çevrede Yaşama Hakkı (Çevreye Bir Kamu Hukuku Yaklaşımı)**, İstanbul 1997, s. 390

⁶⁶² Kanun Numarası: 2872, Kabul Tarihi: 09.08.1983, R. G. Tarih ve Sayısı: 11.08.1983/18132

⁶⁶³ Oğuzman/Öz, Cilt 2, s. 224; Haluk Tandoğan, **Medeni Hukuk Açısından Çevre Kanunu**, Ankara 1987, (Çevre Kanunu), s. 25; Hüseyin Hatemi, **Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku**, İstanbul 1994, &8, N. 67 vd.

(Ek fıkra: 26.4.2006 – 5491/19 md.) Çevreye verilen zararların tazminine ilişkin talepler zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten itibaren beş yıl sonra zamanaşımına uğrar.”

Görüldüğü üzere herhangi bir faaliyet ile çevreye zarar verenler bu zararlara karşılık kusursuz olarak sorumludur. Ayrıca kirleten genel hükümlere göre de sorumlu olacaktır. Burada genel hüküm ile kastedilen şey TBK m. 71 hükmü değil haksız fiil esasıdır. Ancak bu sorumluluk kirletenin kusursuz sorumluluğunu kaldırmayıp, aksine onu tamamlayıcı niteliktedir. Dolayısıyla zarar gören istediği yola başvurmakta serbest olacaktır⁶⁶⁴.

Maddenin son fıkrasında ise bu tür zararların ne zaman zamanaşımına uğrayacağı düzenlenmiştir. Buna göre çevreye verilen zararlar zararın ve zarar verenin öğrenilme anından itibaren 5 yıl geçmekle zamanaşımına uğrayacaktır⁶⁶⁵.

Çevreyi koruma amaçlı çıkarılan kanunlar son yıllarda oldukça çoğalmıştır⁶⁶⁶. Ancak bu kanunlar çıkarılırken gözetilmesi gereken bir denge vardır. O da daha çok ekonomik kazanç mı sağlanacağı yoksa çevrenin mi korunacağıdır. Bu konuda ivmenin günümüzde çevreyi koruma yönüne döndüğünü kabul etmek gerekmektedir⁶⁶⁷. Fakat bunu yaparken madencilik faaliyetlerini de çalışamaz duruma sokmamak gerekmektedir. Bu duruma ABD örneği verilebilecektir. ABD’de çevre korumasıyla alakalı kanunlar çıktığı zaman, maden şirketleri bu kanunlara şiddetle karşı çıkmıştır. Ancak yıllar süren dava süreçlerinden sonra çevre kanunlarını savunanlar galip gelmiş ve madencilik faaliyetinin standartları değişmiştir. Tabi ki buna bağlı olarak sektörün yapısı değişmiştir. Önceden piyasa da küçük ölçekli birçok şirket faaliyet gösterirken kanun değişikliklerinden sonra piyasa da sadece yeni duruma ayak uydurabilen büyük şirketler kalmıştır⁶⁶⁸. Ülkemizde de

⁶⁶⁴ Şeref Ertaş, **Çevre Hukuku ve Hayvan Hakları Hukuku**, 2. Baskı, İleri Yayınevi, İzmir Ocak 2012, (Çevre), s. 170

⁶⁶⁵ Oğuzman/Öz, Cilt 2, s. 223 vd.

⁶⁶⁶ Değerli, s. 287

⁶⁶⁷ Amaechi Nwokoo, “The Trade-Off Between A Country’s Obligation To Protect The Environmental Rights Of Its Citizen and Its Desire To Maximise The Economic Benefits That Flow From Mining Operations- The Ok Tedi Saga”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 957-958

⁶⁶⁸ Robert A. Basset/ Ricardo Becker, “Myth or Reality: Has Environmental Regulation Destroyed The Us Mining Industry?”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 707-708

evre korunması ile ilgili çıkarılan ve çıkarılacak olan kanunların etkili bir Şekilde uygulanması gerekmektedir. Belki bu sayede evre zararlarının n alınabilecektir.

BÖLÜM III

RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ VE SONA ERMENİN SONUÇLARI

3.1 Rödovans Sözleşmesinin Sona Ermesi

Rödovans sözleşmesinin sona erme halleri incelenirken öncelikle ürün kirasından kaynaklanan özel durumlar dikkate alınacaktır. Daha sonra ise Maden Kanunu'ndan kaynaklanan sona erme hallerine değinilecektir. Bu haller genellikle ruhsatın iptali sonucunu doğuran durumlardır. Bu ihtimaller de kısaca incelendikten sonra TBK'nun genel hükümlerinde düzenlenen sona erme halleri gözden geçirilerek konu bitirilecektir.

Ürün kirasının sona ermesi ve sona ermenin sonuçları TBK m. 367-375 arasında düzenlenmiştir⁶⁶⁹. Bu hükümler öncelikle belirli süreli ürün kirası sözleşmesinin dolayısıyla rödovans sözleşmesinin süresinin dolması ile sona ermesi halini incelemektedir⁶⁷⁰. Daha sonra ise belirsiz süreli sözleşmesinin sona ermesi ile olağanüstü fesih konuları anlatılmaktadır. Olağanüstü fesih konusu ise kendi içerisinde üç başlığa ayrılmaktadır. Bunlar; sözleşmenin önemli sebeplerle feshedilmesi, rödovansçının iflası ve rödovansçının ölümüdür. Bu konular aşağıda detaylı olarak anlatılacaktır.

Yukarıda da anlatıldığı üzere hem rödovansçının hem de ruhsat sahibinin Maden Kanunu'ndan kaynaklanan bazı yükümlülükleri bulunmaktadır⁶⁷¹. Tarafların bu yükümlülükleri yerine getirmemesi bazen ruhsatın askıya alınması sonucunu doğururken bazı durumlarda ise ruhsat tamamen iptal edilmektedir. Bu durumda, ruhsat iptal edilince, konusu usulüne göre alınmış bir işletme ruhsatı olan rödovans sözleşmesinin akıbetinin ne olacağı sorusu sorulmalıdır. Doğal olarak konusuz

⁶⁶⁹ Altaş, s. 251; Eren, Özel, s. 445 vd.; Yavuz/Acar/Özen, s. 711

⁶⁷⁰ Eren, Özel, s. 445; Yavuz/Acar/Özen, s. 712

⁶⁷¹ Bkz. 2.1.9; 2.2.6

kaldığı için rödovans sözleşmesi sona erecektir. Rödovans sözleşmesi sürekli edim ihtiva eden bir sözleşme olduğu için bu tarz bir durumda sözleşme ileriye etkili olarak sona erecektir. Dolayısıyla taraflar o ana kadar ifa etmiş oldukları edimleri geri talep edemeyecektir. Buna karşılık o andan sonra muaccel olacak olan borçlar ise ifa edilmeyecektir. Bu ve buna benzer kurumlar detaylı olarak anlatılacaktır.

Rödovans sözleşmesine has sona erme sebepleri incelendikten sonra herhangi bir borç ilişkisini sona erdiren genel haller kısaca incelenecektir. Bu ihtimallerin rödovans sözleşmesine uygulanması tartışılacaktır. Bu hallere örnek olarak; yenileme, aşırı ifa güçlüğü, kusursuz imkânsızlık ve haklı sebeplerle sona erme verilebilecektir⁶⁷². Genel olarak bilgi verildikten sonra şimdi konular detaylı olarak incelenecektir.

3.1.1 Sürenin dolmasıyla sona erme

Ürün kirası sözleşmesi tarafların isteğine göre süreli veyahut süresiz olarak kararlaştırılabilir⁶⁷³. Bunun önünde kanuni herhangi bir engel bulunmamaktadır. Kanun koyucu ürün kirasının sona erme sebeplerini de buna göre ihdas etmiştir. Ancak bilindiği üzere rödovans sözleşmesinin süresiz olarak yapılması mümkün değildir. Çünkü rödovans sözleşmesine konu olan işletme ruhsatı belirli bir süre için verilmiştir. Bundan dolayı taraflar sözleşmede bir süre belirtmeseler dahi rödovans sözleşmesi en fazla ruhsatın geçerliliğini yitireceği ana kadar ayakta kalacaktır. Bundan dolayı kanun koyucunun süresiz sözleşmelerin sona ermesine dair ihdas ettiği hükümleri doğrudan rödovans sözleşmesine uygulamak mümkün değildir.

TBK'nun 367. maddesi⁶⁷⁴ ürün kirasının süre dolmasıyla sona ermesi halini düzenlemektedir. Bu maddeyi kısmen rödovans sözleşmesine uygulamak mümkündür. Söz konusu madde şu şekildedir;

“Belirli süreli kira sözleşmesi, sürenin bitiminde kendiliğinden sona erer.

Ancak, tarafların örtülü olarak sözleşmeyi sürdürmeleri hâlinde, aksi kararlaştırılmadıkça, kira sözleşmesi birer yıl için yenilenmiş sayılır.

⁶⁷² Uyumaz/Güngör, s. 172

⁶⁷³ Eren, Özel, s. 445; Altaş, s. 252

⁶⁷⁴ Yavuz, s. 838

Yenilenen kira sözleşmesi yasal bildirim süresine uyularak, her kira yılının sonu için feshedilebilir.”

Maddenin ilk fıkrasını rüdvans sözleşmesine doğrudan uygulamanın hiçbir sakıncası bulunmamaktadır. Dolayısıyla bir rüdvans sözleşmesi süresinin bitmesiyle kendiliğinden sona erecektir. Ancak maddenin ikinci ve buna bağlı olarak üçüncü fıkralarını rüdvans sözleşmelerine uygulamak bazı problemleri beraberinde getirecektir. Çünkü bilindiği üzere 6592 sayılı kanun değişikliğinden sonra rüdvans sözleşmelerinin yapılması Bakanlık iznine tabi kılınmıştı⁶⁷⁵. Bu konuda bazı tartışmalar çıkması muhtemeldir. Söz konusu kanun değişikliğinin amacı madencilik sektörüne girmeye çalışan kimselerin ehliyetini ve liyakatini ölçmektir. Bundan dolayı söz konusu değişikliğin rüdvans sözleşmelerinde yapılan esaslı bütün değişikliklere uygulanması gerektiği savunulabilecek bir görüştür. Bununla birlikte yenilenme ile yeni bir sözleşme yapılmayıp sadece eski sözleşme uzatıldığı için zaten bir defa Bakanlık izni alınmış bir sözleşme için ikinci bir izin alınması gerekmediği de söylenebilecektir. Kanaatime göre ikinci görüş akla daha yatkındır. Bu konuyu bitirmeden önce, bu hükümlerin emredici hüküm olmadıklarını belirtmekte fayda vardır. Yani taraflar isterlerse sözleşmede bunların aksini kararlaştırabilecektir. Ayrıca bir ürün kirası sözleşmesini yenilemekle süresiz hale getirmek mümkün değildir. Taraflar bir sözleşmeyi zımni olarak üç defa yenileseler dahi dördüncü defa yenilemedikleri takdirde sözleşme sona erecektir⁶⁷⁶.

3.1.2 Fesih bildirimini ile sona erme

TBK 368. madde ürün kirası sözleşmelerinin fesih bildirimini ile sona ermesi halini düzenlemektedir⁶⁷⁷. Bu madde genellikle süresiz ürün kirası sözleşmelerine uygulanmakla birlikte süreli sözleşmelere de uygulanması mümkündür. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi rüdvans sözleşmelerinin süresiz olarak yapılması

⁶⁷⁵ 6592 sayılı kanun 22. madde;

“Ruhsat sahipleri ile üçüncü kişiler arasında rüdvans sözleşmeleri Bakanlığın iznine tabidir. İzin alınmaksızın yapılan rüdvans sözleşmesi ile yürütülen madencilik faaliyetleri durdurulur.

Kamu kurum ve kuruluşları ile iştirakleri hariç olmak üzere yer altı kömür işletmelerinde maden ruhsat sahipleri, ruhsat sahalarının bir kısmında veya tamamında üçüncü kişiler ile üretim faaliyetlerine yönelik rüdvans sözleşmeleri yapamaz. Aksi takdirde rüdvans sözleşmesi ile yapılan madencilik faaliyetleri durdurulur.”

⁶⁷⁶ Tandoğan, Cilt 2, s. 99-100; Altaş, s. 252; Cansel, s. 130

⁶⁷⁷ Yavuz/Acar/Özen, s. 711-712

mümkün olmadığı için söz konusu madde metni sadece süreli sözleşmeler dikkate alınarak okunmalıdır. TBK 368. madde şu şekilde düzenlenmiştir;

“Belirsiz süreli sözleşmede, fesih bildirim süresi sözleşme veya yerel âdetle belirlenmemişse, en az altı aylık bir bildirim süresine uyulmak koşuluyla, taraflardan her biri sözleşmeyi feshedebilir.

Aksine bir anlaşma yoksa tarımsal taşınmazlara ilişkin ürün kiralalarında yerel âdetçe uygulanan bahar veya güz mevsimleri için; diğer ürün kiralalarında ise herhangi bir zaman için fesih bildirim yapılabilir.”

Madde metninden de anlaşılacağı üzere bu hüküm kanunun emredici hükümlerinden birisi değildir. Taraflar isterse fesih bildirim süresi olarak farklı bir şey belirleyebilecektir. Eğer taraflar sözleşmede bu konuyu düzenlememişlerse fesih bildirim süresini belirlemek için yerel adetlere bakılacaktır. Yerel adetlerde de bu konuda bir hüküm bulunmadığı takdirde yukarıdaki madde uygulama sahası bulacaktır. Yani ürün kirasında ve dolayısıyla rödovans sözleşmelerinde fesih bildirim süresi en az altı ay olarak belirlenecektir⁶⁷⁸.

3.1.3 Süresinden önce sona erme

Kural olarak süreyle kısıtlanmış bir sözleşme ancak süresi bitince sona erecektir⁶⁷⁹. Ancak her zaman olduğu gibi ürün kirasında/rödovans sözleşmesinde de bunun bazı istisnaları mevcuttur⁶⁸⁰. Bunlar kanunda olağanüstü fesih başlığı altında sırasıyla şu şekilde sayılmıştır; önemli sebeplerle fesih, kiracının iflası ve kiracının ölümü. Ancak konu aşağıda incelenirken tarafların iflası ve tarafların ölümü şeklinde ele alınacaktır.

3.1.3.1 Önemli sebeplerden dolayı sona erme

TBK m. 369 hükmü bu konuyu düzenlemektedir. Aşağıda verileceği üzere kanun önemli sebeplerle fesih kurumunu ağır şartlara bağlamıştır. Bunun sebebi ise evrensel bir hukuk kaidesi olan ahde vefa ilkesidir⁶⁸¹. Önemli sebeplerle feshin

⁶⁷⁸ Eren, Özel, s. 446; Altaş, s. 257; Tandoğan, Cilt 2, s. 233; Cansel, s. 136-137

⁶⁷⁹ Karahasan, s. 822; Altaş, s. 253; Cansel, s. 135

⁶⁸⁰ Altaş, s. 253; Eren, Özel, s. 447; Yavuz/Acar/Özen, s. 711-712

⁶⁸¹ Kılıçoğlu, s. 179; Altaş, s. 253

şartları aşağıda detaylı olarak incelenecektir. Ancak öncelikle söz konusu madde hükmü verilmelidir;

“Taraflardan biri, kira ilişkisinin devamını kendisi için çekilmez hâle getiren önemli sebeplerin varlığı durumunda, sözleşmeyi yasal fesih bildirim süresine uyarak her zaman feshedebilir.

Hâkim, durum ve koşulları göz önünde tutarak, olağanüstü fesih bildiriminin parasal sonuçlarını karara bağlar.”

Madde metnine göre taraflardan birisinin önemli sebeplerle rödovans sözleşmesini feshedebilmesi için öncelikle sözleşmeye devam katlanılamaz olmalı ve kanuni sürelerle uyulmalıdır. Ayrıca feshin parasal sonuçlarını hâkim tayin edecektir⁶⁸².

3.1.3.1.1 Sözleşmeye devam katlanılamaz olmalı

TBK m. 369'un ilk cümlesinden de anlaşılacağı üzere bir ürün kirasının dolayısıyla rödovans sözleşmesinin önemli sebeplerle feshedilebilmesi için sözleşmeye devam taraflar için katlanılamaz hale gelmelidir⁶⁸³. Rödovans sözleşmesinin taraflar için katlanılamaz hale gelmesi demek tarafların sözleşmeden bekledikleri menfaatlere ulaşamamaları demektir⁶⁸⁴. Örnek vermek gerekirse rödovans sözleşmesinde rödovansçının istediği ürünü elde edememesi veya ruhsat sahibinin rödovans bedelinin tahsil edememesi sözleşmeyi katlanılamaz hale getirecektir.

Madde metninde *“taraflar”* ibaresi kullanılmıştır. Dolayısıyla sözleşmenin her iki tarafı da bu madde gereğince fesih hakkını kullanabilecektir⁶⁸⁵. Önemli sebeplerle fesih hakkının kullanılması bu hakkı kullanacak tarafın kusursuz olması şartına bağlanmamıştır. Hükümde bu konuda bir düzenleme mevcut değildir. Ancak bazı yazarlar fesih hakkını kullanacak tarafın kusursuz olması gerektiğini savunmaktadır⁶⁸⁶. Kanaatimce de bu görüş mantıklıdır. Sözleşmeyi feshedecek taraf sözleşmeyi çekilmez hale getiren olaya kusuruyla sebebiyet vermemiş olmalıdır.

⁶⁸² Yavuz/Acar/Özen, s. 712-713

⁶⁸³ Eren, Özel, s. 447; Tandoğan, Cilt 2, s. 232; Cansel, s. 127; Gümüş, Özel, s. 320

⁶⁸⁴ Altaş, s. 254; Tandoğan, Cilt 2, s. 232; Cansel, s. 136

⁶⁸⁵ Öztürk, s. 296-297

⁶⁸⁶ Tandoğan, Cilt 2, s. 232; Aral/Ayrancı, s. 320-321; Gümüş, Özel, s. 321; Altaş, s. 255; Cansel, s. 137

Hatta sözleşmeyi kusuruyla kendisi için çekilmez hale getiren tarafın bu madde uyarınca fesih hakkına sahip olmaması gerektiği savunulmaya değer bir görüştür⁶⁸⁷.

3.1.3.1.2 Parasal sonuçların hâkim tarafından hükme bağlanması

Fesih dolayısıyla ödenecek tazminatın hesaplanması adına sözleşmeyi çekilmez hale getiren olayda kimin kusurlu olduğunun tespiti önemlidir. Taraflardan herhangi birisi kusurlu olabileceği gibi ortada kimsenin sorumlu olmadığı bir mücbir sebep de olması mümkündür. Bundan dolayı kusur tespiti tazminatın hesaplanması adına önem arz etmektedir. 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 286. maddesinde fesih için tam tazminat verme şartı koşulmuştu⁶⁸⁸. Ancak bu madde uygulamada çeşitli haksızlıklara sebep olabilmekteydi. Örneğin sözleşmenin devamı çekilmez hale getiren olayın meydana gelmesinde hiç kusuru bulunmayan taraf sözleşmeyi feshetmek istediği takdirde yine tam tazminat ödemek zorunda kalıyordu⁶⁸⁹. Ancak TBK'nun 369. maddesinde bu durum değiştirilmiştir. Bu maddeye göre bir fesih olması durumunda olağanüstü fesih bildiriminin parasal sonuçlarına hâkim karar verecektir. Bu hükümlerle birlikte fesih talep eden kimsenin mutlaka tazminat ödeme şartı ortadan kalkmıştır.

3.1.3.1.3 Kanuni sürelerle uyulmalı

Bir rödovans sözleşmesinin önemli sebeplerle feshedilebilmesi için gerekli olan son şart ise kanuni sürelerle uyulmasıdır. TBK m. 369'da⁶⁹⁰ herhangi bir süre belirtilmemiş sadece yasal fesih bildirim süresine uyulması gerektiği belirtilmiştir. Bu süre ise "fesih bildirimi" başlıklı 368. madde de 6 ay olarak belirtilmiştir. Bundan dolayı bir rödovans sözleşmesi önemli sebeplerle feshedileceği zaman takip edilmesi gereken süre 6 aydır. Doktrinde bazı yazarlar⁶⁹¹ önemli sebeplerle olağanüstü fesih

⁶⁸⁷ Altaş, s. 255; Cansel, s. 136; Tandoğan, Cilt 2, s. 232; Aral/Ayrancı, s. 320-321; Gümüş, Özel, s. 321

⁶⁸⁸ **Madde 286**

İcar, birden ziyade seneler için akdedilmişse mucir akdın icrasını tahammül edilmez bir hale getiren sebepler hudusünde iki taraftan her biri diğerine tam bir tazminat vermek ve kanuni müddetlere riayet etmek şartıyla akdi hitamından evvel feshedebilir.

Bu takdirde, mucire veya müstecire verilecek tazminat bir senelik kiradan aşağı olamaz.

Müstecir, kendisine tazminat verilmedikçe mecuru terke icbar olunamaz.

⁶⁸⁹ Aral/Ayrancı, s. 320-321; Altaş, s. 256; Cansel, s. 138; Tandoğan, Cilt 2, s. 234-235

⁶⁹⁰ Yavuz, s. 844-845

⁶⁹¹ Eren, Özel, s. 447

durumunda herhangi bir dönem şartı olmadığını yani 6 aylık süreye uymak kaydıyla sözleşmenin her dönemde feshedilebileceğini iddia etmektedir. Bu konuda şu Yargıtay kararı önem teşkil etmektedir;

“Davacı vekili, dava dilekçesinde, müvekkilinin ruhsat sahibi olduğu mermer maden sahasının bir kısmının işletilmesine dair davalılar ile imzalanan rödovans sözleşmesine göre, maden kanununda yer alan devlet hakları olan İl Özel idaresi, belediye, vergi dairesi, orman idaresine ödenmesi gereken bedellerin davalılar tarafından ödenmesi gerekirken ödenmediğini, müvekkilinin ruhsat hakkının risk altına girdiğini, ihtarnameye rağmen davalının sözleşme ve protokol uyarınca kararlaştırılan yükümlülüklerini yerine getirmediğini belirterek davalıların rödovans sözleşmesinde belirlenen maden sahasından tahliyesine karar verilmesini talep etmiş, davalılar vekili ise devlet borçlarının yan edim olduğunu, esas edim borcu olan hâsılat kira bedellerinin ödendiğini, akde aykırılığa konu borçların da ödendiğini, davacının fesih bildiriminin haksız ve geçersiz olduğunu savunmuştur.

Birleşen İzmir 2. Asliye Ticaret Mahkemesi'nin 2010/320 Esas sayılı dosyasında davacı kiracı vekili, davalıların geçersiz ve haksız fesih bildirimlerine dayanarak müvekkili aleyhine akde aykırılık nedeni ile tahliye davası açtığını, taraflar arasındaki rödovans sözleşmesinin halen yürürlükte olduğunun tespiti ile sözleşmenin aynen uygulanmasına, karar verilmesini istemiştir.

Mahkemece asıl davanın kabulüyle davalıların rödovans sözleşmesinin konusunu oluşturan mermer (kalker) maden sahasından tahliyelerine, birleşen davanın reddine karar verilmesi üzerine hüküm taraf vekillerince temyiz edilmiştir.

1-) Davalılar vekilinin temyiz itirazlarına gelince;

Türk Borçlar Kanununun 316.maddesi hükmü uyarınca kiracı kiralananı sözleşmeye uygun olarak özenle kullanmakla yükümlüdür. Kiracının bu yükümlülüğe aykırı davranması durumunda sözleşmeye aykırılık sebebiyle kiralananın tahliyesine karar verilebilmesi için kiraya verenin konut ve çatılı işyeri kirasında kiracıya en az otuz gün süre vererek aykırılığın giderilmesini, aksi takdirde sözleşmeyi feshedeceğini yazılı olarak bildirmesi ve tanınan bu süre içerisinde de akde aykırılığın giderilmemiş olması gerekir. Diğer kira ilişkilerinde ise, kiraya veren, kiracıya önceden bir ihtarda bulunmaksızın, yazılı bir bildirimle sözleşmeyi hemen

feshedebilir. Konut ve çatılı işyeri kirasında, kiracının kiralananına kasten ağır bir zarar vermesi, kiracıya verilecek sürenin yararsız olacağına anlaşılması veya kiracının bu yükümlülüğe aykırı davranışının kiraya veren veya aynı taşınmazda oturan kişiler ile komşular bakımından çekilmez olması durumlarında kiraya veren, yazılı bir bildirimle sözleşmeyi hemen feshedebilir.

Akde aykırılık nedenine dayanılarak açılan davada tahliye kararı verilebilmesi için akde aykırı davranışın önemli ve doğrudan doğruya kiralananın bizzat kullanılması ile ilgili olması gerekir. Bunun dışında sözleşme ile konulan yükümlülüklerin kiracı tarafından yerine getirilmemesi akde aykırılık nedeni ile tahliye sonucunu doğurmaz. Koşulların bulunması halinde sadece akdin feshine yol açar.

Olayımıza gelince; Davaya dayanak yapılan ve hükme esas alınan 6.3.2006 başlangıç 1.3.2011 bitiş tarihli rödovans sözleşmesi konusunda taraflar arasında uyumsuzluk bulunmamaktadır. Sözleşme ile Bornova İlçesi, Kavaklıdere köyü İR 3770 ruhsat numaralı maden sahası, ruhsatı kiraya verene ait olarak işletilmek üzere davalıya kiralanmış, sözleşmenin özel şartlar bölümü 5. maddesinde ruhsat harcının ruhsat sahibi tarafından ödeneceği bunun dışındaki her türlü devlet hakkının işletmeci tarafından ödeneceği kararlaştırılmıştır. Taraflar arasındaki 1.1.2009 tarihli protokolle, davalı tarafından ödenmeyen devlet hakkı bedelleri belirtildikten sonra devlet hakkı bedellerinin ödenmemesi ihtimaline karşı, davalıdan teminat olarak protokolde belirtilen iş makineleri ve çeklerin belirtilen tarihlerde alınacağı kararlaştırılmıştır.

Davacı tarafından açılan davada davalının sözleşme ve protokolle kararlaştırılan yükümlülükleri ihtara rağmen yerine getirmediği belirtilerek kiralanan maden sahasının tahliyesine karar verilmesi istenmektedir. Yukarıda açıklandığı üzere davacı tarafından ileri sürülen hususlar doğrudan kiralananın kullanımıyla ilgili değildir. Bu sebeple akde aykırılık olgusundan söz edilemez ve tahliye sonucunu doğurmaz. Mahkemece davanın reddi ile birleşen davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde tahliye kararı verilerek birleşen davanın reddine karar verilmesi doğru değildir⁶⁹².”

⁶⁹² 6. HD, E. 2013/11015, K. 2013/14330, **Kazancı İçtihat Bilgi Bankası**, (E.T. 04.03.2016)

3.1.3.2 Taraflardan birinin iflası

Kanun koyucu TBK m. 370’te kiracının iflası halinde sözleşmenin akibetini düzenlemiştir⁶⁹³. Ancak maddeden de anlaşılacağı üzere bu hüküm sadece kiracının iflasını düzenlemiştir. Dolayısıyla kiraya verenin iflası sözleşmeyi sona erdiren olağanüstü sebeplerden bir tanesi değildir. Bu hüküm ürün kirası için geçerli olmakla birlikte rödovans sözleşmesi için tam manasıyla geçerli olmayabilir. Çünkü aşağıda da inceleneceği üzere ruhsatın iptal olmasına sebep olan her türlü davranış aynı zamanda rödovans sözleşmesini de sona erdirecektir. Acaba ruhsat sahibinin iflas etmesi ruhsatın iptali için geçerli bir sebep midir? Bu sorunun cevabı ilgili kısımda detaylı olarak açıklanacaktır. Ancak burada öncelikle TBK m. 370⁶⁹⁴ verilmeli ve kiracının iflası konusu tartışılmalıdır. Söz konusu madde şu şekildedir;

“Kiracının iflası hâlinde sözleşme, iflasın açıldığı anda, kendiliğinden sona erer. Ancak, kiraya veren, işlemekte olan kira ve tutanağa geçirilen eşya için yeterli güvence verildiği takdirde, sözleşmeyi kira yılının sonuna kadar sürdürmekle yükümlüdür.”

Madde metninden de anlaşılacağı üzere kiracının iflası halinde iflasın açılması anında rödovans sözleşmesi sona erecektir⁶⁹⁵. Ancak kiracı işlemekte olan kira bedeli ve tutanağa geçirilen eşyalar için gerekli teminatı verdiği takdirde kiraya veren sözleşmeyi o kira yılının sonuna kadar devam ettirmekle yükümlüdür. Özellikle belirtmek gerekir ki burada ruhsat sahibi rödovans sözleşmesini tam 1 kira yılı değil içerisinde buldukları kira yılı bitene kadar uzatmakla sorumludur⁶⁹⁶.

Rödovansçının iflası halinde rödovans sözleşmesinin sona ermesi için iflasın gerçekleşme anı önem teşkil etmektedir. Bazı yazarlara⁶⁹⁷ göre sözleşme konusu malın tesliminden sonra gerçekleşen iflas sözleşmeyi sona erdirirken, teslimden önceki iflas sözleşmeyi sona erdirmeyecektir. Fakat kanaatime göre bu görüşü tamamen kabul etmek mümkün değildir. Çünkü iflasın etkisini tartışmak için kabul edilmesi gereken başlangıç noktası sözleşme konusu malın teslim anı değil

⁶⁹³ Türel, s. 385

⁶⁹⁴ Yavuz, s. 847

⁶⁹⁵ Tandoğan, Cilt 2, s. 229; Gümüş, Özel, s. 327; Aral/Ayrancı, s. 326; Altaş, s. 264; Cansel, s. 142; Öztürk, s. 307; Eren, Özel, s. 447

⁶⁹⁶ Altaş, s. 264; Tandoğan, Cilt 2, s. 229; Cansel, s. 142; Gümüş, Özel, s. 328; Aral/Ayrancı, s. 326

⁶⁹⁷ Eren, Özel, s. 448

sözleşmenin kurulup hükümlerini doğurduğu an olmalıdır. Ürün kirası temelli olan rödovans sözleşmesi ise bilindiği gibi aynı (real) bir sözleşme değil rızai bir sözleşmedir⁶⁹⁸. Bundan dolayı sözleşmenin kurulması için sözleşme konusu malın teslimi gerekmez. Sonuç olarak kanaatime göre bir rödovans sözleşmesinde kurucu unsurlar ve Bakanlık izni gibi geçerlilik şartları yerine geldikten sonra rödovansçı iflas ederse teslimin yapılıp yapılmamasına bakılmaksızın sözleşme sona ermelidir.

Kiraya verenin yani ruhsat sahibinin iflası kanunda bir fesih sebebi olarak düzenlenmemiştir⁶⁹⁹. Bundan dolayı sırf ruhsat sahibi iflas ettiği için rödovansçının sözleşmeyi fesih hakkı yoktur. Ayrıca kiracın yani rödovansçının iflasında olduğu gibi sözleşme kendiliğinden de sona ermeyecektir. Fakat eğer ruhsat sahibinin iflas etmesi ruhsatın iptali için geçerli bir sebep teşkil ediyorsa, rödovans sözleşmesine konu olan işletme ruhsatı iptal edildiği için rödovans sözleşmesi kendiliğinden sona erecektir. Yukarıda da değinildiği gibi bu konu yeri geldiğinde detaylı olarak açıklanacaktır.

3.1.3.3 Taraflardan birinin ölümü

Tarafların daha doğrusu kiracının/rödovansçının ölümü halinde sözleşmenin akıbetinin ne olacağı konusu TBK m. 371’de düzenlenmiştir⁷⁰⁰. Madde metnini incelemeye geçmeden önce kiraya verenin yani ruhsat sahibinin ölümünün rödovans sözleşmesini fesih için bir sebep teşkil etmediğini belirtmek gerekmektedir. Dolayısıyla bir rödovans sözleşmesinde rödovansçı sırf ruhsat sahibi öldü diye sözleşmeyi feshetme hakkına sahip değildir. Ancak tahmin edilebileceği gibi tıpkı ruhsat sahibinin iflasında olduğu gibi ruhsat sahibinin ölümü de ruhsatın iptalini gerektiren sebeplerden birisidir. Bu sebeple ruhsat sahibi ölünce rödovans sözleşmesine konu işletme ruhsatı iptal olacak ve rödovans sözleşmesi konusuz kaldığı için sona erecektir. Ancak bu konu burada değil aşağıda yeri gelince detaylı olarak izah edilecektir. Burada öncelikle TBK m. 371 hükmü⁷⁰¹ verilerek kiracının

⁶⁹⁸ Uyumaz/Güngör, s. 155-156

⁶⁹⁹ Altaş, s. 265; Eren, Özel, s. 448; Öztürk, s. 307

⁷⁰⁰ Eren, Özel, s. 448

⁷⁰¹ Yavuz, s. 848

yani rödovansçının ölümü halinde rödovans sözleşmesinin akıbeti tartışılacaktır. Söz konusu madde metni şu şekildedir;

“Kiracının  l m  hâlinde, onun mirasçıları ve kiraya veren, altı aylık yasal fesih bildirim sürelerine uymak koşuluyla, sözleşmeyi feshedebilirler.”

Kanun koyucu ürün kirası sözleşmesinde kiracının ölümü halinde sözleşmenin kendiliğinden sona ermesi sonucunu kabul etmemiřtir⁷⁰². Kiracının varisleri isterlerse sözleşmeye devam etme hakkına sahiptir. Ancak rödovans sözleşmesinin karakteristik özellikleri d ş n ld ğinde ruhsat sahibinin yeterliliğine güvenmediği birisiyle sözleşme yapmak zorunda kalması sorun teşkil edebilecektir. Fakat kanun koyucu bu problemi öngörmüş ve kiracının/rödovansçının ölümü halinde ruhsat sahibine de fesih hakkı tanımıştır.

Rödovansçının varisleri ve ruhsat sahibi fesih hakkını altı aylık yasal fesih süresine uyarak kullanmak zorundadır. Fakat kanun koyucu bu fesih hakkının ölümden itibaren ne kadar bir süre içerisinde kullanılması gerektiğini düzenlememiştir. Yani acaba rödovansçının varisleri veya ruhsat sahibi fesih hakkını ölümden itibaren derhal mı kullanacaktır yoksa bunun belirli bir süresi var mıdır? Doktrinde bazı yazarlar⁷⁰³ bu hakkın mirasçılara mirasın reddi için tanınan 3 ay içerisinde kullanılması gerektiğini kabul etmektedir. Hatta bu süreyi eşitlik olması için ruhsat sahibine de uygulamaktadır. Fakat kanaatimce kanun açıkça belirtmediği sürece kiracının yani rödovansçının varislerinin haklarını kısıtlayıcı bir yorum yapmaktan kaçınmak gerekmektedir. Bunun yerine her olayın kendi karakteristik özelliğine göre hesaplanabilecek bir  l u konulmalıdır. Aksi takdirde hak ihlallerinin önüne geçilmesi mümkün olmayacaktır. Bu tarz durumlarda rödovansçının mirasçıları veya ruhsat sahibi fesih hakkını makul bir süre içerisinde kullanılmalıdır. Makul sürenin geçip geçmediği ise hâkim tarafından her olayın kendi şartlarına göre değerlendirilmelidir.

⁷⁰² Altaş, s. 265; Eren,  zel, s. 449;  zt rk, s. 309; Tandoğan, s. 237; Aral/Ayrancı, s. 326; Cansel, s. 146; Gümüş,  zel, s. 318

⁷⁰³ Eren,  zel, s. 449

3.2 Rödovans Sözleşmesini Sona Erdiren Diğer Sebepler

Rödovans sözleşmesini sona erdiren birçok hal bulunduğunu söylemek mümkündür. TBK sistematığı takip edilerek bir önceki bölümde bu hallerin bir kısmı açıklanmaya çalışıldı. Bu bölümde ise doğrudan TBK'nun ürün kirasının sona ermesi başlıklı bölümünde yer almayan fakat yine de ürün kirasını dolayısıyla rödovans sözleşmesini sona erdiren diğer sebepler incelenecektir.

İncelenecek olan sebeplerin ilki tarafların temerrüdü sebebiyle başvuru fesih durumu olacaktır. Bu konu TBK m. 362'de düzenlenmektedir⁷⁰⁴. Yeri geldiğinde bu madde detaylı olarak incelenecektir. Rödovans sözleşmesini sona erdiren ve temerrüt bahsinden sonra incelenecek olan sebepler ise TBK'nun ürün kirası bölümünde kendisine yer bulamamaktadır. Bu sebeplerin ilki rödovans sözleşmesine konu işletme ruhsatını sona erdiren hallerdir. Bu konu tahmin edilebileceği gibi Maden Kanunu'nda düzenlenmektedir. Bu başlık altında ruhsatın süresinin dolması, ruhsat sahibinin ölmesi ve ruhsat sahibinin iflas etmesi gibi durumlar incelenecektir. Rödovans sözleşmesini sona erdiren son sebepler grubunda ise TBK'nun genel hükümlerinde düzenlenen ve borç ilişkilerinin sona erdirilmesi için kullanılan haklı sebeplerle sona erme, aşırı ifa güçlüğü ve imkânsızlık gibi haller⁷⁰⁵ incelenecektir. Konu hakkında bu şekilde genel bilgi verildikten sonra şimdi rödovans sözleşmesinin temerrüt sebebiyle sona erme halleri incelenecektir.

3.2.1 Tarafların temerrüdü sebebiyle sona erme

Rödovans sözleşmesinde yukarıda da incelendiği üzere tarafların üzerine düşen bazı edimler mevcuttur⁷⁰⁶. Taraflar bu edimlerini sözleşmede tarif edildiği üzere ifa etmekle yükümlüdür. Bu edimlerin ifa edilmemesinin çeşitli yaptırımları vardır. Bunlardan bazıları aynen veya gecikmiş ifa gerektirirken bazıları ise sadece tazminat gerektirecektir. Asli edimlerin ihlal edilmesi durumunda sözleşme sona erdirilirken yan edimlerin ihlali ise ancak tazminatla cezalandırılacaktır. Fakat bazı edimler vardır ki bu edimlerin ihlal edilmesinin yaptırımı sadece sözleşmenin sona erdirilmesidir. Bunun ise iki yolu vardır. Bunlardan bir tanesi bir önceki bölümde

⁷⁰⁴ Yavuz, s. 815

⁷⁰⁵ Uyumaz/Güngör, s. 172 vd.

⁷⁰⁶ Altaş, s. 75

incelenen önemli sebeplerden dolayı fesih iken bir diğeri ise TBK m. 362'de⁷⁰⁷ düzenlenen ve kiracının yani rödovansçının rödovans ve yan bedelleri ödememesi sonucu kiraya verene dolayısıyla ruhsat sahibine verilen fesih hakkıdır. Bu başlık altında öncelikle TBK m. 362 kapsamında ruhsat sahibine tanınan fesih hakkı incelenecektir. Daha sonra ise ruhsat sahibinin temerrüdü halinde rödovansçının, önemli sebeplerle fesih kurumu haricinde, bir fesih hakkı olup olmadığı tartışılacaktır.

3.2.1.1 Rödovansçının temerrüdü

Rödovansçının temerrüdü TBK m. 362'de düzenlenmiştir. Bu maddeye göre kiracı yani rödovansçı rödovans bedelini veya yan bedelleri ödemediği zaman ruhsat sahibinin belirli şartlarda sözleşmeyi feshetme hakkına sahiptir. Öncelikle madde metninin verilmesi gerekmektedir;

“Kiracı, sözleşmede aksine bir hüküm veya yerel âdet olmadıkça, kira bedelini ve yan giderleri her kira yılının ve en geç kira süresinin sonunda ödemekle yükümlüdür.

Kiracı, kiralananın tesliminden sonra vadesi gelmiş kira bedelini veya yan giderleri ödemezse kiraya veren, kiracıya yazılı olarak en az altmış günlük bir önel verip, bu önel içinde ödememesi durumunda sözleşmeyi feshedeceğini bildirebilir⁷⁰⁸.”

Madde metninden de anlaşılacağı üzere rödovansçının kira bedelini ve yan giderleri ödeme yükümlülüğü bulunmaktadır⁷⁰⁹. Bu yükümlülüklerin yerine getirilmemesi durumunda ruhsat sahibinin sözleşmeyi feshetme hakkı bulunmaktadır. Bu fesih hakkının kullanılması için yerine getirilmesi gereken şartlar şunlardır; rödovansçı rödovans bedelini zamanında ödememiş olmalıdır, fesih için rödovansçıya 60 günlük bir mehil verilmelidir, mehil süresi içerisinde ödeme yapılmamış olmalıdır ve son olarak yapılan ihtarda verilen mehil sonunda sözleşmenin feshedileceği bildirilmelidir⁷¹⁰.

Yukarıda belirtilen şartlar incelenmeye geçilmeden önce ruhsat sahibinin bu fesih hakkını hangi ödemelerin yapılmaması durumunda kullanabileceğini tartışmak

⁷⁰⁷ Yavuz, s. 815

⁷⁰⁸ Yavuz, s. 815

⁷⁰⁹ Tandoğan, Cilt 2, s. 211; Aral/Ayrancı, s. 294-295; Cansel, s. 144; Altaş, s. 268; Öztürk, s. 302

⁷¹⁰ Altaş, s. 267-268

gerekmektedir. Madde metninde “*kira bedelini veya yan giderleri ödenmezse*” denmektedir⁷¹¹. Kira bedelinin yani rödovans ödemelerinin yapılmaması durumunda bu fesih hakkı doğal olarak kullanılabilir. Ayrıca ruhsat sahibi bu fesih hakkını çeşitli yan giderlerin ödenmemesi durumunda da kullanabilmelidir. Fakat doğal olarak bu yan giderler rödovansçının ödemekle yükümlü olduğu giderler olmak zorundadır. Bu tarz giderlere maden işletmesinin elektrik ve su giderleri örnek olarak gösterilebilir. Bunlarda tartışma yoktur. Ancak arazi sahibine ödenecek olan irtifak bedeli ve devlet hakkının ödenmesi konuları tartışılmalıdır. Acaba bu giderlerin ödenmemesi durumunda ruhsat sahibi fesih hakkını kullanabilecek midir?

Öncelikle irtifak hakkı incelenmelidir. Bilindiği üzere irtifak hakkı maden arama aşamasında ruhsat sahibinin lehine kurulmaktadır⁷¹². İşletme döneminde ise yine ruhsat sahibinin lehine olacak şekilde uzatılmaktadır. Dolayısıyla maden işletme döneminde ödenecek olan irtifak bedeli ruhsat sahibinin üzerinde doğmaktadır. Ancak uygulamada ruhsat sahibinin verdiği vekâletle irtifak bedeli rödovansçı tarafından ödenmektedir. Fakat bu durum yine de irtifak bedeli ödeme borcunun ruhsat sahibi üzerinde doğmasını etkilememektedir. Bundan dolayı, kanaatimce maden işletme döneminde ödenecek olan irtifak bedelinin rödovansçı tarafından ödenmemesi durumunda ruhsat sahibi TBK m. 362’ye dayanarak fesih hakkını kullanamayacaktır.

Devlet hakkında ise durum daha farklıdır. Yukarıda da incelendiği üzere⁷¹³ devlet hakkını ödemek ruhsat sahibinin değil rödovansçının borcudur. Bunun sebebi ise hatırlanacağı üzere ruhsat sahibinin “*vergi ve benzeri yükümlülüklerle katlanma borcu*” başlıklı TBK m. 302 kapsamına işletme ruhsatının mülkiyetine sahip olmaktan kaynaklanan vergilerin dâhil olmasıdır⁷¹⁴. Rödovans sözleşmesinde ödenen devlet hakkı ise işletme ruhsatının mülkiyetinden kaynaklı değil, ruhsatın işletilmesinden kaynaklı bir ödemedir. Bundan dolayı devlet hakkı ödemesi doğrudan rödovansçının üzerinde doğacaktır. Yani kanaatimce rödovansçının devlet hakkı ödemesini yapması için ruhsat sahibinden vekâlet almasına gerek kalmamalıdır. Sonuç olarak bütün bu sebeplerden dolayı ruhsat sahibi tıpkı rödovans

⁷¹¹ Yavuz/Acar/Özen, s. 708

⁷¹² Öztoprak, s. 86-87

⁷¹³ Bkz. 2.1.7; 2.2.6

⁷¹⁴ Arkan Serim, s. 120

bedeli gibi doğrudan rödovansçının üzerinde doğan devlet hakkının ödenmemesi durumunda da TBK m. 362'ye dayanarak fesih hakkını kullanabilecektir.

3.2.1.1.1 Rödovansçı rödovans bedelini zamanında ödememiş olmalıdır

Ruhsat sahibinin TBK m. 362'ye göre fesih hakkını kullanabilmesi için gerekli olan ilk şart rödovansçının zamanında rödovans bedelini ödememiş olmasıdır⁷¹⁵. Ödenecek olan rödovans bedeli öncelikle muaccel hale gelmelidir. Bunun için rödovans bedelinin ödenme zamanı önem teşkil edecektir. Rödovans bedelinin ödenmesi hususunda bilindiği üzere genel kira sözleşmesinden ayrı bir düzenlemeye gidilmiştir. TBK m. 362'ye göre sözleşmede veya yerel adetlerde aksine bir hüküm olmadıkça rödovans bedeli her kira yılının ve en geç sözleşmenin sonunda ödenecektir. Rödovansçı belirtilen bu zaman aralıklarında rödovans bedelini ödemez veya sürekli olarak geciktirirse⁷¹⁶ diğer şartlarda sağlanmak üzere rödovans sözleşmesi feshedilebilecektir.

3.2.1.1.2 Altmış günlük mehil verilmelidir

Ruhsat sahibinin fesih hakkını kullanması için gerekli olan ikinci şart ise rödovansçıya gerekli ödemeyi yapması için bir süre vermiş olmasıdır. Madde metninde rödovansçıya verilmesi gereken sürenin en az 60 gün olması gerektiği belirtilmiştir⁷¹⁷. Dolayısıyla ruhsat sahibinin rödovans sözleşmesini feshetmek için rödovansçıya tanınması gereken süre en az 60 gün olacaktır.

Rödovansçıya verilmesi gereken mehil madde metninde de geçtiği üzere yazılı bir şekilde verilmelidir⁷¹⁸. Ancak kanun koyucu bu ihtar için resmi bir şekil şartı öngörmemiştir. Ruhsat sahibinin ihtarı adi yazılı şekilde yapması yeterli olacaktır.

Bununla birlikte bazı durumlarda mehil vermenin gerekli olmadığını iddia etmek mümkündür. TBK m. 124 bu konuyu düzenlemektedir;

“Aşağıdaki durumlarda süre verilmesine gerek yoktur:

⁷¹⁵ Öztürk, s. 302; Tandoğan, Cilt 2, s. 211; Aral/Ayrancı, s. 323-324; Cansel, s. 144

⁷¹⁶ Altaş, s. 268

⁷¹⁷ Altaş, s. 269; Cansel, s. 144; Öztürk, s. 303; Karahasan, s. 1169; Tandoğan, Cilt 2, s. 213; Haluk Nomer, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 14. Baskı, Beta Basım Yayın, İstanbul Ekim 2015, s. 150

⁷¹⁸ Öztürk, s. 304

1. Borçlunun içinde bulunduğu durumdan veya tutumundan süre verilmesinin etkisiz olacağı anlaşılıyorsa.

2. Borçlunun temerrüdü sonucunda borcun ifası alacaklı için yararsız kalmışsa.

3. Borcun ifasının, belirli bir zamanda veya belirli bir süre içinde gerçekleşmemesi üzerine, ifanın artık kabul edilmeyeceği sözleşmeden anlaşılıyorsa.”

Madde metninde düzenlenen durumların gerçekleşmesi halinde rödovansçının temerrüdü için ayrıca mehil vermeye gerek olmadığını iddia etmek mümkündür.”

3.2.1.1.3 Mehil süresi içerisinde rödovans bedeli ödenmemiş olmalıdır

Borçlar kanunu genel hükümlerden de hatırlanacağı üzere bir sözleşmede alacaklının borçlunun temerrüdünden kaynaklanan seçimlik haklarını kullanabilmesi için borçluya bir süre vermesi ve borçlunun bu süre zarfında borcunu ifa etmemesi gerekmektedir. Bu kural rödovans sözleşmesi için de geçerli olacaktır. Ruhsat sahibi fesih hakkını kullanabilmek için rödovansçıya 60 günlük bir mehil verecek ve bu mehil içerisinde rödovansçı borcunu yerine getirmese temerrüde düşmüş olacaktır. Bundan sonra feshin diğer şartları da sağlanmak şartıyla ruhsat sahibi rödovans sözleşmesini feshedebilecektir⁷¹⁹.

3.2.1.1.4 Mehilin sonunda sözleşmenin feshedileceğinin bildirilmesi gerekir

Rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibinin TBK m. 362'den kaynaklanan fesih hakkını kullanabilmesi için yerine getirmesi gereken son şart rödovansçıya yapılan yazılı ihtarda verilen süre içerisinde edimin yerine getirilmemesi halinde sözleşmenin feshedileceğinin belirtilmesidir⁷²⁰.

Sonuç olarak eğer bir ruhsat sahibi yapmış olduğu yazılı bir ihtarda rödovansçıya 60 gün içerisinde rödovans bedelini veyahut yan giderleri ödemediği takdirde sözleşmeyi feshedeceğini bildirmişse, rödovansçının edimini ifa etmemesi halinde sözleşmeyi feshetme hakkına sahip olacaktır⁷²¹. Bu konuda şu Yargıtay kararları örnek olarak gösterilebilecektir;

⁷¹⁹ Altaş, s. 269; Cansel, s. 145; Öztürk, s. 306

⁷²⁰ Gümüş, Özel, s. 322; Altaş, s. 270; Cansel, s. 145; Öztürk, s. 306

⁷²¹ Yavuz/Acar/Özen, s. 708

“Davada dayanılan 14.07.2001 başlangıç tarihli kira sözleşmesi ile dava konusu edilen kiralanan ruhsatı kiralayana ait olmak üzere mermer ocağı olarak işletilmek üzere davalıya rödovans sözleşmesi ile kiralananmıştır. Rödovans sözleşmeleri kendine özgü bir sözleşme tipi olmakla birlikte B.K'nun 270 ve devamı maddelerinde düzenlenen hâsılat kirası özellikleri göstermektedir. Kiralananın niteliği itibariyle taraflar arasındaki kira ilişkisi hâsılat kirasıdır. Hâsılat kirasına tabi sözleşmelerde kiracının temerrüdünden söz edilebilmesi için B.K 'nun 288. maddesi hükmü gereğince muaccel olan ve ödenmeyen kira paralarının ödenmesi konusunda kiracıya 60 günlük ödeme süresi verilmesi bu süre içinde yöntemine uygun ödeme yapılmadığı takdirde kira sözleşmesinin feshedileceğinin ve tahliye davası açılacağı bildirilmesi gerekir. Davacı, sözleşme gereği 14.07.2001- 14.10.2007 arası kira bedeli olarak nakledilen mermer bedelinin %1'i olan 50 000,00 TL'nin 60 gün içinde ödenmesi için keşide edilen Afyonkarahisar 1. Noterliği'nin 14.11.2007 tarihli ihtarnamenin davalıya 21.11.2007 tarihinde tebliğine rağmen ödenmemesi üzerine işbu davayı açmıştır⁷²².”

“Dava, akte aykırılık nedeniyle kiralananın tahliyesi istemine ilişkindir. Mahkemece davanın reddine karar verilmiş, hüküm davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir.

Davacı vekili dava dilekçesinde taraflar arasında düzenlenen 22.06.2009 başlangıç tarihli 5 yıl süreli rödovans sözleşmesi gereğince sözleşmede belirtilen sahada mermer üretimi yapan davalı kiracının 2010 yılına ilişkin rodövans payını ve sözleşmeye göre ödemesi gereken maden ruhsat harcını ödemediğini, ihtar tebliğine rağmen bu yükümlülüklerini yerine getirmediğini, bu durumun akde aykırılık teşkil ettiğini belirterek sözleşmenin 11. maddesi ile Borçlar Kanununun 289. maddesi gereği akdin feshi ile tahliyeye karar verilmesini istemiştir.

...

Taraflar arasında 22.06.2009 başlangıç tarihli 5 yıl süreli rödovans sözleşmesi olduğu hususunda uyuşmazlık yoktur. Davacı 23.12.2010 keşide 29.12.2010 tebliğ tarihli noter ihtar ile sözleşmenin 12. maddesine göre ödenmesi gereken rödovans payının 50000 TL ve KDV tutarı ile sözleşmenin dokuzuncu maddesine göre ödenmesi gereken 3270 TL ruhsat harcının 60 gün içerisinde

⁷²² 6. HD, E. 2009/13548, K. 2010/2942, **Kazancı İçtihat Bilgi Bankası**, (E.T. 04.03.2016)

*ödenmesini aksi takdirde tahliye davası açılacağını ihtar etmiş, dava dilekçesinde de davayı bu ihtarla dayandırmıştır.*⁷²³.”

3.2.1.2 Ruhsat sahibinin temerrüdü

Ruhsat sahibinin yani kiraya verenin temerrüdü halinde ne olacağı ürün kirasını düzenleyen hükümler arasında kendisine yer bulamamıştır. Bundan dolayı öncelikle TBK m. 358'in⁷²⁴ yaptığı atıf nedeniyle kira sözleşmesinin genel hükümleri uygulama sahası bulacaktır. Eğer burada kiraya verenin temerrüdünü düzenleyen bir hüküm mevcutsa bu kurallar konuya takdim edilecektir. Fakat maalesef kira sözleşmesinin genel hükümlerinde de bu konuyu düzenleyen bir hükme rastlamak mümkün değildir. Bundan dolayı konuyu çözümlmek için TBK genel hükümlerin uygulanması gerekmektedir⁷²⁵. Buna göre rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibi daha önceki bölümlerde sayılan borçlarından bazılarını ihlal ettiği takdirde rödovansçı ihtar çekip mehil vererek ruhsat sahibini temerrüde düşürebilecektir. Bu durumda eğer sözleşme kurulmuş olup henüz ifaya başlanılmamış ise rödovans sözleşmesinden dönülecektir. Yok, eğer ifa süreci de başlamışsa rödovans sözleşmesi sürekli edim içerdiği için sözleşme ileriye yönelik olarak feshedilecektir.

3.2.2 Ayıp nedeniyle sona erme

Rödovans sözleşmesini sona erdirmenin bir diğer yolu ise ayıba karşı tekeffül hükümlerine başvurmaktır. Hatırlanacağı üzere, rödovans sözleşmesinde ayıp halinde ayıbın derecesine göre rödovansçının sahip olduğu seçimlik haklar değişmekteydi⁷²⁶.

İlk olarak eğer sözleşme konusu malda var olan ayıp teslim hiç yapılmamış sayılacak kadar önemli bir ayıpsa bu durumda rödovansçı sadece borçlunun temerrüdü hükümlerine başvurabilmekteydi. Böyle bir durumda rödovansçı isterse temerrüt hükümlerini kullanarak sözleşmeden dönme hakkına sahiptir.

İkinci durum ise sözleşme konusu malın önemli ayıplarla teslimi haliydi. Ancak burada özellikle belirtmek gerekir ki bu ayıplar teslimin yapılmış kabul edilmesine engel olmamakla birlikte yine önemli ayıp kategorisine girmektedir. Bu tür ayıpların

⁷²³ 6. HD, E. 2012/6652, K. 2012/10092, **Kazancı İçtihat Bilgi Bankası**, (E.T. 04.03.2016)

⁷²⁴ Yavuz, s. 810

⁷²⁵ Oğuzman/Öz, **Cilt 1**, s. 379 vd.

⁷²⁶ Eren, Özel, s. 334 vd.

varlığı halinde kanun koyucu rödovansçıya bir seçimlik hak tanımıştır. Rödovansçı sözleşme konusu malın önemli ayıplarla teslimi halinde isterse borçlu temerrüdü hükümlerine başvurabileceği gibi isterse de kiralananın sonradan ayıplı hale gelmesinden kaynaklanan seçimlik hakları kullanabilecektir. Rödovansçının borçlu temerrüdü hükümlerini kullanmayı tercih ettiği düşünülürse, temerrüt hükümlerine dayanılarak sözleşme sona erdirilebilecektir.

Son olarak ise sözleşme konusunun önemli ayıplarla teslimi halinde rödovansçının kiralananın sonradan ayıplı hale gelmesinden kaynaklanan seçimlik hakları kullanması ihtimali ile kiralananın sonradan ayıplı hale gelmesi ihtimali değerlendirilecektir⁷²⁷. TBK m. 305/2⁷²⁸ ile m. 306/2'de⁷²⁹ ayıp sonucu kiracının fesih hakları düzenlenmiştir. Buna göre bu fesih haklarının kullanılması için öncelikle sonradan ortaya çıkan veya önceden ortaya çıkmakla birlikte rödovansçının m. 305 ve devamını uygulamayı tercih ettiği ayıbın önemli bir ayıp olması gerekmektedir. Ayrıca rödovansçı ayıbın giderilmesi için ruhsat sahibine bir süre vermeli ve bu süre içerisinde ayıp giderilmemelidir. Rödovansçı ancak bu şartlar altında fesih hakkını kullanabilecektir⁷³⁰.

3.2.3 Zapt nedeniyle sona erme

Rödovans sözleşmesinin konusu üzerinde üçüncü kişilerin üstün hak iddia etmesi durumunda TBK m. 309 ila 312 hükümleri uygulama sahası bulmaktadır. Buna göre rödovans sözleşmesinde ancak tam zapt durumunda sözleşme sona ermektedir⁷³¹. Hatırlanacağı üzere rödovans sözleşmesinde üçüncü kişilerin üzerinde üstün hak iddia edebileceği toplam üç varlık olduğundan bahsedilmişti. Bunlar ise sözleşmenin doğrudan konusunu oluşturan işletme ruhsatı, ruhsata konu olan maden grubu ve madenin çıkarıldığı arazidir⁷³². Bu varlıklar üzerinde tam zapt teşkil edecek bir hak iddiası olması durumunda sözleşme doğrudan sona erecektir⁷³³. Ruhsata konu arazi

⁷²⁷ Bu konuda detaylı bilgi için bkz. 2.1.5

⁷²⁸ “Önemli ayıp durumunda kiracının sözleşmeyi fesih hakkı saklıdır.”

⁷²⁹ “Ayıbın, kiralananın öngörülen kullanıma elverişliliğini ortadan kaldırması ya da önemli ölçüde engellemesi ve verilen sürede giderilmemesi hâlinde kiracı, sözleşmeyi feshedebilir.”

⁷³⁰ Eren, Özel, s. 339

⁷³¹ Eren, Özel, s. 345

⁷³² Bu konuda detaylı bilgi için bkz. 2.1.6

⁷³³ Eren, Özel, s. 345

ve maden grubu için yeni bir işletme ruhsatı verilmesi ve bunun rödovansçının madencilik faaliyetlerini tamamen engellemesi bu durum için verilebilecek örneklerden birisidir.

3.2.4 Ruhsatın iptal olması sebebiyle rödovans sözleşmesinin sona ermesi

Rödovans sözleşmesinin konusu usulüne göre alınmış olan bir maden işletme ruhsatıdır⁷³⁴. Dolayısıyla sözleşmeye konu olan bu ruhsatın akıbeti rödovans sözleşmesini de doğrudan etkileyecektir. Yani işletme ruhsatını sona erdiren haller, bu ruhsatın konu olduğu rödovans sözleşmesini de sona erdirecektir. Bu haller şunlar örnek verilebilecektir; ruhsatın süresinin dolması, ruhsat sahibinin iflası, ruhsat sahibinin ölmesi ve ruhsat sahibinin Maden Kanunu'ndan kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmemesi. Bu haller aşağıda detaylı olarak incelenecektir.

Yukarıda sayılı olan halleri incelemeye geçmeden önce tartışmalı olan bir hususa değinmekte fayda vardır. Bu husus ise rödovans sözleşmesi kurulduktan sonra sözleşmeye konu işletme ruhsatının bir üçüncü kişiye devredilmesidir. Burada öncelikle kira sözleşmesinin genel hükümlerinden olan TBK m. 310'un konuya uygulanıp uygulanamayacağı tartışılacak daha sonra ise rödovans sözleşmesinin şerh edilebilmesi konusuna değinilecektir. Öncelikle TBK m. 310 verilmelidir⁷³⁵;

“Sözleşmenin kurulmasından sonra kiralanan herhangi bir sebeple el değiştirirse, yeni malik kira sözleşmesinin tarafı olur.

Kamulaştırmaya ilişkin hükümler saklıdır.”

Görüldüğü üzere bu madde de bir kira sözleşmesinde sözleşme kurulduktan sonra kiralanan malın malikinin değişmesi konusu düzenlenmektedir. Kiralanan malın malikinin değişmesi durumunda yapılan satım akdi kirayı bozmamakta aksine malın yeni maliki kira sözleşmesinin tarafı olmaktadır⁷³⁶. Bu hükmü rödovans sözleşmesine uygulamak mümkündür. Şöyle ki TBK m. 358 uyarınca ürün kirasını düzenleyen maddeler arasında hüküm bulunamaması durumunda ürün kirasına ve dolayısıyla rödovans sözleşmesine kira sözleşmesinin genel hükümleri uygulanacaktır. Ayrıca rödovans sözleşmesine bakıldığı zaman burada kiralanan

⁷³⁴ Uyumaz/Güngör, s. 158

⁷³⁵ Yavuz, s. 135

⁷³⁶ Yavuz/Acar/Özen, s. 421; Eren, Özel, s. 346-347

şeyin işletme ruhsatı olduğu görülecektir. Dolayısıyla rödovans sözleşmesi kurulduktan işletme ruhsatı devredilirse sözleşmeye konu malın maliki değişmiş olacaktır. Bütün bu sebeplerden dolayı TBK m. 310'u rödovans sözleşmesine doğrudan uygulamak mümkündür. Bu konuyu bitirmeden önce rödovans sözleşmelerine 6592 sayılı kanun değişikliği ile getirilen Bakanlık izni konusu da tartışılmalıdır. Bu değişikliğe göre bir rödovans sözleşmesi kurmak için mutlaka Bakanlıktan izin almak gerekmektedir. Ancak rödovans sözleşmesine konu işletme ruhsatının maliki değiştiği zaman yeni malik orijinal rödovans sözleşmesinin tarafı olmaktadır. Yani ortada yeni bir rödovans sözleşmesi olmayıp eski sözleşme devam etmektedir. Bundan dolayı tekrar Bakanlık izni almaya gerek yoktur. Ayrıca ruhsat devirleri de Bakanlık kontrolünde gerçekleştiği için ayrıca bir Bakanlık izni aramak kanaatimce hakkaniyete aykırı olacaktır. Sonuç olarak, bir rödovans sözleşmesi kurulduktan sonra sözleşmeye konu işletme ruhsatı el değiştirirse TBK m. 310'u⁷³⁷ doğrudan rödovans sözleşmelerine uygulamak mümkün olduğu ve ayrıca yeni Bakanlık iznine gerek kalmadığı için eski rödovans sözleşmesi varlığını devam ettirecektir. Dolayısıyla rödovans sözleşmesinin kurulmasından sonra işletme ruhsatının devredilmesi sözleşmeyi sona erdiren hallerden birisi değildir.

İşletme ruhsatının devredilmesi ile alakalı rödovans sözleşmesinin maden siciline devredilmesi ve bu sicilin üçüncü kişileri bağlayıp bağlamaması konusuna da değinilmelidir. Öncelikle yukarıda da anlatıldığı üzere işletme ruhsatının devredilmesi durumunda ruhsatın yeni maliki rödovans sözleşmesinin de tarafı olacağı için sözleşmenin şerh edilmesinin rödovansçıya ruhsatın yeni maliki karşısında kazandıracığı fazladan bir hak yoktur. Fakat yine de sözleşmenin şerh edilmesi konusu açıklanmalıdır. Bu konuda kesin bir kanı bulunmamakla beraber kanaatimce rödovans sözleşmesini şerh etmek rödovansçıyı üçüncü kişilere karşı korumalıdır. Çünkü bilindiği üzere rödovans sözleşmesinde doğan haklar nisbidir. Nisbi haklar şerh edilmekle güçlendirilmiş nisbi hak haline gelmektedir. Rödovans sözleşmesi gibi yüksek riskli ve maliyetli bir sözleşmenin taraflarını açık hüküm olmadığı sürece bu korumadan mahrum etmek kanaatimce hakkaniyete aykırıdır⁷³⁸.

⁷³⁷ Eren, Özel, s. 440

⁷³⁸ Bu konuda detaylı açıklama için bkz. 1.4.2.1.2.3

ABD ve Kanada hukuk sistemleri incelendiği zaman rödovansçının ruhsatın sona erme hallerinde hak kaybına uğramaması için bazı önlemlerin alındığını iddia etmek mümkündür. Bu ülkelerde yapılan rödovans sözleşmelerine (*overriding royalty agreements*) genellikle bir genişletme-yenileme (*extension or renewal clause*) maddesi konulmaktadır⁷³⁹. Böylece rödovansçı hakları ruhsat sahibinin orijinal anlaşmada (Türk hukuk sisteminde ruhsatlama anlaşması) yapmış olduğu her türlü genişletme, yenileme veya değişikliğe karşı korunmuş olmaktadır. Hatta bazı durumlarda sözleşmeye eklenen maddenin içeriğine göre orijinal anlaşma tamamen sona erse dahi anlaşmaya konu araziler için yapılacak yeni sözleşmelerde dahi rödovansçı hak sahibi olabilmektedir⁷⁴⁰.

Rödovans sözleşmesi kurulduktan sonra işletme ruhsatının el değiştirmesi durumunda ne olacağı anlatıldıktan sonra şimdi ruhsatı ve dolayısıyla rödovans sözleşmesini sona erdiren haller detaylı olarak incelenecektir.

3.2.4.1 Ruhsatın süresinin dolması

Arama ve işletme ruhsatları ancak belirli süreler için verilmektedir. Doğal olarak ise bu süreler dolunca ruhsatlar iptal olmaktadır. Rödovans sözleşmesinde ise bilindiği üzere bir işletme ruhsatı kiralanmaktadır. İşletme ruhsatlarının hangi süreler için verilebileceği ve bu sürelerin ne kadar uzatılabileceği kanunda düzenlenmiştir. Bu konuda Maden Kanunu'nun 24. maddesinin ilgili fıkrası şu şekildedir⁷⁴¹;

“(Değişik üçüncü fıkra: 4.2.2015 – 6592/13 md.) I. Grup (a) bendi madenlerin işletme ruhsat süresi beş yıldır. Diğer grup madenlerin işletme ruhsat süresi, on yıldan az olmamak üzere projesine göre belirlenir. I. Grup (a) bendi ve diğer gruplardaki maden işletme ruhsatlarının süresi, sürenin bitiminden önce yeni bir projeye uzatma talebinin olması ve uygun bulunması hâlinde uzatılabilir. I. Grup (a) bendi maden işletme ruhsat süresini uzatma taleplerinde, işletme ruhsat bedelinin beş katından fazla olmamak üzere büyükşehir belediyesi olan illerde valilik, diğer illerde ise il özel idaresi tarafından belirlenen uzatma bedeli alınır. Toplam işletme ruhsat süresi I. Grup madenlerde otuz yılı, II. Grup madenlerde kırk yılı, diğer grup

⁷³⁹ Bankes, s. 17

⁷⁴⁰ John K. H. Akers, “Overriding Royalty Interests: Pitfalls, Precedent and Protection”, **Rocky Mountain Mineral Law Foundation 50. Annual**, Chapter 21, s. 8-9

⁷⁴¹ Topaloğlu, Maden, s. 218 vd.

madenlerde ise elli yılı geçemez. I. Grup madenlerde otuz yıldan, II. Grup madenlerde kırk yıldan sonraki sürenin uzatılmasına Bakan, diğer grup madenlerde ise elli yıldan sonraki sürenin uzatılmasına Bakanlar Kurulu yetkilidir.”

Maddede de görüldüğü üzere işletme ruhsatı süreleri her grup maden için ayrı ayrı düzenlenmiştir. İlgili süreler dolduğu takdirde ruhsat iptal edilecek ve dolayısıyla ruhsatı konu alan rödovans sözleşmesi de sona erecektir.

3.2.4.2 Ruhsat sahibinin iflası

Maden Kanunu’nda ve yönetmelikte ruhsat sahibinin iflası halinde ruhsata ne olacağı doğrudan düzenlenmemektedir. Ancak madencilik sektörünün içerdiği riskler ve gerektirdiği yüksek masraflar göz önüne alındığı takdirde ruhsat sahibinin iflas etmesinin ruhsatın iptaline yol açması gerektiği düşünülebilecektir. Bu konuda Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği’nin “*mücbir sebep ve beklenmeyen hallerde geçici tatil*” başlıklı 41. maddenin⁷⁴² 1. fıkrasında şu şekilde bir ifade geçmektedir⁷⁴³;

“Sel baskını, yangın, deprem, grizu patlaması, çökme, heyelan gibi geçerli sebeplerle veya tenorda/kalitede, jeolojik şartlarda, ülke ve dünya pazarlarındaki gelişme ve değişimler, ruhsat sahibi şirketin iflasına karar verilmiş olması, özelleştirme kapsamında olan kurumlara ait ruhsat olması, ulaşım, ulaştırma altyapı durumlarında beklenmeyen değişiklikler olması veya yargı kararları sonucu faaliyetin yapılamaz duruma gelmesi hallerinde, işletme ruhsat sahalarında faaliyetin geçici tatili için ruhsat sahibince gerekli belgelerle Genel Müdürlüğe müracaat edilir. Yapılan inceleme sonrası talebin uygun bulunması durumunda müracaat tarihi, geçici tatilin başlama tarihi olarak kabul edilerek bir yıla kadar geçici tatil verilebilir.”

Madde metninden de anlaşılacağı üzere ruhsat sahibi şirketin iflasına karar verilmiş olması madencilik faaliyetlerinin geçici tatili için bir sebep olarak sayılmıştır. Buna göre ruhsat sahibi iflas ettiği takdirde işletme ruhsatı doğrudan iptal edilmeyip bunun yerine madencilik faaliyetleri dondurulmaktadır⁷⁴⁴. Ayrıca burada şuna da değinmek

⁷⁴² <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/11/20101106-6.htm> (E. T. 26.03.2016)

⁷⁴³ Ömer Günay, **Maden Hukuku Kavramlar İlkeler Tanımlar**, Seçkin Yayınları, Ankara Şubat 2016, (Maden Hukuku), s. 157

⁷⁴⁴ Günay, Maden Hukuku, s. 157

gerekir ki bu hüküm ruhsat sahibi şirketin iflasını düzenlemiş ancak ruhsat sahibi gerçek kişinin iflası hakkında hüküm getirmemiştir. Fakat bu madde hükmünü ruhsat sahibi gerçek kişiler için de uygulamak mümkündür.

Ancak ruhsat sahibinin iflas etmesi konusunda Maden Kanunu'nda herhangi bir hüküm olmaması ve bu konunun yönetmelikte sadece bir yan hükümle düzenlenmesi uygulamada büyük sorun teşkil etmektedir. Bundan dolayı iflas konusu net ve detaylı maddelerle düzenlenmeli ve ruhsat sahibinin iflasının sonuçları açıkça ortaya konulmalıdır.

3.2.4.3 Ruhsat sahibinin ölmesi

Ruhsat sahibinin ölmesi durumunda ruhsatın akıbetinin ne olacağı hakkında Maden Kanunu'nda bir hüküm bulunmamaktadır. Fakat Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'nde bu konuda bir düzenleme yapılmıştır⁷⁴⁵. Söz konusu yönetmeliğin on üçüncü bölümü “*devir, intikal ve terk işleri*” başlığını taşımaktadır. Bu başlık altında yönetmeliğin 81. maddesi intikal işlemlerini düzenlemektedir. Söz konusu madde şu şekilde kaleme alınmıştır;

“(1) Maden ruhsat ve sertifikaları, buluculuk hakkı ve bunlarla ilgili hak ve yükümlülükler, miras yolu ile bir bütün olarak intikal eder. Bu haklar mirasçılarının rızası olsa da bölünemez.

(2) Mirasçılarının altı ay içinde, intikal eden haklarını bir bütün olarak kullanması ve bu hakkı aralarından maden hakkı alabilecek birine ya da maden hakkı alabilecek özel ya da tüzel kişiye devretmek üzere Genel Müdürlüğe müracaat etmeleri zorunludur. Aksi takdirde ruhsat iptal edilir.

(3) Mirasçılarının anlaşamamaları halinde içlerinden birinin mahkemeye müracaat etmesi ve ruhsat ile ilgili konunun yargıya intikal ettiğini gösterir bir belge ve veraset ilamı ile birlikte Genel Müdürlüğe müracaat etmesi durumunda mahkeme sonucu beklenir.

(4) Dava sonuçlanıncaya kadar, mahkeme, Kanuna göre durumu uygun olan birini mümessil olarak tayin eder. Ruhsatlarla ilgili hukuki sorumluluklar mirasçılara; cezai sorumluluklar mahkeme tarafından tayin edilen mümessile aittir. Mirasçılarının mümessile, vekil tayin edilmiş ise vekile rücu hakları saklıdır.

⁷⁴⁵ Günay, Maden Hukuku, s. 156

(5) Davanın verilen altı aylık yasal süreden sonra kesinleşmesi halinde, mahkemenin ruhsat hakkını verdiği kişinin mahkeme kararı ile birlikte iki ay içinde intikal için gerekli belgelerle Genel Müdürlüğe müracaat etmesi zorunludur. Aksi halde ruhsat iptal edilerek mirasçının Kanun ile ilgili hakları sona erer.

(6) Ölüm tarihinden itibaren altı ay içerisinde Genel Müdürlüğe intikal işlemleri için müracaat edilmediği takdirde, ruhsat iptal edilir. İntikal talebinin ruhsat süresi içinde yapılması zorunludur. Ancak ölüm tarihinin ruhsat süresinin son iki ayı içinde olması durumunda, Kanun ile ilgili yükümlülüklerin yerine getirilmesi için ruhsat süresi sonundan itibaren iki ay ek süre verilir.

(7) Ruhsat sahibinin vefatı ile intikal işlemi tamamlanuncaya kadar geçen sürede ruhsat hukukundan mirasçılar sorumludur.

(8) Devir ve intikal belgeleri ile gerekli harç ve teminat makbuzlarının Genel Müdürlüğe verilmesini takiben intikal işlemleri yürütülür⁷⁴⁶. ”

Maddenin fıkraları incelendiği takdirde ilk olarak göze çarpan husus miras yoluyla intikal eden maden haklarının bölünemeyeceği meselesidir. Bu haklar bir bütün olarak mirasçılara intikal edecektir. Mirasçılar ya bu hakların tamamını bir kişiye devredecek ya da elbirliği mülkiyeti prensipleri gereğince hep birlikte kullanacaktır. Burada ayrıca ruhsat sahibinin ölümü ile ruhsatın doğrudan sona ermediğini ve dolayısıyla rödovans sözleşmesinin geçerliliğini koruduğunu belirtmek mümkündür.

Kanun koyucu mirasçılara ruhsattan doğan hakların kimin tarafından kullanılacağını belirlemek için 6 aylık bir süre vermiştir. Mirasçılar eğer bu süre içerisinde bir anlaşmaya varamazlarsa ruhsat iptal edilecektir.

Mirasçılara verilen 6 aylık sürenin ne zaman başlayacağı maddede belirtilmemiştir. Bilindiği üzere bir ölüm durumunda mirasçılarının mirası reddetmek için 3 aylık bir süreleri vardır⁷⁴⁷. Eğer mirasçılar bu süre içerisinde mirası reddetmezse, miras kendilerine intikal edecektir. Ruhsatın intikali durumunda bu 3 aylık ve 6 aylık süreler nasıl telif edilecektir? Acaba kanun koyucunun yönetmelikte tanıdığı 6 aylık süre mirasın reddi için tanınan 3 aydan sonra mı başlayacaktır yoksa her iki sürede aynı anda mı işleyecektir? Kanaatimce bu konu mirasçılarının lehine olacak şekilde

⁷⁴⁶ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/11/20101106-6.htm> (E. T. 26.03.2016)

⁷⁴⁷ Eren, Özel, s. 449

değerlendirilmelidir. Şöyle ki 3 aylık süre terekenin içerisinde bulunan her şey ile kabulü veya reddi için verilen bir süredir. Dolayısıyla bu aşamada mirasçıların terekeyi oluşturan malları tek tek değerlendirdikten sonra bir kısmını kabul edip diğer bir kısmını reddetme imkânı yoktur. Bundan dolayı farklı bir mevzuat ile mirasçılara terekeyi oluşturan bazı malları ayrıca değerlendirip kabul veya reddetme imkânı açıkça tanınmışsa bu hak kısıtlanmamalıdır. Dolayısıyla kanaatimce, bir ölüm durumunda, ruhsattan doğan hakların değerlendirilmesi için tanınan 6 aylık sürenin, mirasçılar terekeyi açıkça kabul ettiyse bu kabul anından, zımnen kabul ettiyse 3 aylık sürenin bitiminden itibaren işlemeye başlaması gerekmektedir. Fakat yukarıda verilen maddenin özellikle 6. fıkrasından da anlaşılacağı üzere 6 aylık süre ruhsat sahibinin ölüm anından itibaren başlatılmaktadır. Kanaatimce bu hüküm mirasın reddi için verilen süre göz önünde tutulmadan düzenlenmiştir. Dolayısıyla mirasçı lehine olacak şekilde yorumlanmalıdır.

Sonuç olarak ruhsat sahibinin ölümünün doğrudan ruhsatın iptali için bir sebep teşkil etmediğini belirtmek gerekmektedir. Bu sebeple ölüm halinde rödovans sözleşmesi de doğrudan sona ermemektedir. Rödovans sözleşmesi ancak mirasçıların verilen süre içerisinde ruhsattan doğan hakları kimin kullanacağına karar vermemeleri durumunda sona erecektir⁷⁴⁸.

3.2.4.4 Ruhsat sahibinin maden kanunundan kaynaklı borçlarını yerine getirmemesi

Maden Kanunu kapsamında alınmış olan ruhsatların hangi durumlarda sona ereceği ne kanunda ne de yönetmelikte ayrı bir başlık altında düzenlenmemiştir. Bundan dolayı kanun ve yönetmelik maddeleri tek tek incelenmeli, ruhsat sahibine yüklenen ödevler ve yaptırımlar gözden geçirilmelidir. Ruhsat sahibine yüklenen ödevlerin⁷⁴⁹ yaptırımları bazen idari para cezası bazen ise madencilik faaliyetlerinin geçici olarak durdurulmasıdır. Ruhsatın iptali veya feshi ise çok nadir olarak uygulanan bir yaptırımdır. Bu konuda Maden Kanunu'nun "*tesislerin intikali*" başlıklı 33. maddesi incelenmeye değerdir;

"Arama, (...) (3) ve işletme ruhsatının fesholunması, yürürlük sürelerinin bitmesi veya terk sebebiyle sona ermesi hallerinde ruhsat sahibine tazminat verilmeksizin

⁷⁴⁸ Günay, Maden Hukuku, s. 156

⁷⁴⁹ Bkz; 2.1.9

kuyular, galeriler ve bunların muhafazası için yapılmış olan iksa tesisleri Devlete intikal eder.”

Söz konusu maddeye göre ruhsatların sona ermesi için temel olarak üç yol vardır. Bunlar; ruhsatın fesholunması, yürürlük sürelerinin bitmesi ve ruhsatın terk sebebiyle sona ermesidir. Ruhsatın fesholunması konusunda Maden Kanunu gereğince ruhsat sahibine yüklenen borçlar ve bu borçların düzenlendiği maddeler detaylı olarak incelenmelidir⁷⁵⁰. Yürürlük süresinin bitmesi ise yukarıda açıklanmıştır. Burada ise sadece ruhsatın terk sebebiyle sona ermesi anlatılacak ve konu bitirilecektir.

Maden sahalarının terk edilmesi kanununun 32. maddesi⁷⁵¹ ile yönetmeliğin 83. maddesinde detaylı olarak düzenlenmektedir. Bu maddelere göre herhangi bir sebeple terk edilen sahalara ilişkin ruhsat sona erecektir. Dolayısıyla bu ruhsatın konu olduğu rödovans sözleşmesi de sona ermiş olacaktır. Bununla birlikte maden sahasının terk edilmesinin ve madenin kapatılmasının ülke ekonomisi ve çevre sağlığı üzerinde istenmeyen etkiler doğurabileceği söylenebilecektir. Bundan dolayı

⁷⁵⁰ Bkz; 2.1.9

⁷⁵¹ **Madde 32 – (Değişik: 4.2.2015 – 6592/17 md.)**

Ruhsat sahibi sahasında gerekli emniyet tedbirlerini almak ve sahanın son durumunu gösterir imalat haritası ve maden jeoloji haritasını Genel Müdürlüğe vermek suretiyle terk talebinde bulunabilir.

Herhangi bir nedenle hükümden düşmüş veya ruhsat hukuku yürürlükte olan sahalarda terk edilen alanlarda ruhsat sahibi gerekli emniyet tedbirlerini almak ve sahanın son durumunu gösterir teknik belgeleri Genel Müdürlüğe vermek zorundadır.

Ruhsat sahibi yukarıda belirtilen tedbirleri en geç bir yıl içinde almak ve işletme faaliyetinde bulunulan alanı işletme projesi doğrultusunda çevreye uyumlu hale getirmek zorundadır.

Verilen bu sürede çevre ile uyum planı çerçevesinde gerekli güvenlik önlemlerinin ve çevresel önlemlerin alınmaması durumunda tedbir alınana kadar sorumluluk ruhsat sahibinin olması şartıyla, bu durum valiliğe bildirilir. Çevre ile uyum çalışması için gerekli tedbirler, çevreye uyum planına uygun olarak orman arazilerinde ilgili orman idaresi, diğer alanlarda il özel idareleri veya valilikler tarafından yerine getirilir. Orman idaresi, il özel idaresi veya valilik tarafından çevre ile uyum planına uygun olarak yapılan masraflar, ruhsat bedelinden çevre ile uyum planı çalışmaları için emanete yatırılan tutarlardan karşılanır. Teminatların yeterli olmaması durumunda çevre ile uyum planı çerçevesinde eksik kalan masrafların ödenmesi için ruhsat sahibine bir ay ödeme süresi verilir. Süresinde ödenmeyen ve Bakanlık tarafından ilgili vergi dairesine bildirilen tutarlar 6183 sayılı Kanuna göre ruhsat sahiplerinden tahsil edilir. İlgili idare tarafından çevreye uyum planı dışında başkaca bir proje veya uygulama yapılması hâlinde buna ilişkin masraflar, ilgili idare tarafından karşılanır ve ruhsat sahibinden herhangi bir bedel talep edilmez.

Çevre ile uyum çalışmasının Hazinesinin özel mülkiyetindeki yerler ile Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerde yapılması hâlinde uygulamanın yürütülmesine ilişkin usul ve esaslar Bakanlık ve Maliye Bakanlığınca müştereken belirlenir.

bir madeni işletmeye başlayıp sonradan terk etmektense başlangıçta her türlü faktörü hesaba katıp ona göre adım atmak daha faydalıdır⁷⁵².

Ayrıca ruhsata konu alandaki maden rezervinin tükenmesi de işletme ruhsatının sona ermesi için bir sebep olarak görülebilmektedir⁷⁵³. Bunun sebebi ise işletme ruhsatının konusuz kalmasıdır. İşletme ruhsatı sona erince doğal olarak rödovans sözleşmesi de sona erecektir.

3.2.5 Genel sona erme sebepleri

Genel sona erme sebepleri olarak TBK’da asıl borca bağlı hak ve borçların sona ermesi, yenileme, alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi, ifa imkânsızlığı ve aşırı ifa güçlüğü sayılmıştır. Bu sebepler TBK m. 131-145 arasında düzenlenmiştir. Bu durumlar bütün borç ilişkileri için düzenlendiğinden pekâlâ rödovans sözleşmesini de sona erdirebilecektir⁷⁵⁴. Ancak bunları burada detaylı olarak incelemeye hacet yoktur. Sadece önem teşkil eden birkaç sona erme sebebi kısaca incelenecektir. Ayrıca kira sözleşmesinin genel hükümlerine göre rödovans sözleşmesinin sona ermesi de mümkün olabilecektir⁷⁵⁵.

3.2.5.1 İfa imkânsızlığı sebebiyle sona erme

TBK genel hükümlerde ifa imkânsızlığı borç ilişkilerinin sona ermesi için bir sebep olarak sayılmıştır. Bu konuda m. 136 ve 137 önem teşkil etmektedir. İlk madde ifa imkânsızlığını genel olarak düzenlemekte iken ikinci madde kısmi ifa imkânsızlığını düzenlemektedir. Söz konusu m. 136 şu şekildedir;

“Borcun ifası borçlunun sorumlu tutulamayacağı sebeplerle imkânsızlaşırsa, borç sona erer.

Karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde imkânsızlık sebebiyle borçtan kurtulan borçlu, karşı taraftan almış olduğu edimi sebepsiz zenginleşme hükümleri uyarınca geri vermekle yükümlü olup, henüz kendisine ifa edilmemiş olan edimi isteme hakkını

⁷⁵² Wanda M. A. Hoskin, “Mine Closure: The 21st Century Approach: Avoiding Future Abandoned Mines”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 628-629

⁷⁵³ Günay, Maden Hukuku, s. 156

⁷⁵⁴ Uyumaz/Güngör, s. 172 vd.

⁷⁵⁵ Mustafa Koca, “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun Kira Sözleşmesine İlişkin Genel Hükümlerine Göre Ürün Kirasının Sona Ermesi”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt XIX, Ekim 2015, Sayı 4, Ankara Ocak 2016, s. 135 vd.

kaybeder. Kanun veya sözleşmeyle borcun ifasından önce doğan hasarın alacaklıya yükletilmiş olduğu durumlar, bu hükmün dışındadır.

Borçlu ifanın imkânsızlaştığını alacaklıya gecikmeksizin bildirmez ve zararın artmaması için gerekli önlemleri almazsa, bundan doğan zararları gidermekle yükümlüdür.”

Madde metninden de anlaşılacağı üzere borcun ifası borçlunun kusuru olmadan imkânsızlaşırsa borç sona erecektir. Bu hükmü kıyasen rödovans sözleşmesine uygulamakta bir sakınca yoktur. Rödovans sözleşmesi iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olduğu için her iki tarafta aynı zamanda hem alacaklı hem de borçludur. Bundan dolayı bu madde hem ruhsat sahibinin hem de rödovansçının borçları imkânsızlaştığı durumlarda uygulanabilecektir⁷⁵⁶.

TBK m. 137 ise kısmi imkânsızlık kurumunu düzenlemekte olup şu şekildedir;

“Borcun ifası borçlunun sorumlu tutulamayacağı sebeplerle kısmen imkânsızlaşırsa borçlu, borcunun sadece imkânsızlaşan kısmından kurtulur. Ancak, bu kısmi ifa imkânsızlığı önceden öngörülseydi taraflarca böyle bir sözleşmenin yapılmayacağı açıkça anlaşılırsa, borcun tamamı sona erer.

Karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde, bir tarafın borcu kısmen imkânsızlaşır ve alacaklı kısmi ifaya razı olursa, karşı edim de o oranda ifa edilir. Alacaklının böyle bir ifaya razı olmaması veya karşı edimin bölünemeyen nitelikte olması durumunda, tam imkânsızlık hükümleri uygulanır.”

Görüldüğü üzere borcun kısmen imkânsızlaşması durumunda sadece borcun o kısmı sona ermektedir. Ancak eğer bu kısmi imkânsızlık önceden öngörülseydi taraflar sözleşmeyi yapmayacaktıysa borcun tamamı sonra erecektir.

3.2.5.2 Aşırı ifa güçlüğü sebebiyle sona erme

Aşırı ifa güçlüğü TBK'nun genel hükümlerinden bir tanesi olup m. 138'de düzenlenmiştir. Daha öncede değinildiği üzere⁷⁵⁷ sözleşmenin yapıldığı esnada öngörülmeyen ve öngörülmesi de beklenmeyen olağanüstü durumların ortaya çıkması halinde kanun koyucu borçluya bir takım haklar tanımıştır. Söz konusu hüküm şu şekildedir;

⁷⁵⁶ Oğuzman/Öz, Cilt 1, s. 568 vd.

⁷⁵⁷ Bu konuda detaylı bilgi için bkz. 2.2.4.5

“Sözleşmenin yapıldığı sırada taraflarca öngörülme ve öngörülmesi de beklenmeyen olağüstü bir durum, borçludan kaynaklanmayan bir sebeple ortaya çıkar ve sözleşmenin yapıldığı sırada mevcut olguları, kendisinden ifanın istenmesini dürüstlük kurallarına aykırı düşecek derecede borçlu aleyhine değiştirir ve borçlu da borcunu henüz ifa etmemiş veya ifanın aşırı ölçüde güçleşmesinden doğan haklarını saklı tutarak ifa etmiş olursa borçlu, hâkimden sözleşmenin yeni koşullara uyarlanmasını isteme, bu mümkün olmadığı takdirde sözleşmeden dönme hakkına sahiptir. Sürekli edimli sözleşmelerde borçlu, kural olarak dönme hakkının yerine fesih hakkını kullanır.

Bu madde hükmü yabancı para borçlarında da uygulanır.”

Madde metninden de anlaşılacağı üzere kanun koyucu bu tür durumların ortaya çıkması halinde öncelikle sözleşmenin uyarlanmasını isteme hakkını tanımıştır⁷⁵⁸. Ancak eğer sözleşmenin uyarlanması mümkün değilse borçlu sözleşmeden dönme hakkına sahiptir. Dönme hakkını rödovans sözleşmesinin ifa ediliş sürecini dikkate alarak bazen dönme bazen ise fesih olarak yorumlamak gerekmektedir. Ayrıca bu madde uyarınca dönme hakkından sadece kiracı konumundaki rödovansçı değil ayrıca ruhsat sahibi de yararlanabilecektir. Bunun sebebi ise yukarıda da belirtildiği gibi rödovans sözleşmesinde her iki tarafında hem alacaklı hem de borçlu konumunda olması ve madde metninde “*borçlu*” ifadesinin geçmesidir.

3.2.5.3 Haklı sebeplerle sona erme

Ürün kirası sözleşmesinin ve rödovans sözleşmesinin haklı sebeplerle sona erdirilmesi herhangi bir kanun metninde düzenlenmemiştir. Ancak gerek rödovans sözleşmesinin ifasının uzun yıllara yayılması gerekse de taraflar arasındaki ilişkinin güvene dayanmasından dolayı haklı sebeplerle sözleşmeyi sona erdirme hakkının varlığını kabul etmek gerekmektedir⁷⁵⁹. Bilindiği üzere rödovansçının madeni iyi işletme yükümlülüğü mevcuttur. Bundan dolayı tarafların birbirlerine karşı olan güven duygusunu sözleşme süresince muhafaza etmeleri bir zorunluluktur. Bu güven duygusu zedelendiği veya kaybolduğu takdirde sözleşmenin devamı taraflar için çekilmez hale gelecektir. Bütün bu sebeplerden dolayı sözleşmenin her iki tarafı da haklı sebeplerle sözleşmeyi sona erdirme hakkına sahip olmalıdır.

⁷⁵⁸ Oğuzman/Öz, Cilt 1, s. 204 vd.

⁷⁵⁹ Büyükay, Eser, s. 244

3.3 Rödovans Sözleşmesinin Sona Ermesinin Sonuçları

Ürün kirasında kiracının iade borcu TBK m. 372 vd. hükümlerinde düzenlenmiştir. Bu hükümlerden bazıları rödovans sözleşmesine doğrudan uygulanabilirken bazı hükümler kıyas yoluyla ancak uygulanabilecektir⁷⁶⁰. Bu kurumu düzenleyen maddelerin ilki olan 372. madde “geri verme” başlığı altında konunun genel hükümlerini içermektedir. Takip eden 373. madde ise “tutanağa geçirilmiş eşya” başlığıyla, kira sözleşmesinin başlangıcında tutanak tutulması halinde geri verme borcunun nasıl ifa edileceğini düzenlemektedir. 374 ve 375. maddeler ise daha çok tarımsal bir taşınmaz üzerine kurulan ürün kirası sözleşmeleri için ihdas edilmiştir. Bu maddeleri doğrudan rödovans sözleşmesine uygulamak mümkün değildir. Söz konusu hükümler ancak mahiyetleri uyduğu takdirde kıyas yoluyla uygulanacaktır. Bu konu rödovansçının iade borcu kapsamında incelenmiştir. Bundan dolayı konu burada incelenirken o kısım temel alınacaktır.

3.3.1 Rödovansçının iade borcu

3.3.1.1 İade borcunun kapsamı

TBK m. 372'nin bu konuda genel hüküm niteliğinde olduğu belirtilmişti. Söz konusu hüküm şu şekildedir;

“Kira süresinin bitiminde kiracı, kiralananı, tutanağa geçirilmiş olan bütün eşyalarla birlikte ve buldukları durumda geri vermekle yükümlüdür.

Kiracı, iyi işletilme durumunda kaçınılabilecek olan değer eksiklikleri için tazminat ödemekle yükümlüdür.

Kiracı, kiralananı göstermekle yükümlü olduğu özen çerçevesinde meydana gelen değer artışları için tazminat isteyemez.”

Hükümden de anlaşılacağı üzere ürün kirasında kiracı, kiralananı sözleşme bittiğinde nasıl bulunuyorsa o şekilde teslim etmek zorundadır⁷⁶¹. Bu hüküm ile adi kirada iadeyi düzenleyen kurallardan farklı bir durum oluşturulmuştur. Bilindiği üzere adi kira sözleşmesinde kiracı kiralananı teslim aldığı şekilde iade etmekle mükelleftir⁷⁶².

⁷⁶⁰ Eren, Özel, s. 450

⁷⁶¹ Gümüüş, Özel, s. 309; Tandoğan, s. 188; Altaş, s. 272; Cansel, s. 150

⁷⁶² **MADDE 336**

Bu farklılığın sebebi ise ürün kirasında kiracının işletme yükümlülüğünün olmasıdır. Kiralanan sözleşme bitiminde nasıl ise o halde iade edilince, bu sayede kiracının işletme yükümlülüğünü gerektiği şekilde yerine getirip getirmediği de test edilebilecektir⁷⁶³. Bu hükmü rödovans sözleşmesine aynen uygulamak mümkündür. Buna göre rödovans sözleşmesinde rödovansçı, maden sahasını sözleşme bitiminde ne halde ise o şekilde iade etmek zorundadır⁷⁶⁴. İade borcunun kapsamı belirlenirken öncelikle taraflar arasında yapılmış olan sözleşmenin hükümlerine bakılacaktır. Eğer sözleşmede bu yönde bir hüküm bulunamazsa örf adet kuralları uygulanacaktır. Örf adet kuralları da gerekli hükümleri içermese, kiralanan malın iadesi hakkaniyet kurallarına göre yapılacaktır⁷⁶⁵.

Maddenin ikinci ve üçüncü fıkraları ise yine kiracının işletme yükümlülüğü göz önüne alınarak düzenlenmiştir⁷⁶⁶. İkinci fıkraya göre kiracı, aynı zamanda bakım borcunun da bir gereği olarak, iyi işletme durumunda kaçınılabilecek olan değer eksikliklerinden sorumludur⁷⁶⁷. Bu tarz yıpranmaları kiracının karşılaması gerekmektedir. Ürün kirasında kiracının göstermekle yükümlü olduğu özenin derecesi hakkında yazılmış pek fazla bir şey yoktur. Ancak burada kiracıdan beklenenin makul, orta zekâlı bir kimsenin aynı şartlar altında göstereceği asgari özeni göstermek olduğu iddia edilebilir.

Maddenin üçüncü fıkrası ise kiracının müdahaleleri sonucu meydana gelen değer artışlarının ne oranda talep edilebileceğini düzenlemektedir. Fıkraya göre kiracı göstermekle yükümlü olduğu özen çerçevesinde meydana gelen değer artışları için kiraya verenden herhangi bir tazminat talep edemeyecektir⁷⁶⁸. Örneğin bir ticari

“Taşınmaz kiralalarında kiraya veren, işlemiş bir yıllık ve işlemekte olan altı aylık kira bedelinin güvencesi olmak üzere, kiralanda bulunan ve kiralananın döşenmesine veya kullanılmasına yarayan taşınırlar üzerinde hapis hakkına sahiptir.

Kiraya verenin hapis hakkı, alt kiracının asıl kiracıya olan kira borcunu aşmamak üzere, alt kiracının kiralananına getirdiği aynı nitelikteki taşınırları da kapsar.

Hapis hakkı, kiracının haczedilemeyen malları üzerinde kullanılamaz.

⁷⁶³ Arkan Serim, s. 131

⁷⁶⁴ Fikret Eren/ Veysel Başpınar, **Toprak Hukuku**, Yetkin Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2007, s. 236

⁷⁶⁵ Altaş, s. 272

⁷⁶⁶ Zeynep Arslan, **Ürün Kirası Sözleşmesinin Sona Ermesi ve Kiralananın İadesi**, Adalet Yayınları, Ankara 2016, s. 247

⁷⁶⁷ Eren, Özel, s. 443

⁷⁶⁸ Tandoğan, Cilt 2, s. 189; Gümüş, Özel, s. 310 vd.; Arkan Serim, s. 131; Altaş, s. 272-273

işletmenin kiralanmasında, gösterilen makul özen sonucu işletme değeri kazanmış ise bu değeri artışı kiraya verenden talep edilemeyecektir. Kiracının kiraya verenden talep edebileceği değeri artışları ancak olağanüstü bir çaba sonucu ortaya çıkan değeri artışlarıdır. Bu konuya örnek olarak 5 dönümü ekilebilir halde kiralanmış 10 dönümlük bir tarlanın yapılan ıslah çalışması sonucu tamamen ekilebilir hale getirilmesi verilebilecektir. Bu kira sözleşmesinde kiracının iyi işletme yükümlülüğünün kapsamına kiralanmış ürün verme kapasitesini iki katına çıkarmak girmeyecektir. Kiracı bu sözleşmede sadece kira sözleşmesinin başında ekilebilir halde olan 5 dönümlük kısmın geliştirilmesinden sorumludur. Kiracı gerekirse bu 5 dönümlük kısmı iyi işletmek için farklı tarım yöntemleri deneyecek, sulama sistemlerini veya kullanılan gübreyi değiştirecektir. Bütün bu faaliyetlerin kiracının iyi işletme yükümlülüğü kapsamında olduğu iddia edilebilecektir. Fakat bunun üzerindeki her faaliyetin meydana getirdiği değeri artışları ise kiraya verenden talep edilebilecektir. Sonuç olarak rödovansçının yapmış olduğu zorunlu masrafları ruhsat sahibinden talep edemeyeceğini kabul etmek gerekmektedir. Faydalı masraflar ise ancak kısmen talep edilebilecektir. Bunun sebebi ise rödovansçının iyi işletme yükümlülüğünün bulunmasıdır. Rödovansçı bu borcundan dolayı bir takım faydalı masrafları yapmak zorundadır. Ancak tabii ki bu kapsamı aşan faydalı masraflar ruhsat sahibinden talep edilebilmelidir. Rödovansçının madencilik faaliyetleri sebebiyle araziye yapmış olduğu sabit yatırımlarda bu kapsamda değerlendirilmeli ve yatırımın niteliğine göre hareket edilmelidir⁷⁶⁹. Araziye yapılmış olan bu sabit yatırımlar sözleşme bittiğinde arazi sahibinin mülkiyetine geçecektir. Bundan dolayı rödovansçının ekstradan yapmış olduğu ve arazi sahibinin işine yarayacak türden yatırımlar ifa dışı sebepsiz zenginleşme⁷⁷⁰ kapsamında arazi sahibinden istenebilmelidir. Ancak burada rödovans sözleşmesine konu işletme ruhsatının bitiş süresine de dikkat etmek gerekmektedir. Eğer rödovans sözleşmesi bittiği zaman ruhsat süresi henüz dolmamışsa, ruhsat sahibi maden sahasını işletme imkânına sahip demektir. Bundan dolayı bu tarz durumlarda iade talepleri arazi sahibine değil de

⁷⁶⁹ Yusuf Büyükay, “Akaryakıt Bayilik Sözleşmelerinin Kararlaştırılan Süreden Önce Sona Ermesi Sebebiyle, Daha Önceden Bayiye Bayilik Sözleşmesi, İntifa Bedeli Ya Da Tapuya Şerh Edilmiş Kira Sözleşmesi Bedeli Olarak Yapılan Kazandırmaların İadesi Konusunda, Yargıtay Kararları Işığında Bir Değerlendirme”, **Fatih Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 2, Sayı 2, Haziran 2014, s. 26-27, (Akaryakıt)

⁷⁷⁰ Turgut Öz, **Öğreti ve Uygulamada Sebepsiz Zenginleşme**, Kazancı Kitap Ticaret A. Ş., İstanbul 1990, (Sebepsiz Zenginleşme), s. 123; İlhan Ulushan, **İyiniyetli Sebepsiz Zenginleşenin İade Borcunun Sınırlanması Sorunu**, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul 1984, s. 146 vd.

ruhsat sahibine yöneltilmelidir. Aksi durumda yani rödovans sözleşmesi ile işletme ruhsatının sürelerinin beraber dolması durumunda ise iade taleplerini arazi sahibi karşılayacaktır.

Kiracının iyi işletme yükümlülüğünü yerine getirebilmek için kiralanda bazı değişiklikler yapabileceği belirtilmişti⁷⁷¹. Ancak bu hüküm incelenirken kira sözleşmesinin genel hükümlerinden olan kiralanda kiracı tarafından değişiklik yapılması konusunu düzenleyen TBK m. 321 hükmü de inceleme konusu yapılmalıdır. Söz konusu hüküm şu şekildedir;

“Kiracı, kiraya verenin yazılı rızasıyla kiralanda yenilik ve değişiklikler yapabilir.

Yenilik ve değişikliklere rıza gösteren kiraya veren, yazılı olarak kararlaştırılmış olmadıkça, kiralananın eski durumuyla geri verilmesini isteyemez.

Kiracı, aksine yazılı bir anlaşma yoksa kiraya verenin rızasıyla yaptığı yenilik ve değişiklikler sebebiyle kiralanda ortaya çıkan değer artışının karşılığını isteyemez.”

Bu hükümle kiracının kiralanda değişiklik yapması kiraya verenden yazılı şekilde izin almasına bağlanmıştır⁷⁷². Değişikliklere rıza gösteren kiraya veren ise kiralananı eskisi gibi isteme hakkını kural olarak kaybedecektir. Kiracı yapılan değişikliklerden dolayı meydana gelen değer artışlarını kural olarak talep edemeyecektir. Bu hükümler TBK m. 372 hükmü ile beraber değerlendirildiği zaman ortaya şu şekilde bir tablo çıkmaktadır.

Ürün kirasında ve dolayısıyla rödovans sözleşmesinde kiracı, kiralananı iyi bir şekilde işletme yükümlülüğünden dolayı kiralanda bazı değişiklikler yapma hakkına sahiptir. Bu hüküm ürün kirasına ait bir özel hüküm olduğu için kiracının makul bir fayda doğuracak değişiklikler yapması için kiraya verenden yani ruhsat sahibinden yazılı izin almasına gerek yoktur. Ancak kiracı göstermesi gereken makul özenin üstünde bir değişiklik yapmak isterse bunu kiraya verene bildirmek ve ondan yazılı bir şekilde izin almak zorundadır. Aksi takdirde kiracı bu değişikliklerin meydana getirdiği değer artışları için kiraya verenden bir tazminat talep edemeyecektir. Bununla birlikte kiralananı olumlu etkileyecek her değişikliğe kiraya

⁷⁷¹ Altaş, s. 113 vd.

⁷⁷² Eren, Özel, s. 356

verenin rıza göstereceği ve bu değişikliğin masraflarına katlanmak isteyeceği söylenemeyeceği için iyi işletme yükümlülüğünün dışında kalan değişiklikler mutlaka, hem TBK m. 372 hem de TBK m. 321⁷⁷³ gereğince, kiraya verenin yazılı rızası alınarak yapılmalıdır. Aksi takdirde kiracı bu değişiklikler için yapmış olduğu masrafları ve değer artışlarını kiraya verenden talep edemeyecektir⁷⁷⁴. Kiracının olağanüstü gayretleri sonucu yapmış olduğu masrafların istenebileceğini belirten çeşitli görüşler mevcuttur. Bu görüşlerden bir tanesi bu masrafların vekâletsiz iş görme hükümlerine göre istenebileceğini söylerken, diğer bir görüş ise bu tarz masrafların sebepsiz zenginleşme oluşturacağını iddia etmektedir⁷⁷⁵.

3.3.1.2 Tutanak tutulması durumunda iade borcunun kapsamı

TBK m. 373 hükmü tutanağa geçirilmiş eşyaların iadesi kurumunu düzenlemektedir⁷⁷⁶. Bilindiği üzere tutanak düzenlemek hem kiraya verene hem de kiracıya yüklenmiş bir borçtur. Dolayısıyla sözleşmenin başında bu borç gereğince bir tutanak düzenlendiği zaman, sözleşme bitiminde kiralananın iadesi bu tutanağa göre olacaktır. Söz konusu hüküm şu şekilde düzenlenmiştir;

“Kiralanan teslim edilirken tutanağa geçirilmiş olan eşyalara değer biçilmişse kiracı, kira sözleşmesi sona erince, bunları özdeş tür ve değerinde olmak üzere geri vermekle veya değer eksikliklerini gidermekle yükümlüdür.

Kiracı, kiraya verenin kusurunu ya da mücbir sebebin varlığını ispat ederek geri vermekten veya tazminat ödemekten kurtulabilir.

Kiracı, kendisinin yaptığı masraflardan veya emeğinden doğan değer artışı için tazminat isteyebilir⁷⁷⁷.”

Bu hükme göre değeri ile tespit edilmiş eşyaları kiracı yani rödovansçı aynen iade etmek zorundadır. Kiracı kullanmakla meydana gelen değer kayıplarından da

⁷⁷³ Yavuz, s. 257

⁷⁷⁴ Arkan Serim, s. 132

⁷⁷⁵ Arkan Serim, s. 131; Altaş, s. 274-278

⁷⁷⁶ Yavuz/Acar/Özen, s. 709

⁷⁷⁷ Bu hüküm hakkında geniş açıklama için bkz. Tandoğan, Cilt 2, s. 189; Herman Becker, **İsviçre Medeni Kanunu Şerhi/Borçlar Hukuku, II. Bölüm-Özel Borç İlişkileri (M. 184-551)**, Yargıtay Yayını No: 24, Ankara 1993 (Çev. A. Suat DURA), Art. 299, N: 1-2; Oser/Schönenberger, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi- Eski Kefillik, Yeni Kefillik, Kumar, Bahis, Sağlığınca Gelir, Sağlığınca Bakma Sözleşmeleri**, Ankara 1964, Çev. İsmet Sungurbey, art. 299, N. 1-3

sorumludur. Buna göre sözleşme sonunda kiracı bu eksiklikleri gidererek teslimde bulunacaktır⁷⁷⁸.

Kural olarak kiracı tutanağa geçirilen malların telef olmasına veyahut değer kaybetmesine kusuruyla sebep olmasa dahi bunları karşılamakla yükümlüdür⁷⁷⁹. Ancak kanun koyucu aynı maddenin ikinci fıkrası ile bu kurala bir istisna getirmiştir. Bu fıkraya göre eğer kiracı değer kayıplarının kiraya verenin kusurundan veya mücbir sebepten kaynaklandığını ispat edebilirse tazminat yükümlülüğünden kurtulacaktır.

Maddenin son fıkrasında ise kiracının yapmış olduğu masrafları hangi düzeyde talep edebileceği düzenlenmiştir⁷⁸⁰. Bu fıkraya göre kiracı kendisinin yaptığı masraflardan ve emeğinden doğan değer artışlarını talep edebilecektir. Burada kanun koyucu m. 372'deki genel kuraldan ayrılmıştır. Hatırlanacağı üzere genel kurala göre kiracı kiralananındaki değer artışlarını ancak bunlara olağanüstü bir çaba göstermişse talep edebiliyordu. Ancak tutanağa geçirilmiş eşyalar hakkında bu kuraldan vazgeçilmiştir. Kiracının masraf yaparak veya emek harcayarak meydana getirdiği her türlü değer artışı gösterilen çabanın olağanüstü olup olmadığına bakılmaksızın kiraya verenden talep edilebilecektir.

Tutanak tutulması durumunda kiralanan malın ve bununla beraber teslim edilen taşınırların iadesi bir miktar kolaylaşmaktadır. Ancak aksi ihtimalde, teslim edilen malların değer takdirlerinin nasıl yapılacağı, değer takdir edilirken hangi zamanın esas alınacağı çözülmesi gereken ciddi problemler teşkil edecektir⁷⁸¹. Tutanak tutulmadığı durumlarda iadenin kapsamı öncelikle örf adet kurallarına göre, burada bir kural yoksa hâkim tarafından hakkaniyete göre tespit edilecektir⁷⁸². Kural olarak kiralanan mal ve bununla beraber kiracının kullanımına bırakılan taşınırlar aynıyla teslim edilmelidir.

İade bazı durumlarda aynıyla yapılırken bazı durumlarda ise tazminat olarak karşılanmaktadır. İadenin tazminat olarak karşılandığı durumlarda tazminat hesabı

⁷⁷⁸ Eren, Özel, s. 451

⁷⁷⁹ Arkan Serim, s. 135; Tandoğan, Cilt 2, s. 190

⁷⁸⁰ Eren, Özel, s. 451

⁷⁸¹ Karahasan, s. 1173; Altaş, s. 278

⁷⁸² Cansel, s. 152

için değer takdirinin hangi anda yapılacağı önem arz etmektedir. Kural olarak tazminat için değer takdiri iadenin yapıldığı anda gerçekleştirilecektir. Hatta kiracı iadede temerrüde düşmüş ve temerrüt sırasında kiralanan değer kazanmışsa, kiraya verenin bu değer artışına sahip olması gerektiği söylenebilecektir⁷⁸³.

3.3.1.3 Rödovans sözleşmesine kısmen uygulanacak hükümler

Ürün kirasının iadeyi düzenleyen bazı hükümlerinin rödovans sözleşmesine olduğu gibi uygulanamayacağı daha önceden belirtilmişti. Bu hükümler “ürün ve yetiştirme giderleri” başlıklı 374. madde ile “saman, gübre ve benzerleri” başlıklı 375. maddelerdir. Öncelikle m. 374 incelenmelidir. Söz konusu madde şu şekildedir⁷⁸⁴;

“Tarımsal bir taşınmazın kiracısı, kira sözleşmesinin sona erdiği anda henüz devşirilmemiş ürünler üzerinde bir hak ileri süremez.

Ancak kiracı, ürünün yetişmesi için yapmış olduğu tarım giderlerinin hâkim tarafından belirlenecek miktarını, kiraya verenden tazminat olarak isteyebilir ve bu tazminat işlemiş kiralardan indirilir.”

Görüldüğü üzere bu hüküm tarımsal taşınmazlar dikkate alınarak düzenlenmiştir. Ancak bu hükmü periyodik şekilde ürün veren diğer ürün kirası sözleşmelerine de uygulamak mümkündür⁷⁸⁵. Fakat bilindiği üzere rödovans sözleşmesinin konusu periyodik olarak ürün veren bir şey değil kullandıkça tükenen bir şeydir. Bundan dolayı bu hüküm mahiyeti gereği rödovans sözleşmesine doğrudan uygulanamayacaktır.

Rödovans sözleşmelerinin süreli olarak yapıldığı daha önceden belirtilmişti. Bundan dolayı eğer rödovansçı gerekli bütün işlemleri yaptıktan sonra madeni topraktan çıkaramadan sözleşme süresi dolarsa yukarıda bahsi geçen hükmün rödovans sözleşmesine uygulanması mümkün olabilecektir. Bu tarz bir durumda öncelikle tarafların imzalamış oldukları rödovans sözleşmesinin şartları incelenecektir. Taraflar eğer sözleşmede bu ihtimali düşünerek bu duruma çözüm üreten bir hükme yer vermişlerse, sorun bu hükme göre halledilecektir. Fakat eğer sözleşmede bu konuda bir hüküm yoksa TBK m. 374 kıyasen uygulanacak ve arazide çıkarılmaya

⁷⁸³ Gümüç, Özel, s. 310; Altaş, s. 279; Cansel, s. 150

⁷⁸⁴ Yavuz/Acar/Özen, s. 711

⁷⁸⁵ Altaş, s. 274; Eren, Özel, s. 451-452; Yavuz/Acar/Özen, s. 709-710

hazır halde bekleyen maden cevherleri ruhsat sahibine ait olacaktır⁷⁸⁶. Rödovansçı ise m.374/2'ye göre rödovansçı madenin çıkarılması için yapmış olduğu masrafların hâkim tarafından belirlenecek bir kısmını ruhsat sahibinden tazminat olarak talep edebileceği gibi bu miktarı rödovans bedellerinde de düşürebilecektir.

Rödovans sözleşmesine kısmen uygulanacak bir diğer hüküm ise, yukarıda da bahsi geçtiği üzere, “*saman, gübre ve benzerleri*” başlıklı 375. maddedir. Söz konusu madde şu şekilde düzenlenmiştir⁷⁸⁷;

“Kiralananı geri veren kiracı, düzenli bir işletmenin gerektirdiği oranda, son yılın samanlarını, hayvan yataklarını, kuru ot ve gübrelerini kiralanda bırakmakla yükümlüdür.

Kiracı, almış olduğundan daha fazlasını bırakıyorsa, bıraktığı fazlalık için tazminat isteme hakkına sahiptir; aldığından daha az bırakıyorsa, eksikleri tamamlamak veya değer eksikliğini gidermekle yükümlüdür.”

Bu hükmün ihdas ediliş gayesi kiralanan malın tekrar kiraya vermeye hazır bir şekilde teslim edilmesidir⁷⁸⁸. Madde her ne kadar tarımsal taşınmazlar dikkate alınarak düzenlenmiş olsa da bu maddenin kıyas yoluyla diğer ürün kirası çeşitlerine de uygulanması gerekmektedir⁷⁸⁹. Bu madde rödovans sözleşmesine kısmen de olsa uygulanabilecektir. Rödovansçı, aynı zamanda iyi işletme yükümlülüğünün bir parçasını da teşkil ettiği için, madeni yeni kullanımlara elverişli şekilde bırakmak zorundadır. Bunu sağlamak için maden gereğinden fazla kullanılmamalı ve aşırı şekilde yıpratılmamalıdır. Rödovansçı madeni kendisinden sonra ulaşılamayacak derecede harap ettiyse bunun için ruhsat sahibine tazminat ödemelidir. Aynı zamanda eğer rödovansçı maden sahasında iyi işletme yükümlülüğünün dışında kalan olağanüstü bir gelişim meydana getirdiyse yine aynı maddeye dayanarak ruhsat sahibinden yaptığı giderleri isteyebilecektir.

Son olarak değinilmesi gereken nokta ise maden atıkları sorunudur. Maden atıkları madencilik faaliyetleri sonucu ortaya çıkan ve kullanılmayan maddelerdir. Bu konu

⁷⁸⁶ Eren, Özel, s. 451-452

⁷⁸⁷ Altaş, s. 275

⁷⁸⁸ Tandoğan, Cilt 2, s. 188; Cansel, s. 150; Altaş, s. 275

⁷⁸⁹ Altaş, s. 275; Yavuz/Acar/Özen, s. 709-710; Eren, Özel, s. 451

hakkında 15 Temmuz 2015 tarihinde bir Maden Atıkları Yönetmeliği⁷⁹⁰ çıkarılmıştır. Bu yönetmelikte maden atığı “*madenlerin aranması, çıkarılması, hazırlanması ve zenginleştirilmesi veya depolanması sonucunda oluşan katı veya şlam/sulu çamur şeklinde madde veya malzeme*” şeklinde tanımlanmıştır. Yönetmeliğin 8. maddesine⁷⁹¹ göre maden atıklarının çevreye zarar vermesinin önlenmesi ve buna bağlı olarak mümkünse yeniden kullanılması madeni işleten kişiye bir sorumluluk olarak yüklenmiştir. Dolayısıyla maden atıkları konusuna TBK m. 374 gereğince “*henüz devşirilmemiş ürün*” olarak bakılmamalıdır. Özel mevzuat metni niteliğinde olan yönetmelik hükmü gereğince maden atıklarının her türlü hakkı işletmeciye yani rödovansçıya ait olmalıdır.

3.3.2 Sözleşmenin sona ermesi halinde ruhsat sahibinin borçları

Rödovans sözleşmesinin sona ermesi halinde kanun koyucu rödovansçıya çeşitli borçlar yüklediği gibi ruhsat sahibine de bazı borçlar yüklemiştir. Bunların en önemlisi sözleşme konusu malı teslim almaktır⁷⁹². Bu borç rödovansçının teslim borcunun bir karşılığıdır. Rödovans sözleşmesinde rödovansçının teslim edeceği husus temel olarak işletme ruhsatından doğan haklardır. Ancak bilindiği üzere bu hakların maddi şekilde yansması maden alanının işletmesidir. Bundan dolayı rödovansçı maden alanının işletmesini ruhsat sahibine teslim etmekle borcundan kurtulmuş olacaktır. Ruhsat sahibi usulüne uygun bir şekilde teslim edilen sözleşme konusunu kabul etmekle mükelleftir. Ancak bu ifade ruhsat sahibinin usule aykırılık içeren her türlü teslimi reddetme hakkı olduğu şeklinde anlaşılmamalıdır. Ruhsat sahibi ancak sözleşme konusu yerine tamamen farklı bir husus teslim edilirse teslim almaktan kaçınabilecektir. Aksi takdirde teslim almaktan kaçınmak ruhsat sahibini alacaklı temerrüdüne düşürecektir. Yani ruhsat sahibi sözleşme konusunda var olan ufak tefek eksikliklere rağmen teslimi kabul etmekle mükelleftir. Var olan bu

⁷⁹⁰ R. G. Tarih/Sayı: 15.07.2015/29417

⁷⁹¹ (1) İşletmeci;

a) Maden atıklarının miktarının azaltılması, işleme tabi tutulması, geri kazanımı, yeniden kullanımı, maden sahası dışında başka bir alanda hammadde olarak kullanılması ve bertarafına yönelik atık yönetim planını Ek-1’de belirtilen esaslar doğrultusunda ÇED Raporu veya Proje Tanıtım Dosyası ekinde Bakanlığa veya İl Müdürlüğüne sunmakla, atık yönetim planını beş yılda bir gözden geçirmekle yükümlüdür.

⁷⁹² Altaş, s. 280; Kılıçoğlu, s. 486; Nomer, s. 136-137

eksikliklerin yaptırımını ancak tazminat olacaktır. Ruhsat sahibinin buna dayanarak teslimi reddetme hakkı yoktur⁷⁹³.

Ruhsat sahibinin sözleşmenin sona ermesi halinde ifa etmesi gereken bir diğer borcu ise rödovansçının yapmak zorunda olmadığı halde yapmış olduğu masrafları iade etmektir⁷⁹⁴. Bilindiği üzere rödovansçının maden sahasını iyi bir şekilde işletme yükümlülüğü vardır. Rödovansçı bu borç kapsamında maden sahasını işletirken makul, orta zekâlı bir kimsenin o şartlar altında göstermekle yükümlü olduğu özeni sergilemelidir⁷⁹⁵. Ancak bilindiği üzere burada rödovansçıya yüklenen edim onun ekonomik olarak mahvına yol açacak şekilde ağır değildir. Bundan dolayı bazı edimler bu borcun kapsamı dışında değerlendirilecektir. Rödovansçı bu tarz masraflar yaparsa bunları ruhsat sahibinden talep etme hakkına sahiptir. Ruhsat sahibinin karşılamak zorunda olduğu masraflara maden sahasının tamamının işlenebilir hale getirilmesi için yapılan harcamalar örnek gösterilebilecektir.

⁷⁹³ Altaş, s. 281; karşı. Kılıçoğlu, s. 488-489; Von Tuhr, s. 536, Tandoğan, Cilt 2, s. 187

⁷⁹⁴ Altaş, s. 281-282; Gümüş, Özel, s. 310; Nomer, s. 138; Von Tuhr, s. 540

⁷⁹⁵ Eren, Özel, s. 443

SONUÇ

Ülkemizde madencilik faaliyetleri gayet yaygın olarak yürütülmektedir. Özellikle kömür ve kum, çakıl, mermer türleri her yöremizde işlenegelmiştir. Fakat maalesef buna paralel olarak gerekli hukuki alt yapı oluşturulamamıştır. Maden hukukunu klasik özel hukuk-kamu hukuku ayrımı bağlamında net bir yere oturtmak mümkün değildir. Çünkü maden hukuku hem ruhsatlama hem de devlet hakkı ve özel idare payının ödenmesi ve faaliyetlerin denetimi sürecinde kamu ile sıkı bir bağ içerisindedir. Bununla birlikte çıkarılan ürünlerin satışa hazır hale getirilmesi, işletmenin iş sağlığı ve güvenliği hükümleri ve verdiği zararlar bakımından özel hukuk ile ilişkilidir. Bundan dolayı maden hukuku alanında yapılacak olan düzenlemelerin çok dikkatli bir şekilde ihdas edilmesi gerekmektedir. Tez konusu olarak işlediğimiz rödovans sözleşmesi ise hakkında pek az şey söylenen ama bununla birlikte uygulamada sıklıkla kullanılan ve suiistimal edilmesi halinde ciddi kazalara sebep olabilen bir maden işletim sistemidir. Bundan dolayı bu işletim sisteminin detayları yabancı hukuk sistemleriyle kısmen de olsa karşılaştırmalı olarak anlatılmaya çalışıldı. Yapılan bu çalışma bir maden hukuku kavramını medeni hukuk penceresinden açıklamaya çalışan ilk eserlerden birisidir. Eserin ilk olması hasebiyle eksikliği çoktur. Dolayısıyla mükemmellik iddiasından pek uzaktır. Ancak bundan sonra maden hukuku alanında çalışma yapmak isteyen araştırmacılara ve uygulamacılara bir örnek olması açısından önem teşkil etmektedir.

Çalışmamda rödovans sözleşmesini Yargıtay'ın istikrar bulmuş kararları sebebiyle ürün kirası sözleşmesinin sistematiği ile anlatmaya çalıştım. Dolayısıyla tezin bölümleri bu sisteme göre dizayn edilmiştir.

Birinci bölümde rödovans sözleşmesi hakkında genel bilgiler verilmeye çalışılmıştır. Özellikle 6592 sayılı kanun ile getirilen rödovans sözleşmesi yaparken alınması gereken Bakanlık izninin sözleşmeye olan etkisinin belirlenmesi önem teşkil etmektedir. Bir ürün kirası türü olarak rödovans sözleşmesinin unsurları; tarafların anlaşması, ruhsat sahibinin usulüne göre alınmış bir işletme ruhsatından doğan

hakları devretmesi ve rödovansçının bunun karşılığında ruhsat sahibine bir bedel ödemesidir. Görüldüğü gibi bu unsurlar arasında idari bir makamdan izin almak gibi bir kalem yoktur. Bundan dolayı Bakanlık izni ancak rödovans sözleşmesine getirilmiş bir geçerlilik şartı olarak değerlendirilebilecektir. Yani rödovans sözleşmesi söz konusu üç unsur tamamlanınca kurulmuş olacak ancak Bakanlık izni alınıncaya kadar hükümlerini doğurmaya balamayacaktır. Bu iznin alınmamasının yaptırımını noksanlıktır. Rödovans sözleşmesi, Bakanlık izni alınınca unsurların tamamlandığı andan itibaren geçerli bir şekilde kurulmuş sayılacaktır.

Birinci bölümden değinilmesi gereken bir diğer konu ise hukukumuzda ilk defa yapılı olan maden hukukundaki hakların tespiti ve sınıflandırılmasıdır. Bu haklar yabancı hukuk sistemleri ile karılatırılmalı olarak anlatılmıştır. Bu bölümde tespit edilip açıklanan haklar şunlardır; madenlerin mülkiyeti, ruhsatın ruhsat sahibine verdiği hak, rödovans sözleşmesinin rödovansçıya verdiği hak, rödovans sözleşmesinin ruhsat sahibine verdiği hak, arazi sahibinin arazi ve madenler üzerinde sahip olduğu hak ve rödovansçının maden çıkarılan arazi üzerinde sahip olduğu hak. Bu hakların niteliklerinin tespiti ve birbirlerinden ayırt edilmesi maden hukukunun teorisi için çok önemlidir.

Rödovans sözleşmesinin sınıflandırılması ise birinci bölüm açısından değinilmesi gereken son balıktır. Uygulamada rödovans sözleşmeleri genellikle herhangi bir sınıflandırmaya tabi tutulmadan tamamen tarafların iradelerine göre dizayn edilmektedir. Bundan dolayı ise ortaya son derece karışık bir sistem çıkmaktadır. Bu sebeple rödovans sözleşmelerinin sınıflandırılması ve buna çeşitli sonuçlar bağlanması zaruridir. Çalışmamızda rödovans sözleşmeleri iki ayrı sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Bunların ilki ödemenin yapılı tarzına göre yapılan sınıflandırmadır. Buna göre rödovans sözleşmeleri; genel rödovans sözleşmesi ve itirakli rödovans sözleşmesi olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu ayrım, yapılacak ödemenin çıkarılacak ürüne bağlı olup olmamasına göre düzenlenmektedir. İtirakli rödovans sözleşmesi ise kendi içerisinde birim bazlı rödovans sözleşmeleri ve ad valorem yani değer bazlı rödovans sözleşmeleri olarak ikiye ayrılmaktadır.

Rödovans sözleşmeleri ayrıca ruhsatın ruhsat sahibine sağladığı hak yönünden de sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Buna göre rödovans sözleşmeleri çıkarılan ürünün aynı üzerinde bir aynı hak sağlayan ve ürünün değeri üzerinde bir nisbi hak sağlayan sözleşmeler olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Yapılı olan bu sınıflandırma diğer

hukuk sistemlerinden esinlenerek yapılmış olmakla birlikte kullanılan terimler Türk Hukuk sistemine tamamen yabancı değildir. Ancak bu sınıflandırma ilk defa sistemli bir şekilde ifade edilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde ise rödovans sözleşmesinde tarafların hak ve borçları incelenmiştir. Öncelikle ruhsat sahibinin daha sonra ise rödovansçının borçları mercek altına alınmıştır. Ruhsat sahibinin TBK'dan kaynaklanan ve değinilmesi gereken en önemli borcu ayıba karşı tekeffül borcudur. Öncelikle rödovans sözleşmesine kira sözleşmesinin genel hükümlerinin kıyasen uygulanacağını ve TBK m. 304 ila 308 hükümlerinin burada geçerli olacağını belirtmek gerekmektedir. Bu maddeler farklı farklı hükümler içermektedir. Bundan dolayı hangi ayıp durumunda hangi hükümlerin uygulanacağını tespit edilmesi gerekmektedir. Bu tespit ayıbın derecesi önem arz etmektedir. Bazı çok önemli ayıp durumlarında sözleşmeye konu mal teslim edilmemiş sayılacaktır. Teslim olmadığı için de ayıba karşı tekeffül hükümlerine değil sadece borçlunun temerrüdü hükümlerine başvurulacaktır. Bundan bir derece daha hafif olmakla beraber yine de önemli ayıp teşkil eden durumlarda ise TBK m. 304'e göre rödovansçı bir seçim hakkına sahiptir. Buna göre rödovansçı isterse borçlunun temerrüdü hükümlerine isterse kiralananın sonradan ayıplı hale gelmesinden kaynaklanan sorumluluk hükümlerine başvurabilecektir. Kiralananın önemli olmayan ayıplarla teslimi halinde ise sadece kiralananın sonradan ayıplı hale gelmesinden kaynaklanan sorumluluk hükümleri uygulama sahası bulacaktır. Son olarak kiralanda sonradan ortaya çıkan ayıplar önemli olup olmadığına bakılmaksızın kiralananın sonradan ayıplı hale gelmesinden kaynaklanan sorumluluk hükümlerine tabi olacaktır.

Ayıp bahsinde ayrıca maddi ayıp-ekonomik ayıp-hukuki ayıp ayırımına değinilmelidir. Yukarıda da detaylı olarak anlatıldığı üzere rödovans sözleşmesi aslında bir nevi hak kirasıdır. Bundan dolayı bu sözleşmede maddi ayıp durumunun ortaya çıkma ihtimali ekonomik ayıp ve hukuki ayıba göre daha düşüktür. Uygulamada genellikle madencilik için alınması gereken izinlerin alınmaması gibi hukuki ayıplar ile vaat edilenden daha az ürün çıkması gibi ekonomik ayıplarla karşılaşmaktadır.

Ruhsat sahibinin borçlarından bir diğer tanesi de zapta karşı tekeffül borcudur. Bilindiği üzere zapt üçüncü kişilerin sözleşme konusu mal üzerinde kiracının hakkıyla bağdaşmayan üstün hak iddialarıdır. Bu borç rödovans sözleşmesi için

düşünüldüğü takdirde üçüncü kişilerin üzerinde hak iddia edebileceği toplam üç kavram vardır. Bunlar; sözleşmeye konu olan işletme ruhsatı, ruhsata konu olan maden ve madenin çıkarıldığı arazidir. Bu üç kavram üzerinde üçüncü kişilerin rödovansçının menfaatiyle çatışan iddiaları olması mümkündür. Bunların en önemlisi rödovans sözleşmesine konu olan işletme ruhsatının sonradan bir üçüncü kişiye devredilmesidir. Zapt hükümlerine göre kiralanan malın maliki değişince yeni malik doğrudan kira sözleşmesinin tarafı olmaktadır. Rödovans sözleşmesinde de kiralanan şey olan işletme ruhsatının maliki değiştiği için ruhsatın yeni sahibi sözleşmenin tarafı olmalıdır. Kanaatimce eski rödovans sözleşmesi varlığını devam ettirdiği ve ruhsat devirleri de Bakanlık denetiminde gerçekleştiği için işletme ruhsatının el değiştirmesi durumunda rödovans sözleşmesi için Bakanlıktan tekrar izin almaya ihtiyaç yoktur.

Ruhsat sahibinin değinilmesi gereken son borcu işletme ruhsatına ait vergi ve benzeri ödemeleri yüklenme borcudur. Bu borç kaynağını TBK m. 302'den almaktadır. Kanaatimce madencilik faaliyetleri sebebiyle idareye ödenmesi gereken devlet hakkı bu borcun kapsamına girmemektedir. Çünkü TBK m. 302'den kaynaklanan bu borç ruhsat sahibine ancak ve ancak işletme ruhsatının mülkiyetinden kaynaklanan ödemeleri yüklemektedir. Bir diğer deyişle TBK m. 302 kapsamındaki ödemeleri yapmak için sözleşme konusu mala malik olmak yeterlidir. Herhangi bir şekilde malı işletmeye gerek yoktur. Oysaki devlet hakkı işletme ruhsatının mülkiyetinden değil işletilmesinden kaynaklanmaktadır. Bunun en önemli kanıtı devlet hakkının ancak işletme izni alındıktan sonra ödenmeye başlanması ve hesaplanma yönteminin tamamen çıkarılan ürünler üzerine bina edilmesidir. Dolayısıyla sonuç olarak devlet hakkını ödemek ruhsat sahibinin değil rödovansçının borcudur.

Ruhsat sahibinin borçları bitirildikten sonra ise rödovansçının borçlarına geçilmiştir. Burada en önemli konu rödovansçının madencilik faaliyetlerinden doğan zararları karşılama borcudur. Bu kısım Türk Hukuku'nda ilk defa sistematize edilmesi açısından kıymetlidir. Öncelikle bu konuda bir genel kural konulmuştur. Bu kural ise madencilik işletmelerinin önemli ölçüde tehlike arz eden işletmeler olması sebebiyle TBK m. 71'de düzenlenen tehlike sorumluluğudur. Buna göre ruhsat sahibi işletme sahibi, rödovansçı ise işleten olarak doğan zararlardan kusursuz olarak sorumludur. Ancak bu genel kuralın temel olarak 3 tane istisnası mevcuttur. Bunlar;

maden çıkarılan araziye verilen zararlar, iş sağlığı ve güvenliği hükümlerinden kaynaklı zararlar ve Çevre Kanunu'ndan kaynaklanan zararlardır.

Maden çıkarılan araziye verilen zararlar ruhsat sahibi ile arazi sahibi arasında bir irtifak hakkı olması hasebiyle TBK m. 71'de düzenlenen genel kurala tabi olmayacaktır. Araziye verilen zararlar ancak irtifak hakkı bağlamında değerlendirilecektir. Burada değinilmesi gereken bir diğer nokta ise her ne kadar madeni rüdevansçı işletse de zarardan ruhsat sahibinin sorumlu olmasıdır. Bunun sebebi ise irtifak hakkının tarafı olarak ruhsat sahibinin görünmesidir. Doğal olarak daha sonra ruhsat sahibi ödemiş olduğu tazminatlar için rüdevansçıya rücu edecektir.

İkinci istisna olan iş sağlığı ve güvenliği hükümlerinden kaynaklı zararlar ise Maden Kanunu ek 7. maddeden kaynaklanmaktadır. Bu maddeye göre iş sağlığı ve güvenliği hükümlerinden kaynaklı zararlardan rüdevansçı tek başına sorumlu tutulacaktır. Ruhsat sahibinin herhangi bir sorumluluğu yoktur. Ancak madde hükmüne göre ruhsat sahibinin Maden Kanunu'ndan kaynaklı diğer sorumlulukları devam etmektedir.

Son istisna ise Çevre Kanunu'ndan kaynaklanan zararlardır. Çevre Kanunu'nun 28. maddesine göre kirleten kusur aranmadan sorumlu olacaktır. Bundan dolayı çevre zararlarından kirleten olarak sadece rüdevansçı kusursuz olarak sorumlu tutulacaktır. Ancak TBK m. 71 burada uygulanmayacaktır.

Çalışmanın son bölümü olan üçüncü bölümde ise rüdevans sözleşmesinin sona erme halleri ve buna bağlanan sonuçlar ele alınmıştır. Bu bağlamda öncelikle ürün kirasından kaynaklı sona erme sebepleri incelenmiş daha sonra ise Maden Kanunu'ndan kaynaklı sebepler gözden geçirilmiştir. Bunun sebebi ise rüdevans sözleşmesine konu olan işletme ruhsatı herhangi bir sebeple sona erince doğal olarak rüdevans sözleşmesinin de sona ermesidir. Ancak maalesef işletme ruhsatının hangi hallerde sona erdiğini ne Maden Kanunu ne de Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği sistematik bir şekilde düzenlememiştir. Bu konu ancak yan hükümler halinde veya farklı maddeler içerisinde birkaç cümle ile geçiştirilmiştir. Kanaatime göre işletme ruhsatının sona erme halleri şu şekilde sıralanabilecektir; ruhsat süresinin dolması, ruhsat sahibinin iflas etmesi, ruhsat sahibinin ölmesi ve ruhsat sahibinin bazı yükümlülüklerini yerine getirmemesi.

Bu şekilde çalışma sona ermiştir. Eserde pek çok maden hukuku kavramı ilk defa özel hukuk felsefesiyle tanımlanmaya çalışılmıştır. Temennimiz bu çalışmanın hukuk sistemimizde bir boşluk doldurması ve bundan sonra yapılacak çalışmalara ön ayak olmasıdır. Bu eser özellikle yapılması zaruri olan kanunlaştırma hareketleri için bir katalizör vazifesi görürse amacına ulaşmış olacaktır.

KAYNAKLAR

- Acar, Faruk, **Kira Hukuku Şerhi (TBK m. 299-312)**, 2. Baskı, Beta Basım Yayın, Ocak 2015
- Akçın, N. A., “Maden İş Kazalarına Genel Bir Bakış”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 41-67
- Akers, John K. H., “Overriding Royalty Interests: Pitfalls, Precedent and Protection”, **Rocky Mountain Mineral Law Foundation 50. Annual**, Chapter 21, s. 1-42
- Akipek, Jale/Akıntürk, Turgut, **Eşya Hukuku**, 1. Baskı, Beta Basım Yayın, İstanbul 2009
- Akın, Ümit, **İdare Hukuku Açısından Kıyıların Tabi Olduğu Hukuki Rejim**, Yetkin Yayınları, Ankara 1998
- Akpan, George S., “Host Community Hostility To Mining Projects: A New Generation Of Risk? (Host Community)”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 311-329
- Akpan, George S., “Host State Legal And Policy Responses To Resource Control Claims By Host Communities: Implications For Investment In The Natural Resources Sector (Implications)”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 283-309
- Alpay, P., “Rödovans Sözleşmesinin Hasılat Kirası ve Alt İş Verenlik Hükümleri Yönünden Değerlendirilmesi”, **Maden Hukuku Bildirileri Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 239-256
- Altaş, Hüseyin, **Hâsılat ve Şirket Kirası**, Yetkin Yayınları, Ankara 2009
- Anıl, Mesut, “Zeytin Yasasının Maden İşletmeciliği Üzerindeki Olumsuz Etkisi”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 423-445
- Antalya, Gökhan, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I**, 2. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul Nisan 2013
- Aral, Fahrettin/Ayrancı, Hasan, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, 11. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2015
- Arıtan, A. E./Şensöğüt, C./Can, M. F., “Hukuki Açidan Madencilikte Toz İle Mücadele”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 611-627
- Arkan Serim, Azra, **Hâsılat Kirasında Tarafların Hak ve Borçları**, Beşir Kitabevi, İstanbul 2010
- Arpacı, Abdulkadir, **Kira Hukuku ve Uygulaması**, İstanbul 2002
- Arslan, Zeynep, **Ürün Kirası Sözleşmesinin Sona Ermesi ve Kiralananın İadesi**, Adalet Yayınları, Ankara 2016
- Ayan, Mehmet, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 10. Baskı, Mimoza Yayıncılık, Eylül 2015, (Genel)
- Ayan, Mehmet, **Eşya Hukuku III (Sınırlı Ayni Haklar)**, 7. Baskı Mimoza Yayıncılık, Eylül 2015, (Sınırlı Ayni Haklar)
- Aybay, Aydın/Hatemi, Hüseyin, **Eşya Hukuku**, 4. Baskı, Vedat Kitapçılık, Ekim 2014
- Aydemir, Efrail, **Yeni Türk Borçlar Yasasına Göre Kira Hukuku**, 4. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2016

- Aydınlı, İbrahim, “Maden ve İnşaat Sektöründe 167 ve 176 Sayılı ILO Sözleşmelerinin Getirdiği Sorumluluk Esasları ve 6331 Sayılı Kanunla Olan Uyumu”, **KTO Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:1 Sayı:1, Konya Ocak 2016, s. 29-44
- Aydoğdu, Murat/Kahveci, Nalan, **Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, 2. Baskı, Adalet Yayınları, Ankara Ekim 2014
- Ayhan, Fatma, **İdarenin Taraf Olduğu Kira Sözleşmelerinin Hukuki Rejimi (Kamu Hukuku İle Özel Hukukun Bir Karşılaşma Noktasına İlişkin İnceleme)**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul Kasım 2013
- Baldwin, Christopher G., “Understanding Royalty Structures”, **Structuring More Effective Mining Ventures**, Canada February 17-18 2003, s. 1-21,
<http://www.lawsonlundell.com/resources-news-353.html> (E. T. 13.10.2015)
- Bankes, Nigel, “Private Royalty Issues: A Canadian Viewpoint”, s. 1-68, February 2003,
<http://www.law.ucalgary.ca/files/law/rmli-royalty-paper-feb-2003-final.pdf> (E. T. 13.10.2015)
- Barlas, Nami, **Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar**, İstanbul 1992
- Barton, Barry, “Title Registration In Common Law Jurisdictions”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 375-387
- Basset, Robert A./BECKER, Ricardo, “Myth or Reality: Has Environmental Regulation Destroyed The Us Mining Industry?”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 697-711
- Bastida, Elizabeth, “Mineral Law: New Directions?”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 409-425, (Directions)
- Bastida, Elizabeth, “Mining Law In The Context Of Development An Overview”, **International Competition For Resources: The Role Of Law, State And Markets**, Dundee University Press, 2008, s. 101-136, (Overview)
- Baş, Harun Hakan, **Maden Hukuku İle İlgili İdari Yargı Kararları ve Mevzuat**, Beta Yayınevi, 1. Baskı, Ankara 2009
- Baycık, Gaye, “Rödovans Sözleşmesinin Hukuki Niteliği ve Tarafların İş Sağlığı ve Güvenliği Yükümlülükleri”, **Sarper Süzek’e Armağan I. Cilt**, İstanbul Ekim 2011, s. 1895-1956
- Becker, Herman, **İsviçre Medeni Kanunu Şerhi/Borçlar Hukuku, II. Bölüm-Özel Borç İlişkileri (M. 184-551)**, Yargıtay Yayını No: 24, Ankara 1993 (Çev. A. Suat Dura)
- Brewer, Keith. “Trends and Directions In Mining Taxation In The 2000s”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 517-530
- Büyükkay, Yusuf, **Eser Sözleşmesi**, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2014, (Eser)
- Büyükkay, Yusuf, “Akaryakıt Bayilik Sözleşmelerinin Kararlaştırılan Süreden Önce Sona Ermesi Sebebiyle, Daha Önceden Bayiye Bayilik Sözleşmesi, İntifa Bedeli Ya Da Tapuya Şerh Edilmiş Kira Sözleşmesi Bedeli Olarak Yapılan Kazandırmaların İadesi Konusunda, Yargıtay Kararları Işığında Bir Değerlendirme”, **Fatih Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 2, Sayı 2, Haziran 2014, s. 11-30, (Akaryakıt)
- Campbell, Bonnie, “The Challenges Of Development, Mining Codes In Africa And Corporate Responsibility”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends And Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 801-822
- Cansel, Erol, **İsviçre Hukuku, Fransız Hukuku ve Alman Medeni Kanunu ile Mukayeseli Olarak Türk Hukukunda Hâsılat Kirası**, Desen Matbaası, Ankara 1953
- Cansel, Erol/ Özel, Çağlar, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 1**, Seçkin Yayınları, Ankara 2014 Kasım

- Clark, Allen L., "Government Decentralisation And Resource Revenue Sharing", **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 549-568
- Clark, Jennifer, "Socio-Cultural Due Diligence In The Mining Industry", **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends And Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, 331-352
- Çabri, Sezer, **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Kiraya Verenin Ayıptan Sorumluluğu**, Adalet Yayınevi, Ankara 2013
- Çankaya, Osman Güven, "Rödovans Sözleşmesi Alt İşverenlik Sözleşmesi Midir?", **Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi**, C.13, S.3, Ankara 2014, s. 1-21, <http://www.kamu-is.org.tr/pdf/1331.pdf> (E.T. 22.10.2015)
- Çelik, Ahmet Çelik, **6098 Sayılı Borçlar Kanununda Yeni Bir Düzenleme İşletme Tehlikeleri ve Tehlike Sorumluluğu**, s. 1-8, (E. T. 10.03.2016)
<http://www.tazminathukuku.com/arastirma-yazilari/6098-sayili-turk-borclar-kanunu-nda-yeni-bir-duzenleme-isletme-tehlikeleri-ve-tehlike-sorumlulugu.htm>
- Çelikbiz, Yunus, **Lisans Sözleşmeleri**, s. 1-17,
<http://www.hukukiboyut.com/arsiv/d2010126151651.pdf> (E. T. 19.02.2016)
- Dale, Michael, "Comparative International And African Mineral Law As Applied In The Formation Of The New South African Mineral Development Legislation", **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 823-852
- Dalupan, Maria C. G., "Mining and Sustainable Development: Insights From International Law", **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends And Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 149-169
- Danielson, Luke J., "Evolution Of Global Standards In The Extractive Sector: The Growing Role Of The World Bank Group", **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 197-219
- De Sa, Paulo, "Mineral Policy: A World Bank Perspective", **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 493-504
- Değerli, E., "Çevre Mevzuatı Uygulamasında Yeterlilik Belgesi Almış Kurum/Kuruluşlar İle Çevre Görevlisinin Rolü", **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 283-322
- Değerli, E./Güner, M. O., "Madencilikte Çevre Mevzuatı ve ÇED Yönetmeliği Uygulamaları", **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 323-412
- Dempsey, Stan/Parcel, Randy L., "The Evolution Of The Mining Royalty", **Rocky Mountain Mineral Law Foundation 53. Annual**, Chapter 30, s. 1-32
- Develioğlu, Hüseyin Murat, **Hâsılat Kirası Sözleşmesinden Doğan Uyuşmazlıklara Uygulanacak Hükümler**, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Erdoğan Teziç'e Armağan, İstanbul 2007, s. 931-948
- Egemen, Erhan, "Yargı Kararları Işığında Başbakanlığın 2012/15 Sayılı Genelgesi", **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 573-590
- Erbek, Özge, "Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmelerinin Hukuki Niteliği", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 11 Sayı: 2, İzmir 2009, s. 1-68
- Erdem, Ercüment, **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde Ürün Kirası**, Haziran 2013
<http://www.erdem-erdem.com/articles/6098-sayili-turk-borclar-kanunu-cercevesinde-urun-kirasi/> (E.T. 19.03.2016)
- Erekmekçi, Müge/Süleymanoğlu, Gizem, "Rödovans Sözleşmesi", **İstanbul Barosu Dergisi**, Cilt: 90 Sayı: 1 Yıl: 2016, s. 133-145
- Eren, Fikret, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, Yetkin Yayınları 2. Baskı, Ankara 2015, (Özel)

- Eren, Fikret, **Borçlar Genel Hükümler**, 19. Baskı, Yetkin Yayınları, 2015 Ankara, (Genel)
- Eren, Fikret/Başpınar, Veysel, **Toprak Hukuku**, Yetkin Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2007
- Ergüzeloğlu Kilim, Esra, “ **Madencilik Sektöründe Taşeronlaştırma Ve Özelleştirme Yöntemi: Rödovans**”, <http://esrakilim.blogcu.com/madencilik-sektorunde-taseronlastirma-ve-ozellestirme-yontemi-r/3306167> (E.T. 22.10.2015)
- Erman, Hasan, **Eşya Hukuku Dersleri**, 6. Baskı, Der Yayınları, Ocak 2016
- Ertaş, Şeref, **Çevre Hukuku ve Hayvan Hakları Hukuku**, 2. Baskı, İleri Yayınevi, İzmir Ocak 2012, (Çevre)
- Ertaş, Şeref, **Eşya Hukuku**, 12. Baskı, Fakülteler Barış Kitabevi, Ekim 2015, (Eşya)
- Esener, Turhan/Güven, Kudret, **Eşya Hukuku**, 5. Baskı, Yetkin Yayınları, Kasım 2012
- Fambrough, Judon, “**Minerals, Surface Rights and Royalty Payments**”, Texas 2009, s. 1-11, <https://assets.recenter.tamu.edu/documents/articles/840.pdf> (E.T. 22.10.2015)
- Fındıklıgil, Yücel, **Maden Hukuku**, İstanbul 1966
- Göğer, Erdoğan, **Maden Hukuku**, Ankara 1979
- Guj, Pietro / Bocoum, Boubacar / Limerick, James / Meaton, Murray / Maybee, Bryan, **How To Improve Mining Tax Administration and Collection Frameworks A Sourcebook**, The World Bank, April 2013
- Gülan, Aydın, **Maden İdare Hukukumuzun Ana İlkeleri ve Temel Müesseseleri**, Lamure Yayınevi, İstanbul 2008
- Gümüş, Alper, **Yeni 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Kira Sözleşmesi**, 2. Baskı, Vedat Kitapçılık, 2012, (Kira)
- Gümüş, M. Alper, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler Cilt 1**, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013, (Özel)
- Günay, Ömer, **Maden Hukuku Kavramlar İlkeler Tanımlar**, Seçkin Yayınları, Ankara Şubat 2016, (Maden Hukuku)
- Günay, Ömer, “Maden Hukukunda Temel Kavramlar”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 69-80, (Temel Kavramlar)
- Güngör, N./Demir, B. G./Akbulut, A./Dost, M., “Madencilik Faaliyetlerinin ÇED Yönetmeliğindeki Yeri”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 413-421
- Güray, Burcu/Abut, Metin, “Maden Mevzuatındaki Son Gelişmeler Işığında İşçi Hakları ve İş Güvenliği”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 149-173
- Harries, Karl J. C., “The Dilemma of Mining Royalty: Contractual or Realty Interest”, **Natural Resources Forum**, Vol. 22, No. 1, s. 1-13, 1998
- Hatemi, Hüseyin, **Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku**, İstanbul 1994
- Hatemi, Hüseyin/Gökyayla, Emre, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm**, 3. Baskı, Vedat Yayıncılık, İstanbul 2015
- Hatemi, Hüseyin/Serozan, Rona/Arpacı, Abdulkadir, **Borçlar Hukuku Özel Bölüm**, İstanbul 1992
- Haynes, Craig A./Catlin, Amanda, “Special Royalty Litigation Issues: Class Actions”, **Rocky Mountain Mineral Law Foundation 2003 September Special**, Chapter 15, s. 1-27
- Hoskin, Wanda M. A., “Mine Closure: The 21st Century Approach: Avoiding Future Abandoned Mines”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 627-639
- Hukuk Türk İçtihat ve Bilgi Bankası
- İkizler, Metin, “Avrupa Haksız Fiil Hukuku İlkelerinde Tehlike Sorumluluğu ve Türk Hukuku İle Kısaca Karşılaştırılması”, **Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ’e Armağan Cilt III**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir 2015, s. 3241-3260
- İnceoğlu, Murat, **Kira Hukuku Cilt I**, 1. Baskı, 12 Levha Yayıncılık, Mart 2014

- Kahveci, Nihat, **Alt Kira ve Kiranın Devri**, Yetkin Yayınları, 2005 Ankara
- Karahasan, Murat Hasan, **Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri-3**, 1. Baskı, Seçkin Yayınları, 2004 Ankara
- Kazancı İctihat Ve Bilgi Bankası**
- Kılıç, Fethi/ Kılıç, Ümmügülsüm, “Maden Kazalarında Sorumluluk ve Önleyici Tedbirler”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 733-742
- Kılıçoğlu, Ahmet, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 19.Baskı, Turhan Kitabevi, 2015
- Kirchhoff, Bruce C./ Kahalley, Karol L., “International Mining Royalty Issues”, **Rocky Mountain Mineral Law Foundation 57. Annual**, Chapter 15, s. 1-48, Texas 2011, <http://www.conwaygreene.com/RmmlfDigitalLibrary/main.asp>
- Koca, Mustafa, “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun Kira Sözleşmesine İlişkin Genel Hükümlerine Göre Ürün Kirasının Sona Ermesi”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt XIX, Ekim 2015, Sayı 4, Ankara Ocak 2016, s. 129-144
- Kocaman, R./Kayar, B./Kocaman, B., “Rödovans Sözleşmelerine Maden Hukuku Açısından Bir Bakış”, **Maden Hukuku Bildirileri Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 223-238
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip/ Serozan, Rona/ Hatemi, Hüseyin/ Arpacı, Abdulkadir, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm Birinci Cilt**, 6. Baskı, Filiz Yayınları, İstanbul 2014
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip/ Serozan, Rona/ Hatemi, Hüseyin/ Arpacı, Abdulkadir, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm Cilt Üç**, 6. Baskı, Filiz Yayınları, İstanbul 2014
- Köse, M. / Karadeniz M., **Madencilikte Yabancı Sermaye: Peru ve Türkiye Örneği**, Türkiye 17 Uluslararası Madencilik Kongresi ve Sergisi-Tumaks 2001, s. 265-271
- Kubilay, Huriye/Akdemir, Pınar, “Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortası Taraflarının Yükümlülükleri”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 629-648
- Kula, M., “Agrega İşletmeciliğinin Türk Hukuk Sistemi İçerisindeki Yeri”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 257-281
- Kuşçu, Mustafa, **Maden Hukuku Ve Uygulamaları**, Birinci Baskı, Isparta 2007
- Kuzu, Burhan, **Sağlıklı ve Dengeli Bir Çevrede Yaşama Hakkı (Çevreye Bir Kamu Hukuku Yaklaşımı)**, İstanbul 1997
- Lauriol, Thierry M., “Recent Trends In Mining Legislation In French Speaking African Countries”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 875-886
- “**Mineral Royalties and Statistics in NSW Guidelines for Compliance**”
http://www.dpi.nsw.gov.au/_data/assets/pdf_file/0007/218482/Mining-royalties-and-statistics-in-NSW-Guidelines-for-compliance-Non-coal.pdf (E.T. 31.10.2015)
- Morgan, Peter G., “An Overview Of The Legal Regime For Mineral Development In The United Kingdom”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 1081-1094
- Nomer, Haluk, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 14. Baskı, Beta Basım Yayın, İstanbul Ekim 2015
- Nomer, Haluk/Ergüne, Mehmet Serkan, **Eşya Hukuku: Zilyetlik ve Tapu Sicili**, 2. Baskı, 12 Levha Yayıncılık, İstanbul 2015
- Nwokoo, Amaechi, “The Trade-Off Between A Country’s Obligation To Protect The Environmental Rights Of Its Citizen and Its Desire To Maximise The Economic Benefits That Flow From Mining Operations- The Ok Tedi Saga”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 953-967
- Oğuzman, M. Kemal/ Öz, Turgut, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 1**, 13. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul Ekim 2015, (Cilt 1)

- Oğuzman, M. Kemal/ Öz, Turgut, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 2**, 12. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2016, (Cilt 2)
- Oğuzman, Kemal/Seliçi, Özer/Okday Özdemir, Saibe, **Eşya Hukuku**, 18. Baskı, Filiz Kitap Evi, İstanbul Kasım 2015
- Oser/Schönenberger, **İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi- Eski Kefillik, Yeni Kefillik, Kumar, Bahis, Sağlığınca Gelir, Sağlığınca Bakma Sözleşmeleri**, Ankara 1964, Çev. İsmet Sungurbey
- Ossa, Juan Luis, “Recent Developments In Latin American Mining Legislation”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 759-768
- Otto, James, “Security Of Mineral Tenure: Time Limits”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends And Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 353-373
- Östensson, Olle, “Players In The Mineral Industry”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 429-449
- Öz, Turgut, **Öğreti ve Uygulamada Sebepsiz Zenginleşme**, Kazancı Kitap Ticaret A. Ş., İstanbul 1990, (Sebepsiz Zenginleşme)
- Öz, Turgut, “Taşınmazda Mevcuttan Fazla Pay Satımında Satış Vaadinin Önceliği ve Bu Konudaki Yargıtay Kararının Eleştirisi”, **Prof. Dr. Kemal OĞUZMAN’ın Anısına Armağan**, İstanbul 2000, (Taşınmaz)
- Özdamar, “Maden Hakkının Verilmesi ve Bu Hakkın Devri”, **Prof. Dr. Turhan Tûfan YÜCE’ye Armağan**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir 2001, s. 119-148, (Maden Hakkı)
- Özdamar, Demet, “Maden Hakkı ve Maden İrtifakı”, **Prof. Dr. Mahmut Tefvik BİRSEL’e Armağan**, (D.E.Ü. Yayını), İzmir 2001, s.319-335, (Maden İrtifakı)
- Özdemir, N., “3213 Sayılı Maden Kanunu Kapsamında İdari Para Cezalarının Değerlendirilmesi”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 551-572
- Özen, Burak, **Türk Medeni Hukukunda Eşya Üzerinde İntifa Hakkı**, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2008
- Özkan, E./Özfirat, M. K./Kahraman, B./Sayın, Ü., “Blok Devrilmesi İşlemi Sırasındaki Tehlikelerin Ön Tehlike Analizi İle Değerlendirilmesi”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 447-462
- Öztoprak, Sezin, **Kömür Ocaklarının Özel Hukuk Kişileri Tarafından İşletilmesi**, Birinci Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2015
- Öztürk, Gülay, **Teoride Ve Uygulamada Hâsılat Kirası**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2010
- Pielow, Johann-Christian, “Mining Law In Germany”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 1037-1065
- Pritchard, Robert, “Safeguards For Foreign Investment In Mining”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends And Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 73-97
- Reisoğlu, Safa, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 25. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul Eylül 2014
- Sarışık, A./Çoşkun, G., “Mermerlerin Kullanıldığı Ortamlarda Kayma Potansiyelinden Kaynaklanan Tehlikelerin Güvenlik Analizi ve Sağlık Sigortası Hukuki Süreci”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 511-530
- Serozan, Rona, **Eşya Hukuku I**, 3. Baskı, Filiz Kitabevi, Ekim 2014
- Sert, M./Şahverdioğlu, İ., “Maden Kanununda Yapılan Son Değişikliklerin Sektöre Muhtemel Olumlu ve Olumsuz Etkilerinin İrdelenmesi”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 175-203
- Shepherd, John F., “Special Royalty Litigation Issues: Fraud, Fiduciary Relationships And Punitive Damages”, **Rocky Mountain Mineral Law Foundation 2003 September Special**, Chapter 14, s. 1-26

- Siac, Cecilia, "Due Diligence In Transnational Mining Projects: Mining Registries And Legal Opinion Issues", **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 389-397
- Siegele, Linda/Pring, George, "Mineral Development And The Impact Of The Climate Change Convention", **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 249-264, (Climate Change)
- Siegele, Linda/Pring, George, "International Law and Mineral Resources Development", **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends And Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 127-148, (Mineral Resources)
- Sirmen, Lale, **Eşya Hukuku**, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Eylül 2015
- Şahin, Ayşe, "Hâsılat Kirası Sözleşmesinin Ayırt Edici Unsurları ve Tabi Olduğu Yasa Hükümleri", **Prof. Dr. Hüseyin HATEMİ'ye Armağan C. 2**, İstanbul 2009, s. 1395-1446
- Şenyüz, Doğan, **Borçlar Hukuku Genel ve Özel Hükümler**, 8. Baskı, Ekin Yayınları, Ocak 2016
- Tandoğan, Haluk, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt 1**, Dördüncü Basım, İstanbul 2008, (Cilt 1)
- Tandoğan, Haluk, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt 2**, Vedat Yayıncılık, İstanbul 2010, (Cilt 2)
- Tandoğan, Haluk, **Medeni Hukuk Açısından Çevre Kanunu**, Ankara 1987, (Çevre Kanunu)
- Tandoğan, Haluk, **Türk Mesuliyet Hukuku**, Birinci Baskıdan Tıpkı Basım, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010, (Mesuliyet)
- Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, **Tekinay, Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 7. Bası, İstanbul 1993
- Telli, Serap, **İdare Hukuku ve Uluslararası Hukuk Açısından Madenler**, Ankara 1989
- Tercier, Pierre/Pichonnaz, Pascal/Develioğlu, Murat, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 1. Baskı, 12 Levha Yayıncılık, İstanbul 2016
- Terrell, Lawrence P., "Overriding Royalties And Like Interests – A Review Of Nonoperating Lease Interests", **Rocky Mountain Mineral Law Foundation Specials 1993 April**, Chapter 4 s. 1-61, Texas 1993
- Tiftik, Mustafa, **Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Genel Kural İle Düzenlenmesi Sorunu**, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2005
- Tombul, M./Kaçmaz, E./Akbulut, A., "3213 Sayılı Maden Kanununun Değişiklik Gerekçesi ve 6592 Sayılı Kanun İle Madencilik Sektörüne Yeni Bir Bakış", **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 99-108
- Topaloğlu, Mustafa, **Maden Hukuku**, Birinci Baskı, Karahan Kitabevi, Adana 2011, (Maden)
- Topaloğlu, Mustafa, "Rödovans Sözleşmesi; Hukuksal Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri", **Türkiye 17. Uluslararası Madencilik Kongresi ve Sergisi Kitabı**, Ankara 2001, s. 249-253, (Rödovans)
- Topaloğlu, Mustafa, "Rödovans Sözleşmelerinin Şekli ve Tescili", **Maden Hukuku Bildirileri Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 205-221, (Rödovans Sözleşmelerinin Şekli ve Tescili)
- Turhan, Melih, **Madencilikte Önemli Bazı Ülkelerde Maden Hukuku İle İlgili Mevzuat**, Türkiye Madencilik Derneği, İstanbul Mayıs 2014, (Madencilik)
- Turhan, Melih, "Türkiye'de Maden Hukukunun Tarihi Gelişimi ve Bazı Ülkelerle Mukayesesi", **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 17-41, (Tarihi Gelişim)
- Türel, Erol, **Açıklamalı İçtihatlı 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Kira Sözleşmeleri Cilt 1**, 1. Baskı, Legal Yayıncılık, Şubat 2015
- Uçkan, Ömer, **Türk Hukukunda Madencilğe İlişkin Haklar ve Bunların Ticaret Şirketlerine Sermaye Olarak Getirilmesi**, Eskişehir 1983

- Ulushan, İlhan, **İyiniyetli Sebepsiz Zenginleşenin İade Borcunun Sınırlanması Sorunu**, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul 1984
- Uygun, Rahmi, **Maden İşletmelerinde Maliyet Sistemi ve Rödovanslı Sahalarda Bir Uygulama**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Uygur, Turgut, **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi Cilt 2**, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2012
- Uyumaz, Alper/ Güngör, Fatma, “Rödovans Sözleşmesi”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XIX, Y. 2015, Sa. 4, s. 145-185,
- Uzun, Mine, “Türkiye’de Madencilik Sektörünün Vergilendirilmesi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 16 Sayı:2 2014, İzmir 2016, s. 83-112
- Üçışık, H. Güzin/Üçışık, H. Fehim, **Çevre Hukuku**, Ötüken Yayınları, İstanbul Ocak 2013
- Ünal, Mehmet, **Orman Hukuku**, Yetkin Yayınları, Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara 2010
- Ünal, Mehmet/Başpınar, Veysel, **Şekli Eşya Hukuku**, 7. Baskı, Savaş Yayınevi, Ekim 2015
- Üstüner, S., “3213 Sayılı Maden Kanununda Düzenlenen Devlet Hakkının Hukuki Niteliğinin Değerlendirilmesi”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, s. 81-96
- Valdez, Marla/Baimagambetov, Serik, “Comparative Mineral Law Of The Russian Federation and Central Asian Republics”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 1009-1036
- Von Tuhr, Andreas, **Borçlar Hukukunun Umumi Kısım (Cilt I-I)**, 1983, Cevat Edege Çevirisi
- Wabnitz, Hans, “The Power Of Perception: Is The Trust Of The Mining Industry In Title Record-Keeping Justified?”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 399-407
- Walde, Thomas, “Intenational Standards: A Professional Challenge For Natural Resources & Energy Lawyers”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 219-247
- Williams, John P., “Legal Reform In Mining: Past, Present And Future”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends And Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 37-72
- Yavuz, Nihat, **Yeni TBK ve HMK’ya Göre Kira Hukuku**, Adalet Yayınevi, 4. Baskı, Mayıs 2015
- Yavuz, Cevdet/ Acar, Faruk/Özen, Burak, **Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, 9. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul Ocak 2014
- Yersel, Kadri, **Türk Madenciliğinin Sorunları**, Ankara 1970
- Yılmaz, A. O., **Metal Madenciliğinde Metal Fiyatlarının İşletme Performansı Üzerine Etkileri**, Türkiye 19. Uluslararası Madencilik Kongresi, Haziran 2005, s. 39-46
- Yılmaz, H., “Maden İşyerlerinde Meydana Gelen Kazalarından Dolayı İşverenin Hukuksal Sorumluluğu”, **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Astana Yayınları, Ankara 2016, S. 659-731
- Yupari, Anida, “Decentralisation And Mining: Colombia And Peru”, **International and Comparative Mineral Law and Policy Trends and Prospects**, Kluwer Law International, 2005 Hague, s. 783-799
- Zevkliler, Aydın/Gökyayla, K. Emre, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, 15. Bası, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara 2015

ÖZGEÇMİŞ

Amıkloğlu, Hüseyin, lisans eğitimini Fatih Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı. Yüksek lisans eğitimine halen aynı üniversitede devam etmektedir. Ayrıca Eylül 2014'ten beri Fatih Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı'nda araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır. huseyin.amiklioglu@fatih.edu.tr , hsynamiklioglu@gmail.com.tr

